THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_194889
UNIVERSAL
LIBRARY

UP—43—30-1-71—5,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. M 436.5 Accession No. M 1209

Author H 36 G

Title

This book should be returned on or before the date last marked below

Ichalkaranji Granthmala No. 4.

GERMAN BHÂSHÂPRAVESH.

(Introduction to German Language.)

BY

Prof. S. B. Hudlikar, M. A.

Geologist and Mining Engineer (Germany).
Sometime Professor and Fellow
of
The Benares Hindu University.

Price Rs. 3.

1929.

Printed at Aryabhushan Press, Poona City by A. V.
Patwardhan, and published by Mr. Sadashiv
Vishnu Chowdhari at the Law
College, Poona 4.

इचलकरंजी ग्रंथमाला, पुस्तक चवथें.

जर्मन भाषाप्रवेश.

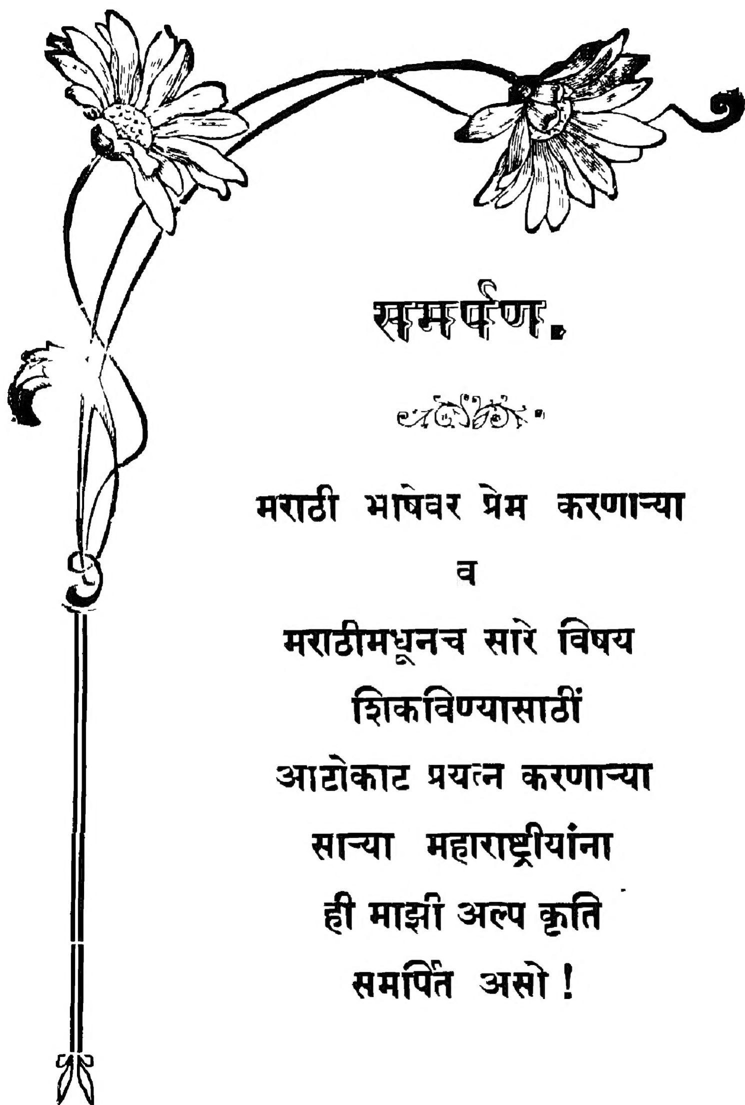
लेखक.
प्रो. सत्यबोध बाळकृष्ण हुदलीकर, एम्. ए.
जिऑलजिस्ट व मायनिंग इंजिनियर (जर्मनी).
भूतपूर्व प्रोफेसर व फेलो बनारस
हिंदू युनिव्हर्सिटी.

किंमत ३ रुपये.

१९२९

पुणें येथें
आर्यभूषण छापखान्यात **अनंत विनायक पटवर्धन** यांनी छापिलें
व रा. रा. **सदाशिव विष्णु चौधरी** यांनी लॉ कॉलेज,
पुणें (४) येथें प्रसिद्ध केलें.

समर्पण.

मराठी भाषेवर प्रेम करणाऱ्या
व
मराठीमधूनच सारे विषय
शिकविण्यासाठीं
आटोकाट प्रयत्न करणाऱ्या
साऱ्या महाराष्ट्रीयांना
ही माझी अल्प कृति
समर्पित असो !

स. बा. हुदलीकर.

पुस्तकपरिचय

मराठी वाचकांच्यासाठी जर्मन भाषेसंबंधी कांही माहिती द्यावी असे माझ्या मनांत आज बरेच वर्षांपासून वागत आहे. जर्मनभाषा आजकाल अत्यंत उच्च शिखराला पोहोंचलेली आहे, व ती आमच्या संस्कृतप्रमाणें किंवा मराठीप्रमाणें विलक्षण लवचीक असल्यामुळें तिची उत्तरोत्तर वाढच होत चालली आहे. तशात जगांतील अत्यंत विद्वान् पंडित हे बहुधा जर्मनच असल्यामुळे त्यांनी आपले अपूर्व ज्ञानभांडार सारे आपल्या प्रिय मातृ (पितृ) भाषेमध्येंच भरून ठेविलेलें आहे, व दिवसेंदिवस त्यांनी आपले अपूर्व काम मोठ्या उत्साहानें व कसोशीने चालविलेले आहे।

नवीन नवीन शोध, व अनेक विषयातील संशोधनकार्य हे बहुतेक जर्मन भाषे-मध्येंच प्रसिद्ध होत असल्यामुळे आमच्या हिंदी पंडितानाही जर्मनभाषा थोडी तरी जाणणे अत्यंत आवश्यक झाले आहे. संस्कृत, पाली, प्राकृत किंवा अर्धमागधी यासारख्या विषयातील नानाविध संशोधन जर्मन भाषेतूनच प्रसिद्ध होते, व आपल्या पंडिताना जगांतील घडामोडींशी संबंध ठेवणें अत्यंत आवश्यक झालें असल्यामुळे त्यांचीही प्रवृत्ति जर्मन शिकण्याकडे हळूहळू होऊ लागली आहे. शास्त्रीयग्रंथ, वैद्यकी, तत्त्वज्ञान, अर्थशास्त्र वगैरे विषयांतही संपूर्ण माहिती मिळविण्यासाठी त्या त्या विषयातील जर्मन ग्रंथ वाचणे अवश्यक झाले आहे. पण इंग्रजीमधून जर्मन शिकणे आपणास (महाराष्ट्रीयांना व इतर हिंदी माणसाना सुद्धा) बरेच कठीण जात असल्यामुळे, व उच्चार प्रथम प्रथम अमळ कठीण वाटत असल्यामुळे, जर्मन भाषा शिकण्याची इच्छा असून सुद्धा आपल्याला अनंत अडचणी वाटेत उभ्या असलेल्या दिसतात, व कार्य साध्य होत नाहीं. या अडचणी अंशतः तरी दूर कराव्या या हेतूने प्रेरित होऊन मी हा अल्पसा प्रयत्न केला आहे. जर्मन भाषा ही व्याकरण-शुद्ध व बहुतांशी व्याकरणबद्ध असल्यामुळें व्याकरणरूपानेंच हे पुस्तक लिहिण्यात आलेलें आहे.

हे पुस्तक लहान शाळेंतील विद्यार्थ्यांच्यासाठी मूलतः नसून, ते प्रौढपणी लवकर जर्मन भाषा शिकण्याच्या इच्छेनें प्रेरित झालेल्या लोकांच्यासाठी आहे. अर्थात् त्याचा विद्यार्थ्यांप्रमाणेंच इतर साऱ्यानांच उपयोग होईल अशी मला उमेद आहे. या पुस्तका-वरून जर्मन भाषा तीन महिन्यांत चांगली समजूं लागेल अशी मला आशा आहे. पण प्रयत्न मात्र कसून करावा लागेल. या पुस्तकाच्या शेवटी जर्मन–मराठी

असा लहानसा शब्दकोश दिलेला आहे. त्याचा वाचकांना बराच उपयोग होईल. मोठा जर्मन-मराठी शब्द--कोशही लवकरच वाचकांच्या हाती देण्याचा प्रयत्न चालू आहे. तो सफल होणे हे सर्वस्वी वाचकांच्या सदिच्छेवरतीच अवलंबून असणार. वाचकांच्या सोईसाठी कांही उत्तम उत्तम जर्मन पुस्तकांची भाषांतरेही लिहून तयार आहेत. ती लवकरच छापून तयार होऊन वाचकांच्या हाती पडल्यास जर्मन भाषा उत्तम जाणण्याला त्याचा बराच उपयोग होईल, अशी आशा आहे.

लो. मा. टिळकांना आपल्या अद्वितीय गीतारहस्याच्या पूर्वतयारीसाठी जर्मन भाषा शिकणे अवश्य वाटून, त्यांनी प्रत्यक्ष मंडालेच्या अज्ञातवासात जर्मनभाषा शिकून घेतली, या गोष्टीचा विचार आपल्याला थक्क करून सोडतो! म्हणून गीतेच्याच भाषेत किंवा जर्मन तत्ववेत्ता एमान्युएल कांट याच्या भाषेत सांगावयाचें म्हणजे = Tue deine Pflicht nach dem Erfolg des Handelns frage nicht " तूअे दायनें फ्लिश्ट नाख् देम् एर्फोल्ग देस् हान्डेल्न्स् फ्रागे निश्ट म्हणजे " आपले कर्तव्य करीत जा, फळ काय मिळेल इकडे लक्ष देऊ नकोस. " याच न्यायाने मला जर्मन भाषाविषयी मराठीतून अल्पसा प्रयत्न करावा असे वाटले व त्याप्रमाणे मी तो यथाशक्ति पार पाडला आहे. तो वाचकास प्रिय होवो, एवढेच!

म. वा. हुदलीकर.

शिक्षकांसाठीं विशेष सूचना

(१) प्रथम अगदीं शास्त्रशुद्ध मूळाक्षरांचे उच्चार करण्यास शिकवावें. मराठीत (बालबोधींत) ते उच्चार फळ्यावर लिहून दाखवावे व तोंडानें त्याचा स्पष्ट उच्चार करून तो विद्यार्थ्यांच्याकडून करवून घ्यावा. काम मात्र अगदीं पायाशुद्ध झाल्याशिवाय पुढील प्रयत्न निष्फळ होतील हें पक्के ध्यानांत ठेवावें.

(२) आम्हीं दाखविलेले उच्चार हे अस्सल जर्मन म्हणजे ऱ्हाइनलांडमधील उच्चार आहेत. इतर ठिकाणीं देशपरत्वे उच्चार अलग अलग आहेत हें आम्हांस कबूल आहे. पण ऱ्हाइनलांडमधील उच्चार हे पुण्याकडील मराठीप्रमाणें शुद्ध आहेत म्हणून तेच विद्यार्थ्यांना शिकविणें इष्ट आहे. उच्चाराची धाटणी एकदां नीट समजली म्हणजे पुढें फार सोपें जातें असा आमचा अनुभव आहे

(३) धड्यांतील व्याकरण नीट समजाऊन सांगावें व धडे मोठ्यानें वाचवून लिहून घ्यावेत, म्हणजे तोंडानें वाक्यें व वाक्यरचना ही फार सौकर्यानें जमतात. पाठांतर जरूर पाहिजे, पण तें व्यर्थ भाराभर मात्र असूं नये. लिहिण्यासुद्धां विशेष खबरदारी घ्यावी.

(४) आतां ज्या कोणाला गुरूशिवायच जर्मन शिकावयाचें असेल त्यांना निदान पहिले कांहीं दिवस तरी जर्मन शब्दांचे उच्चार, व सर्व साधारण उच्चारपद्धति ही गुरुमुखानेंच शिकावी, म्हणजे पुढें त्रास होणार नाहीं. मग मात्र पुढचें कार्य फार सोपें आहे.

(५) कोणतीही परकी भाषा शिकतांना आपल्याला शब्दसंपत्तीची फार जरूरी असते. म्हणून आमच्या धड्यांतून अनेक शब्द वेळोवेळीं दिलेले आहेत, त्यांचा फायदा वाचकांनी जरूर घ्यावा.

(६) व्याकरणाबरोबरच सुरूप व मुद्देसूद असें वाचनाचें साधन या पुस्तकांतच दिलेलें असल्यामुळें प्रथम तरी इतर पुस्तकें वाचण्याची आवश्यकता नाहीं. कविता दिलेल्या आहेत त्यांचा अर्थ नीट समजावून घेऊन त्या पाठ कराव्यात व मोठ्यानें म्हणाव्या म्हणजे उच्चारांची भानगड वाटणार नाहीं.

(७) जर्मनमध्यें इंग्रजीप्रमाणें स्पेलिंगची भानगड मुळींच नाहीं.

कॅपिटल वर्णमालेसंबंधीं कांहीं नियम.

जर्मनमधील कॅपिटल वर्णमालेंत व इंग्रजी कॅपिटल वर्णमालेंत कांहीसा फरक आहे. तो अभ्यासकांनी नीटपणें ध्यानांत ठेवणें इष्ट आहे.

(१) जर्मन भाषेंतील प्रत्येक नाम किंवा नामवाचक शब्द या साऱ्यांचें पहिलें अक्षर नेहमीं कॅपिटल लिहिलेंच पाहिजे असा नियम आहे.

जसें :— Mann, Kind, Hund, Schaf etc. किंवा, der Alte = म्हातारा माणूस. der Kranke = आजारी माणूस.

(२) एखाद्या व्यक्तीच्या किंवा, गांवाच्या नांवावरून एखादें विशेषण बनलें असल्यास त्याचें पहिलें अक्षर कॅपिटल असावें लागतें.

जसें :—Berliner Zeitung, Frankfurter Nachrichten. पण एखाद्या देशाच्या नांवावरून जर विशेषण बनले असेल तर मात्र त्याचें पहिलें अक्षर कॅपिटल लिहिलें जात नाही.

जसें :—Das englische Volk = इंग्रजी जनता.

(३) त्याचप्रमाणें Sie = तुम्ही, आपण किंवा Ihr आपण, इ. या शब्दांमधील पहिलें अक्षर कॅपिटल असतें.

अपवाद :—ich = मी यांतील i हे साधेंच लिहिले जातें.

याशिवाय इतर प्रसंगी जर्मनमध्यें इंग्रजीप्रमाणेंच कॅपिटल अक्षर वापरण्याची पद्धती आहे.

जसें :—(अ) ठेविलेलें नांव; England, Deutschland, Indien, Goethe, Wilhelm, Anna,

(ब) एखादी व्यक्ती दुसऱ्या व्यक्तीपासून विभिन्न आहे हें दर्शविण्यासाठी पहिलें अक्षर कॅपिटल वापरलें जातें.

जसें:—Kaiser Wilhelm der Grosse, या ठिकाणी G कॅपिटल आहे. इत्यादि.

प्रकाशकाचे दोन शब्द.

——————:०:०:——————

इचलकरंजी ग्रंथमालेंतील चवथें पुस्तक " **जर्मन भाषाप्रवेश** " आज प्रसिद्ध होत आहे. निरनिराळ्या भाषांच्या बोलण्याच्या व लिहिण्याच्या पद्धतीचा विचार केला असतां, मराठी व जर्मन भाषा यांमध्यें बरेंच साम्य दिसून येईल. अशा स्थितीत हल्लींच्या प्रचलित रूढीप्रमाणें जर्मन अथवा त्याचसारख्या दुसऱ्या भाषांचा अभ्यास, इंग्रजीच्या द्वारें करण्यापेक्षां, प्रत्यक्ष मराठीमधूनच करितां आल्यास सुगम होऊन मार्गही सुकर होईल असें वाटतें.

इतर भाषा शिकतांना परकी भाषेची मध्यस्थी स्वीकारावी लागल्यानें कालाचा विलक्षण अपव्यय होतो, व शिवाय विषय नीटपणें समजत नसल्याकारणानें पुनः घोकंपट्टीकडे साहजिकच प्रवृत्ति होते. या गोष्टी लक्षांत घेतां, प्रो. स. बा. हुदलीकर यांनी लिहिलेल्या " **जर्मन भाषाप्रवेशाचा** " मराठीतून पूर्णपणें व थोड्या अवधीत जर्मन शिकणाऱ्या लहान मोठ्या साऱ्याच अभ्यासकांना अत्यंत उपयोग व्हावा असा अंदाज आहे.

मराठी भाषा ही अत्यंत लवचिक असून तिला संस्कृत शब्दभांडाराचा पूर्ण पाठिंबा असल्यामुळें अनेकविध नवीन शब्दसंपत्ति निर्माण करणें फार सोपें झालें आहे. म्हणून महाराष्ट्रांत सर्वच विषय मराठीतूनच शिकविण्याचा उपक्रम करण्यांत यावा, व तत्प्रीत्यर्थ उपाय अंगिकारित जाणें इष्ट व आवश्यक आहे. त्याच मार्गाचा अवलंब करून आज " **जर्मन भाषाप्रवेश** " महाराष्ट्र जनतेला सादर केला जात आहे. हा प्रयत्न मराठी वाचकांस सम्मत आहे असें वाटल्यास फ्रेंच व इतर तत्सम भाषाप्रवेशही प्रसिद्ध होण्याचा संभव आहे.

पुणें, तारीख २८ }
माहे फेब्रुवारी १९२९ }

जगन्नाथ रघुनाथ घारपुरे.

निवेदन.

"**जर्मन भाषाप्रवेश**" यांची हस्तलिखित प्रत प्रथम कांहीं "नोट्स" च्या रूपानें तयार झाली. पुढें त्याचें रूपांतर हल्लीं प्रसिद्ध होणाऱ्या पुस्तकाच्या रूपांत झालें, पुस्तक तयार झालें तरी तें छापून प्रसिद्ध करणें महाराष्ट्रांत एक मोठीच अडचण असल्याने त्याच्या प्रसिद्धीचा योग इतक्या लवकर येईल असें कधींही वाटलें नव्हतें. पण गुरुवर्य प्रिन्सिपॉल नानासाहेब घारपुरे यांनी आपल्या नेहमीच्या उत्साही औदार्यानें आपल्या "इचलकरंजी प्रथमालेंतील" चवथें पुस्तक म्हणून छापण्यासाठीं घेतलें. म्हणूनच आज त्याला वाचकांच्या हातीं जाण्याचा सुयोग प्राप्त झाला. या ग्रंथमालेच्या योजनेचे उत्पादक श्रीमंत बाबासाहेब, इचलकरंजी संस्थानचे अधिपति, यांचे आभार मानावे तितके थोडे वाटतात. त्याचप्रमाणें प्रिन्सिपॉल नानासाहेब घारपुरे यांचा मी सर्वस्वी आभारी आहे हें नमूद करण्यास मला मोठा अभिमान वाटतो.

पुस्तक छापून होत असतां वाचून पाहून, राहून गेलेली कांहीं दोषस्थळें दाखवून कांहीं उपयुक्त सूचना केल्याबद्दल माझे मित्र, जर्मन भाषेचे आचार्य, डॉ. के. के. जोशी, एम्. ए. पीएच. डी. व्हाईस प्रिन्सिपॉल फर्ग्युसन कॉलेज पुणें यांचा, व माझे दुसरे मित्र डॉ. व्ही. एस. सुखटणकर, एम. ए. पीएच. डी. भांडारकर रीसर्च इन्स्टिटयूट पुणें यांचा मी अत्यंत आभारी आहे. त्याचप्रमाणें माझे तरुण मित्र डॉ० दिनकर धोंडो कर्वे, एम. एससी. पीएच. डी. फर्ग्यूसन कॉलेजांतील रसायन शास्त्राचे आचार्य यांनीही पुस्तक वाचून त्याविषयी प्रशंसोद्गार काढल्याबद्दल त्यांचाही मी अत्यंत आभारी आहें.

शेवटीं आर्यभूषण प्रेसचे आधारस्तंभ रा. रा. केशवराव बाळ, यांनीं मुद्दाम या पुस्तकासाठीं लागणारे नवे टाईप पाडून अत्यंत मेहनतीनें आपल्या हाताखालील मंडळीकडून उत्तम काम करवून घेतलें, याबद्दल मी त्या साऱ्यांचाच आभारी आहें.

सोबत **शुद्धिपत्रक** जोडलें आहे; तरी कांहीं चुका नजर चुकवून राहून गेल्या असण्याचा संभव आहे. वाचक वर्ग त्या शुद्ध करून घेतील अशी मला उमेद आहे.

पुणें, डेक्कन जिमखाना कॉलनी,
ता. २८ माहे फेब्रुवारी १९२९.

स. बा. हुदलीकर.

अनुक्रमणिका.

Inhalts-verzeichnis.

—–:ॐ: –

	पुस्तक परिचय वगैरे	...	पान	१—१६
	प्रास्ताविक, जर्मन मूळाक्षरें व त्यांचे उच्चार...		,,	१ – ११
१	धडा पहिला	Der bestimmte Artikel		११—१५
२	,, दुसरा	,, unbestimmte ,,		१५—१८
३	,, तिसरा	संख्या	,,	१८—२०
४	,, चवथा	नामांच्या विभक्तींविषयीं	,,	२०—२७
५	,, पांचवा	नामांच्या विभक्तींविषयीं प्र. २	,,	२७—३१
६	,, सहावा	,, ,, प्र. ३	,,	३१—३६
७	,, सातवा	,, ,, प्र. ४	,,	३६—४१
८	,, आठवा	,, ,, प्र. ५	,,	४१—४५
९	,, नववा	देश व देशवासीयांची नांवे	,,	४६—५१
१०	,, दहावा	क्रियापदविचार ...	,,	५१ –५५
११	,, अकरावा	दुसरें सहाय्य क्रियापद	,,	५५—६०
१२	,, बारावा	तिसरें सहाय्य क्रियापद	,,	६१—६४
१३	,, तेरावा	सर्वनामें ...	,,	६५—७६
१४	,, चवदावा	संख्यावाचक शब्द, अंक	,,	७६—७९
१५	,, पंधरावा	क्रमांक	...	७९—८२
१६	,, सोळावा	विशेषण	,,	८२—८५
१७	,, सतरावा	विशेषणासंबंधीं आणखी कांहीं विचार		८६—८८
१८	,, अठरावा	विशेषणांचा तारतम्य भाव	,,	८८—९३
१९	,, एकोणिसावा	लिंगविचार ...	,,	९३—९६
२०	,, विसावा	आणखी कांहीं सहाय्य क्रियापदें	,,	९७–१०५
२१	,, एकविसावा	शक्यार्थाविषयीं ...	,,	१०५–१०९
२२	,, बाविसावा	क्रियाविशेषणविचार ...	,,	१०९–११५
२३	,, तेविसावा	,, (पुढें चालू) ...	,,	११५–१२०
२४	,, चोविसावा	उभयान्वयी अव्ययें ...	,,	१२०·१३०
२५	,, पंचविसावा	क्रियापद विचार ...	,,	१३०–१५२
२६	,, सव्विसावा	,, (पुढें चालू) ...	,,	१५२–१६५

२७	धडा सत्ताविसावा	संयुक्त क्रियापदें	...	पान	१६५–१७३
२८	,, अठ्ठाविसावा	क्रियापद विचार (पुढें चालु)		,,	१७४–१८०
२९	,, एकोणतिसावा	जर्मन वाक्यरचना	...	,,	१८०–१८४
३०	,, तिसावा	विशेषणांची घटना	...	,,	१८४–१८८
३१	,, एकतिसावा	धातुसाधित नामांविषयीं		,,	१८८–१९०
३२	,, बत्तिसावा	वर्तमान कालवाचक धा. सा. विशेषण		,,	१९१–१९२
३३	,, तेहत्तिसावा	नामांची घटना	...	,,	१९३–१९७
३४	,, चौतिसावा	जर्मन भाषेंतील कांहीं संक्षिप्त शब्द		,,	१९८–१९९
३५	,, पस्तिसावा	कांहीं नेहमीं वापरण्यांत येणारीं वाक्यें व म्हणीं.	...	,,	२००–२०६

भाग दुसरा.

वाचनासाठीं उपयुक्त पाठ	,,	२०७-२२६
जर्मन—मराठी—शब्दसंग्रह	,,	२२७–३३७

शुद्धिपत्रक.

(Druckfehler-verzeichnis).

(सूचना :—या सर्व चुका पुस्तक हाती आल्याबरोबर दुरुस्त करून घ्याव्या अशी विनंति आहे.)

पान.	ओळ.	खालून किंवा वरून.	चूक.	बरोबर.
१८	१२	वरून	तुम्ही दोघेजण	तुम्हीं.
१८	६	खालून	Vatar	Vater
१९	४	वरून	·dreizig,	*dreissig
२३	१	खालून	त्यांना लागत,	त्यांना कधी कधी लागत
२४	१२	वरून	Der Namen	Der Name
२६	७,८,१०	वरून	der Namen	der Name
२६	७	खालून	geschen.	gesehen
२७	७	वरून	Funfte	Fünfte
३१	३	वरून	hat Fieber	hatte etc.
३२	७	वरून	Aft.	Ast
३७	१६	वरून	Grust,	Gruft
४१	१०	खालून	Bleiftiften	Bleistifte
४३	१	खालून	das Irrtum,	der Irrtum.
४४	१६	वरून	Traub,	Traube
४६	११	वरून	hollandisch	holländisch
५२	७	खालून	erein	er ein
५८	३	वरून	wir weden	wir werden
५९	१५	वरून	jungere	jüngere
६०	८	वरून	und dem	und mit dem
६०	९	"	so-dann	sodann
६०	१०	"	eine	einige
६०	१२	"	In diesem	" In diesem
६०	१५	"	erscheint	erscheint"
६१	३	"	Fwölfte	Zwölfte

पान.	ओळ.	खालून किंवा वरून.	चूक.	बरोबर.
६५	१४	वरून	तुम्ही (द्विवचनी)	तुम्हीं (अनेक व.)
८५	९	वरून	Manu	Mann *
९२	५	खालून	kommen	Kommen
९३	१	वरून	gebe	gehe
१२०	६	वरून	gilt	gibt
१६५	६	खालून	भतकालवाचक	भूतकालवाचक
१६७	६	खालून	misfallen	missfallen
१८७	५	खालून	reich	eisenreich
,,	४	खालून	eisenreich	reich
१९१	८	वरून	kind	Kind
१९२	८	वरून	hir	hier
१९३	४	वरून	साधा (नामें)	साधी
१९५	११	वरून	पुल्लिंगी	स्त्रीलिंगी
२०९	१	खालून	selnem	seinem
२२३	१३	वरून	qnellen	quellen
२२४	१८	वरून	Standsgebuhr	Standsgebühr
२२४	२१	वरून	kraftig	kraftig
२२४	३	खालून	Pfiutzen	Pfützen
३००	१०	वरून	आक्राति	आवृत्ति.

* ही चूक पुढें ज्या ज्या टिकाणीं झाली असल्याचें आढळून येईल, त्या त्या ठिकाणीं ती सदर्हूप्रमाणे दुरुस्त करून घ्यावी.

जर्मनभाषाप्रवेश

प्रास्ताविक विचार

जर्मन मूळाक्षरें व त्यांचे उच्चार

जर्मन भाषेंत इंग्रजीप्रमाणेंच एकंदर मूळाक्षरें २६ आहेत, पण त्यांचे उच्चार मात्र इंग्रजीप्रमाणें नसून अमळ निराळे आहेत.—

अक्षरें.		उच्चार.	उदाहरण.
A	a	आ	आ.
B	b	बे	ब्
C	c	त्से	त्स्
D	d	डे-दे-दे	ड-द-द्
E	e	ए	ए
F	f	एफ्	फ्
G	g	गे	ग्
H	h	हा	ह्
I	i	इ	इ
J	j	योट्	य्
K	k	का	क्
L	l	एल्	ल्
M	m	एम्	म्
N	n	एन्	न्
O	o	ओ	ओ
P	p	पे	प्
Q	q	कू	क़
R	r	एर््	र्
S	s	एस्	स ज्
T	t	टे	ट
U	u	उ	उ

𝔙	𝔳	फौ	फ़्
𝔚	𝔴	व्हे	व्ह्
𝔛	𝔵	इक्स्	क्स्
𝔜	𝔶	इप्सिलोन	यू
ℨ	𝔷	त्सेट्	त्स्

जर्मन मूळाक्षरांचे स्वर, व्यंजनें, संयुक्तस्वर, द्विवृत्तस्वर, व संयुक्तव्यंजनें, असे भाग पडतात.

साधे स्वर, व साधीं व्यंजनें.

एकंदर मुळाक्षरांपैकीं, a, e. i, o, u, y, आणि स्वरांतरित ä, ö, ü, हे साधे स्वर असून बाकीचीं सारीं व्यंजनें आहेत.

स्वरांचे उच्चार.

a,	दीर्घ उच्चार	आ,	baden	= बाडन्.
	ऱ्हस्व ,,	आ,	alt	= आल्ट्.
e,	दीर्घ उच्चार	ए,	Mehl	= मेऽल्.
	ऱ्हस्व ,,	ए,	gelb	= गेल्ब्.
i,	दीर्घ उच्चार	ई,	ihm	= ईम्.
	ऱ्हस्व ,,	इ,	frisch	= फ्रिश्.
o,	दीर्घ उच्चार	ओ,	Rose	= रोजं.
	ऱ्हस्व उच्चार	ओ,	kosten	= कोस्टेन्.
u,	दीर्घ उच्चार	ऊ	Mut	= मूट्.
	ऱ्हस्व उच्चार	उ	Hund	= हुंड्. (ट्)
y,	ईय सारखा कांहींसा		Cylinder	= त्सियलिंडर.

द्विवृत्तस्वर, व संयुक्त स्वर. (**Diphthongs**)

aa,	दीर्घ	आ	Haar	= हार्.
ai,		आय्,	Mai	= माय्
au,		आउ,	Traum	= ट्राउम्.

ee,	दीर्घ	ए,	See	= ज़े.
ei,		आय्,	frei	= फ्राय् .
eu,		ऑय्	heute	= हॉयटं.
ie,	दीर्घ	ई	viel	= फील्.
oo,	दीर्घ	ओ	Boot	= बोट्.

स्वरांतरित (Umlaut).

ä,	दीर्घ	ए,	Käse	= केज़ं.
	ऱ्हस्व	ए	Männer	= मेन्नर्.
au,		ऑय्,	Fräulein	= फ्रॉयलाइन्.
ö,	दीर्घ	ओ़,	schön	= शो़न्.
	ऱ्हस्व	ओ़,	öffnen	= ओ़फ्नेन्.
ü,	दीर्घ	ऊ़,	Türe	= ट्यूरं.
	ऱ्हस्व	,,	küssen	= क्युस्सेन्.

ö चा बरोबर उच्चार साधतानां तोंडाचें बोळकें करून ए असा दीर्घ किंवा ऱ्हस्व ए उच्चार करावा व ü चा बरोबर उच्चार करतानां तसेंच तोंडाचें बोळकें करून दीर्घ ई किंवा ऱ्हस्व इ असा उच्चार करावा.

जर्मन मूळाक्षरांचे उच्चार बहुतेक नित्य असतात, म्हणून त्यांचे उच्चार करणें फार सोपें जातें; मात्र त्यांचे उच्चार अगदीं लिहिल्याप्रमाणेंच असले तरी ते प्रथम गुरुमुखांतूनच समजावून घेणें अत्यंत इष्ट असतें. एकदा उच्चारांची सरळ दिशा ध्यानांत आली म्हणजे पुढें सहसा चूक होण्याचा संभव कमी.

स्वरांचे यथातथ्य उच्चार.

आधुनिक जर्मनमध्यें ay किंवा ey हे विशेषनामाशिवाय इतर कोठें आढळत नाहींत. जसें Bayern=बायर्न, Meyer मायर. (लॉर्ड मेयर)

au, äu, eu, **यांचे उच्चारही सोपेसेच आहेत.**

जसें:– Haus = हाऊस् Maus = माउस् , Baum = बाउम्.

Bäume : बॉयमं, Häuser=हॉयज़र, Träume = ट्रॉयमं,

व Leute याचा लॉयटं, heute = हॉयटं, असे उच्चार केले जातात.

टीपः—शिक्षकांनीं पुढील शब्दांचे योग्य उच्चार करून दाखवून ते विद्यार्थ्यांच्याकडून म्हणवून घ्यावेत. म्हणजे ते तावडतोब तोंडांत बसतील.

DAS MAGAZIN = दास् मागात्सीन्

dA = दा. dann = दान. alt = आल्ट्.

kalt = काल्ट् der = दे (अ) र. Herr = हेर्.

heute = हॉयटं, Berlin = बेर्लीन Der Vater = दे (अ) र फाटर,

Der Grossvater = दे (अ) र ग्रोस् फाटर, Mann = मान्.

Der VATER its ein Mann = देअर फाटर इस्ट् आयन् मान्.

Der Grossvater ist alt = देअर ग्रोसफाटर इस्ट् आल्ट्.

Mäuse = मॉयसं Für die Sommerreise = फ्यूर दी ज़ोमररायजं. Juni = यूनी, Juli = यूली. Weisse Zähne = व्हायसं त्सेनं. Nummer; immer = नुम्मर, इम्मर. Traum = ट्राउम्.

Die Tochter des Hauses = दी टोख्कटर देस् हाउसेस्. Der Sohn Karl May = देअर ज़ोन् कार्ल माय्.

Mein Film मायन् फिल्म. eine = आयनं. Beide Frauen बायडं फ्रावन् Aus aller Welt : आउस् आल्लर व्हेल्ट्.

व्यंजनांचे उच्चार.

B : बे=ब्. Halb हाल्ब् Bank = बांक्. Herbst = हेर्बस्ट्; heben हेबन् या ठिकाणीं हे चा दीर्घ उच्चार करून हेबन् असा उच्चार करावा.

C : **चा उच्चार त्से असा आहे; पण कांहीं स्वर पुढें आले असतांना क् असाही उच्चार होत असतो.** त्स्, क्, व स् असे त्याचे उच्चार आहेत a, o, u यांच्या पूर्वीं c आले असतां क् असा उच्चार होतो. e, a, i, ö, y यांच्या पूर्वीं c असेल तर त्स् असा उच्चार होतो.

जसें:— Citrone = त्सिट्रोनं. पण Claudius क्लाउडिउस, Cato काटो, असे उच्चार केले जातात. Farce = फार्स् असा उच्चार असून Accent याचा मात्र आक्त्सेंट् असा उच्चार होतो.

Ch : चे उच्चार मात्र ३ तऱ्हेनें अलग अलग केले जातात.

१. Loch, Buch या ठिकाणीं उर्दूतील ख सारखा घशांतून उच्चार करावयाचा असतो. लोख्, बूख्.

२. Ich = इश्. lächeln = लेशेल्न्. Mädchen मेडशेन्. Vaterchen Mammachen; फाटरशेन्, किंवा मामाशेन्. Kirche= किर्शे, Charlotte = शार्लोट

३. क सारखा = Dachs = डाक्स् , Charakter काराक्टर्, Christ क्रिस्ट्;

D = चा उच्चार मराठी ड् सारखा न करतां द् सारखा करीत असतांना दांतांमधून श्वास सोडावा म्हणजे द् व ड् यांच्या दरम्यानचा द् असा उच्चार होईल.

जसें:—Das Buch = दास् बूख्

त्याचा उच्चार ट् सारखाही होतो. या ठिकाणीं सुद्धां दांतांमधून श्वास सोडावा म्हणजे Hund हुंट् असा बरोबर उच्चार करतां येईल. उच्चारांची बरीच खबरदारी घेऊन मेहनत केल्यास ते मुळींच कठीण जाणार नाहींत.

F. **चा उच्चार इंग्रजी फ् सारखा करावा.** म्हणजे फ असें अक्षर उच्चारतांना दांत व ओंठ यांमधून श्वास सोडावा.

G = याचा उच्चार ग् असा आहे. पण याचे अनेक अलग अलग उच्चार आहेत त्यांचा वाचकांनीं काळजीपूर्वक अभ्यास करावा.

जसें. Garten = गार्टन्. Gut = गूट. Tag = टाग्. König याचा क्ओनिग् किंवा क्ओनिज् असाही उच्चार प्रचलित आहे. त्याचप्रमाणें Leipzig = चा उच्चार लायप्त्सिश्, किंवा लायप्त्सिग् असाही आहे. bringen, singen यांचे उच्चार ब्रिंगन् किंवा जिंगन् असे होतात. lang, किंवा lange = चा उच्चार लांग् किंवा लांगे असा होत असतो. परभाषेंतून घेतलेल्या शब्दांमधील g चा उच्चार मृदु ज़ प्रमाणें होतो. उ:—Genie. = ज़ेनी

H = हा, ह्. Hand = हांड्, Hund = हुंड् ,(ट्) Hut = हूट्. Hundert = हुंडर्ट्. इतर ठिकाणीं तो अनुच्चारित असतो, पण त्या योगें त्याच्या मागील स्वर दीर्घ होतो.

उदाहरणार्थ = Schuh = शू, Ehre = एरं.

---

j चा उच्चार य् आहे, जसें,

Joshi = योशी. Jude = यूडे. Johakim = योहाकीम्. Jahr = यार्. ja = या.

K = का = क्. Kind = किंड्, Knie = क्नी. (जर्मनमध्यें कोणतेंहि व्यंजन अनुच्चारित असत नाहीं. इंग्रजीमध्यें Knee: चा नी असा उच्चार करतात पण त्याचाच जर्मनमध्यें मात्र Knie = क्नी असाच केला पाहिजे.)

L. M. & N. & P यांचा एल्. एम्. एन्. पे. म्हणजे ल्. म्. न्. प् असे उच्चार करावयाचे. हे सोपे असल्यामुळें त्यांचा येथें विस्तार करण्याचें प्रयोजन नाहीं. Ph याचा इंग्रजी फ् सारखा उच्चार करावा.

जसें:—Philosophie = फिलोसोफी.

Q चा उच्चार क्व् असा आहे. Quelle : क्वेलं.

R = एर्, र् सारखा उच्चार होतो. Rat = राट्. Reich = रायश. Jahr = यार्. immer = इम्मर्.

S = एस्. स् . पण शब्दाच्या आरंभीं याचा उच्चार अगदीं मृदु ज़् (या वेळीं दांतांमधून श्वास सोडीत) असा करावा.

उदाहरणार्थ. Sohn = ज़ोन् (ज़ो दीर्घ) sind = ज़िंड्, sein = ज़ायन् पण das चा उच्चार मात्र दास् असा करावा. Was haben Sie? व्हास् हाबेन् ज़ी. Rose = रोज़्. अवयवाच्या शेवटीं आल्यास त्याचा उच्चार स् असा होतो. Fels = फेल्स्

Ss = चा उच्चार स्स सारखा करावा.

जसें:—Messer = मेस्सर्, essen = एस्सेन्. Wasser = व्हास्सर्. Burst = बुर्स्ट्. पण St, किंवा Sp शब्दाच्या आरंभीं आल्यास त्यांचा उच्चार मात्र ष्ट व श्प असा होतो. Stein = ष्टायन्, Spezial श्पेत्सिआल.

Sprechen = श्प्रेशेन्. पण मध्यें किंवा शेवटीं आल्यास त्यांचे उच्चार, स्प, व स्ट असे होतात. उ:— Geist = गायस्ट्

Sch = श. Schuhe = शूअ. Kirsche = किर्शे.

पुढील शब्दांचे उच्चार करण्यास शिकावे. Fass, Fässer, Schloss, Schlösser.

T. Th, ट्, (या ठिकाणीं ट् चा उच्चार करतांना दांत आणि ओंठ यांमधून श्वास सोडावा म्हणजे उच्चार अमळ बोबडा असा होईल व तोच खरा त्याचा उच्चार). Tintenfass = टिंटनफास्. Tante = टांटे.

tion किंवा tient यांचे उच्चार मात्र त्सिओन् त्सिएंट् असे करावे.

जसें:—Nation = नात्सिओन्. Patient = पात्सिएंट्. Patent = याचा उच्चार अर्थात् पाटेंट् असाच होईल. पण Thron = थ्रोन्; Thermos थेर्मास.

V = याचे वास्तविक उच्चार दोन आहेत. एक फौ = फ्. (इंग्रजी फ् प्रमाणें).

जसें:— Vogel = फोगल् Motiv = मोटीफ्; किंवा व्ह सारखा Oval = ओव्हाल्.

W = व्हे = व्ह् Wein = व्हायन्. Was habe ich = व्हास हाबं इश्.
(व चा उच्चार करतांना तोंडांतून श्वास सोडावा म्हणजे व्ह् सारखा उच्चार होईल.)

X = इक्स् इंग्रजी X प्रमाणेंच याचा उच्चार (म्हणजे ग् + स्) नसून (क् + स्) असा आहे.

Z = त्सेट् = त्स् = Zahn त्सान् Zeitung त्सायटुंग्.

हे उच्चार पुनः पुनः करून एकदां तोंडांत बसले म्हणजे पुढील कार्य फारच सोपें आहे.

संयुक्त व्यंजनांचे उच्चार.

(अधिक स्पष्टीकरण.)

ch:— a, o. u व au यांचें पुढें ch आल्यास त्याचा उच्चार ख (अमळ घोगरा) असा होतो.

उ० :—Buch. बूख्, Bach, बाख्.

इतर ठिकाणीं त्याचा श् सारखा उच्चार होतो.

जसें :—ich इश्, dich = दिश्, Bücher = ब्यूशर्, ग्रीक भाषें-तून घेतलेल्या शब्दांमध्यें ch असल्यास त्याचा उच्चार क् असा होतो.

उ० :—Charckter = काराक्टर्.

फ्रेंच भाषेंतून घेतलेल्या शब्दांमध्यें ch असल्यास त्याचा उच्चार श होतो ;

उ० :—Chokolade = शोकोलाडं.

Chs = याचा उच्चार क्स् असा होतो ; याचा व X याचा उच्चार सारखाच आहे.

उ०:—sechs = ज़ेक्स्.

sch = याचा उच्चार श् असा होतो, schon = शोन्,

dt, व th, या दोहोंचाही उच्चार ट् (दांतांतून श्वास सोडून) असाच आहे. किंवा th चा कधीं कधीं थ् असाहि होतो.

उ:— Stadt = ष्टाट्, Muth = मूट्, Theater = थेआटर sp, st, या संबंधीं वर आलेंच आहे.

ng, याचा उच्चार ङग् असा आहे. तो मागील अक्षरावर अनुस्वार घेऊन लिहिणें बरें.

उ०:—Zeitung = त्सायटुंग्.

Finger = फिंगर्.

qu = चा उच्चार क्व् असा आहे, Quartier = क्वार्टियर्.

उच्चारासाठीं पाठ.

टीप :—ज्या स्वरावर (‾) अशी खूण आहे त्याचा उच्चार दीर्घ करावाचा, नसल्यास उच्चार ऱ्हस्व आहे म्हणून समजावें.

Das = दास्, kalt = काल्ट्, gār = गार्, sēhr = ज़ेऽर्,
dann = दान्, mit = मिट्, īhm = ईम्, in = इन्,
soll = ज़ोल्, gūt = गूट्, lōs = लोस्, uns = उन्स्.
Ton = टोन्, Būch = बूख्, nūr = नूर्, muss = मुस्.
Kaffee = काफे, üben = ऊबेन् jā = या, Licht = लिश्ट्.
machen = मासेन् , Glas = ग्लास्.

वाचनपाठ

Vater, Grossvater, Mann, Zimmer, Professor, Bruder, Doktor, Offizier, Stuhl, Buch, Schüler, Schwester, Väter, Grossväter, Männer, Zimmerman, Bucher, Band, Bände, blau, heute, Baum, kaum, lesen, Konigin, Wilhelm ist jung. Gertrud spielt Klavier.

Accent :—जोराचे स्वरोच्चार.

इंग्रजीप्रमाणेंच जर्मनमध्येंही जोराचे स्वरोच्चारित शब्द आहेत, म्हणजे शब्दांचे उच्चार करतांना त्यांच्या कांहीं विशिष्ट अवयवावर जोर द्यावा लागतो. या जोर देण्याचे प्रकार अनेक आहेत, त्यांचा आपण सांगोपांग विचार करूं या, म्हणजे उच्चार करणें सोपें होऊन ते कानालाही जर्मनप्रमाणें लागतील.

शब्दांच्या अवयवावरून ते दोन प्रकारचें आहेत हें आढळून येईल.

जसें:—साधे शब्द किंवा एकावयवी शब्द, व दोन किंवा अनेक अवयवी शब्द.

एक अवयवी शब्दामध्यें जोर मूळस्वरावरच म्हणजे धातुवाचक अवयवावरच असतो.

उदाहरण:—

(१) एकावयवी

जसें:—Gut = गूट्, Mann = मान्.

किंवा दोन अवयवी किंवा अनेक अवयवी.

जसें: —Berufen = बेरूफन

Be-rúfen = बे—रूफन् येथें रू वर जोर आहे.

त्याचप्रमाणें, Empfáng, er–fáhren, Ge–bráuch वगैरे शब्दांमध्यें फांग्, फारन्, ब्राउख या ठिकाणीं मूलधातुवाचक अवयवावरतीच जोर असतो.

त्याचप्रमाणें, Líebe = लीबे, Lóbe = लोबे, lóben = लोबन्, ártig = आर्टिश् (ग्) या शब्दांमध्यें पहिल्या अवयवावरती म्हणजे ली, लो, आ—यावरच जोर पडतो. (प्रत्येक शब्द नीट उच्चारूनच वाचकांना या जोराविषयीं विशेष माहिती होणार आहे. कोणत्याही परकी भाषेंतील उच्चारांची

खुबी ही योग्य गुरुमुखाशिवाय कळण दुरापास्त आहे. तरी या ठिकाणीं वाचकांच्या सोयीसाठीं शक्य तोंपर्यंत खटपट केलेली आढळून येईल.)

जर्मनमध्यें संस्कृतप्रमाणें किंवा मराठीप्रमाणें बरेचसे सामासिक शब्द बनलेले असतात.—घरधनीण, नवरामुलगा, अनाद्यनंत वगैरे. अशा शब्दांच्यावर कोठें विशेष जोर द्यावयाचा हें आपण पाहूं या.

जर्मन उदाहरणें. Fèldmaus या ठिकाणीं Feld हा एक शब्द असून दुसरा Maus हा आहे. असे जे अनेक जर्मन शब्द आहेत त्यांमध्यें कधीं कधीं पहिल्या शब्दावर तर कधीं कधीं दुसऱ्या शब्दावर जोर असलेला आढळून येईल. आतां जो वरचा Feldmaus हा शब्द आहे त्यांतील पहिल्या म्हणजे फेल्ड पैकीं फे वर विशेष जोर असलेला आढळून येईल.

त्याच प्रमाणें Ostwind = ओंवर जोर आहे. (‾) अशी खूण स्वरिताची किंवा जोराची समजावी.

कधीं कधीं दुसऱ्या शब्दावरील अवयवावर जोर दिलेला असतो.

जसें:–Jahrhùndert या ठिकाणीं Jahr = यार् (वर्ष) hùndert (शत, शंभर) असे दोन शब्द आहेत. पण जोर मात्र hùndert पैकीं हुं वर आहे. यारहुंडर्ट् असा उच्चार करावा.

शब्दाच्या शेवटीं, har, haft, heit, kunft, keit, ling, sal, sam, schaft, tum असे जे प्रत्यय लागतात (त्या योगें जर्मनमध्यें भाववाचक नामें तयार होतात) त्या वेळीं स्वरित–जोर पहिल्या अवयवावरच असतो.

जसें:—Zukunft = त्सू कुन्फ्ट् = भवितव्य. या ठिकाणी त्सू वरच जोर आहे. Júngling= युंग्लिंग्, (तरुण, उमेदवार, पोऱ्या =) युं वरच जोर आहे.

त्याचप्रमाणें Freundschaft = फ्रॉयंड्शाफ्ट् या ठिकाणीं फ्रॉवरच जोर आहे.

आतां संस्कृतप्रमाणेंच कांहीं उपसर्ग लागून जर्मनमध्यें शब्द बनतात.

जसें:—ant =आन्ट्, ur =ऊर्, bei =बाय्, fort =फोर्ट्, vor =फोर्, zu = त्सू या ठिकाणींसुद्धां, Antwort = आन्ट्वोर्ट, (आ वर.) Urtiere= ऊरटियरं:—प्राचीन प्राणी.

त्याचप्रमाणें Übersetzung = ऊबरसेट्‌त्सुंग्‌ = यू वर जोर आहे. Darstellung या ठिकाणीं डांरष्टेलुंग : डा वरच जोर आहे. इत्यादि.

आतां जर्मनमध्यें बरेचसे परकी भाषेंतील शब्द आहेत त्यांच्यापैकीं कोणत्या अवयवावर जोर द्यावयाचा, हें प्रत्येक शब्द ज्या भाषेंतून आला त्यांतील मूळ जोर ज्याप्रमाणें असेल त्याप्रमाणें द्यावयाचा असल्यामुळें तो वाचून ध्यानांत ठेवणेंच इष्ट आहे. फ्रेंच शब्दांमध्यें साधारणतः शेवटच्या अवयवावर जोर असतो उः Genie ज़ेनी, Papier पापियेर.

उदाहरणः—Soldāt = ज़ोल्डांट्‌ = शिपाई.

त्याचप्रमाणें त्यांचें अनेकवचन die Soldaten = दी ज़ोल्डाटेन्‌ = या ठिकाणींसुद्धां डा वरच जोर आहे. Melodie मेलोडी. (मे ऱ्हस्व डी वर जोर) Doktor = डोक्टोर = डो ऱ्हस्व, क्टो दीर्घ. अशा प्रकारानें उच्चार करावे.

धडा पहिला

Erste Lektion = एर्स्टे लेक्त्सिओन्‌.

Der bestimmte Artikel = देअर बेस्टिम्टे आर्टीकल्‌

म्हणजे नियामक उपपद :—जसें—तो—ती—तें. मराठीप्रमाणेंच जर्मनमध्येंही नियामक उपपदाचे पुल्लिंग, स्त्रीलिंग व नपुंसकलिंग असे भेद आहेत.

उदाहरणार्थ.

Der Mann = देअर मान्‌ = तो मनुष्य.
Die Frau = दी फ्राउ = ती बाई.
Das Kind = दास किंड = तें मूल.

Der, die, das या लिंगवाचक नियामक उपपदाचें अनेकवचनी रूप **die** (दी) = ते, असें एकच होतें.

उदाः—

एकवचन	अनेकवचन.
Der Mann =	Die Manner.
Die Frau =	Die Frauen.
Das Kind =	Die Kinder.

पुढें जर्मनमध्यें मराठीप्रमाणेंच विभक्तीचीं रूपें पण असतात. तीं पुढें दिलीं आहेत.

Einzahl = एकवचन Mehrzahl = अनेकवचन

	पु.	स्त्री.	न.	(साऱ्या लिंगांचें अनेकवचन)
प्रथमाः—	der.	die.	das.	die
षष्ठीः—	des.	der.	des.	der
चतुर्थीः—	dem.	der.	dem.	den
द्वितीयाः—	den.	die.	das.	die

याचप्रमाणें पुढील शब्दही (दर्शक सर्वनामेंही) चालतात.

एकवचन पु.	स्त्री.	न.		अनेकवचन
dieser,	diese.	dieses.	हा, ही, हे.	diese, हे.
jener,	jene,	jenes,	तो, ती, ते.	jene, हे.
welcher,	welche	welches.	कोणता, ती, तें.	welche. कोणते.
jeder,	jede,	jedes,	प्रत्येक (अनेकवचन नाहीं.)	

	पु.	स्त्री.	न.	अनेकवचन
प्रथमाः—	dieser,	diese,	dieses,	diese.
षष्ठीः—	dieses,	dieser,	dieses,	dieser.
चतुर्थीः—	diesem,	dieser,	diesem,	diesen.
द्वितीयाः—	diesen,	diese,	dieses,	diese.

उदाहरणें.

Dieser Mann, Jene Frau,
Jedes Kind, Jedes Kind, Welcher Mann.
Jeder Prefessor. Diesem Zimmer.
Welches Buch ? Jeder Bruder.
Jede Schwester, Jene Mutter.

शब्द : Wörter : (व्योर्टर)

Der Vater = तो बाप.
Die Mutter = ती आई.
Der Mann = तो माणूस.
Der König = तो राजा.
Die Konigin= ती राणी.
Der Sohn = तो मुलगा.
Die Tochter = ती मुलगी.
Das Kind = तें मूल.
Die Frau = ती बायको, ती बाई.
Der Garten = तो बाग, तो बगीचा.
Der Hund = तो कुत्रा.
Der Teller = ती बशी, तें ताट.
Der Wein = तें मद्य, ती मदिरा.
Die Feder = ते पेन, ती पेन्सील.

Die Katze = तें मांजर.
Der Professor = तो आचार्य, अध्यापक.
Der Bruder = भाऊ.
Der Grossvater = आजोबा.
Das Zimmer = ती खोली.
Der Offizier = ऑफिसर.
Das Buch = तें पुस्तक.
Der Schwager = मेहुणा

अनेक वचनें:— Die Väter.
Die Grossvater.
die Manner.
die Zimmer.
die·Professoren.
die Bruder.
Der Doktor = वैद्य, पंडित. Die Doktoren.
Die Offiziere.
Der Stuhl = खुर्ची, Die Stuhle.
Die Bücher.
Die Schuler.
Die Schwestern-
Das Klavier = पियानो. Die Klaviere.
Die Puppe = बाहुली. Die Puppen.
Der Tisch = टेबल. Die Tische.

nein = नाहीं. नव्हे. nicht (निश्ट) = नाहीं.
und = आणि, व. ja = या. होय. ist = आहे.
aber : पण, परंतु.

Zahlwörter : **संख्यावाचक शब्द.**

eins	= आयन्स्	= १	sechs	= जेक्स्	= ६
zwei	= त्स्वाय्	= २	sieben	= जीबेन्	= ७
drei	= ड्राय्	= ३	acht	= आख्ट्	= ८
vier	= फियर्	= ४	neun	= नॉयन्	= ९
fünf	= फ्युन्फ्	= ५	zehn	= त्सेन्	= १०

असणें.

sein : (जायन् :) याचा वर्तमानकाळ.

ich bin	= मी आहे	wir sind	= आम्हीं आहों.
du bist	= तूं आहेस.	Sie sind	= तुम्हीं आहा.
er, sie, es, ist	= तो, ती, तें आहे.	sie sind	= ते, त्या, तीं आहेत.

त्याचप्रमाणें. **haben** = जवळ असणें. मालकीचें असणें या क्रियापदाचा वर्तमानकाळही पुढीलप्रमाणें आहे.

Ich habe :	माझ्यापाशीं आहे.	wir haben.
du hast		Sie haben.
er, sie, es hat.		sie haben.

क्रियापद पहिल्यानें वापरून कर्ता नंतर घेतल्यास प्रश्नार्थक वाक्य बनतें. जसें:—

habe ich ?	hat er ?	haben wir ?
haben sie ?	sind wir ?	इत्यादि.

पाठ पहिला.

Aufgabe Eins.

(हा लिहून काढावा व मग मोठ्यानें वाचावा.).

Hier sitzt der Vater. Der Vater und der Sohn. Die Mutter ist gut. Die Mutter und das Kind. Das Haus ist

gross (मोठें). Die Frau sitzt in dem Zimmer. Der Garten ist gut. Der Vater hat das Haus und den Garten. Was (काय) tut Wilhelm? Narayen liest in dem Buch. Govinda sitzt auf (वर) dem Stuhl. Wer (कोण) ist der Professor? Der Bruder ist in Poona aber die Schwester ist in Bombay.

भाषांतरासाठीं पाठ २.

तें घर चांगलें आहे. बाबा खुर्चीवर बसतात. बाबू पुस्तक वाचतो. माझ्यापाशीं (जवळ) पाणी आहे. पाणी चांगलें आहे. राजा चांगला आहे. राजा माणस आहे. आजोबा पुण्यांत आहेत. बाबा मुंबईंत आहेत. आम्ही चांगले आहोंत. तो किल्ला राजाचा आहे. तो राणीचा मुलगा आहे.

बोलण्यासाठीं पाठ.

Was ist der Vater? Wer ist in Bombay? Ist Kamala eine Puppe? Wer hat die Puppen? Haben Sie die Bücher? Wer ist alt? Wer ist jung?

Hat das Kind das Buch? Nein das Kind hat das Buch nicht.

धडा दुसरा.

Zweite Lektion.

आनियामक उपपद : Der unbestimmte Artikel.

पुल्लिंग.	स्त्रीलिंग.	नपुंसकलिंग.
ein	eine.	ein.
जसें:—ein Mann	eine Frau.	ein Kind.
(एक माणूस)	(एक बाई)	(एक मूल)

मराठीप्रमाणेंच व नियामक उपपदांप्रमाणें यालाही विभक्तीचीं रूपें असतात.

जसें :—

	पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	नपुंसकलिंग.
प्रथमा :–	ein	eine	ein
षष्ठी :–	eines	einer	eines.
चतुर्थी:–	einem	einer	einem.
द्वितीया:–	einen	eine	ein.

याचप्रमाणें पुढील शब्द चालतात.

kein = नसलेला, नाहीं. जसें

Ich habe kein Brot = माझ्याजवळ भाकरी नाहीं.

Ich habe kine Schwester = मला बहीण नाहीं.

Ich habe keinen Bruder = मला भाऊ नाहीं.

mein = माझा. dein = तुझा. sein = त्याचा.

unser = आमचा. Ihr = तुमचा, आपला (बहुमानार्थी).

ihr = तिचा, किंवा त्यांचा (अनेकवचनी).

जसें:–unser Vater = आमचे वडील, आमचे बाबा.

unsere Mutter = आमची आई.

unser Buch-Haus = आमचें पुस्तक किंवा घर.

ihre Schwester = तिची बहीण किंवा त्यांची बहीण.

,, Ihre Tante = तुमची मावशी–आत्या, आपली मावशी–आत्या.

sein Buch = त्याचें पुस्तक.

seine Schwester = त्याची बहीण.

शब्द.

eine Blume	= फूल.	ein Freund	= मित्र.
eine Wand	= भिंत.	eine Freundin	= मैत्रीण.
eine Farbe	= रंग.	ein Bild	= चित्र.
eine Uhr	= घड्याळ.	eine Gabel	= कांटा (जेवणाच्या वेळीं वापरतात तो).
eine Rose	= गुलाब (फूल).		
eine Stadt	= शहर.	ein Löffel (पु.)	= चमचा.

eine Vase = फूलदान. eine Frucht = फळ.
ein Rock = (पु) कोट, अंगरखा.
ein Messer = (न) चाकू.
ein Kleid = (न) कपडा.
ein Pferd = प्फेर्ड (न) घोडा.
ein Tier = (न) जनावर, प्राणी.

Gut = चांगले. Schon = छान, सुंदर. alt = म्हातारा.
Sehr = खूप, पुष्कळ. Wer = कोण. was = काय.
oder = अथवा, किंवा. auch = सुद्धां. Wo = कुठे ?

Haben = अनेकवचन.

Wir haben, (आमच्याजवळ आहे).
ihr habt = तुम्हां दोघांजवळ आहे.
Sie Haben = तुम्हांजवळ आहे.
sie haben = त्यांच्याजवळ आहे.

Aufgabe. पाठ ३.

Ich habe eine Rose, aber keine andre (दुसरे) Blume. Hat mein Bruder eine Blume? Nein, er hat keine Blume, aber er hat ein schönes Buch. Seine Mutter und Schwester sind sehr gut. Sie haben viele (पुष्कळ) Blumen. Die Mutter ist in einem Zimmer. Sie sitzt auf einem Sofa. (सोफा, कोच) Dieser Mann ist mein Freund. Jener Mann ist unser Freund. Diese Frau hat kein Kind. Das ist mein Buch. Haben sie mein Buch gelesen (वाचलें). Ich habe ihren Sohn mein Buch gegeben. (दिलें) Dein Hund ist sehr alt. Meine Schwester ist jung, aber meine Mutter ist sehr alt. Ihre Freundin ist auch jung, aber sie hat keinen Bruder. Wo ist die Mutter? Was hat sie in ihrer Hand? Die Blumen haben schöne und viele Farben. Es gibt, weisse, rote, grüne, blaue, und gelbe Blumen. Haben Sie die gelbe

Blumen nicht gesehn? Ja, ich habe sehr viele gelbe Blumen gesehen. An den Wånden hangen viele Bilder.

भाषांतरासाठीं पाठ ४.

Aufgabe fur Übersetzung.

त्या मुलापाशीं भाकरी नाहीं का? हा मनुष्य आमचा मित्र आहे. ही बाई आमची मैत्रीण आहे. माझ्यापाशीं एक पुस्तक आहे पण पेन्सील नाहीं. तुम्हीं हें पुस्तक वाचलें का? नाहीं मी हें पुस्तक वाचलें नाहीं, पण मी तें पुस्तक वाचलें आहे. तुमच्यापाशीं गुलाब आहे का? मी तुमचा मुलगा पाहिला पण तुमची मुलगी पाहिली नाहीं. माझ्या आईची बहीण म्हातारी आहे. तिचा मुलगा माझा भाऊ आहे. माझें मांजर कोठें आहे? माझें पुस्तक कोठें आहे?

जर्मनमध्यें Du, Ihr, हे मराठी प्रमाणेंच नातलगांना किंवा अधिक परिचितांनाच लावतात. तूं किंवा तुम्हीं ~~[illegible]~~ असा त्यांचा अर्थ आहे. पण जर्मनमध्यें नवरा बायकोला व बायको नवऱ्याला तूं = Du असेंच संबोधितात.

(पुढील वाक्यें तोंडानें म्हणावीं.)

पूर्णभूत.

gesehen = पाहिलें. gefunden = सांपडलें.
geschrieben = लिहिलें. verloren = हरवलें.

Ich habe mein Buch verloren.
Ich habe meinen Vater gesehen.
Haben Sie Ihre Mutter gesehen?
Hast du das Kind gefunden?
Hat er mein Buch gelesen (वाचलें)
Hat Sie meine Mutter und meine Schwester gesehen?
Wir haben keinen Brief gelesen.

धडा तिसरा.

Dritte Lektion.

elf	=	११	zweiundzwanzig	=	२२
zwölf	=	१२	dreißig	=	३०
dreizehn	=	१३	vierzig	=	४०
vierzehn	=	१४	funfzig	=	५०
funfzehn	=	१५	sechzig	=	६०
sechzehn	=	१६	siebzig	=	७०
siebzehn	=	१७	achtzig	=	८०
achtzehn	=	१८	neunzig	=	९०
neunzehn	=	१९	hundert	=	१००
zwanzig	=	२०	tausend	=	१०००
einundzwanzig	=	२१			

Die Jahreszeit = ऋतुकाल (वसंत वगैरे)

Der Monat = महिना.

Das Jahr = वर्ष, संवत्सर.

Die Minute = मिनिट.

Die Sekunde = सेकंड.

Der Tag = दिवस.

Die Woche = आठवडा.

Das Haar = केस.

Der Buchstabe = अक्षर.

Die Stunde = घंटा, तास.

Das Auge = डोळा.

Die Tinte = शाई.

(पुढील वाक्यें व शब्द पुनःपुनः वाचून ध्यानांत ठेवावेत.)

Eine Minute hat sechzig Sekunden.
Eine Stunde hat sechzig Minuten.
Ein Tag hat vierundzwanzig Stunden.
Eine Woche hat sieben Tage.
Die Namen der Tage sind :—Sonntag,

Montag, Dienstag, Mittwoch, Donnerstag.
Freitag, Samstag, oder Sonnabend.

Der Sonntag ist der erste (पहिला) Tag der Woche, der Samstag der letzte. (शेवटचा)

Der Norden = उत्तर. Der Suden = दक्षिण.
Der Osten = पूर्व. Der West = पश्चिम.
Nord, Ost, West, Süd = (सामासिक शब्दांमध्यें असे शब्द वापरले जातात).

त्याचप्रमाणें—

Der Januar. Februar, Marz, April, Mai, Juni, Juli, August, September, Oktober, November, Dezember.

(पुढें वाचून लिहून काढावें.)

Ein Monat hat dreizig Tage. Ein Jahr hat zwolf Monate. Wie viele Tage hat ein Jahr? Ein Jahr hat, drei-hundert-fünfundsechzig Tage (तीनशें पासष्ट.)

भाषांतरासाठीं पाठ ५.

In Indien es ist sehr warm im Mai.
Im Juli und August es regnet sehr viel.
Dezember ist ein Wintermonat.
Der Marz ist der dritte Monat des Jahres.
Welches ist der vierte Monat?
Wie viele Tage hat eine Woche?
Wie viele Tage hat ein Monat?
Wie viele Monate hat ein Jahr?

धडा चवथा.

Vierte Lektion.

मराठीप्रमाणेंच जर्मन नामांनाही विभक्ती लागतात हें वर आलेंच आहे, पण त्या चारच म्हणजे प्रथमा, षष्ठी, चतुर्थी व द्वितीया अशा आहेत. हीं विभक्तीचीं रूपें व्यवस्थित मांडण्यासाठीं नामांचे एकंदर पांच प्रकार केलेले आहेत.

प्रकार १:—यांत, पुल्लिंगी व नपुंसकलिंगी अनेक अवयवी शब्द ज्यांचें अंत्य el, en, er, chen आणि lein असें असतें त्यांचा समावेश होतो.

प्रकार २:—यांत अंत्य e असलेले किंवा पूर्वी e असून आतां नाहींसे झालेले पुल्लिंगी शब्द येतात.

त्याचप्रमाणें परभाषेंतलें ज्यांचें अंत्य al, an, ar, ast, ier किंवा स्वरित or, नाहीं असे शब्द यांत येतात.

प्रकार ३ :—

यांत एक अवयवी सारे पुल्लिंगी शब्द, व तसेच अनेक अवयवी, ig, ich, ing, ling, अंत्य असलेले व, al, an, ar, ast, ier, (स्वरित) or, अंत्य असलेले परकी शब्द यांचा समावेश होतो.

प्रकार ४ :—

यांत साऱ्या स्त्रीलिंगी शब्दांचा समावेश होतो.

प्रकार ५ :—

यांत el, en, er, chen, lein अंत्य नसलेले सारे नपुंसकलिंगी शब्द येतात.

पुढील नियम ध्यानांत ठेवावे.

(१) एकवचनामध्यें स्त्रीलिंगी नामांच्या विभक्तींत कोठेंच फरक होत नाहीं.

(२) सर्व नपुंसकलिंगी शब्दांना व दुसरा प्रकार खेरीज करून सर्व पुल्लिंगी शब्दांना षष्ठीचीं s किंवा es हीं विभक्तीचीं रूपें लागतात.

(३) सर्व नपुंसकलिंगी व दुसरा प्रकार खेरीज करून सर्व पुल्लिंगी नामांची द्वितीया विभक्ती ही प्रथमेसारखीच असते.

(४) अनेक वचनामध्यें प्रथमा, षष्ठी व द्वितीया या सारख्याच असतात.

(५) चतुर्थीच्या अनेकवचनाला **नेहमीं** n हें लागलेंच पाहिजे.

(६) a, o, u, au असलेले एक अवयवी शब्द अनेकवचनांमध्यें स्वरांतरित होतात.

जसें:—ȧ, ȯ, u, äu.

सामासिक शब्द असल्यास त्यांतील अंत्य शब्दच तेवढा चालतो (म्हणजे त्यालाच विभक्तीचीं रूपें लागतात.)

सूत्ररूप.

प्रकार १:--

	एकवचन.	अनेकवचन.
प्रथमा:--	......	......
षष्ठी:—	s	......
चतुर्थी:—	......	n
द्वितीया:—	......	......

उदाहरण. Der Vater.

	एकवचन	अनेकवचन.
प्रथमा:—	Der Vater	Die Vater.
षष्ठी:—	Des Vaters	Der Vater.
चतुर्थी:—	Dem Vater	Den Vatern.
द्वितीया:—	Den Vater	Die Väter.

शब्द—Wörter.

Der Apfel	= सफरचंद.	Der *Adler	= गरुडपक्षी.
„ Diener	= नोकर; चाकर.	„ *Amerikaner	= अमेरिकन गृहस्थ.
„ Flugel	= पंख.	„ Englander	= इंग्रज.
„ Himmel	= स्वर्ग.	„ Hammer	= हतोडा.
„ Lehrer	= शिक्षक, मास्तर.	„ *Kuchen	= केक, पोळी.
„ Löffel	= चमचा.	„ *Maler	= चित्रकार.
„ *Onkel	= चुलता, मामा.	„ Schneider	= शिंपी.
„ Regen	= पाऊस,	„ Schwager	= मेहुणा.
„ Schlussel	= किल्ली,	„ *Sommer	= उन्हाळा.

---

* अशी खूण असलेल्या शब्दांच्या अनेकवचनामध्यें स्वरांतरित होत नाहीं. Der Amerikaner = die Amerikaner. Der Adler, die Adler. इत्यादि.

„ Schuler = विद्यार्थी
„ Spiegel = आरसा,
„ Teller = ताट, बशी.
„ *Tropfen = थेंब.
„ Vogel = पक्षी.

नपुंसकलिंगी शब्दांची विभक्ती.

उदाहरण :—Wasser = पाणी.

	एकवचन.	अनेकवचन.
प्रथमा :—	Das Wasser	Die Wasser.
षष्ठी :—	Des Wassers	Der Wasser.
चतुर्थी:—	Dem Wasser	Den Wassern
द्वितीया:—	Das Wasser	Die Wasser.

त्याचप्रमाणें पुढील शब्दही चालत त.

Das Feuer = अग्नि.
„ Messer = चाकू.
„ Wetter = हवा.
„ Fenster = खिडकी.
„ Baumchen = लहानसें झाड.
„ Blumchen = नाजुकसें—लहानसें-फूल.
„ Veilchen = व्हायोलेट नांवाचें फूल.
„ Madchen = कुमारिका, मुलगी.
„ Waldchen = लहानसें जंगल.

	पुल्लिंग.		नपुंसकलिंग.
प्रथमा:—	ein Diener	नोकर.	ein Zimmer = खोली.
षष्ठी:—	eines Dieners	„	eines Zimmers
चतुर्थी:—	einem Diener	„	einem Zimmer
द्वितीया:—	einen Diener	„	ein Zimmer.

टीप:— पुढील शब्दांचें अंत्य पूर्वी e असे, पण आतां तें नाहींसें झालें आहे. प्रथमा विभक्तीमध्यें आणखी एक n त्यांना लागत

असतो इतर वेळीं त्यांचें अंत्य en आहे असें कल्पूनच विभक्तींचीं रूपें तयार होतात.

Der Buchstabe	= मूळाक्षर.	Der Gedanke	= विचार.
„ Felsen	= खडक.	„ Glaube	= विश्वास.
„ Friede (n)	= शांति, तह.	„ Name	= नांव.
„ Funke (n)	= ठिणगी.		
„ Haufe	= ढीग.		
„ Same	= बीज, बी.		
„ Wille	= इच्छा, इच्छाशक्ति.		

विभक्तीचीं रूपें.

एकवचन	अनेकवचन.
प्र:—Der Name	die Namen.
ष:—Des Namens	der Namen.
च:—Dem Namen	den Namen.
द्वि:—Den Namen	die Namen.

पुढील शब्दांचें एकवचन वरील प्रमाणेंच असून अनेक वचनांत मात्र n किंवा अंत्य or असल्यास en लागते.

जसें:—Der	Bauer	= शेतकरी. (अने. die Bauern)
„	Bayer	= बव्हेरियांतील मनुष्य.
„	Vetter	= चुलतभाऊ, आतेभाऊ, मावसभाऊ.
„	Nachbar	= शेजारी.
„	Stachel	= नांगी.
„	Pantoffel	= पायताण, जोडा.
„	Muskel	= स्नायू.
„	Professor	= आचार्य.
„	Doktor	अध्वर्यू, वैद्य.

Des Bauers. — Den Bauern.

Dem Professor. — Den Professoren.

शब्द - Wörter.

Der Direktor = मुख्य, मुख्याध्यापक, चालक.
Das Glaschen = छोटा आरसा, किंवा कांच.
Der Anfangsbuchstabe = शब्दांतील पहिलें अक्षर. आदि.
Das Stuck = तुकडा, Das Bild = चित्र.
Die Schule = शाळा, gross = मोठा
hell = झगझगीत, उजेड असलेले.
da = तेथें, hier = येथें.
woher = कोठून? wohin = कोठें ?
mit = बरोबर, सह.

तोंडपाठ करण्यासाठीं.

(Auswendig lernen,)

Du bist wie eine Blume.
So hold und schon und rein
Ich schaue dich an und Wehmut
Schleicht mich ins Herz hinein.
Die Scherben vor meinem Fenster.
Bethaute ich mit Tranen, ach !
Als ich am fruhen Morgen.
Dir diese Blumen brach.

भाषांतरासाठीं पाठ ६.

(Aufgabe fur Ubersetzung.)

In meinem Zimmer habe ich viele Bucher. In meinem (Postkartenalbum habe ich uber (अधिक, वर) vierhundert Postkarten. Im Winter ist es kalt, im Sommer warm. Die Sonne scheint am Tage, der Mond in der Nacht (रात्र). Im Winter ist das Wasser kalt, manchmal (कधीं कधीं) es ist eiskalt. Bitte geben Sie mir eine Tasse Kaffee, mit Milch (दूध) und Zucker. Der Kork ist auf der Flsche. Ich spreche deutsch जर्मन). Wir sprechen franzósisch (फ्रेंच). Du spricht marathi.

Meine Schwester spricht English. Seine Frau ist eine Engländerin. Mein Bruder wohnt in Deutschland aber mein Freund wohnt in Amerika. Haben Sie England gesehen? Nein ich war in Frankreich (फ्रान्स). Mein Lehrer ist mein Vater. Meine Mutter lehrt meine Schwester. Mein Onkel ist ein Bruder meines Vaters. Die Schwester meines Vaters ist meine Tante. Nicht wahr? (खरें ना?) Gopal ist der Namen meines Bruders und Kamala ist der Namen meiner Schwester. Die kleine (छोटी) Tochter meines Bruders hat einen Bruder. Der Namen ihres Bruders ist Narayan. Unser Haus ist in einem Garten. Dieser Mann ist mein Diener, aber jener Mann ist ein Diener meines Vaters. Jene Frau ist eine Schwester meiner Mutter. Ich habe den Prasidenten des "Legislative Assembly" nicht gesehen! Leider! (अरेअरे). Wollen Sie ihn sehen? Ja, sehr gerne! (मोठ्या खुषीनें).

Fragen :—प्रश्न

Wie viele Postkarten habe ich in meinem Postkarten--album? Wann ist das Wasser kalt? Ich kann es nicht sagen! Warum nicht? Das ist doch sehr eintach. (सोपें) Trinken Sie eine Tasse Milch oder eine Tasse Kaffee? Ja ich trinke lieber eine Tasse Milch. Wo ist mein Bruder? Wer ist mein Vater? Wie heissen Sie. (तुमचें नांव काय?) Ich heisse Gopal, und meine Schwester heisst Godavari. Hast du den Lehrer gesehen?

भाषांतरासाठीं पाठ ७.

तुला कॉफी पाहिजे कीं चहा पाहिजे ? (der Thee) मला दूध दे. मला एक कप दूध पाहिजे. हें चित्र माझ्या बाबांचें आहे, व हें चित्र माझ्या आईचें आहे. माझ्या काकाचें चित्र माझ्यापाशीं नाहीं. सूर्य दिवसा प्रकाशतो व चंद्र रात्रीं प्रकाशतो. रात्रीं अंधार (dunkel) असतो व दिवसा उजेड असतो. आज पाऊस पडत आहे. काल (gestern) पाऊस पडला. माझ्या आल्बममध्यें ४२ कार्डें आहेत. माझ्या भावाजवळ आणखी २२ कार्डें आहेत. तुम्ही राजाचा **मुगुट** पहिला आहे का (Die Krone) ? आम्ही

सुद्धां वगीचांत जातों. ती एका इंग्रजाची मुलगी आहे. मी चित्रकार नाहीं पण मी शिंपी आहें. माझे बाबा आमचे शिक्षक आहेत. आई पण (auch) मला शिकविते. माझी बहीण शाळेंत जाते, व मराठी शिकते. मी जर्मन शिकतों. माझे बाबा मला जर्मन शिकवितात. मला फ्रेंच (भाषा) व इंग्रजी पण येतें. तुला इंग्रजी येतें का ? त्याला मराठी येतें का ?

धडा पांचवा.

Fünfte Lektion.

नामांची विभक्ती प्रकार २.

या प्रकारामध्यें सर्व पुल्लिंगी e अंत्य असलेले शब्द येतात.

उः—Der Knabe, षष्ठी, चतुर्थी द्वि, एकवचन व अनेकवचन या साऱ्यांमध्यें n लागतो.

जसेः—

	एकवचन.	अनेकवचन.	
प्र.	Der Knabe	die	Knaben
षष्ठी	des Knaben	der	Knaben
चतुर्थी	dem Knaben	den	Knaben
द्वि.	den Knaben	die	Knaben

याचप्रमाणें पुढील शब्दही चालतात.

Der Affe = माकड, वानर.
„ Bediente = नोकर, चाकर.
„ Bote = दूत.
„ Erbe = पैतृक धन.
„ Franzose = फ्रेंच मनुष्य.
„ Falke = बहिरी ससाणा.
„ Gatte = नवरा, पति.
„ Hase = ससा.
„ Heide = मूर्तिपूजक.

„ Hirte = गोपाल, गवळी.
„ Jude = यहुदी.
„ Löwe = सिंह.
„ Neffe = भाचा, पुतण्या.
„ Ochse = बैल.
„ Pate = मानलेला पिता. (गॉड फादर).
„ Preusse = प्राशियामधील माणूस.
„ Rabe = कावळा.
„ Riese = राक्षस.
„ Russe = रशियन.
„ Sachse = सॅक्सनींतील माणूस.
„ Sklave = गुलाम, बंदा.—स्लाव,
„ Turke = तुर्क.

यांचें अनेकवचन पुढीलप्रमाणें होतें.

die—Affen, die Lowen, Raben, Hasen इत्यादि :—

विशेषणाच्या मागें नियामक उपपद लागून त्यांचा नामाप्रमाणें उपयोग झाला असल्यास विभक्तींचीं रूपें वरीलप्रमाणेंच होतात.

उदा.:—Der Alte, der Reisende = (प्रवाशी).
der Kranke = (आजारी).
des Alten. des Kranken, etc.

या प्रकारामध्यें येणाऱ्या कांहीं शब्दांचें अंत्य e हें आतां नाहींसें झालेलें आहे तरी, प्रथमेशिवाय इतर विभक्तींचीं रूपें होतांना तीं e पुनः येते.

जसें:—Der Graf = सरदार.

Der Graf	die	Grafen.
Des Grafen	der	
Dem Grafen	den	
den Grafen.	die,	

पुढील शब्द Graf प्रमाणेंच चालतात.

Der Bär = अस्वल.
„ Furst = राजपुत्र, संस्थानिक.

„ Held	= वीर.
„ Herr	= सभ्यगृहस्थ, मिस्टर.
„ Mensch	= माणूस.
„ Narr	= वेडा, मूर्ख.
„ Prinz	= राजपुत्र.
„ Tor	= वेडा.

परभाषेंतून घेतलेले शब्द, पण ज्यांचे अंत्य al, an, ar, ast, ier; व स्वरित or व on, नाहीं असे, याचप्रमाणें चालतात. अशा शब्दांच्या उपांत्य अवयवावर जोर दिला जातो.

उः—Der Student येथें डेंटवर जोर द्यावयाचा.

उदाहरण.

Der Student,	die	Studenten.
des Studenten	der	
dem Studenten	den	
den Studenten.	die	

पुढील शब्द अशा प्रकाराचेच आहेत.

Der Advokat	= कायदेपंडित, वकील, अड्व्होकेट.
„ Christ	= ख्रिस्ती (मनुष्य)
„ Diamant	= हिरा.
„ Elefant	= हत्ती.
„ Kamerad	= दोस्त, स्नेही, जिवलग मित्र.
„ Kandidat	= उमेदवार, अर्जदार.
„ Komet	= धूमकेतू.
Der Monarch	= राजा सार्वभौम.
der Philosoph	= तत्ववेत्ता.
„ Planet	= नक्षत्र, तारा.
„ Poet	= कवि.
„ Prasident	= अध्यक्ष, सभापति.

„ Regent = राजाचे जागीं राज्यकाभार पहाणारा.
„ Soldat = सोल्जर, शिपाई.
„ Tyrann = जुलमी (राजा)

यांचें अनेकवचन = Die Planeten, die Poeten, die Regenten असें होतें.

शब्दः—(Worter)

Der Kapitän = कॅप्टन.
die Wuste = जंगल.
das Schiff = जहाज, नौका.
Der Kaiser = सार्वभौम राजा.
Das Luftschiff = हवाई जहाज.
krank = आजारी.
war = होता. waren = होते. (क्रि)
Ich kenne = मी जाणतों. मला माहीत आहे.
schon = केव्हांच. warum = कां, कशासाठीं.
kaum = क्वचित्.

Aufgabe.

Meine junge Schwester hat zwei Kinder. England ist ein Insel. Italien und auch Indien sind Halbinsel. Die Raben leben auf Bäumen. Das Barometer und das Thermometer sind Instrumente, welche uns die Temperatur anzeigen (दर्शवितात). Acht und Zwanzig macht achundzwanzig. Sieben und Acht macht funfzehn. Meine Tante ist die Mutter des Knaben. Mein Grossvater starb (वारले) vor funf Jahren.

भाषांतरासाठीं पाठ ८.

तूं माझ्या पुतण्याला पाहिलेंस का? प्रिन्स बिस्मार्क हासुद्धां राजपुत्रच होता का? राजाचा प्रत्येक मुलगा राजपुत्र असतो. राणीच्या बागेंत

आम्हीं हत्ती, सिंह, घोडे पाहिले. ४ अस्वलसुद्धां आम्हीं पाहिले. तुम्ही हत्ती पाहिला का? त्या सरदाराचा नोकर फ्रेंच आहे का?

माझा भाऊ चीनमध्यें होता, तेव्हां त्याला ताप आला. (hat Fieber).

पाठ करण्यासाठीं.

Meine Ruh isc hin,
Mein Herz ist schwer
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr.

Nach ihm nur schaue ich
Zum Fenster hinaus,
Nach ihm nur gehe ich
Aus dem Haus.

धडा ६ वा.

Sechste Lektion.

नामांचा तिसरा प्रकार.

यामध्यें बहुतेक साऱ्या पुल्लिंगी नामांचा समावेश होतो. es किंवा s लावून षष्ठी होते, व चतुर्थीमध्यें शब्द तसाच रहातो किंवा त्याच्यापुढें e येते. अनेकवचनामध्यें e येत असल्यामुळें चतुर्थीचें अनेकवचनी रूप अर्थात् en लावून होतें. नामामध्यें a, o, u, au आले असतां अनेकवचनामध्यें ä, ö, u, äu असे स्वरांतर होते.

उदाहरण:—Der Fisch = मासा.

	एकवचन	अनेकवचन.
प्रथमा :	—Der Fisch	Die Fische
षष्ठी	—des Fisches	der Fische
चतुर्थी:	—dem Fische	den Fischen
द्वितीया:	—den Fisch	die Fische

Der Sohn = मुलगा.

der Sohn,	die Söhne
des Sohnes	der Söhne
dem Sohn (e)	den Söhnen
den Sohn	die Söhne.

त्याचप्रमाणें Der Befehl = आज्ञा, हुकूम.

Der Aft	= खांदी.	Der Freund	= मित्र.
„ Bach	= ओढा.	„ Fuchs	= कोल्हा.
„ Berg	= टेकडी.	„ Fuss	= पाय.
„ Brief	= पत्र.	„ Gast	= पाहुणा.
„ Fluss	= नदी.	„ Hahn	= कोंबडा.
„ Hut	= टोपी.	„ Stuhl	= खुर्ची.
„ Kopf	= डोकें, मस्तक.	„ Tanz	= नाचणें, नाच.
„ Pfiff	= शीळ, शिटी.	„ Tisch	= टेबल.
„ Ring	= आंगठी.	„ Traum	= स्वप्न.
„ Rock	= आंगरखा.	„ Wall	= तट (किल्ल्याचा)
„ Schrank	= कपाट.	„ Wolf	= लांडगा.
„ Schwanz	= शेंपूट.	„ Zahn	= दांत.
„ Stock	= काठी.	„ Zug	= आगगाडी.

अनेक वचन = Tische, Stuhle, Zahne,

पुढील शब्दांतील स्वरांचें स्वरांतर होत नाहीं.

Der Aal	= मासा, बोंबील.	Die Aale.
„ Arm	= हात.	Die Arme.
„ Dachs	= डाक्स नांवाचा प्राणी	die Dachse.
„ Grad	= पदवी, डिग्री.	die Grade
„ Huf	= खूर.	„ Hufe.
„ Hund	= कुत्रा.	„ Hunde.
„ Lachs	= सामन मासा.	„ Lachse.
„ Pfad	= पंथ, मार्ग, पायवाट	„ Pfade
„ Punkt	= शून्य, पूर्णविराम.	„ Punkte.
„ Schuh	= जोडा, शू.	„ Schuhe.

der Handschuh	= हातमोजा.	Handschuhe.
„ Stoff	= वस्तु, कपडा.	„ Stoffe.
„ Tag	= दिवस.	„ Tage.

Der Eingang	= आंत येण्याचा दरवाजा, प्रवेशद्वार.	die Eingänge
„ Gebrauch	= चाल, रीत.	„ Gebrauche
„ Gesang	= गाणें.	„ Gesänge.
„ Unfall	= अपघात.	„ Unfalle.
„ Vorhang	= पडदा.	„ Vorhänge.
„ Bahnhof	= स्टेशन.	„ Bahnhöfe.
„ Bahnsteig	= प्लॅटफॉर्म, रेलचढ	„ Bahnsteige.
„ Strohhut	= गवताची टोपी	„ Strohhute.
„ Uberrock	= मोठा कोट, ओव्हर कोट,	„ Uberrocke.

या ३ प्रकारांमध्यें अनेक अवयवी, ig, ich, ing, ling (जोर नसलेल्या) व at अंत्य असलेल्या पुल्लिंगी शब्दांचा समावेश होतो.

जसें:—

Der Konig = राजा.	Die Konige.
des Königs.	der Konige.
dem Könige.	den Könige n.
den König,	die Konige.

Der Essig	= व्हिनीगर (आम्ल)
„ Hering	= हेरिंग नावाचा मासा.
„ Jungling	= तरूण.
„ Schmetterling	= फुलपांखरूं.
„ Käfig	= पिंजरा.
„ Monat	= महिना.
„ Pfirsich	= पीच नांवाचें फळ.
„ Teppisch	= गालीचा, सतरंजी.

परकी भाषेंतील शब्द ज्यांचें अंत्य al, an, ar, ast, ier, or, व on असतें असे शब्द यांत समाविष्ट आहेत. जसें,

Der Palast = राजवाडा.

Der Palast.	die Paläste.
Des Palastes.	der Paläste.
dem Palast.	den Palästen.
den Palast.	die Paläste.

या प्रकारचे इतर शब्द.

Der Admiral	= ॲडमिरल.	
,, Altar	= वेदी.	die Alter.
,, General	= जनरल सेनाधिपति.	die Generäle.
,, Grenadier	= गार्ड.	die Grenadiere.
,, Kaplan	= (धर्म) आचार्य.	Kaplane.
,, Kardinal	= मुख्याचार्य.	Kardinale.
,, Morast	= दलदलीची जागा.	Moräste .
,, Offizier	= आफीसर.	Offiziere.
,, Vokal	= स्वर	Vokale.

शब्द.

Der Wartesaal	= उतारूंची बसावयाची जागा, (रेल्वेसंबंधी)
die Tasche	= खिसा.
Ganz	= अगदीं.
Gestern	= काल.
Abend	= संध्याकाळ.
Morgen	= सकाळ.
Mittag	= दुपार, मध्यान्ह.
Oft	= वारंवार.
Noch	= अजून.
Noch nicht	= अजून–अद्याप–नाहीं.

(पाठ करण्यासाठीं–मोठ्यानें उच्चार करावा.)

Über allen Gipfeln.
Ist Ruhe ;
In allen Wipfeln
Spurest du
Kaum einen Hauch.
Die Vögelein schweigen im Walde
Warte nur ! Balde
Ruhest du auch

" *Goethe* ".

---

der Gipfel = शिखर, पर्वताचें शिखर- उंचभाग.
die Ruhe = शांती.
der Wipfel = शिखर, टोंक (झाडाचें).
Spuren = माग ठेवणें, मागावर असणें.
der Hauch = श्वास, वायु, झुळुक, स्पर्श.

Jetzt sind wir auf dem Lande. Es sind viele Baume und Vogel uberall. Wir sind sehr froh. Mein Bruder ist auch mit mir auf dem Lande, aber meine Schwester bleibt zu Hause allein. Auf der Strasse (रस्ता) geht ein Herr mit seinem Kind. Im Hintergrunde steht eine Kirche, und hinter der Kirche ist ein Wald. Was tun die Manner auf dem Lande? Wie heissen die Manner und die Tiere ? Kennen Sie die zwei Vogel auf dem Baum ? Die drei Manner sind Freunde. Wie lange sind Sie hier in Poona? Ach, ich bin schon sehr lange hier. Haben Sie noch keine Freunde besucht (भेट घेतली) ? Nein, ich habe sehrviel zu arbeiten, deshalb (म्हणुन) hatte ich keine Zeit meine Freunde zu besuchen. Ich arbeite und lese meine Bucher. Was arbeiten Sie ? Was für eine Arbeit haben Sie ? Haben Sie meinen Uberrock und meine Schuhe gesehen ? Ich glaube Ihre Schuhe sind verloren.

Wo sind meine Bücher ?
Wo ist meine Schwester ?
Wo bin ich ? Wie viele
Tage sind Sie in dem
Haus? Sie sind da drei Monate.
Ich habe viele Freunde and Freundinen

भाषांतरासाठीं पाठ. ६

मांझीं पुस्तकें कोठें आहेत ? मी आतां काम करीत आहें. मला वाटतें माझें पुस्तक हरवलें (आहे). माझी बहीण कोठें आहे ? माझी काठी कोठें आहे ? त्या टेबलावरील तीन ऑफिसरांना तूं ओळखतोस का ? ते माझ्या काकाचे मित्र आहेत. आम्ही नेहमीं डोंगरावर जातों व तेथें कोल्ह्यांची शिकार करतों. माझ्या शाळेच्या मागें एक मोठा बगीचा आहे. आमचें घर बगीचांत आहे, माझा भाऊ बगीचांत आहे ? पण माझे बाबा घरीं आहेत. आम्ही रस्त्यावर नेहमीं फिरावयास जातों.तुम्ही शिकारीस जातां का ? त्या प्राण्यांचीं नांवें काय आहेत ? त्या माणसांचीं नांवें काय आहेत? तो पक्षी झाडावर बसला आहे.

धडा ७ वा.

Siebente Lektion.

नामाचा प्रकार ४ था.

स्त्रीलिंगी नामें.

या चवथ्या प्रकारामध्यें सारे स्त्रीलिंगी शब्द येतात. एकवचनामध्यें नामामध्यें कोठेंच फरक होत नाहीं, पण अनेकवचनामध्यें मात्र e किंवा en लागतात. (अंत्य e, el किंवा er असल्यास n च लागतो.)

(i) एक अवयवी शब्द असल्यास अनेक वचनाला e लागतो.

उदाहरण.

Die Hand=हात.

एकवचन.			अनेकवचन.
प्रथमाः—	die	Hand,	die Hande
षष्ठीः—	der		der Hande
चतुर्थीः—	der		den Handen
द्वितीयाः—	die		die Hande.

'पुढील एक अवयवी शब्द याचप्रमाणें चालतात.

Die Axt = कुऱ्हाड, परशु.
„ Bank = बाक.
„ Braut = नवरी.
„ Brust = छाती, स्तन.
„ Faust = मूठ, मुष्टि.
„ Frucht= फळ.
„ Gans = बदक.
„ Grust = विवर.
„ Haut = कातडे, चामडी.
„ Kluft = भेग.
„ Kraft = शक्ति, जोर.
„ Kuh = गाय.
„ Kunst = कला.
Die Laus = ऊ.
„ Luft = हवा, वायू.
„ Lust = लहर, आवड, शोक.
„ Macht= सत्ता, प्रभाव.
„ Magd = मोलकरीण, कामकरीण.
„ Maus = उंदीर.
„ Nacht= रात्र.
„ Nuss = फळ, सुकें फळ.
„ Sau = डुक्कर, (स्त्री.)
„ Schnur= दोरी.
„ Stadt = शहर, नगरी.
„ Wand = भिंत.
„ Wurst = खिम्याचें केलेलें खाद्य.

या सर्वांचें अनेकवचन पुढीलप्रमाणें होतें. Axte, Banke, Wände Künste, etc.

Nis, व sal, अंत्य असलेल्या स्त्रीलिंगी शब्दांचें अनेकवचन e लावूनच होतें.

उदाहरण. Die Besorgnis (अनेक:-Besorgnisse) = काळजी भीति
Die Drangsal(अनेक :-die Drangsäle) दुःख.
Die Kenntnis = ज्ञान. (अनेक-die Kenntnisse
„ Muhsal = त्रास, (अनेक-Muhsale)

nis, व sal, अंत्य नसलेल्या अनेक अवयवी स्त्रीलिंगी शब्दांचें अनेक वचन en लावून होतें. व e l व r अंत्य असलेल्या शब्दांना अनेकवचनामध्यें नुस्तें n च लागतें. जसें. Die Blume, die Blumen, Die Schwester, die Schwestern,

---

याच प्रकारचे इतर शब्द.

Die Aussicht = देखावा.
,, Freundin = मैत्रीण.
,, Arbeit = काम, मेहनत.
,, Freundschaft = मैत्री.
,, Beere = फळ (बोरासारखें)
,, Furstin = राजकुमारी.
,, Birne = पेअर नांवाचें फळ.
,, Gabel = कांटा, (जेवणाचे वेळीं वापरला जाणारा.)
,, Ente = बदक.
,, Henne = कोंबडी.
,, Erfahrung = अनुभव.
,, Hoffnung = आशा, उमेद.
,, Farbe = रंग.
,, Feder = पीस, (पंखाचें)
,, Kirche = चर्च.
,, Freiheit = स्वातंत्र्य.
,, Krankheit = आजार.
,, Lilie = कमळासारखें फूल. लिली.
,, Lippe = ओंठ
,, Mauer = तट, भिंत.
,, Nachbarin = शेजारीण.
,, Narbe = जखमेची खूण.

Die Nase = नाक.
,, Rose = गुलाबाचें फूल.
,, Schönheit = सौंदर्य.
,, Schule = शाळा.
,, Schwester = बहीण.
,, Stirne = कपाळ.
,, Stunde = तास, घडा.
,, Tante = मावशी, आत्या.
,, Tasche = खिसा.
,, Tur (e) = दरवाजा.
,, Wiese = कुरण.
,, Wirtin = खानावळीण बाई.
,, Woche = आठवडा.
,, Wunde = जखम,
,, Ziege = बकरी, शेळी.

पण.

Frau = Frauen. Form = Formen. Port = Porten. अशीं अनेकवचनांचीं रूपें होतात. त्याचप्रमाणें Furstin = Furstinen.

विशेष सूचना :— ei, heit, schaft, ung, व in अंत्य असलेले सारे शब्द स्त्रीलिंगी असतात हें ध्यानांत ठेवावें. त्याचप्रमाणें ie, ik, ion व tät अंत्य असलेले परभाषेंतील शब्द सारे स्त्रीलिंगीच आहेत. die Nation = die Nationen. die Melodie = die Melodien, die Universiat, die Universitäten.

पण

Die Mutter, व die Tochter, यांचे die Mutter, व die Töchter असें अनेकवचन होतें.

पाठ करण्यासाठीं

Nach ihm nur schaue ich
Zum Fenster hinaus
Nach ihm nur gehe ich
Aus dem Haus
Sein hoher Gang
Sein edle Gestalt
Seines Mundes Lacheln
Seiner Augen Gewalt

" *Goethe* "

शब्दः—

Die Gewalt	= शक्ति, प्रभाव.
Verkaufen	= विकणें.
Kaufen	= विकत घेणें.
Der Bauer	= शतकरी.
die Bauerin	= शेतकरीण
Einwohner	= शहरवासी, राहिवासी.
der Kaufman	= दुकानदार.
der Handwerker	= कारागीर, हातानें काम करणारा.
Arbeiter	= मोलकरी, कामकरी, कामाठी.
der Lehrer	= शिक्षक, मास्तर.
die Lehrerin	= शिक्षकीण, मास्तरीण.
Der Beamte	= अधिकारी.
machen	= करणें.
essen	= खाणें, जेवणें.
wohnen	= वास करणें, रहाणें.
leben	= रहाणें, जिवंत रहाणें.

पुढलि वाक्यें वाचून लिहून काढावीं व त्यांचें मराठी भाषांतर करावें.

Die Strassen einer Grossstadt sind immer belebt. Darauf bewegen sich die Leute den ganzen Tag auf und ab. Wir wohnen in die Stadt. Wir Kaufen in die Stadt, Bucher Kartoffeln, Gemuse, Obst, Butter, Milch, Eier und Käse.

(नवे शब्द् पुस्तकाच्या शेवटीं देण्यांत आले आहेत.)

Was macht die Bauerin? Meine Schwester und Mutter Kaufen Kaffee Zucker, Reis und Eier. Der Kaufman hat auch in seinem Laden Ol und Essig. Sie bezahlen die Rechnung und gehen nach Hause.

(पुढील वाक्यांचें जर्मनमध्यें भाषांतर करा.)

आम्ही स्टेशनवर जातों व तेथून शहराला जातों. हा मुलगा लहान आहे. विद्यार्थ्याला पुष्कळ जिनसा (Dinge) लागतात (braucht). त्याच्यापाशीं टांक (Stahlfedern), टाक (Federhalter), शाई (Tinte), कागद, (Papier) चाकू (Federmesser), रबर (Radiergummi) आखण्याची पट्टी (Lineal) वह्या (Hefte), आणि शिशपेन्सिली (Bleistiften) असायला पाहिजेत (muss haben).

धडा आठवा.

Achte Lektion.

नामांचा पांचवा प्रकार:—नपुंसकलिंगी नामें

यामध्यें el, en, er, chen व lein या अंत्याखेरीज असलेले सारे नपुंसकलिंगी शब्द येतात.

षष्ठी s किंवा es लावून होते व चतुर्थीला e कधीं लागते किंवा नाहीं. बहुतेक अनेक अवयवी शब्दांचें अनेकवचन e लावून बनतें व या वेळीं मुळांतील स्वराचें स्वरांतर होत नाहीं. एक अवयवी शब्दांचें अनेकवचन मात्र er लावून बनतें व या वेळीं मूळस्वराचें नेहमीं स्वरांतर होतें.

जसें:—

Das Buch	=	Die Bucher.
Das Geschenk	=	die Geschenke.

पुढील शब्द याप्रकारानें चालतात.

Das Bekenntnis = कबूली जबाब. (पाद्र्याजवळ मन मोकळें करणें)
,, Billet, (die Billets)= नोकरी, तिकिट.
,, Gebaude = इमारत. (die Gebaude)
,, Gebirg = डोंगरांची रांग—ओळ. (die Gebirge)
das Geheimnis = गुप्त गोष्ट,
,, Gemalde = चित्र, रंगीत चित्र,
,, Geschaft = धंदा, उद्योग.
,, Gesetzt = कायदा.
,, Gesprach = संभाषण.
,, Gewehr = बंदूक, आयुध.
,, Gleichnis = नीतिपर गोष्ट. दृष्टांतपर गोष्ट.
,, Instrument = उपकरण, यंत्र.
,, Jahrhundert = संवत्सर.
,, Kamel = उंट.
,, Kompliment = प्रशंसोद्गार.
,, Konzert = गायनवादन (जलसा)
,, Manuskript = हस्तलिखित.
,, Metall = धातु
,, Papier = कागद, पेपर.
,, Portrat = तसबीर, चेहरा
,, Zeugnis = शिफारसपत्र, प्रशंसापत्र

Das Geschäft = die Geschäfte. das Gemälde = die Gemälde, पण Zeugnis = die Zeugnisse. das Bildnis = die Bildnisse, अशीं अनेक वचनांचीं रूपें होतात.

Das Amt	= die Amter = ऑफिस, नोकरी.		
,, Band	= रिबन, बंद	=	die Bande
,, Bild	= चित्र	=	die Bilder
,, Blatt	= पान (जसें पुस्तकाचें किंवा झाडाचें)	=	,, Blatter
,, Das Buch	= पुस्तक	=	,, Bucher
,, Dach	= छप्पर	=	,, Dacher
,, Ei	= अंडें	=	,, Eier
,, Feld	= शेत	=	,, Felder
,, Geld	= द्रव्य, धन	=	,, Gelder
,, Glas	= ग्लास. कांच, काचेचा प्याला	=	,, Glaser
,, Haus	= घर	=	,, Hauser
,, Kalb	= वासरूं, वत्स	=	,, Kalber
,, Kleid	= कपडा (अंगावर घालण्याचा) पोषाख	=	,, Kleider
,, Lamm	= कोकरूं	=	,, Lammer
,, Land	= देश, राष्ट्र	=	,, Lander
,, Lied	= गाणें, गायन, काव्य	=	,, Lieder
,, Nest	= घरटें	=	,, Nester
,, Schloss	= किल्ला	=	,, Schlosser
,, Schwert	= तरवार	=	, Schwerter
,, Tal	= दरी, ताल	=	,, Taler
,, Weib	= बायको, बाई (हलक्याअर्थी)	=	,, Weiber.
,, Wort	= शब्द	=	,, Worter
,, Kaisertum	= साम्राज्य, राज्य	=	,, Kaisertumer
,, Altertum	= पुरातनकालचा, पुराण	=	,, Altertumer
,, Reichtum	= संपत्ति, वैभव.	=	,, Reichtumer
Irrtum	= चूक, भूल	=	,, Irrtumer

पण

Das Haar	= केस,	= ,, Haare
,, Jahr	= वर्ष, संवत्सर	= ,, Jahre
,, Herr	= सैन्य	= ,, Herre
,, Meer	= समुद्र	= ,, Meere
,, Paar	= द्वय, जोडपें	= ,, Paare
,, Rohr	= नळी, फुंकणी	= ,, Rohre
,, Tier	= प्राणी, जनावर	= ,, Tiere
,, Tor	= दरवाजा, वेशीचा दरवाजा	= ,, Tore

Hulflos	= असहाय, दीन
Nur	= फक्त
Die Seife	= साबण
Nun	= आतां, तर मग
Das Fenster	= खिडकी
Kramfp	= गोळा (जसा पायांत गोळा येणें)
Traube	= द्राक्ष, (die Trauben)
Sauer	= आंबट

(पुढील वाक्यांचें मराठी भाषांतर करा.)

Der Schnee liegt auf der Strasse. Wir sehen die rote Flamme des Feuers. Warum kannst du nicht weiter gehen? Ich habe Krampf im Fusse. Jenes Gebaude ist die Schule meiner Schwester, aber dieses Gebaude ist das Postamt. Die Trauben sind unreif. Sind sie auch sauer ?

Er ist fort Ich habe ihn durch das Fenster hinausgeworfen.

Ich glaube, dass ich nie in meinem Leben begreifen werde, warum man die Weiber als das schwache Geschlecht bezeichnet. In den Strassen der Grossstadte brullten und schrien die Zeitungsverkaufer die Nachricht. Auf dem Pult sehen wir zwei Tintenfässer mit schwarzer und roter Tinte,

mehere Federn, einige Bucher, etwas Löschpapier und ein Heft. An den Wànden hangen Bilder. Das Zimmer hat fünf Fenster und Zwei Ture. In der Schule sitzen die Schuler auf Bànken, der Lehrer aber sitzt auf einem Stuhl. Er schreibt an die Wandtafel mit einer Stuck Kreide.

(पुढील वाक्यें लिहून काढून पाठ करावीं.)

Die Korperteile.

Ich habe zwei Arme, zwei Beine, zwei Schultern, zwei Hande, zwei Augen, zwei Ohren, und zwei Lippen. Ich habe aber nur einen Kopf, einen Hals, ein Gesicht, eine Nase, einen Mund eine Zunge und ein Kinn. An den Handen sind zehn Finger und in dem Munde viele Zàhne. Das Haar bedekt den Kopf. Die Kehle ist ein Teil des Halses. Der Hals verbindet den Kopf mit den Schultern. Mit den Lippen und der Zunge spricht man, mit den Zàhnen kaut man. Die Backen (oder Wangen) sind Teile des Gesichts. Das Knie bildet einen Teil des Beines. Am unteren Ende des Beines ist der Fuss. Mit Hilfe der Fusse und der Beine gehe ich. Man riecht mit der Nase, er hort mit den Augen; er fuhlt mit den Handen; er isst mit dem Munde. Ich sehreibe mit meiner Hand.

Maler ! male mein Liebchen.
Male Sie mir wie Sie ist.
Male in die Wange ein Grubchen.
Maler vergiss mir das nicht.

(पुढील वाक्यांचें जर्मन भाषांतर करावें)

मला किती कान आहेत ? आपण कोणत्या अवयवानें जेवतां ? आमचीं मुलें या शाळेंत जातात. त्यांचा पंतोजी कशानें लिहितो ? पंतोजीनें शब्द फळ्यावर लिहिले होते (hatte-geschrieben). आपण मुंबईमध्यें कोण-कोणत्या इमारती पाहिल्या? (besucht).

धडा नववा.

—:0:—

Neunte Lektion.

Länder und Völkernamen.

देश व देशवासी यांचीं नांवें.

Grossbritannien, इग्लंड, der Brite = ब्रिटिश मनुष्य

britisch = इंग्रजी, ब्रिटिश.

England	der Engländer	englisch.
Schottland	der Schotte	schottisch.
Irland	der Irlander	irisch.
Deutschland	der Deutsche	deutsch.
Holland	der Hollander	holländisch.
Belgien	der Belgier	belgisch.
Preussen (प्राशिया)	der Preusse	preussich.
Ostreich (ऑस्ट्रिया)	der Ostreicher	ostreichisch
Ungarn (हंगेरी)	der Ungar	ungarisch
Italien (इटली)	der Italiener	italienisch
Spanien	der Spanier	spanisch
Portugal	der Portugiese	portugiesisch.
Danemark	der Dane	danisch.
Schweden	der Schwede	schwedisch.
Norwegen	der Norweger	norwegisch.
Russland	der Russe	russisch.
die Turkei	der Turke	turkisch.
die Schweiz	der Schweizer	schweizerisch.
Griechenland	der Grieche	griechisch.
Amerika	der Amerikaner	amerikanisch.
Afrika	der Afrikaner	afrikanisch,
Australien	der Australier	australisch.
Europa	der Europaer	europaisch.
Asien	der Asiat	asiatisch.
China	der Chinese	chinesisch.
Japan	der Japaner	japanisch.

Indien	der Inder, Indier	indisch.
Indien (रेड इंडियन)	der Indianer	indianisch.
Frankreich	der Franzose	franzosisch.

(पुढील उभयान्वयी अव्ययें पाठ करावीं.)

und	= आणि, व
oder	= अथवा
aber	= पण, परंतु.
allein	= तथापि
sondern	= पण (नकारार्थी)
denn	= कारण

पुढील उभयान्वयी अव्ययांच्यामुळें मूळ क्रियापदें वाक्याच्या शेवटीं ढकललीं जातात.

Als = जेव्हां, ज्यावेळीं. उदाहरण, Als ich noch in Deutschland war, (या ठिकाणीं war हें मूळ क्रियापद वाक्याच्या शेवटीं ढकललें गेलें आहे.)

wie	= जसें.	Nachdem	= नंतर.
wenn	= जर, जेव्हां	dass	= कीं.
während, indem	= मध्यें.	damit	= त्यायोगें, त्यामुळें, त्याशीं, म्हणजे.

obgleich	= जरी
seit, seitdem	= पासून
obwohl, obschon	= जरी
ehe, bevor	= पूर्वी, अगोदर
weil, da	= कारण, मुळें, कारणानें
wenn auch	= असतांना सुद्धां
ob	= जर

(धडा नववा—पुरवणी.)

शब्दयोगी अव्यय :—Preposition.

जर्मनमध्यें अलग अलग शब्दयोगी अव्ययांना अलग अलग विभक्ती लागतात.

(i) षष्ठी विभक्ती लागणारें शब्दयोगी अव्यय.

statt, anstatt	= ऐवजीं
ausserhalb	= शिवाय, व्यातिरिक
innerhalb	= आंत, समाविष्ट
oberhalb	= वर
unterhalb	= खालीं
wahrend	= वेळीं, मध्यें
trotz	= सुद्धां (असें असून सुद्धां), (याला चतुर्थी सुद्धां लागतें)
um ...... willen	= साठीं, नांवानें
unfern, unweit	= नजीक, जवळ, फार दूर नाहीं असें.
wegen	= मुळें, कारणाकरितां
vermoge	= त्यायोगें, त्यामुळें.
zufolge	= प्रमाणें.
langs, entlang	= बरोबर, साहित, सकट.
(entlang	= याला द्वितीया व चतुर्थी पण चालते.)
mittels	= मुळें, योगें, साधनानें.

द्वितीया विभक्ती घेणारें शब्दयोगी अव्यय.

durch	= मधून.
um	= सभोंवार, वेळीं.
ohne, sonder	= शिवाय, व्यतिरिक्त.
fur	= करितां, साठीं, स्तव.
gegen wieder	= विरुद्ध.

चतुर्थी घेणारें शब्दयोगी अव्यय.

mit	= सह, बरोबर.
nach	= नंतर, मागून.
nachst	= जवळ, पास, शेजारी.
nebst, samt	= सहित, मिळून, बरोबर.
bei	= कडे, मुळें, योगें.
wegen	= मुळे, कारणाकरितां.
seit	= पासून.
von	= पासून, चा.
zu	= ला, कडे, आंत.
zuwieder	= विरुद्ध.
gegenuber	= समोरासमोर, विरुद्ध.
entgegen	= कडे, विरुद्ध, समोर.
aus	= मधून, पासून.
ausser	= शिवाय.
binnen	= (वेळेच्या) आंत.

चतुर्थी व द्वितिया या दोनही विभक्ती घेणारें शब्दयोगी अव्यय

an	= वर, कडे, जवळ.
auf	= वर, कडे.
hinter	= मागें.
in	= आंत
neben	= जवळ.
uber	= वर.
unter	= खालीं.
vor	= पुढें, पूर्वीं, समोर.
zwischen	= मध्यें, मधून.

त्याप्रमाणें an dem या ऐवजीं am असा संकोचित शब्द लिहिण्याचा प्रघात आहे. bei dem = beim, in dem = im, von dem = vom, zu dem = zum,

zu der = zur, an das = ans, auf das = aufs, durch das = durchs; fur das = furs, in das = ins, um das = ums.

(पुढील उदाहरणें ध्यानांत ठेवावीं.)

In das Haus व in dem Haus, यामध्यें बाहेरून आंत अशी क्रिया दाखविण्याची असल्यास in das याचा उपयोग करावयाचा. पण घरांत स्थित किंवा स्थायिक असें दर्शविण्याचें असल्यास, in dem असा प्रयोग करावयाचा.

Ich stehe an dem Fenster.
Ich bin in dem Haus. (e)
Auf dem Tisch liegen viele Bucher.
In seiner Kammer sitzt ein Knabe, bei der Arbeit

Wahrend des Regens gehe ich hinaus.
Trotz des Regens fahre ich aus.
Trotz des Sonnenscheins arbeite ich sehr gerne.
Es ist so schon unter den Baumen.
Auf dem Berge ist es so klar und schon ! वगैरे.

खालील वाक्यांत शब्दयोगी अव्ययें घाला.

Meine Bucher sind auf...... Stuhl.
Sein... Fenster gegenuber ist ein
Waldchen. Ich bin mit mein......
Arbeit schon fertig. Kommen Sie
mit mi... nach Hause ?
Wenn die Soldaten durch d...
Stadt marchieren. Die Sonne
scheint durch d ... Fenster.
Ich bin auf d .... Strasse,
aber man fahrt auf d .... Strasse.

वेळ die Zeit दर्शविण्याचे प्रकार.

Wie viel Uhr haben Sie = तुमच्या घड्याळांत किती वाजले. Ich habe acht Uhr = माझ्या घड्याळांत आठ वाजले. किंवा Ich habe viertel nach sieben = माझ्या घड्याळांत सव्वा सात वाजले आहेत. Ich habe halb acht Uhr = माझ्या घड्याळांत साडे सात वाजले आहेत

halb sieben म्हणजे साडे सहा. halb funf = साडे चार. Ich habe drei viertel funf = माझ्या घड्याळांत पावणे पांच वाजले आहेत. Ich habe ein viertel vor funf म्हणजे माझ्या घड्याळांत पावणे पांच वाजले आहेत. सहा वाजून १८ मिनिटें = Achtzehn Minuten nach sechs. Funfunddreizig Minuten nach sieben. = म्हणजे सात वाजून ३५ मिनिटें.

अशा तऱ्हेनें घड्याळ वाचण्याचा जर्मनमध्यें प्रघात आहे.

धडा दहावा.

Zehnte Lektion.

क्रियापद विचार.

साहाय्यवाचक क्रियापदें.

जर्मनमध्यें इतर क्रियापदांबरोबर चालणारीं तीन साहाय्यवाचक क्रियापदें आहेत. तीं म्हणजे.

Haben,	Sein,	Werden.
जवळ असणें	असणें	होणें.

वर्तमानकाळ.

(करणरूप).

Habe = (hatte भूत—gehabt धातुसाधित)

Ich habe	Wir haben
du hast	Sie haben, Ihr habt
er, sie, es hat,	sie haben.

अकरणरूप.

Ich habe nicht	Wir haben nicht
du hast nicht	Sie haben, Ihr habt nicht
er, sie es hat nicht.	sie haben nicht.

जर्मनमध्यें शक्यार्थ (subjunctive mood) पुढीलप्रमाणें दर्शविला जातो.

शक्यार्थ.

Ich habe,	Wir haben
du habest,	{ Ihr habet
er habe, sie habe	{ Sie haben
es habe	sie haben.

उदाहरणार्थ :—Er habe das Buch geschreiben = त्यानें म्हणें तें पुस्तक लिहिलें आहे (नक्की लिहिलें आहे किंवा नाहीं असा संशय या वाक्यानें दर्शविला जातो.)

---

haben याचा भूतकाळ

(करणरूप).

Ich hatte	Wir hatten.
du hattest	Sie hatten
er, sie, es hatte	Ihr hattet
	sie hatten,

अकरणरूप.

Ich hatte nicht, er hatte nicht.

शक्यार्थ.

Ich hatte	Wir hatten
du hattest	{ Ihr hattet
er hatte	{ Sie hatten
	sie hätten.

उदाहरणः—Mein Bruder sagte mir dass er ein Buch gelesen hätte. मीं एक पुस्तक वाचलें आहे असें माझा भाऊ मला म्हणाला.

पूर्णभूत. (Perfect)

Ich habe gehabt	Wir haben gehabt
du hast gehabt	{ Ihr habt gehabt
	{ Sie haben gehabt
er, sie, es hat-gehabt,	sie haben gehabt.

शक्यार्थ.

Ich habe gehabt	Wir haben gehabt
du habest gehabt	{ Ihr habet gehabt Sie haben gahabt
er habe gehabt,	sie haben gehabt.

भूतभूतकाळ.

Ich hatte gehabt	Wir hatten gehabt
du hattest gehabt	{ Ihr hattet gehabt Sie hatten gehabt
er hatte gehabt	sie hatten gehabt.

शक्यार्थ.

Ich hatte gehabt	Wir hatten gehabt
du hattest gehabt	{ Ihr hattet gehabt Sie hatten gehabt
er, hatte gehabt	sie hatten gehabt.

भविष्य कालवाचक.

(अपूर्ण भविष्य)

Ich werde haben (मी मिळवीन)	Wir werden haben
du wirst haben	{ Ihr werdet haben Sie werden haben
er, sie es-wird haben,	sie werden haben.

पूर्ण भविष्य.

Ich werde gehabt haben	Wir werden gehabt haben
du wirst gehabt haben	{ Ihr werdet gehabt haben Sie werden gehabt haben
er wird gehabt haben,	sie werden gehabt haben

शक्यार्थ.

Ich werde gehabt haben.	wir werden gehabt haben
du werdest gehabt haben	{ Ihr werdet gehabt haben Sie werden gehabt haben
er wird gehabt haben.	sie werden gehabt haben.

संकेतार्थ. (Conditional).

(वर्तमानकाळ.)

Ich wurde haben	Wir wurden haben
du wurdest haben	{ Ihr wurdet haben Sie wurden haben
er wurde haben,	sie wurden haben.

(असें असें असतें तर मीं मिळविलें असतें).

शक्यार्थ.

Ich hatte.	wir hatten
du hattest	{ Ihr hattet Sie hatten
er hatte	sie hatten.

संकेतार्थ.

(भूतकाळ).

Ich wurde gehabt haben.	wir wurden gehabt haben		
du wurdest gehabt haben.	{ Ihr wurdet· ·	„	„
	Sir wurden...	„	„
er wurde gehabt haben,	sie wurden ...	„	„

आज्ञार्थ.

Habe = घे Habt = घ्या.

Haben Sie = (तुम्हीं घ्या).

er soll haben = त्याला मिळो. sie sollen haben= त्यांना मिळो.

lasst uns किंवा lassen Sie uns haben = आम्हांला घेऊं द्या.

वर्तमानकालवाचकधातुसाधित = Habend.

भूतकालवाचकधातुसाधित = Gehabt.

(पूर्णभूतकालवाचक).

जर्मन वाक्यरचना साधारणपणें पुढीलप्रमाणें असते.

प्रथम कर्ता......मुख्य किंवा सहाय्यवाचक क्रियापद, कर्म (अप्रत्यक्ष चतुर्थी), क्रियाविशेषण (कालवाचक), कर्म (प्रत्यक्ष). द्वितीया. क्रियाविशेषण किंवा तद्वाचक शब्दप्रयोग... क्रियापदाचे पूरक.

जसें:—(1) Die Mutter, (2) wird, (3) ihrem Sohn (4) *ein Buch*, von (5) dem Buchhandler किंवा von einer Buchhanlung, (6) kaufen.

(मराठी)

(१) ती आई, (३) आपल्या मुलाला, (४) एक पुस्तक, (५) पुस्तक विक्याकडून किंवा, पुस्तकाच्या दुकानांतून (६) विकत आणणार (२) आहे.

वरील विवेचनावरून मराठी वाक्य व जर्मन वाक्य यांचें साम्य दिसून येईल.

Nicht (नकार) वाक्यांत कोठें घालावयाचें हें वाक्यांतील महत्त्वाच्या भागावर अवलंबून असतें.

जसे:—Er ist nicht angekommen, = तो आलेला नाहीं. म्हणजे मराठीप्रमाणेंच nicht हा शब्द विशेषण किंवा क्रियाविशेषण या नात्यानें वापरला जातो.

Nicht alle Menschen sind glucklich
सर्व माणसें सुखी असतात असें नाहीं.

Gopal liebt die Arbeit nicht.
गोपाळाला काम आवडत नाहीं.

धडा अकरावा.

Elfte Lektion.

दुसरें सहाय्य क्रियापद.

Sein = असणें. (War = होते, Gewesen = झाले होते.)

वर्तमानकाळ.

Ich bin = (मी आहें).	wir sind.
du bist	Ihr seid Sie sind
er ist	sie sind.

शक्यार्थ.

Ich sei = (मी असेन)	wir seien
du seiest	Ihr seiet Sie seien
er sei	sie seien.

अपूर्णभूत.

Ich war (मी होतों).	wir waren
du warst	Ihr wart Sie waren
er war	sie ,,

शक्यार्थ.

Ich ware	wir waren
du warest	Ihr waret Sie waren
er ware	sie waren.

पूर्णभूत.

Ich bin gewesen (मी झालों आहें)	wir sind Ihr seid Sie sind sie sind	gewesen.
du bist gewesen er ist gewesen		

शक्यार्थ.

Ich sei du seiest er sei	—gewesen	wir seien Ihr seiet Sie seien sie seien	gewesen.

भूतभूत.

Ich war du warst er war	gewesen	wir waren Ihr wart Sie waren sie waren	gewesen.

शक्यार्थ.

Ich ware gewesen du warest gewesen er ware gewesen	wir waren ihr waret Sie waren sie waren	gewesen.

भविष्य काळ (अपूर्ण)

Ich werde sein (मी होईन) du wirst sein er wird sein	wir werden Ihr werdet Sie werden sie werden	sein.

शक्यार्थ.

Ich werde sein	wir werden sein
du werdest sein	Ihr werdet sein Sie werden sein
er werde sein	sie werden sein.

पूर्ण भविष्य.

Ich werde gewesen sein मी झालों असेन du wirst gewesen sein er wird gewesen sein	wir werden Ihr werdet Sie werden sie werden	gewesen sein

शक्यार्थ.

Ich werde du werdest er werde wir werden etc	gewesen sein.

संकेतार्थ

(वर्तमानकालवाचक).

Ich wurde du wurdest er wurde	sein, मी झालों असतों तूं झाला असतास तो झाला असता	wir weden Ihr wurdet Sie wurden sie wurden	gewesen sein.

(भूतकालवाचक).

Ich wurde gewesen sein
= मी झालेला असतो
किंवा Ich ware gewesen.
du wurdest
er wurde } gewesen sein

wir wurden
Ihr wurdet
Sie wurden
sie wurden. } gewesen sein.

आज्ञार्थ.

Sei हो = Seien Sie तुम्ही व्हा. (उदहरणार्थ तुम्ही चिरंजीव व्हा)

तुम्ही सुखी व्हा = Seien Sie glucklich

er soll sein = त्याला होऊं द्या.

sie sollen sein = त्यांना होऊं द्या.

seien wir
Lasst uns sein } = आपण होऊं या.

वर्तमानकालवाचक धातुसाधित विशेषण Seiend

भूतकालवाचक धातुसाधित विशेषण Gewesen

एक गांव आहे, किंवा तिथें एक घर आहे अशा तऱ्हेचीं वाक्यें जर्मनमध्यें पुढीलप्रमाणें केलीं जातात. Es ist eine Stadt, किंवा Es gibt einen Gott = त्या तिथें एक गांव आहे किंवा (एक) परमेश्वर (जगांत) आहे.

त्याचप्रमाणें Es sind viele Bucher in meinem Zimmer म्हणजे माझ्या खोलींत पुष्कळ पुस्तकें आहेत. Es ist kein Wasser in dem Dorfe. त्या खेड्यांत (मुळींच) पाणी नाहीं.

यासाठीं पुढील वाक्यें नीट लिहून काढून संवयीसाठीं पाठ करावीं.

Es waren viele viele Soldaten ;

Und *eines Morgens* war die ganze Welt wie Rauch verflogen ; Eines Tages als Asmus wieder am Fenster sass bemerkte er.................. Es war im Dezember als Johannes

dem Asmus haftig zurief :—Es ist so herrlich schön draussen. nicht wahr? Genau um diese Zeit war es, dass an einem Morgen er trat zuruck nach dem Hause. Es sind viele Manner in der Welt die von Mahabharata nichts wissen!

(पुढील गोष्ट नीट वाचून लिहून काढावी व मग जर्मनमध्यें ती पुनः तोंडानें सांगावी.).

Viele Ratgeber.

Ein Mann ritt auf seinem Esel nach Hause und liess seinen Sohn zu Fuss nebenherlaufen (बरोबर चलणें) Da kam ein Wanderer und sagte "Das ist nicht recht, Vater, dass Sie reiten und Ihren Sohn laufen lassen; Sie haben starkere Glieder (अवयव) Da stieg der Vater vom Esel und liess dem Sohn reiten. Bald kam wieder ein Wandersmann und sagte "Das ist nicht recht, Bursche (पोरा) dass du reitest und deinen Vater zu Fusse gehen lasst; du hast jüngere Beine" (पाय). Da sassen beide (दोघे) auf und ritten eine Strecke (कांहीं अंतर). Da kam ein dritter Wandersmann und sagte "Was ist das fur ein Unverstand (उलटी अक्कल, बेअक्कलीपणा, मूर्खपणा) zwei Menschen auf einem Tiere! Sollte man nicht einen Stock nehmen und euch beide herunterjagen? (खालीं ओढणे, खालीं ढकलून देणें). Da stiegen sie ab und gingen zu Fuss, rechts (उजवीकडे) der Vater, links (डावीकडे) der Sohn und in der mitte (मध्यें) der Esel. Bald darauf (यानंतर लवकरच) kam ein vierter Wandersmann und sagte "Ihr seid seltsame (विलक्षण, क्वचित् आढळणारे) Gesellen (माणसें, व्यक्ती) Ist es nicht genug wenn zwei zu Fusse gehen?" Da banden sie dem Esel die Beine zusammen, dann zogen sie einen starken Baumphal durch, und trugen den Esel auf den Schultern heim (घराकडे क्रि. वि.) Soweit kann es kommen, wenn man es allen Leuten recht machen will. Diese Geschichte heisst "Viele Ratgeber".

Sie haben recht	= तुमचें म्हणणें बरोबर आहे.
Ich habe auch recht	= माझें म्हणणें सुद्धां बरोबर आहे.
Sie haben unrecht	= तुमचें म्हणणें बरोबर नाहीं—किंवा चुकीचें आहे.

(पुढील कविता पाठ करावी).

Mir ist, als ob ich die Hande
Auf's Haupt dir legen sollt(e).
Betend, dass Gott dich erhalte
So rein und schon und hold
(Heine).

Ich ging diesen Abend um sechs Uhr zu Goethe, den ich alleine fand und dem ich einige schone Stunden verlebte.

Es kam so—dann zur Sprache, welchen Titel man der Novelle, geben solle; wir taten manche Vorschlage eine waren gut fur den Anfang, andere gut fur das Ende.

In diesen Tagen seit ich Sie nicht gesehen, sagte er, " habe ich vieles und mancherlei gelesen, besonders auch ein chinesischen Roman, der mich noch beschaftigt und der mir im hohen Grade merkwurdig erscheint."

Als ich diesen Abend zu Goethe ins Zimmer trat, fand ich ihn im Lesen von Manzonis Roman. " Ich bin schon im dritten Bande " sagte er, indem, er das Buch an die Seite legte, "und komme dabei zu vielen neuen Gedanken."

Es ist nicht genug, dass man Talent habe, es gehort mehr dazu, um gescheit zu werden.

Ohne meine Bemuhungen in den Naturwissenschaften hatte ich jedoch die Menschen nie kennen gelernt, wie sie sind.

(पुढील वाक्याचें जर्मन भाषांतर करा.)

इग्लंडचा राजा ५ वा जॉर्ज हिंदुस्थानचा बादशहा आहे. आम्हांला आशा आहे कीं, त्याचें राज्य सुखावह होईल. मी येत्या वर्षी जर्मनीस जाणार आहें. तेथें गेल्यावर मी मोठमोठ्या शहरीं जाईन. ऱ्हाईन नदी फार मोठी आहे व सुंदर आहे असें मीं ऐकिलें आहे. हायडलबेर्ग हें छोटेंसें शहर नेकार नदीच्या कांठीं (वसलें) आहे. (liegt). मीं असें ऐकिलें आहे कीं, म्युनशेन हें शहर फारच सुंदर आहे. समुद्राच्या कांठींही अनेक सुंदर शहरें जर्मनींत आहेत असें मीं वाचलें आहे.

धडा बारावा

Fwölfte Lektion.

तिसरें सहाय्य क्रियापद.

Werden = होणें, मिळविणें. (wurde = झाला. geworden झालेला)

वर्तमानकाळ.

Ich werde = मी होतों, (मी मिळवितों) wir werden
du wirst — Ihr werdet
Sie werden
er wird. — sie werden

शक्यार्थ.

Ich werde — wir werden
du werdest — Ihr werdet
Sie werden
er werde — sie werden

अपूर्ण भूत.

Ich wurde (किंवा ich ward) = मी झालों. wir wurden
du wurdest — Ihr wurdet
Sie wurden
er wurde — sie wurden

शक्यार्थ.

Ich wurde. (मी झालों असतां) wir wurden.
du wurdest — Ihr wurdet
Sie wurden
er wurde — sie wurden.

पूर्ण भूत.

Ich bin geworden (मी झालों आहें). wir sind geworden
du bist geworden.
er ist geworden.
etc

शक्यार्थ.

Ich sei geworden (मी झालों असेन) wir seien geworden
du seiest geworden
er sei geworden
etc.

भूतभूत.

Ich war geworden. (मी झालों होतों). wir waren geworden
du warst geworden
er war geworden
etc.

शक्यार्थ.

Ich wäre geworden, etc. wir wären geworden etc.

भविष्य (अपूर्ण).

Ich werde werden = (मी होईन)
du wirst werden Wir werden werden etc.
er wird werden.

शक्यार्थ.

Ich werde werden Wir werden werden.
du werdest werden
er werde werden.

भविष्य (पूर्ण).

Ich werde geworden sein Wir werden geworden sein
(मी झालेला असेन).
du wirst geworden sein etc.
er wird geworden sein ...
(तो झालेला असेल). ...

संकेतार्थ (वर्तमानकालवाचक).

Ich würde werden
(मी झालों पाहिजे).
du wurdest werden
er wurde werden
(तो झाला पाहिजे).

Wir wurden werden.
etc.

संकेतार्थ (भूतकालवाचक)

Ich wurde geworden sein, किंवा Ich ware geworden sein.
मी झालों पाहिजे होतों.
किंवा मी व्हावयास पाहिजे होतों
etc............ .. ..etc.

आज्ञार्थ.

Werde = व्हा, हो.
Werdet = व्हा.
Werden Sie = तुम्ही व्हा.
er soll werden = त्याला होऊं दे.
sie sollen werden = त्यांना होऊं द्या.
werden wir, किंवा lasst uns, (किंवा) lassen Sie uns werden
= आम्हाला होऊं द्या.

वर्तमानकाळी धातुसाधित.
Werdend,

भूतकाळी धातुसाधित.
gowerden.

शब्द

Faul = आळशी.
die Faulheit = आळस.
ruhig = शांत.
klar = शुद्ध, स्वच्छ.
unruhig = अशांत.
und ruhig fliesst der Rhein = ऱ्हाइन नदी शांत वाहते.
weil = कारण, मुळें.

Seine Eltern waren alt geworden.
त्याच वडील (आईबाप) म्हातारे झाले होते.

(लिहून काढून पुढील वाक्यांचें मराठी भाषांतर करा.)

Es ruft die Pflicht (कर्तव्य). es ruft die Liebe (प्रेम) mich, zu dem Gemahl (प्रियकर, पति), der mich so lang entbehrt. (वियोग झालेला—ताटातूट झालेला) Ich bring ihm seinen Sohn, der dieses Jahr so schnell gewachsen, schnell sich ausgibildet. (शिकला, हुशार झाला).

Und teile seine vaterliche Freude

O edler Mann ! Du stehest fest und still.
Ich scheine nur die sturmbewegte Welle

In dieser Woge spiegelte so schon
Die Sonne sich, es ruhten die Gestirne,
An dieser Brust, die Zártlich sich bewegte.

Gestern abend mussste ich hinaus. Es war plotzlich Tauwetter eingefallen: ich hatte gehort de: Fluss sei übergetreten, alle Bache geschwollen, und von Walheim herunter mein liebes Tal uberschwemt. Nachts nach elfe rannte ich hinaus.

Leiden des jungen Werthers.
(Goethe.)

Der Schnee macht kalt, das Feuer brennt,
Der Mensch geht auf zwei Fussen,
Die Sonne scheint am Firmament
Das kann, wer auch nicht Logik kennt,
Durch seine Sinne wissen.
Doch wer Metaphysik studiert,
Der weiss, dass, wer verbrennt, nicht friert,
Weiss, dass das Helle, leuchtet.

(Schiller).

धडा तेरावा.

Dreizehnte Lektion.

सर्वनामें (Furworter)

(१) पुरुषवाचक सर्वनामें Personliche Furworter.

Ich प्रथमपुरुष.

एकवचन.		अनेकवचन.	
प्रथमा:—ich	मी	wir	आम्ही.
षष्ठी:— meiner	माझे	unser	आमचे.
चतुर्थी:—mir	(मिअर) मला.	uns	आम्हांला.
द्वितीया:—mich	मला	uns	आम्हांला.

द्वितीय पुरुष.

du

एकवचन		अनेकवचन.	
प्रथमा:—du	= तूं	Ihr	= तुम्ही (द्वि.वचनीं)
षष्ठी:— deiner	= तुझा	euch	= तुमचा. ,,
चतुर्थी:—dir	= (दिअर) तुला,	euch	= तुम्हांला ,,
द्वितीया:—dich	= तुला	euch	= तुम्हांला ,,

व Sie = आपण, याचें (तुम्हीं याचें बहुमानार्थी) संबोधन षष्ठी Ihrer (आपला) चतुर्थी Ihnen (आपल्याला) द्वि० Sie आपल्यास, अशीं रूपें बनतात.

तृतीय पुरुषी सर्वनामें.

er. sie, es.

एकवचन		अनेकवचन.	
प्रथमा:—	er, es, sie	sie	= ते.
षष्ठी:—	seiner, ihrer	ihrer	= त्यांचे.
चतुर्थी:—	ihm = (त्याला) ihr = (तिला.)	ihnen	= त्यांना.
द्वितीया:—	ihn (त्यास) es, त्यास.	sie	= त्यांस.

जर्मनमध्यें Sie, Ihrer, Ihnen व Sie हीं रूपें परक्या किंवा थोर व्यक्तींना लावितात, व du चीं रूपें हीं मुलाला, किंवा निकटसंबंधी व्यक्तीला, मित्राला, व अशाच प्रकारचे विशेष स्नेहसंबंध दर्शविणाऱ्या व्यक्तींना लाविलीं जातात.

जसें:— नवरा बायकोला म्हणेल = Du hast recht व बायको नवऱ्यालाही = du hast recht असेंच म्हणेल.

पुढील शब्दप्रयोग ध्यानांत ठेवावे.

कोण आहे = Wer ist es ? उत्तर = Ich bin es .

तुम्ही होतां (आपण होतां) ? = Waren Sie es ?

आपण आहांत होय ? = Sind Sie es ?

संबंधी-विशेषण—(एकवचन)

	mein,	dein,	sein,	ihr,	sein,
पुल्लिग :—	mein,	dein,	sein,	ihr,	sein.
स्त्रीलिंग:—	meine	deine	seine.	ihre,	seine.
नपुंसकलिंगीः—	mein.	dein,	sein,	ihr,	sein.

अनेकवचन.

पु.	unser,	euer	Ihr,	ihr.
स्त्री.	unsere,	eure,	Ihre,	ihre.
न.	unser,	euer.	Ihr.	ihr.

सत्ता-मालकी-दर्शक सर्वनामें.

Besitzanzeigende Furwörter.

der, die, das. या उपपदाबरोबर वापरण्यांत आलेले	meine,	किंवा	meinige
	deine,	„	deinige.
	seine,	„	seinige,
	ihre,	„	ihrige
	unsere,	„	unsrige.
	eure,	„	eurige.
	ihre,	„	ihrige.
	Ihre	„	Ihrige.

उपपदरहित.

	पु.	स्त्री.	न.	अनेकवचन.
प्र.	meiner,	meine,	meines	meiner
षष्ठी.	meines,	meiner	meines	meine.
च.	meinem	meiner	meinem	meinen
द्वि.	meinen	meine	meines	meine.

दर्शक सर्वनामें (Hinweisende Furworter)

der, dieser, jener, derjenige, derselbe, dernamliche, ebenderselbe, der andere.

der

	एकवचन पु.	स्त्री.	न.	अनेकवचन.
प्रथमा	—der	die	das	die
षष्ठी	:—dessen	deren	dessen	deren
चतुर्थी:	—dem	der	dem	deren
द्वितीया:	—den	die	das	die

त्याचप्रमाणें derjenige = तो, ती, तें.

प्र.	—derjenige	diejenige	dasjenige,	diejenigen
ष.	—desjenigen	derjenigen	desjenigen,	derjenigen
च.	:—demjenigen	derjenigen	demjenigen,	derjenigen
द्वि.	—denjenigen	diejenige	dasjenige,	diejenigen

dieser = हा, ही, हें.

प्र.	:—dieser	diese	dieses (dies,)	diese
ष.	:—dieses	dieser	dieses,	dieser
च.	:—diesem	dieser	diesem,	diesen
द्वि	:—diesen	dieser	dieses (dies)	diese

याप्रमाणें पुढील दर्शकसर्वनामेंही चालतात.

jener	= तो पलीकडचा	dieser	प्रमाणें.
derselbe	= तोच तो,	derjenige	प्रमाणें.
solcher	= असला,	dieser	प्रमाणें.
mancher	= पुष्कळ, अनेक.	dieser	प्रमाणें.

पण solcher चा उपयोग पुढीलप्रमाणेंही जर्मनमध्यें करतात.

ein solcher Mann किंवा solch ein Mann	असला मनुष्य, अशा प्रकारचा मनुष्य

Fragende Furworter = प्रश्नार्थक सर्वनामें.

welcher, wer, was fur ein. welcher.

	एकवचन. पु.	स्त्री.	न.	अनेकवचन.
प्र.:—	welcher.	welche.	welches.	welche.
ष.:—	welches.	welcher.	welches	welcher.
च:.—	welchem.	welcher.	welchem.	welchen.
द्वि.:—	welchen.	welehe.	welches.	welche.

उदा०:—-

welcher Knabe = कोणचा मुलगा ?

welche Frau = कोणची बाई ?

wlches Kind = कोणचें मूल ?

welcher von diesen Knaben = या मुलांपैकीं कोणता मुलगा ?

wer = कोण ? (पुलिंग, स्त्री. व नं. सारखाच)

प्र.:—wer ?
प..—wessen
च,:—wem
द्वि.:—wen.

उदाहरण.—

was काय ? Was sagt er ? Was sagen Sie ? was fur ein= कोणत्या प्रकारचा ? (eine, eines); was fur ein Mensch ist er? काय विलक्षण माणूस आहे हा ! किती चमत्कारिक माणूस आहे हा ? किंवा हा माणूस कशा प्रकारचा आहे ?

सामान्य सर्वनामें (Unbestimmte Fuhrwörter)

तीं पुढीलप्रमाणें आहेत.

man = एक माणूस, ते.

उदाहरण: —Man sagt असें म्हणतात, ते म्हणतात, असें सांगतात.

einander = एकमेक.

jedermann = प्रत्येक माणूस, प्रत्येकजण.

jemand = कोणीएक, कोणीतरी.

irgend jemand = कोणीतरी, एकतरी.

niemand = कोणीही नाहीं.

selbst, selber = स्वतः (मी स्वतः).

etwas = कांहींतरीं, थोडेंतरी.

manche r, manches, manche } कित्येक, कितीतरी

irgendetwas = किंचित् तरी, थोडे तरी.

nichts = मुळींच नाहीं, किंचित् पण नाहीं.

garnichts = बिलकुल नाहीं, अगदीं नाहीं.

keiner, keine, keines = कोणी नाहीं.

उदाहरणें :—

1. Man sagt dass wenn man krank ist muss man nichts essen. = असें सांगतात कीं माणूस आजारी असला (आपण आजारी असलों) कीं त्यानें (माणसानें...आपण) कांहीं एक खाऊं नये. येथें Man चा उपयोग जवळ जवळ मराठींतील माणूसप्रमाणेंच आहे.

---

2. Man hat ihn gelobt = त्याची फार—स्तुती—वाहवा झाली. (त्याची लोकांकडून वाहवा करण्यांत आली).

पुढीलप्रमाणें इतर विभक्ती पण वापरण्यांत येतात.

Es ist besser sein Leben els seine Ehre zu verlieren = आपली अब्रू जाण्यापेक्षां आपले प्राण गेलेले बरें.

Man darf sich nicht loben = आपली आपण स्तुति करतां कामा नये.

हा जर्मनमधील भाषासंप्रदाय (idiom) असल्यामुळें तो पक्का ध्यानांत ठेवणेंच इष्ट असतें.

Einander = एकमेक. याला चतुर्थी किंवा द्वितीया विभक्ती लागते.

उदा०:—Govinda und Gopal lieben einander (द्वितीया) किंवा Kashi und Lila trauen einander (चतुर्थी) काशी आणि लीला यांचा एकमेकींवर पूर्ण विश्वास आहे.

Der Mann ·und seine Frau lieben einnader = तो माणूस व त्याची बायको एकमेकांवर प्रेम करितात.

---

selbst, selber = स्वत:, याला विभक्तीचीं रूपें लागत नाहींत— उदाहरण.

Ich arbeite selbst = मी स्वत:च (एकटाच) काम करतों. Ich bringe mein Buch selbst. Ich habe es selbst gemacht. मीं तें स्वत:च केलें आहे. selbst हें क्रियाविशेषण या नात्यानेंही वापरलें जातें, त्यावेळीं त्याचा अर्थ खुद्द असा होतो.

Selbst seine Bruder = खुद्द त्याचे भाऊ सुद्धां.

Selbst du auch ? = खुद्द तूं सुद्धां अं ?

Jedermann = प्रत्यक, प्रत्यकजण.

याला षष्ठीचा s लागतो. इतर विभक्तींमध्यें मुळींच फरक होत नाहीं. जसें.

Arbeiten ist jedermanns Pflicht = काम करणें हें प्रत्येकाचें कर्तव्य आहे.

Geben Sie jedermann ein stuck Papier = प्रत्येकाला एक एक कागद द्या.

Geben Sie jedermann eine Tasse Chokolade !

प्रत्येकाला एक एक कप चॉकलेट (कोको) द्या बरें !

Jemand, व niemand, यांना षष्ठीमध्यें es किंवा s लागतो. पण चतुर्थी व द्वितीया या विभक्तींमध्यें त्यांना em, किंवा en कधीं लागतें कधीं नाहीं :—

Das ist niemands किंवा niemandes Land.

या देशावर कोणाचाही अधिकार नाहीं.

Ich will niemand (किंवा niemandem) mein Buch leihen (उसनें देणें).

Als ich in Bombay war, habe ich jemand (jemanden) getroffen, dessen Namen habe ich leider vergessen, मी मुंबईस असतांना कोणाला तरी भेटलों, पण (दुर्दैवानें) त्याचें नांव मी विसरून गेलों !

---

nichts = कांहींच नाहीं. याचा उपयोग अगदीं साधा आहे.

Von gestern an habe ich nichts gegessen =

कालपासून मीं कांहींएक खाल्लेलें नाहीं.

Ich habe nichts davon gewusst =

मला त्यांतील कांहींएक (गोष्ट) (एक अक्षरसुद्धां) माहीत नाहीं.

Viel = पुष्कळ. Vieles Viele.

Es regnet sehr viel = पुष्कळ पाऊस पडतो (पडत आहे)

Er spricht zu viel = तो फार बोलतो आहे (वटवट करतो आहे)

Vieles habe ich nicht gesehen = मीं पुष्कळ गोष्टी पाहिल्या नाहींत.

पुढील संख्यावाचक विशेषणें दर्शक सर्वनामाप्रमाणें उपयोगिलीं जातात.

Jeder, jede, jedes; किंवा ein jeder प्रत्येकजण. einer, eine eines कोणी एक, कोणी तरी. कोणी तरी हें काम केलें पाहिजे. Einer soll es tun Einer soll sitzen und einer soll spazieren gehen =

एकानें बसावें व एकानें फिरायला जावें ! किंवा,

einer soll stehen und der andere soll herausgehen =

एकानें रहावें व दुसऱ्यानें निघून जावें !

der eine, der andere,

der eine liest ein Buch aber der andere schläft ruhig!

Einige = थोडे, कांहीं.

Einige Bucher sind verloren.

Einige. . andere, इतर, दुसरे कोणी तरी.

Mancher = पुष्कळ माणसें. Manche = पुष्कळ लोक, (नेहमीं अनेकवचनी).

Manche haben die Bucher nicht gelesen. Mancher hat es gesagt = पुष्कळ लोक सांगतात.

beide = दोघे. meherere = कित्येक.
mehr = पुष्कळ, कित्येक. die meisten = बहुतेक सारे.
die meisten haben es nicht gelesen = पुष्कळांनीं तें वाचलेलें नाहीं.
wenig = थोडे. wenige = अल्प, थोडे.
Es gibt wenige Leute die es nicht gehort haben =
हें ऐकिलें नाहीं असे अगदीं थोडे लोक आहेत.
alles = प्रत्येक गोष्ट.
alles was er gesagt hat ist nicht richtig = त्यानें सांगितलें तें सारेंच बरोबर नाहीं.
alle = सर्व.
keiner, keine, keines = कोणीहि नाहीं (असें).
Keiner hat es gesehen = तें कोणीही पाहिलेलें नाहीं.
Keiner von uns hat es gesagt = आमच्या पैकीं कोणीही (एकानेंही) असें सांगितलें नाहीं.
Irgend einer = कोणीतरी :—
Jeder, mancher, keiner हे dieser, diese dieses प्रमाणें चालतात.

पुढील वाक्यें विशेष ध्यानांत ठेवावींत.

Ich habe einen grauen Hut und einen schwarzen=
माझ्यापाशीं एक भुरकट रंगाची टोपी आहे व एक काळी आहे.
Drei alte Leute und zwei junge=
तीन वृद्ध माणसें आणि दोन तरुण (पुरुष).
Das ist alles was ich habe.
माझ्याजवळ आहे हें एवढेंच.
कांहीं, (इंग्रजी some) हें मात्र जर्मनमध्यें निरनिराळ्या प्रकारानें दर्शविलें जातें.
Wollen Sie Bier trinken? Ja, danke, geben Sie bitte *welches* = (कांहीं, थोडी),
त्याचप्रमाणें:—
Haben Sie wasser getrunken.
Ja, ich habe *welches* getrunken.
Haben Sie *noch welches* von das wasser? (आणखी थोडे)

jeder, jede, jedes याचा उपयोग **कोणत्याही** या अर्थानेंही होतो. Ach, Sie werden es in jeder Buchhandlung finden= तुम्हांला तें **कोणत्याही** पुस्तकाच्या दुकानांत मिळेल.—

संबंधीं सर्वनामें:— (Bezugliche Furworter).

welcher, welche, welches, व der, die, das.
कोण, जो तो, ती, तें.

	एकवचन			अनेकवचन.
	पु.	स्त्री.	न.	
प्रथमा :—	welcher,	welche	welches	welche.
षष्ठी :—	dessen,	deren,	dessen	deren.
चतुर्थी :—	welchem,	welcher,	welehem,	welchen.
द्वितीया:—	welchen,	welche,	welches.	welche.

प्र:—	der	die	das	die
ष:—	dessen	deren,	dessen,	deren
च:—	dem	der	dem	denen.
द्वि:—	den	die	das,	die

उदाहरण :—

Der Mann welcher (der) mir das Buch gegeben hat ist ein Englander.

ज्यानें तें पुस्तक मला दिलें तो इंग्रज आहे. (एका) इंग्रजानें तें पुस्तक मला दिलें.

Das Buch welches (das) der Englander mir gegeben hat ist schon-(ein Roman=कादंबरी). Die Bucher die (welche) ich neulich gekauft habe sind alle von Deutschland.

मीं जीं परवा बुकें विकत घेतलीं तीं सारीं जर्मनींतील आहेत.

Der Professor *den* (welchen) ich eingeladen habe ist ein Deutscher.

ज्या प्रोफेसरांना मीं आमंत्रण दिलें आहे ते जर्मन आहेत. (बहुमानार्थी)

त्याचप्रमाणें

Ein Baum dessen Afte abgehauen sind—तें झाड— ज्याच्या फांद्या तोडून टाकण्यांत आल्या आहेत......ज्याच्या फांद्या तोडून टाकण्यांत आलेल्या आहेत असें तें झाड.

मराठीप्रमाणेंच जो, तो, जे, ते, हे शब्द माणसांना व इतर वस्तूंनाही सारखेच लाविले जातात,

Der Mann welcher किंवा der mir das Buch brachte :—

या संबंधीं—सर्वनामांचा संबंध जेव्हां निर्जीव वस्तूशीं येतो तेव्हां त्यांच्या ऐवजीं wo किंवा स्वराच्या पूर्वीं wor हे शब्द सर्वनामांच्या पूर्वीं लागतात.

उदाहरणः—

wozu	= ज्यासाठीं, ज्याकरितां.
wodurch	= ज्याच्या योगानें, ज्यामुळें.
womit	= ज्यायोगानें, ज्यायोगें, ज्याच्या सहाय्यानें.
wobei	= ज्याजवळ.
wofur	= ज्यासाठीं.
wovon	= ज्यापासून.
woraus	= ज्यामधून.
worin	= ज्यांत.
woruber	= ज्यावर.
worauf	= ज्यावरून, ज्यामुळें.
woran	= ज्याकरितां.
worunter	= ज्याखालीं, ज्यामध्यें.

Hier ist ein Messer womit man kann einen Apfel schneiden
हा एक चाकू आहे, त्यायोगें आपण सफरचंद कापूं शकूं.

Das Glas woraus ich Wasser getrunken habe ist zerbrochen
तो ग्लास—ज्या मधून—मी पाणी प्यालों—तो फुटून गेला किंवा ज्या ग्लासमधून मी पाणी प्यालों तो फुटून गेला.

Der Sofa worauf ich sitze gehort mir nicht=
मी ज्या सोफावर बसतों तो माझ्या मालकीचा नाहीं.
Das Haus worin ich stehe ist sehr alt =
मी ज्या घरांत राहतों तें फार जुनें आहे.

(पुढील कविता पाठ करावी.)

Der Satz, durch welchen alles Ding
Bestand und Form empfangen,
Der Nagel, woran Zeus, den Ring
Der Welt, die sonst in Scherben ging,
Vorsichtig aufgehangen,
Den nenne ich einen grossen Geist,
Der mir ergrundet wie er heisst,
Wenn ich ihm nicht darauf helfe
Er heisst; zehn ist nicht zwolte.

(Schiller).

(पुढील वाक्यांचें मराठी भाषांतर करा.)

Und nun erzahlte Frau Rebekka

Sie habe recht so traurig am Bett gesessen und Kartoffeln (बटाटे) geschalt, (सोललें) da habe Asmus auf einmal gesagt "Mutter, was ist das Rote da."?,—am Fussende des Bettes habe nämlich ein roter Strumpf gelegen—und da habe sie so schreien mussen, und sei vom Stube aufgesprungen, und zum Beweise dessen lagen denn auch Kartoffeln und Kartoffelschale uber den ganzen Fussboden verstreut.

In diesem Tage war der Himmel ganz mit Wolken bedekt; aber die Sonne schien blendend hell im verhangenen Krankenzimmer der Semperischen (सेपर-अडनाव) Das war die zweite Sonne, die hohere Sonne, die weit hinter unserer taglichen Sonne hangt; sie dringt durch die tiefsten wolkenmauern mondloser Dezembernachte und ist so hell, dass wer hinein blickt, nur Licht sieht und keine Sonne, und sie geht nur auf, wenn sie mag

Und nun kamen herrliche Tage. Asmus wurde gepflegt. Jeden Morgen bekam er ein ganzes, weichgekochtes Ei. Er erinnerte sich nicht, jemals ein ganzes Ei in der Hand gehabt zu haben. Er gab aber auch Alfred und Reinhold davon ab. Und die Nachbarin brachte einmal Huhnersuppe. Wenn man krank ist, lebt man wie ein Kaiser, dachte Asmus. Die Suppe schmekte ihm eigentlich gar nicht so besonders, aber sie erfullte ihn mit feierlichen gefuhlen. Die andren taten ihm Leid weil sie ganz gewonliche Suppe assen. Sein Bett wurde nun so gestellt, dass er in die Arbeitsstube hinein-und seinen Vater ansehen konnte. Und von Zeit zu Zeit blinkten sie einander zu und beide fuhlten ungefahr daselbe dabei, namlich " Diesmal haben wir dem Tod ein gehoriges Schnippchen geschlagen. Wir wollen noch ein Stuckchen zusammen bleiben und schon soll es werden

---

धडा चवदावा.

Vierzehnte Lektion.

संख्यावाचक शब्द (Zahlworter) = अंक.

यांचे दोन प्रकार आहेत.

(१) मूळांक.

जसें:—null (शून्य) eins, zwei, drei वगैरे.

(धडा १ व ३ यांत आलेले.)

जर्मन संख्येची मांडणी व उच्चार अगदीं थेट मराठीप्रमाणेंच आहेत.

उदाहरणार्थ:- बे–चाळीस = Zwei-undvierzig. सदुसष्ट = सात + साठ. Sieben und sechzig. एकशें अठ्ठावीस = एकशें + आठ + वीस = Einhundert acht und zwanzig. १०९७ = एक हजार + सात + नव्वद = Eintausend sieben und neunzig. १ लाख = Einhunderttausend. १० लाख = eine Million.

एक हें eins यानें दर्शविलें जातें.

जसें:—ein hundert und eins. पण eins पुढें आणखी एखादा संख्यावाचक शब्द किंवा नाम आल्यास मात्र ·ein (स्त्री. eine, न. ein) असेंच राहतें.

जसें :— Ein tausend funfhundert und eins = म्हणजे १ हजार ५शें एक. पण Zwei tausend sechshundert und *eine* Mark= २ हजार सहाशें एक मार्क (जर्मन नाणें = जवळजवळ १२ आण्यांएवढें)

Zwei व drei यांच्या पूर्वीं उपपद, सर्वनाम, किंवा एखादें शब्दयोगी अव्यय आल्यास व पुढें नाम आल्यास विभक्तीचीं रूपें त्यांना लागत नाहींत.

जसें :—Die Heere von zwei Nationen.

किंवा :—Die Heere dieser zwei Nationen या ठिकाणीं zwei शब्द तसाच राहतो.

पण इतर ठिकाणीं त्यांना षष्ठीचे er किंवा चतुर्थीचे en प्रत्यय लागतात.

उ :—Die Heere zweier Nationen. दोन देशांचीं सैन्यें. मराठींत सुद्धा असेच प्रकार आहेत.

दोघां भावांचीं मुलें. **तिघांची** मतें घेतलीं वगैरे.

Vier पासून Zölf पर्यंत आंकडे प्रथमा व द्वितीया (अनेक वचन) विभक्तीत कधीं कधीं e घेतात, व चतुर्थींत en घेतात.

पण त्यांच्या पुढें नाम असता कामा नये.

Hundert व Tausend ज्यावेळीं नामाप्रमाणें उपयोगिले जातात त्या वेळीं ते नपूंसक लिंगी असतात, व ते प्रथमा व द्वितीया यांच्या अनेक वचनामध्यें e घेतात.

जसें:—Hunderte haben meine Bucher gelesen शेंकडों जणांनीं माझीं पुस्तकें वाचलीं आहेत. und Tausende werden auch welche lesen, आणि हजारों सुद्धां तीं वाचतील.

त्याचप्रमाणें Das Jahrhundert = शतसंवत्सर, शतक.

घड्याळ कसें वाचावें हें पूर्वीं सांगितलेंच असल्यामुळें येथें पुनः त्याविषयी उल्लेख करण्याची जरूरी नाहीं.

१८९० सालीं याचें भाषांतर Im Jahre achtzehnhundert neunzig असें करावयाचें. किंवा eintausend acht hundert neunzig. एकाद्याचें वय पुढील प्रमाणें दर्शविलें जातें. Wie alt ist ihre Mutter? तिची आई किती वर्षांची आहे? Sie ist siebzig Jahre alt ती सत्तर वर्षांची आहे. किंवा तिचें वय ७० वर्षांचें आहे.

wie alt sind Sie? Ich bin dreizig Jahre alt.

संख्यावाचक क्रियाविशेषणें mal लावून होतात.

जसें:—zweimal = दोनदां. huudertmal = शंभरदां.

wie vielmal soll ich dieselbe Sache erzahlen =

किती वेळां तरी तीच तीच गोष्ट मी सांगूं (सांगत बसूं).

त्याचप्रमाणें गणितामधील मोजणीची जर्मन पद्धत पुढीलप्रमाणें आहे ती लक्षांत ठेवावी.

2×2= 4 Zweimal zwei ist vier, oder macht vier. तसेंच funfmal vier macht zwanzig = 5 × 4 = 20. Zweimal zehn ist zwanzig.

प्रकार दाखविणारे संख्यावाचक शब्द erlei लावून बनतात.

जसें:—einerlei = एक प्रकारचा. zehnerlei = दहा प्रकारचे.
mancherlei = कित्येक प्रकारचे. allerlei = सर्व प्रकारचे.

Bitte, haben sie zweierlei Stuck Papier mit Ihnen?

तुमच्याकडे दोन प्रकारचे कागद आहेत का?

Aber, naturlich! Wir haben allerlei Stucke Papier mit uns अर्थात् आमच्याकडे सर्व प्रकारचे कागद आहेत.

गुणाकार दर्शक किंवा पट दाखविणारे शब्द पुढील प्रमाणें fach लावून दर्शविले जातात.

zweifach = दुप्पट, vierfach = चौपट.

Ich muss vierfach arbeiten = मला चौप्पट काम करावें लागतें.

एकुलता, वेगळा, स्वतंत्र, असे दाखविणारे शब्द einzeln लावून बनतात.

Ich habe kein einzelnes Wort gehort = मला एक सुद्धां शब्द ऐकूं आला नाहीं.

Einzelne Worter = एकेक शब्द. वेगळाले शब्द, किंवा एकेक वेगळा शब्द.

एकुलता, एकटा असें विशेषण असेल तर einzig लावून संख्यावाचक शब्द बनतो.

Sie ist meine einzige Schwester = ती माझी एकुलती बहीण आहे.

शब्द

das Schaltjahr • = लीप इयर.

Acht plus acht ist sechzehn. Zwanzig minus neun ist elf. Das heisst elf bleibt ubrig:—

(पुढील वाक्यांचें मराठी भाषांतर करा)

Wollen Sie mit mir in die Stadt spazieren gehen?

Da wollen wir unsere einzige Schule sehen (besuchen)· Unsere Schule ist nicht so gross. Im Jahre achtzehn hundert sieben und neunzig hatten wir zwei hundert funf and zwanzig Schuler in der Schule, aber heute sind noch meherere da. Die Schule offnet Morgens um acht Uhr und wir arbeiten bis funf Abends. Unser Lehrer ist ein Kluger Mann. Er liebt die Kinder wie seiner einzige. In Deutschland beginnt jeder Tag eine Stunde fruher als in England, aber in Indien beginnt jeder Tag funf Stunden fruher als in Deutschland. Unser Lehrer kennt die Namen des jeden einzelnen Kindes. Es ist merkwurdig nicht wahr?

धडा पंधरावा.

Fünfzehnte Lektion.

Ordnungszahlen = क्रमांक.

मूळांकांना t किंवा st लावून क्रमांक बनतात. २ पासून १९ पर्यंत t लागते व पुढें st लागून क्रमांक बनतात.

जसें:—der, die, das erste = पहिला, पहिली, पहिलें.

der zweite = दुसरा.	vierzehnte.
„ dritte = तिसरा.	funzehnte.
„ vierte	sechzehnte.
„ fünfte	siebzehnte.
„ sechste	achtzehnte.
„ siebente	neunzehnte.
„ achte	zwanzigste.
„ neunte	dreizigste.
„ zehnte	einhundertste.
„ elfte	eintausendste. etc.
„ zwölfte	der, die das letzte = शेवटचा—
„ dreizehnte.	

सूचना :—अनेक संख्यावाचक शब्द असल्यास, (संख्या मोठी असल्यास) शेवटच्या शब्दाचाच क्रमांक बनत असतो.

जसें :—दोन हजार दोनशें बावन्नावा = Zweitausend zweihundert zwei und funzigste.

(अगदीं मराठीप्रमाणें ही संख्या दाखविली जाते).

क्रमांक विशेषणाप्रमाणें चालतात (पुढें धडा १६ वा पहा).

Der zwölfte Knabe in meiner Schule ist ein Prinz.

वार, दिवस पुढीलप्रमाणें दर्शविले जातात.

मेच्या १५ व्या तारखेस = am funfzehhnten Mai.

Ich wurde am sechs und zwanzigsten November in Poona geberon.

Der wievielte ist heute = आज कोणती तारीख आहे ?

Heute ist vierzehnte Juli,

क्रमांकवाचक क्रियाविशेषण पुढीलप्रमाणें बनतें.

पहिल्यांदा—दुसऱ्यांदा = Erstens, zweitens, drittens, viertens etc.

अपूर्णांक पुढीलप्रमाणें होतात.

$\frac{1}{2}$ = ein zweitel. $\frac{1}{3}$ = ein drittel. $\frac{1}{4}$ einviertel. $\frac{1}{5}$ = ein funftel. $\frac{1}{10}$ = dreizehntel. $\frac{11}{18}$ = elfachtzehntel, $\frac{21}{49}$ = einundzwanzig neun und vierzigstel etc.

Halb = अर्धा, व Ganz = सबंध. हे विशेषण आहेत, म्हणून उपपदाच्या नंतर ते वापरले जातात.

जसें:—ein ganzes Jahr = एक सबंध वर्ष. ein halbes Jahr.

Eine ganze Stunde habe ich gearbeitet =

एक सबंध तासभर मीं काम केलें.

Halb याचा दुसराही एक प्रकार जर्मनमध्यें आढळतो.

जसें:—vierte halb = 3½= साडे तीन. funfte halb = साडेचार. Anderthalb = दीड. Anderthalb Jahr = दीड वर्ष (भर).

Aufgabe für schreiben und Übersetzung.

(भाषांतरासाठीं व लिहून काढण्यासाठीं पाठ)

In Deutschland ist die Hauptmahlzeit in der Regel das Mittagessen, das man gegen ein Uhr einnimmt. Reiche Leute aber verlegen ·ihre Hauptmahlzeit lieber auf funf oder sechs Uhr.

Vor der Mahlzeit pflegt man die Gaste gewonlich mit "gesegnete Mahlzeit" zu begrussen. Das Essen beginnt mit einer Suppe, dann kommt der Fleichgang, mit Gemuse (Erbsen, Bohnen, Kartoffeln, Kohl u. s. w.). Zum Nachtisch gibt es Kase oder Obst. (Fruchte). Eingewurzständer mit Pfeffer, Salz, Ol und Essig steht manchmal auf dem Tische. Die meisten Deutschen trinken Bier zu ihren Mahlzeiten. Viele reiche Leute trinken Weisswein (Rhein oder Moselwein) der in Deutschland in Vorzuglicher Gute wächst. Wenn man in einer Wirtschaft speist, so pflegt man dem Kellner ein Trinkgeld zu geben. Es gehört zum guten Ton nach Schluss des Essens den Tischgenossen noch mals eine " gesegnete Mahlzeit " zu wunschen.

(" A Reform First German Book by J. " Stuart Walters.) यामधील उतारा.)

(पुढील कविता पाठ करावी.)

In einer Grotte wird alsdann die Königin
Mit dem Trojaner sich zusammen finden,
Dort werde ich gegenwärtig sein und, bin
Ich nur deiner gewiss, auf ewig sie verbinden.
Dort Krone Hymen ihrer Herzen Bund !
Thr winkt die andre zu mit hochzufriednen Blicken
Ein Lächeln schimmert um der Göttin Mund
Das ihr es gegluckt, die, Feindin zu·berucken.

"Schiller"

धडा सोळावा.

Sechzehnte Lektion.

विशेषण = (Das Eigenschaftswort)

जर्मनमध्यें विशेषणांचे तीन प्रकार आहेत; व निरनिराळ्या प्रकारानुरूप विभक्तींचीं रूपें बदलतात. ते तीन प्रकार असे.

१. ज्यामध्यें उपपद नसतें व नेहमीं विशेषणाची जागा वाक्याच्या शेवटीं असते.

२. ज्यामध्यें, नियामक उपपद किंवा अशाच प्रकारचा एकादा शब्द असतो.

३. ज्यामध्यें विशेषणाच्या पूर्वीं अनियामक उपपद किंवा एखादें स्वत्ववाचक सर्वनाम (Possessive Pronoun) किंवा kein आलेलें असतें.

या तिन्हींचें एक उदाहरण देतां येईल.

जसें:—

(१) Guter, Freund (२) der Gute Freund
(३) ein guter Freund.

आतां हीं विशेषणें निरनिराळ्या विभक्तींत कशीं चालतात हें आपण पाहूं या.

प्रकार (१ ला)

पुल्लिंग = Freund.

एकवचन.	अनेकवचन.
प्रथमा :—guter Freund	gute Freunde
षष्ठी :—guten Freundes	guter Freunde
चतुर्थी:—gutem Freunde	guten Freunden
द्वितीया:—guten Freunde	gute Freunde.

स्त्रीलिंग = Freundin

प्रथमा :—gute Freundin	gute Freundinnen
षष्ठी :—guter Freundin	guter Freundinnen
चतुर्थी:—guter Freundin	guten Freundinnen
द्वितीया:—gute Freundin.	gute Freundinnen.

नपुंसकलिंग = Kind.

प्रथमा :—gutes Kind	gute Kinder
षष्ठी :—guten Kindes	guter Kinder
चतुर्थी :—gutem Kinde	guten Kindern
द्वितयिा:—gutes Kind,	gute Kinder.

प्रकार २ रा.

पुल्लिंग Der gute Freund

एकवचन	अनेकवचन
प्रथमा:—der gute Freund.	die guten Freunde.
षष्ठी:—des guten Freundes	der guten Freunde
चतुर्थी:—dem guten Freund	den guten Freunden
द्वितीया:—den guten Freund.	die guten Freunde.

स्त्रीलिंग.

प्रथमा :—die gute Freundin	die guten	Freundin-nen.
षष्ठी :—der guten Freundin	der guten	
चतुर्थी :—der guten Freundin	den guten	
द्वितीया:—die gute Freundin	die guten	

नपुंसकलिंग.

प्रथमा :—das gute Kind,	die guten		
षष्ठी :—des guten Kindes	der guten	Kinder.	
चतुर्थी :—dem guten Kinde	den guten		
द्वितीया:—das gute Kind.	die guten		

प्रकार ३ रा.

पुल्लिंग.

एकवचन.

प्रथमाः— ein guter Freund.
षष्ठीः— eines guten Freundes. (अनेकवचन नाही.)
चतुर्थीः— einem guten Freunde.
द्वितीयाः—einen guten Freund.

स्त्रीलिंग.

प्रथमाः— eine gute Freundin.
षष्ठीः— einer guten Freundin.
चतुर्थी·— einer guten Freundin.
द्वितीयाः—eine gute Freundin.

नपुंसकलिंग.

प्रथमाः— ein gutes Kind.
षष्ठीः— eines guten Kindes.
चतुर्थीः— einem guten Kinde.
द्वितीयाः—einen guten Kind

कांहीं विशेष सूचना :—विशेषण { विधेयात्मक. / गुणवाचक.

विधेयात्मक. { साध्या वाक्यांत विशेषण वाक्याच्या शेवटीं येतें. जसें :—Das Kind ist gut, Die Frau ist reich, Der Mann ist alt.

विशेषण जर गुणवाचक असेल तर तें नामाच्या अगोदर येतें व त्याच्या विभक्तींचीं रूपें वर सांगितल्याप्रमाणें होतात.

उ :--der alte Mann, die alte Frau, das junge Kind. किंवा ein alter Mann, eine alte Frau, ein junges Kind.

पुढील विशेषणांच्या विभक्तींचीं रूपें der प्रमाणेंच होतात.

Dieser, jener, jeder, mancher, welcher derselbe (या शेवटच्या der selbe मधील der तेवढाच चालावयाचा).

उदाहरण :—

Dieser alte Mann.
Diese alte Frau
dieses junge Kind. किंवा
derselbe, die-selbe, das selbe-etc.

एकापेक्षां अधिक विशेषणें असल्यास पहिल्या विशेषणाप्रमाणेंच इतरांचीं रूपें होतात.

जसें:—

Der gute alte Freund.
die gute alte Freundin.
das gute junge Kind.
dem gnten alten Manne, etc.

Mein, kein, dein, sein, ihr, euer व Ihr

अशी जी **स्वत्ववाचक** (possessive adjectives.) विशेषणें आहेत त्यांचीं विभक्तींचीं रूपें ein प्रमाणेंच होतात.

जसें:—Mein guter Freund. etc.
Meinem guten Freunde.

एकाहून अधिक विशेषणें आल्यास सर्व्यांचीं विभक्तीचीं रूपें सारखींच होतात.

ein armer alter Freund.
einem armen alten Freunde.

---

el, अंत्य असलेल्या विशेषणांना विभक्तींचे प्रत्यय लावतांना el पैकीं e गळते.

edel = थोर, उच्च, कुलीन.

जसें:—des edlen Grafen.

धडा सतरावा.

——:0:——

Siebzehnte Lektion.

विशेषणासंबंधीं आणखी कांहीं विचार.

(1) er, en अंत्य असलेल्या विशेषणांतील e कधी रहाते तर ती कधी नाहींशी होते,

पण en च्या पूर्वी मात्र e रहाते.

Ein bitterer, किंवा bittrer Trank.
उदाहरण—Eines bitteren, „ bittren Tranks etc.
Eines offenen „ offnen Fensters.

(2) Hoch मधील c चा विभक्तिपैकी e लागतांना लोप होतो.

जसें:—Der Baum ist hoch
पण—Der *hohe* Baum.

(3) जर्मनमध्यें विशेषणें, एकअवयवी मूल धातूपासूनच बनतात.

जसें:—arm, reich, jung, alt, klar, rein;

पण बहुतेक दुसरीं विशेषणें नामांना, किंवा धातूंना en, ern, वगैरे लावून बनतात.

जसें:—en	= golden,	= सोनेरी
ern	= holzern,	= लांकडी
—ig	= fleissig	= उद्योगी, हुषार.
—icht	= steinicht	= दगडाळ, खडकाळ.
—isch	= himmlisch	= स्वर्गीय.
—lich	lieblich	= प्रेममय, सौंदर्यमय.
	= herrlich	= सुंदर, बहारीचा.

कांहीं शब्दांना reich वगैरे लागून विशेषणें बनतात.

जसें :—

reich	= zahlreich	= असंख्य.
voll	= geistvoll	= बुद्धिवान्.
	prachtvoll	= भव्य, सुंदर, दिव्य.
wurdig	= merkwurdig	= आश्चर्यकारक.
wert	= lobenswert	= प्रशंसनीय.
	verkaufenswert	= विकण्याजोगे.
bar	= fruchtbar	= फलदायी, फलदायक.
haft	= schauderhaft	= भीतिदायक, भयंकर.
los	= hilflos	= दीन.
sam	= heilsam	= गुणकारी.

देशवासीय शब्द बहुतेक isch लावून होतात.

englisch, indisch, turkisch etc.

विशेषणें व धातुसाधितें नामाप्रमाणें उपयोगिलीं असलीं तर त्यांचें पहिलें अक्षर मोठें (Capital) लिहितात.

= der Fremde	= परदेशी (य).
= der Gelehrte	= विद्वान पुरुष.
der Reisende	= प्रवासी.
„ Bediente	= नोकर, चाकर.
„ Deutsche	= जर्मन (माणूस).
„ Gesandte	= परराष्ट्रीय वकील.
„ Gefangene	= कैदी.
ein लावून	= ein Reisender.
	ein Gesandter असे शब्द तयार होतात.

Der Fremde, प्रकार १ ला.

	एकवचन.	अनेकवचन.
प्रथमा:—	der Fremde.	die Fremden.
षष्ठी:—	des Fremden.	der „ „
चतुर्थी:—	dem Fremden.	den „ „
द्वितीया:—	den Fremden.	die „ „.

किंवा ein Fremder, प्रकार २ रा.

प्रथमाः—	ein Fremder	याला अनेकवचन नाहीं.
षष्ठीः—	eines Fremden.	
चतुर्थी —	einen Fremden.	
द्वितियाः—	einen Fremden.	

प्रकार ३ रा.

प्रथमाः— Fremde.
षष्ठीः— Fremder.
चतुर्थीः— Fremden.
द्वितीयाः— Fremde.

Etwas Gutes, Etwas Schlechtes = कांहीं चांगलेसें.

Nichts Neues, वगैरे नामें मोठ्या अक्षरांनीं लिहिलीं जातात. या ठिकाणीं विशेषण हें नामाप्रमाणें उपयोगिलें जातें, व तें तिसऱ्या प्रकाराप्रमाणें चालतें.

धडा अठरावा.

——:0:——

Achtzehnte Lektion.

विशेषणांचा तारतम्यभाव

जर्मनमध्यें संस्कृतप्रमाणें व मराठीप्रमाणें विशेषणांचे तर तम भाव आहेत. मूळ विशेषणाला er, किंवा विशेषणाचें अंत्य e असेल तर r लावून **तर** भाव (Comparative degree) व st लावून **तम** भाव (Superlative degree) बनतो.

एकावयवी विशेषणांतील a, o, व u या स्वरांचे ä, ö, ü असें स्वरांतर होतें.

मूळविशेषण.		तरभाव.		तमभाव.
—		er,		st.
arm	= गरीब,	armer	der-die das	ärmste
lang	= दीर्घ,	länger,	„ „	längste
reich	= श्रीमान्	reicher,	„ „	reichste
schon	= छान, सुंदर,	schoner,	„ „	schonste
stark	= बळकट, मजबूत	stärker,	„ „	stärkste
fromm	= पवित्र,	frommer	„ „	frommste.

विशेषणांचें अंत्य जर d, t, ss, tz असेल तर st च्या ऐवजीं तमभावासाठीं est लागते.

जसें:—kalt. der, die, das, kalteste

alt	alter	der,	die,	das,	alteste.
jung	junger	...	..	...	jungste.
blau	blauer	...	...	...	blaueste.

अनियमित तर–तम–भाव.

मूळ.	तरभाव—	तमभाव—
gut	beseer	der, die, das, beste.
viel	mehr	„ „ „ meiste.
wenig (कमी)	minder	„ „ „ mindeste.
hoch	hoher	„ „ „ hochste
nahe (जवळ)	naher	„ „ „ nachste.
gross	grosser	„ „ „ grosste.
ehe (bald)	eher	„ „ „ erste.
		„ „ „ letzte (शेवटचा).
gern (क्रि. वि.)	lieber	„ „ „ am liebsten.

त्याचप्रमाणें, तम भावामध्यें क्रियाविशेषण पुढीलप्रमाणें बनत असतें.

am besten = अत्यंत उत्तम रीतीनें,

am meisten = सर्वतोपरी, फार झालें तर.

im mindesten = किमानपक्षीं.

am ersten = पहिल्यानें.

am hochsten = अत्यंत, अतिशय.

am nachsten = नंतर.

am grossten = जास्तींत जास्त.

पुढील प्रयोग ध्यानांत ठेवावे.

Der einundzwanzigste Juni ist *der längste* Tag, किंवा Im Juni sind die Tage am längsten.

पुढील एकावयवी विशेषणांतील स्वर स्वरांतरित होत नाहींत.

मूळ	तरभाव	तमभाव.
blass = फिकट	blasser	blassest.

त्याचप्रमाणें :—

bunt = रंगीत.
falsch = खोटें.
froh = आनंदी.

hohl	= पोकळ.	lahm	= लंगडा.
kahl	= टक्कल.	lose	= सुटा, वेगळा.
karg	= क्षीणता(कमी असणें)	matt	= खरबरीत.
klar	= स्वच्छ.	nackt	= नागडा.
knapp	= क्वचित्.	platt	= सपाट.
roh	= कच्चा, हिरवट.	starr	= कठीण, घट्ट.
rund	= वर्तुळाकार.	stolz	= गर्विष्ठ.
sanft	= मऊ.	stumpf	= बोथट.
schlank	= किडकिडीत,बारीक	satt	= तृप्त.
Stumm	= मुका.	toll	= वेडा.
voll	= पूर्ण.	zahm	= गरीब (पाळीव)
hold	= ममताळू, दयाळू.	morsch	= कुजलेलें.
plump	= अवजड, ओबडधोबड.		

कांहीं तर–तम–भाव दर्शविणाऱ्या विशेषणांना मूळ रूप नसतें.

जसें:—

Der aussere	= (बाह्य भाग).	der aueserste.
„ innere	= (आंतील भाग).	„ innerste.
„ obere	= वरचा.	„ oberste.

„	untere = खालचा.	„	unterste.
„	mittlere = मधील.	„	mittelste
„	hintere = मागील.	„	hinterste.
„	vordere = पुढील.	„	vorderste.

तर—तम—भाववाचक विशेषणांना इतर विशेषणाप्रमाणेंच विभक्तींचीं रूपें लागतात.

उदाहरण:—Der grossere Knabe. एकवचन.

die grosseren Knaben. अनेकवचन.

जेव्हां दोन विशेषणांमध्यें तर भाव दाखवावयाचा असतो त्यावेळीं जर्मन-मध्यें mehr च्या योगें तो दाखविला जातो.

जसें:—Ich war mehr glucklich als (wie) tapfer—

मी शूरापेक्षां अधिक सुखी होतो, म्हणजे माझ्यामध्यें शूरत्व या गुणापेक्षां सुख—समाधान हा गुण अधिक होता.

पेक्षां हें als यानें दाखविलें जातें.

मजपेक्षां तो मोठा आहे. Er ist grosser als ich Er ist kleiner als ich = तो मजपेक्षां लहान आहे.

इतकाच, अगदीं बरोबर असा अर्थ दाखवावयाचा असल्यास, ebenso... wie या शब्दांनीं तो दाखविला जातो.

जसें :—Er ist ebenso alt wie ich तो अगदीं माझ्याच वयाचा आहे.

त्याच प्रमाणें "नकारार्थ" Ich bin *nicht so* glucklich *wie* mein Bruder, (मी माझ्या भावा इतपत सुखी नाहीं) असा दाखविला जातो.

"**दुप्पट**" किंवा "तितकाच" पुनः एकवार मोठा असा अर्थ दाखवावयाचा असल्यास, noch ein mal——wie यांनीं तो दाखविला जातो.

Ich bin noch einmal so alt wie meine kleine Schwester मी माझ्या धाकट्या बहीणीपेक्षां दुप्पट मोठा आहें.

जों जों ... तों तों अशा प्रकारच्या दोन तरभावांचा संबंध दाखवावयाचा असल्यास je...desto यांनीं तो दाखविला जातो.

Je hoher wir steigen desto besser sieht die Aussicht an.
जों जों आपण वरवर चढूं तों तों देखावा फार सुंदर (उत्तम) दिसतो.

Je reicher ein Mensch desto trauriger ist sein Leben
जों जों माणूस अधिक श्रीमंत तों तों त्याचें जीवित अधिक दुःखमय असतें.

जर्मनमध्यें desto besser किंवा um so besser याप्रमाणें भाषा संप्रदाय आहे, (Idiom) त्याचा अर्थ मराठींत " फार छान तर मग " असा होईल.

जसें:—गोपाळः—मी आज जात नाहीं, उद्यां जाईन.

नारायणः— " तर मग फार छान. "

Gopal —Ich fahre nicht heute ; ich fahre lieber am Morgen.
Narayen —Desto besser ! किंवा Um so besser.

(खालील वाक्यांचें मराठींत भाषांतर करा.)

Lotte an Schiller,

den 20 ten Dezember
Nachmittags.

...... Heute hat die ch. m deinen Brief erhalten, dass sie nun alles weiss ist mir doch lieb, denn sie tat mir zwweilen Leid, dass sie immer so unter uns war, und nichts wuste, da ihr doch unser Gluck und Ruhe so heilig ist.

Sie wird ehstens uns auch weitlaufiger schreiben, hoffe ich.

Heute fruh war Humbold hier, er freut sich sehr dich zu sehen Ich .da wurde ich unterbrochen, um mich frisieren zu lassen. Nun sitze ich da gar stattlich ,und den Kopf aufgeputzt und schreibe wieder.—Ich wollte eben uber dein Kommen sprechen mein Lieber. Sollten wir dich in 12 Tagen nicht sehen ? Es ware doch gar lang; uberlege es recht, wenn du doch den Christabend bei uns zubringen konntest, oder den ersten Feiertag ! es wäre so eine lange, lange zeit, 12 Tage !

Ich ~~gebe~~ gehe heute am Hof weil ich mich die ganze Woche nicht habe sehen lassen. Auch bin ich da lieber wie in grossen Teegesellschaften. Mit dem Herzog spreche ich gern. Goethe bleibt bis den ersten Feiertag in Jena Du wirst ihm wahrscheinlich sehn Ich wünschte es um seiner selbst Willen, dass er mit dir umginge. Dein Geist könnte wohltatig auf ihm wirken. Er scheint mir uneins mit sich, daher wird er es auch mit der Welt sein. Ich schliesse es daher weil er so viele Menschen um sich versammelt, die *nichts* sind. Fande er sich selbst wieder so brauchte er diese nicht zu suchen.........

(शिलर कवींची प्रेमपत्रें.)

धडा एकोणिसावा

Neunzehnte Lektion.

लिंगविचार.

लिंगभेद व शब्दांचें लिंग, जर्मनमध्यें साधारण रीत्या कसें ठरविलें जातें याविषयीं आपण थोडासा विचार करूं.

(१) पुल्लिंग :— पुरुषवाचक सर्व शब्दांचीं नांवें यांत येतात.

जसें: —

der Vater,	der Lowe
der Sohn,	der Hund, etc.
der Buchhandler,	der Schuhmacher,

(२) दिवसांचीं नावें = Der Sontag. etc.

महिन्यांचीं नांवें = „ Januar, etc.

ऋतूंचीं नावें = „ Winter etc.

दिशांचीं नांवें = „ Norden.

दगडांचीं नांवें = „ Granit

रत्नांचीं नांवें = „ Rubin = (माणीक)

पर्वतांचीं नांवें. „ Vesuv = (व्हेसूवियस)

३) पुढील अंत्य असलेले बहुतेक सारे शब्द.

—el :—Der	Vogel, Flugel.		
—en :— „	Garten,		
—er :— „	Adler,		(गरूड)
—ich:— „	Teppisch	=	जाजम, सतरंजी.
—ig :— „	Honig	=	मध.
—ling:- „	Jungling	=	तरुण, उमेद्वार.

स्त्रीलिंग.

१) स्त्रीवाचक शब्द =

Die Mutter, die Frau, die Henne.

अपवाद :— das Weib = बाई (हलक्या अर्थी)

(२) कला, व विज्ञान वाचक शब्द.

die Musik	= गायन कला.
„ Architektur	= शिल्पशास्त्र.

(३) बहुतेक युरोपीय नद्यांचीं नांवें.

Die Themse, die Oder, die Elbe, die Weser, die Spree, die Donau.

अपवाद. Der Rhein, Der Main, der Nil.

व बहुतेक सारीं o अंत्य असलेलीं नद्यांचीं नांवें पुल्लिंगी आहेत.

(४) फुलें, फळें, व झाडें ज्यांचे अंत्य e आहे असें:—
die Rose, die Lilie, die Blume,
die Nuss, die Pflaume,

(५) पुढीलप्रमाणें अंत्य असलेले सारे शब्द स्त्रीलिंगी आहेत.

—ion	= die Nation.		
—ie	= „ Melodie.		
—ei	= „ Reiterkeit.		
—in	= „ Kaiserin,	die Konigin.	
—heit	= „ Freiheit,	„ Weisheit.	
—keit	= „ Freundlichkeit.		
—schaft	= „ Freundschaft,	„ Landschaft.	
—tat	= „ Universitat.		
—ung	= „ Landung,	„ Rechnung.	

नपुंसकलिंग.

शब्दांच्या जाती दाखविणारे शब्द.

जसें:—das Sollen und das Mussen (Sollen व Mussen क्रिया-पदें.)

das Sein und das Nichtsein.

जगावें कीं मरावें किंवा मराठीप्रमाणेंच जगणें कीं मरणें.

२. धातूंचीं नांवें = Das Gold, das Silber, etc.

३. शहरांचीं नांवें = Das Rom

४. राष्ट्रांचीं नांवें = Das Italien, das Indien.

५. त्याचप्रमाणें पुढीलप्रमाणें अंत्य असलेले सर्व शब्द.

—tum	= das Konigtum	= राज्य-राज्यपद.
—sel	= das Ratsel	= गूढ-कूट-प्रश्न.
—sal	= das Schiksal	= नशीब.
—nis	= das Verhältnis	= संबंध, प्रमाण.
—chen	= das Mädchen	= कुमारी, मुलगी, मोलकरीण.
—lein	= das Kindlein	= लहानगें मूल.
अपवाद :—	der Irrtum	= चूक, भूल.
	der Reichtum	= संपत्ति.
	die Trubsal	= त्रास, आपत्ति.
	die Kenntnis	= ज्ञान.

६. ge उपसर्ग असलेले बहुतेक सारे शब्द :—

Das	Gebaude	= इमारत.
„	Gewitter	= वादळ.
„	Gerippe	= अस्थिपंजर, हाडांचा सांपळा.
„	Gefühl	= भावना, वाटणें.
„	Gesicht	= चेहरा.

विशेषनामासंबंधीं कांहीं विचार.

Deutschland, England, London, Berlin.

यांना उपपद् लागत नाही. पण :—

Der Breisgau = ब्रायसगाऊ.

die Bretagne = ब्रिटनी.

der Peloponnes = पेलोपानीसस.

die Lombardei = लोंबार्डाय् (लोंबार्डी).

„ Normandei = नोर्मांडी.

„ Pfalz = प्फाल्झ (बव्हेरियांतील एक भाग).

„ Turkei.

विशेषनामांना षष्ठीमध्यें s लागतो.

Die Strassen von Paris, die Flusse von Deutschland, किंवा die Flusse Deutschlands.

देशाच्या नांवाच्या मागें उपपद् असेल तर त्यालाच तेवढीं विभक्तीचीं रूपें लागतात.

Die schöne Stadte der Turkei.

इंग्लंडचें राज्य, हिंदुस्थानचें राज्य = Das Konigreich England, किंवा das Konigreich Indien. Das Konigreich Spanien.

Der Monat Mai, Die Stadt Bombay.

मी मुंबईला—कलकत्त्याला जातों असें म्हणावयाचें असल्यास Ich gehe *nach* Bombay किंवा Ich fahre *nach* Kalkutta असें म्हटलें पाहिजे.

मी पुण्यास राहातों = Ich wohne in Poona, aber mein Bruder wohnt in Bombay.

मी मुंबईचा राहणारा आहें = Ich komme von Bombay.

किंवा Ich komme aus Indien = मी हिंदुस्थानचा राहाणारा आहे.

मी मुंबईस असतांना = als ich zu Bombay war किंवा als ich in Bombay war.

(देशांचीं नांवें व देशवासीयांचीं नांवें पूर्वीं दिलेलींच आहेत.)

Der Engländer = याचें स्त्रीलिंग die Engländerin असें होतें.

Der Inder, (Indier) die Indierin (die Inderin).

पण Der Deutsche याचें स्त्रीलिंग die Deutsche असेंच होतें.

धडा विसावा.

Der Zwanzigste Lektion.

आणखी कांहीं सहाय्य क्रियापदें.

पूर्वी सांगितलेल्या haben, sein व werden, या सहाय्य क्रियापदांशिवाय जर्मनमध्यें आणखी कांहीं सहाय्य क्रियापदें आहेत. त्यांचा उपयोग मात्र मुख्य क्रियापदांशिवाय मुळींच होत नसतो, किंवा मुख्य क्रियापदांशिवाय पूर्ण अर्थ होऊं शकत नाहीं.

अशीं सहाय्य क्रियापदें एकंदर ६ आहेत, त्यांना जर्मन पद्धतीप्रमाणें भावदर्शक सहाय्य क्रियापदें म्हणतां येईल. त्यांच्या योगें, इच्छा, शक्यता, आवश्यकता, वगैरे मनाचे भाव दर्शविले जातात. असो.

तीं सहाय्य क्रियापदें, म्हणजे:—

(१) können = शकणें
(२) wollen = इच्छा असणें, इच्छणें,
(३) sollen = आज्ञादर्शक, किंवा एकादें काम सांगितलें आहे अशा अर्थी वापरलेलें.
(४) mussen = भाग पाडलेले, करण्यास लावलेले दर्शक.
(५) mogen = इच्छादर्शक, आवड दर्शक, आवडणें, इच्छणें.
(६) durfen = परवानगी असणें.

त्यांचीं रूपें ich kann = मी शकतों.
ich will = मी इच्छितों.
ich mag = मला आवडतें, मी चहातों.
ich muss = मला केल पाहिजे.
ich soll = मला करावयाचें आहे.
ich darf = मला परवानगी आहे.

त्यांचीं सर्व क्रियापदांचीं रूपें (निरनिराळ्या अर्थांमधलीं) पुढीलप्रमाणें आहेत. तीं वाचकांनीं एकदांचीं पाठच करून टाकावीं.

वर्तमानकाळ (स्वार्थ).

1. konnen.

ich kann, मी शकतों.	wir konnen
du kannst.	ihr konnt. / Sie konnen.
er kann.	sie konnen.

शक्यार्थ (Subjunctive).

ich konne मी शकेन.	wir konnen.
du konnest.	ihr konnet. / Sie konnen
er konne.	sie konnen.

अपूर्णभूत.

ich konnte,	wir konnten
du konntest	ihr konntet / Sie konnten
er konnte,	sie konnten.

शक्यार्थ.

ich konnte... (मी शकलों असतों)	wir konnten
der künntest	ihr konntet / Sie konnten
er konnte	sie konnten.

भूत.

ich habe gekonnt,	wir haben gekonnt
du hast gekonnt	ihr habet gekonnt / Sie haben gekonnt
er hat gekonnt,	sie haben gekonnt.

शक्यार्थ.

ich habe gekonnt. वगैरे.—

भूतभूत

ich hatte gekonnt, वगैरे--

शक्यार्थ.

ich hatte gekonnt etc.

भविष्यकाळ पूर्ण.

ich werde gekonnt haben. etc.

शक्यार्थ.

ich wurde gekonnt haben. etc.

अपूर्ण भविष्यकाळ.

ich werde konnen etc.

शक्यार्थ.

ich werde konnen etc --

संकेतार्थ (वर्तमान).

ich konnte = मी शकेन, (मी करूं शकेन.) जर etc.

संकेतार्थ (भूतकाळ).

ich hatte gekonnt :—etc.

अनियमितार्थ (infinitive) zu konnen.

भूत = gekonnt haben.

भूत—धातुसाधित = gekonnt.

---

2 wollen :—

वर्तमान.

स्वार्थ (Indicative)		शक्यार्थ (Subjunctive)
ich will,	एकवचन	ich wolle
du willst		du wollest
er will		er wolle. (तो इच्छितो म्हणे !)

wir wollen ihr wollt Sie wollen sie wollen	} अनेकवचन	wir wollen ihr wollet Sie wollen sie wollen.

भूत (अपूर्ण)

(मीं इच्छा केली)

ich wollte du wolltest er wollte,	} एकवचन	ich wollte du wolltest er wollte
wir wollten etc.—अनेकवचन		wir wollten

पूर्णभूत.

ich habe gewollt etc.

ich habe } gewollt
du habest }

भूतभूत.

स्वार्थ	शक्यार्थ.
ich hatte gewollt मीं इच्छा केली होती etc	ich hatte gewollt.

भविष्य (अपूर्ण)

ich werde wollen, मी इच्छा करीन etc.	ich werde wollen du werdest wollen

---

पूर्ण भविष्य.

ich werde gewollt haben
मी इच्छा केली असेल etc.

संकेतार्थ.

वर्तमानकाळवाचक :—

ich wollte. (ich wurde wollen)
मीं इच्छा केली असती.

भूतकालवाचक :—

ich hatte gewollt = मीं इच्छा केली असती.

zu wollen = इच्छा करणें, इच्छिलें असणें,

gewollt, धातुसाधित gewollt haben,

3. sollen = एकादी गोष्ट करण्यास सांगितलेली असणें—wollen प्रमाणेंच हें सहाय्य क्रियापद चालतें.

उदाहरण:—Ich soll es tun = मला तें काम करावयाचें आहे. मला तें काम करण्याची आज्ञा झालेली आहे.

er soll es tun = त्याला तें काम करावयाचें आहे म्हणे !

er soll reich sein = तो श्रीमंत असावा असें सांगतात.

---

4 mussen = भाग पडणें.

(स्वार्थ)	(शक्यार्थ)
ich muss.	ich musse.
du musst.	du mussest.
er muss.	er musse.
wir mussen.	

अपूर्णभूत.

ich musste. ich musste.

पूर्णभूत.

ich habe gemusst. ich habe gemusst.

भूतभूत.

ich hatte gemusst. ich hätte gemusst.

अपूर्ण भविष्य.

ich werde mussen ich werde müssen

पूर्ण भविष्य.

ich werde gemusst haben,

संकेतार्थ.

वर्तमान = ich musste, (किंवा ich wurde...mussen).
भूत = ich hatte gemusst.
zu mussen = भाग पडणें. gemusst zu haben
gemusst = धातुसाधित = भाग पडलेला.

---

5. mogen.

Ich mag = (मला आवडतें.) ich moge = (मला आवडेल, आवडण्याचा संभव आहे.)

du magst du mogest.
er mag. er moge. ...
wir mogen. etc. . ...

अपूर्णभूत.

ich möchte. ich mochte
etc. etc.

पूर्णभूत (Perfect).

ich habe gemocht. er habe gemocht.
etc.

भूतभूत (Pluperfect)

ich hatte gemocht. ich hatte gemocht.

भविष्य (Future)

ich werde mogen. etc.

संकेतार्थ (Conditional)

वर्तमान = ich möchte.
भूत = ich hätte gemocht.
zu mögen. gemocht.

---

6. dürfen = परवानगी असणें.

वर्तमान.

ich darf.
du darfst.
er darf.
wir dürfen.

ich dürfe etc.

अपूर्ण भूत.

ich durfte. ich dürfte.

भूत (Perfect)

ich habe gedurft

भविष्य (Future)

ich werde dürfen.
du wirst dürfen, etc.

संकेतार्थ Conditional

वर्त. ich dürfte, (würde dürfen)
भू. ich hätte gedurft.
zu dürfen. gedurft.

विशेष सूचना.

Darf ich nach Hause gehen =
मी घरीं जाऊं का (परवानगी)

Darf ich Sie nach Hause begleiten =
मी आपल्याबरोबर घरापर्यंत सोबत करूं का (चलूं का ?)

Ich kann alleine nach Hause gehen =
मी एकटाच घरीं जाऊं शकतों.

Haben Sie den Brief lesen konnen =
तुम्ही तें पत्र वाचूं शकलांत का ? (तुम्हाला तें पत्र वाचतां आलें का !)

Er hat schreiben wollen =
त्याची पत्र लिहिण्याची इच्छा आहे (होती).

त्याचप्रमाणें पुढील वाक्यें लिहा व अर्थ करा:—

Darf ich den Brief lesen ? Ja, naturlich !
Sie konnen den Brief lesen, किंवा—
Sie hatten den Brief lesen können.

(म्हणजे, तुम्हांला तें पत्र वाचायला कांहीं हरकत नव्हती.)

(पुढील वाक्यें बरोबर वाचून त्यांचा अर्थ लिहून काढा.)

Ein Mann aus einem Dorfe bei Mannheim hatte seinen Bruder in Heidelberg besuchen mussen. Nach einer Ruckkehr, erzahlte er seiner Frau von der Reise folgendes. " Auf dem Wege, habe ich dreizig Pfennig sparen konnen. Ich wurde schon mude (कंटाळा आला), als ich ein Schiff auf dem Neckar erblickte und mir denke : Es ware schon, wenn ich mitfahren durfte. Ich frage also den Kapitan : " Darf ich nach Heidelberg mitfahren ? Wie viel werde ich bezahlen mussen. " " Fur funfzig Pfennig " antwortet er, " durfen Sie im Schiffe sitzen. Wenn Sie aber ziehen mogen, durfen Sie fur zwanzig Pfennig mit kommen. " Denn die Stromung war stark, und die Mannschaft (बोटीवरील खलाशी) musste das Schiff ziehen. Da denke ich mir also, die dreizig Pfennig mochte ich lieber sparen--fasse ein Seil (दोर-दोरखंड) und ziehe so tuchtig, wie ich zu ziehen vermag, bis wir nach Heidelberg kommen. " Ja' sagte seine Frau "und dann musstest du zwauzig Pfennig bezahlen, weil du ziehen durftest ? Der Kapitan muss an deinem Gesicht (तुझ्या चेहऱ्यावरून) gesehen haben wie dumm (मूर्ख-बावळट) du bist. Fur funfzig Pfennig hattest du mitfahren können, wenn du die Ruhe bedurftest. Aber du mochtest lieber deine Arbeit fur nichts haben und noch dazu zwanzig Pfennig fur nichts bezahlen. Ich hätte dich nie allein aus dem Hause lassen sollen. "

(" ओटोसावर " जर्मन कॉन्व्हरसेशनल ग्रामरमधून.)

Es ist nicht genug, dass man Talent habe, es gehort mehr dazu, um gescheit zu werden: man muss auch in grossen Verhaltnissen leben und Gelegenheit haben, den spielenden Figuren der Zeit in die Karten zu sehen und selber zu Gewinn und Verlust mitzu-spielen.

Ohne meine Bemuhungen in den Naturwissenschaften hatte ich jedoch die Menschen nie kennen gelernt, wie sie sind In allen anderen Dingen kann man dem reinen Anschauen, und Denken, den Irrtumern der Sinne wie des Verstandes, den Charakterschwachen und—starken nicht so nach kommen; es ist alles mehr order weniger biegsam und schwankend und lasst alles mehr oder weniger mit sich handeln; aber die Natur versteht gar keinen Spass, sie ist immer wahr, immer ernst, immer strenge, sie hat immer recht und die Fehler und Irrtumer sind immer des Menschen. Den Unzulanglichen verschmaht sie, und nur dem Zulanglichen, Wahren und Reinen ergibt sie sich und offenbart ihm ihre Geheimnisse.

" Goethes Gesprache mit
Eckermann,"

धडा एकविसावा.

Einundzwanzigste Lektion.

Subjunctive mood (शक्यार्था–)विषयीं कांहीं उपयुक्त विचार :—(Der Konjuntive).

जर्मन भाषेंतील subjunctive Mood म्हणजे त्याला आपण शक्यार्थ म्हणूं शकूं; त्याच्या योगानें कार्याची शक्यता किंवा उपयुक्तता दर्शविली जाते, मग ती क्रिया वर्तमान काळीं, भूतकाळीं, किंवा भविष्यकाळीं घडो! या शक्यार्थाचा उपयोग पुढीलप्रमाणें केला जातो.

(१) अप्रत्यक्ष संभाषणाचा उपयोग करावयाचा असल्यास प्रत्यक्ष संभाषण ज्याप्रमाणें केलें जाईल त्याचप्रमाणें वाक्य वापरून क्रियापद (सहाय्य-क्रियापद) मात्र शक्यार्थी घालावयाचें.

जसें:— प्रत्यक्ष संभाषण

Mein Bruder sagt " Ich habe einen Hund gefunden."

त्याचे अप्रत्यक्ष :—

Mein Bruder sagt dass er einen Hund gefunden *habe.* (subjenctive).

पण ज्यावेळीं शक्यार्थी क्रियापद वापरतांना तें अगदीं स्वार्थी(Indicative) क्रियापदांप्रमाणेंच असेल त्यावेळीं मुख्य किंवा सहाय्य क्रियापदाचा भूतकाळ वापरण्यांत येतो.

जसें:—

प्रत्यक्ष:—Die Bruder sagen "Wir haben viele Freunde "

अप्रत्यक्ष:—Die Bruder sagen dass sie viele Freunde (haben) hatten.

---

(२) संकेतार्थी वाक्यामध्यें:—

ज्यावेळीं एकादी अट घालून क्रियेची दिशा दाखविण्याचा प्रसंग येतो—म्हणजे ज्यावेळीं क्रिया बहुतेक घडलेली नाहीं असें दर्शवावयाचें असतें त्यावेळीं सुद्धां **शक्यार्थ** वापरण्यांत येतो.

उदाहरण :—

(अ) Ich wurde ein Haus bauen lassen wenn wir Geld genug hatten.

(ब) Ich wurde draussen spaziehren gehen wenn es nicht geregnet hatte.

म्हणजे, आमच्यापाशीं पुरें द्रव्य असतें तर मीं घर बांधिलें असतें व पाऊस पडला नसता तर मी बाहेर फिरावयास गेलों असतों. (या दोनही वाक्यांत घर बांधविण्याची किंवा बाहेर फिरावयास जाण्याची या दोन्ही क्रिया घडलेल्या नाहींत असें ध्वनित केलें आहे.)

अवलंबित विधान, प्रश्न किंवा आज्ञा यांचा उपयोग दाखविण्यासाठीं अप्रत्यक्ष संभाषणाचा जर्मनमध्यें उपयोग होतो. त्या वेळीं बहुतेक sagen = म्हणणें, सांगणें; fragen = विचारणें, raten = सल्ला देणें, befehlen = आज्ञा करणें, अशा प्रकारच्या किंवा glauben, zweifeln (शंका घेणें) fürchten = भिणें, अशा प्रकारचीं क्रियापदें वापरण्यांत येतात.

प्रत्यक्ष वापरलेल्या शब्दांचें ज्यावेळीं अवतरण करावयाचें असत व त्यासाठीं (स्वार्थी) अपूर्णभूत काळाचा ज्यावेळीं उपयोग केला जातो त्यावेळीं Subjunctive Mood, (शक्यार्थ) वापरावा.

उदाहरणः—प्रत्यक्ष संभाषणाचें अवतरणः—

Er sagte " Ich war sein einziger Bruder. "

अप्रत्यक्षः—Er sagte dass er sei sein eiziger Bruder gewesen

Sie glaubt " Die Mutter hat sehr viel Geld "

अप्रत्यक्ष.—Sie glaubt dass die Mutter sehr viel Geld gehabt habe

पण ज्यावेळीं पूर्णभूत व Subjunctive यांमध्यें फरक नसतो त्यावेळीं शक्यार्थी भूतभूत वापरण्यांत यावा.

जसें:—

Er sagte " Ich kaufte mir viele Bucher "

अप्रत्यक्ष.—Er sagte dass er viele Bucher gekauft hatte.

आज्ञा दर्शविणें असल्यास sollen किंवा mogen यांचा शक्यार्थी वर्तमान किंवा अपूर्णभूत वापरावा.

जसें:—Der Konig befahl "Gib meinem Sohn die Krone."

अप्रत्यक्षः—Der Konig befahl dass man seinem Sohne die Krone gebe.

(किंवा geben sollte)

किंवा solle.

प्रत्यक्ष संभाषणाचें अवतरण करावयाचें असतां वाक्यांत (subjunctive Mood) शक्यार्थच वापरण्यांत आला असेल तर मात्र अप्रत्यक्षांत मुळींच फरक होत नाहीं.

Er sagte " Das ware aber ganz unglaublich."

अप्रत्यक्ष:--Er stagte dass das aber ganz unglaublich ware

---

haben व sein यांचीं अखेरचीं रूपें कधीं कधीं गौण वाक्यांतून काढली जातात.

Man fragte wo er gewesen (sei) was er gegessen (habe) und was er nun trinken wolle:—

बोलणाऱ्याच्या तोंडांत एकादें निक्षिप्त (Parenthetical) वाक्य असल्यास ते नेहमीं "स्वार्थांत" घालावें.

Die alte Witwe glaubt dass die Rauber--die schon gefunden worden waren--sind noch nicht gefunden worden

ज्या वेळीं बोलणारा सत्य बोलत आहे किंवा त्याच्याबद्दल त्याची खात्री आहे अशा वेळीं शक्यार्थ न वापरतां स्वार्थच वापरावा.

Der Knabe sagte dass er krank *war*.

पण बोलणाराचा सांगितलेल्या गोष्टीविषयीं संशय असल्यास मात्र शक्यार्थच वापरला पाहिजे.

Der Knabe sagte dass er krank ware.

त्याचप्रमाणें पुढील वाक्यांतील सूक्ष्म फरक पहावा.

Ich glaube dass du mein Freund bist

(येथें बोलणाराची खात्री आहे)

पण.

Ich glaubte mit unrecht dass du mein Freund *warest*

(शक्यार्थ).

मुख्य वाक्यांत वर्तमानकाळ असेल तर गौण वाक्यांत स्वार्थच वापरला जातो.

जसें:—Weiss du ob es wahr *ist* ?

तें खरें आहे अशी तुझी खात्री आहे का ?

भाषांतरासाठीं व वाचनासाठीं पाठ.

Im Mitternacht kam Dr. Assmus heim.–In den Strassen der Grossstadt hatte noch kein Mensch Schlaf gefunden, Zu

Tausenden und Abertausenden standen die Menschen und besprachen das grosse Ereignis, das die Abendblatter noch ausfurlich gebracht hatten.–Und Assmus, den Hut tief in das Antlitz gezogen, shritt durch die Menschen und fing hie und da ihm zu denken gab, Worte gegensatzlichster Art.–Und was die Stimme seiner Seele ihm zugeraunt vor einer Stunde im Abteil der Eisenbahn, da er mit dem Toten so einsam war, das sprachen die Menschen hier kalt und nuchtern aus.

Vor seiner Villa standen Hunderte von Menschen und harrten seiner, denn der Funkspruch hatte gemeldet, dass er von Hamburg abgereist und wahrscheinlich auf dem heimwege sei. Aber die Menschen standen in ehrfurchtigem Schweigen, den man wusste dass die Gattin des beruhmten Arztes schwer krank im hause lag.–Assmus machte kehrt, als er den Eingang seiner Villa so umlagert sah und erreichte sein Haus von einer Nebengasse durch ein Seitenpfortchen

---

धडा बाविसावा.

Zweiundzwanzigste Lektion.

—: 0 :—

क्रियाविशेषणविचार Umstandsworter

जर्मनमध्यें सुद्धां क्रियाविशेषण म्हणजे अर्थात क्रियेचें विशेषण. पण तें क्रियापदाशिवाय आणखी विशेषण व क्रियाविशेषण यांचाही गुण, प्रकार वगैरे दर्शवितें. हीं क्रियाविशेषणें तऱ्हा, जागा (स्थल), वेळ, क्रम, हालचाल, संबंध, तरभाव, संख्या, प्रकार (गुण) संग्रह, खात्रीलायक विधान, शंका, नकार, व प्रश्न दर्शवितात. जर्मनमध्यें बहुतेक सारीं विशेषणें बिलकूल रूपं न बदलतां क्रियाविशेषणाप्रमाणें उपयोगिलीं जातात.

जसें :—

Dieses Buch ist schon. Dieses. Buch ist schön gedruckt. etc.

तऱ्हा किंवा प्रकार दर्शविणारीं क्रियाविशेषणें हीं जर्मनमध्यें क्रियापदाच्या पुढें येतात.

Ich arbeite sehr gerne.

स्थलवाचक क्रियाविशेषणें.

wo = कोठें ?
wohin = कोठें, कोणीकडे.

woher = कोठून, कोणीकडून.

hier = येथें.

hierher = इकडे, इकडून.
hieraus = या ठिकाणाहून, येथून.

da, dcrt = तेथें.
daselbst = त्याच ठिकाणीं.

da hin
dort hin } = त्यातिकडे, तिकडून.

darin आंतमधें.

aussen
draussen } = बाहेर.

von aussen = बाहेरून.

auswendig = बाह्य, तोंडपाठ.

hinauf
herauf } =वर, वरच्या मजल्यावर.

unten
drunten } = खालीं.

herunter
herab } = खालीं, वरून खालीं.

vorn,
voraus } =पुढें, समोर.

hinten = मागें.

innen
drinnen } = आंत.

von innen = आंतून.

inwending = आंतील, आंतून.

oben
droben } = वर.

anderswo
andsrswohin } = दुसरीकडे कोठेंतरी !

irgendwo
irgendwohin } = दुसरीकडे.

uberall hin = सर्वत्र, वाटेल तिकडे.

allent halben = सर्वत्र.

ringsum (her) = सभोंवार.

rund herum = भोंवतालीं, सभोंवार.

daneben = त्याजवळ, जवळ.

gegenuber = समोर.

nirgend = कोठेंही नाहीं.

zusammen
beisammen } = बरोबर, सहित.

auseinander = एकमेकांपासून अलग, विभक्त.

weit, fern = दूरवर, दूर.

aufwarts = वर, (खालून वर).

abwarts = वरून खालीं, खालीं.

vorwärts = पुढें, मागें, (चालणें).

ruckwarts } मागें (हटणें);
rucklings } पाठीमागें.

aus-warts = बाह्यतः, बाहेरून.

rechts = उजवीकडे.

links = डावीकडे.

diesseits = त्या बाजूला, हिकडे.

jenseits = त्या बाजूला तिकडे.

unterwegs = वाटेंत.

nach Hause = घराकडे, घरीं.

zu Hause = घरीं.

an, vorbei = जवळून (दूर जाणें) अंगावरून.

कालवाचक क्रियाविशेषणें.

wann = केव्हां.

eben = आतां, (आतांच).

jetzt } = आतां.
nun }

gegenwartig = आजकाल, वर्तमानकाळीं.

jemals, je = सदैव, सर्वदा, सदा.

niemals = केव्हांही नाहीं.

meistens = बहुशः, सर्वांशीं.

sonst, ehedem } = पूर्वीं.
ehemals, vormals }

fruher = पहिल्यानें, पूर्वीं.

hernach } = मागाऊन, नंतर.
nachher }

spater = उशिरां, नंतर.

einst, einstmals = एकदां, एकेकाळीं.

einmal = एकदां, एके दिवशीं.

kurzlich } थोड्या वेळेपूर्वीं, थोड्या दिवसांपूर्वीं.
jungst }

unlangst } थोड्या, वेळेपूर्वीं, नुक्तेच, नुक्ते.
vor kurzem }

vorher } = पूर्वीं, अगोदर.
zuvor }

kunftig } = थोड्या दिवसांनीं भविष्यकाळीं.
in zukunft }

manchmal } = कधीं कधीं.
zu weilen }
bis weilen }

dann und wann = केव्हां केव्हां.

oft, oftmals = वारंवार, नेहमीं.

haufig = पुनः पुनः.

selten = क्वचित्.

von nun an = आतांपासून.

neulich = परवा, अलीकडे.

vonjetzt = आतांपासून.
seitdem = तेव्हांपासून.

gleich, so gleich, sofort = ताबडतोब.

bald = लवकर.

schon, bereits = केव्हांच, तांतडीनें.

noch = अद्याप.

nocheinmal = पुनः एकदां, पुनः एकवार, पुनश्च.

noch nicht = अद्याप नाहीं. इतक्यांत नाहीं.

bald bald = एकदां–एक. एकदां–एक. आतां एक तर आतां दुसरेच.

anfangs, zuerst = पहिल्यानें, सुरवातीस. आरंभीं.

zuletzt = शेवटीं सरतेशेवटीं.

bisher = आतांपर्यंत, आजतागायत.

bisjetzt = आजपावेतों अजून.

wieder = पुनः

erst = फक्त, आतांपर्यंत (नकारार्थीं)

endlich = शेवटीं, अखेरीस.

dann, damals = तेव्हां त्यावेळीं.

immer = सदा, नेहमीं.

auf (fur) immer = सदैव, निरंतर.

nicht mehr = या उपर नाहीं. या पुढें नाहीं. पुरे.

heute = आज.

gestern = काल.

vorgestern = परवां.

morgen = उद्यां.

morgenfruh = उद्यां सकाळीं.

ubermorgen = परवां (उद्याच्यापुढें)

lange, lange Zeit = फार वेळ.

stundlich = घंट्यानें घंट्याच्या हिशोबानें.

taglich = दररोज, रोजानें.

einstweilen, unterdessen = इतक्यांत, मध्यंतरी.

monatlich = महिन्यानें, दरमहिन्यास.

jahrlich = प्रतिवर्षीं, वर्षानें.

allmahlich, nach und nach = हळूहळू, आस्ते आस्ते.

gewönlich = साधारणपणें.

plötzlich = एकदम, अकस्मात्.

gleich gleich nachher	= अंमळशानें.
augenblicklich	= ताबडतोब, झटकन्.
spornstreichs	= भरधांव.
im Jahre	= वर्षी, (अमुक वर्षीं)
im Sommer	= वसंत ऋतूंत, ग्रीष्म ऋतूंत.
am Morgen, des Morgens morgens	= सकाळीं, सकाळच्या वेळीं.
mittag किंवा ummittag	= मध्यान्हीं, दुपारीं.
vormittags	= सकाळीं, (दुपारच्या अगोदर)
nachmittags	= दुपारीं, मध्यान्हानंतर.
am Abend, des Abends abends	= सायंकाळीं. संध्याकाळीं.
zur rechten Zeit beizeiten	= योग्यकाळीं, वेळेवर.
am Tage, bei Tag	= दिवसा.
bei Nacht, nachts	= रात्रीं, रात्रीच्यावेळीं.
am Dienstag	= मंगळवारीं.
Sonntags	= रविवारीं; दर रविवारीं, रविवारच्या
zum ersten Male zum erstenmal	= पहिल्यानें, प्रथम, = पहिल्यांदा.
das nachste Mal	= दुसऱ्यांदा, नंतर, त्यानंतर
zum letzten Male	= शेवटीं, अखेरचे.
um Eins um 1 Uhr	= एकवाजतां.
im Anfang	= आरंभीं.
am Ende	= शेवटीं.
am zehnten Mai am 10 ten Mai	= मे च्या १० तारखेस.
diesen (heute) Morgen	= आज सकाळीं.
eines Tages	= एके दिवशीं.
eines Abends	= एके सायंकाळी, एके दिवशीं संध्याकाळीं.

heutzutage = आजकाल, आतांशा.

nachster Tage = एके दिवशीं केव्हां तरी, कधींतरी. कोणत्या तरी दिवशीं, एकाद् दिवशीं

um Ostern = इस्टरच्या वेळीं.

gegen 11 Uhr = अकराच्या सुमारास, अकरा वाजण्याच्या सुमारास.

einwenig vor zehn Uhr = दहा वाजण्यापूर्वी थोडा वेळ.

bis zehn Uhr = १० वाजेपर्यंत.

bei Sonnenaufgang = सूर्योदयाच्या बरोबर, सूर्योदयाच्या वेळीं.

bei Tagesanbruch = दिवस उजाडतां.

vor 8 Tagen = आठ दिवसांचे मागें, आठवड्यापूर्वी.

vor 14 Tagen = पंधरा दिवसांपूर्वी, पंधरवड्यापूर्वी.

zur Zeit = वेळीं, त्यावेळीं.

bisjetzt, noch nicht = अद्याप पावेतों, अजून (नाहीं.)

erst morgen = उद्यापर्यंत नाहीं.

drei Tage lang = ३ दिवस (पर्यंत.)

seit drei Tagen = तीन दिवसांपासून.

zweimal des Tages = दिवसांतून दोनदां.

einen Tag um den andern, alle 2 Tage } = एका दिवसाआड, = दोन दिवसांनीं.

alle Tage jeden Tag } = दर दिवशीं, दररोज. = प्रतिदिन, रोज.

den ganzen Tag = सबंध दिवसभर.

heute uber 8 Tage = आजपासून आठव्या दिवशीं.

heute uber 14 Tage = आजपासून पंधरवड्यांनीं.

Tag fur Tag = दिवसेंदिवस, रोजरोज.

auf einige Zeit = थोडावेळ, (भविष्यकाळ).

eine Zitlang = थोडावेळ पावेतों, अल्पकाळ.

von Ziet zu Ziet = वेळोवेळीं.

vorzeiten = प्राचीनकाळीं.
an einen schonen Morgen = (एके आल्हादकारक सकाळीं)
एके आल्हाददायक सकाळीं.
in einer kalten Nacht = एके थंडगार रात्रीं.

धडा तेविसावा

Drei und zwangigste Lektion.

क्रियाविशेषणविचार पुढें चालूं

परिमाणदर्शक व तुलनात्मक क्रियाविशेषणें.

wie	= किती, कसें.	spatestens	= अगदीं उशीरांत उशीरा.
wiel viel ? / wie sehr	= किती.	anders	= नाहींतर.
viel	= पुष्कळ.	sonst etwas	= दुसरें कांहीं तरी.
mehr	= अधिक.	sonst nichts	= याशिवाय कांहीं नाहीं, दुसरें कांहीं नाहीं.
noch / noch mehr	= आणखी अधिक. आणखी पुष्कळ.		
noch zwei	= आणखी दोन.	sehr, recht	= पुष्कळ, खूप बरोबर.
am meisten	= बहुतेक, फारतर.	zu, zusehr	= खूप, फार, खूपच.
beinahe, fast	= बहुतांशीं, जवळ जवळ.	zu viel	= खूप (चंगळ) भरपूर.
nur, bloss, allein	= फक्त, केवळ.	nichts	= अगदीं नकार, बिलकूल नाहीं.
meistens	= बहुतांशीं.	garnichts	= मुळींच कांहीं नाहीं.
hochstens	= फार तर, जास्तींत जास्त.	kein-mehr	= अधिक नाहीं (यापेक्षां) अधिक नाहीं.
wenigstens	= कमींत कमी, बिलकूल नाहीं.	etwas	= कांहीं तरी.

ein wenig = अमळ, आणखी थोडें, अगदीं अल्प थोडें.

hinlanglich = भरपूर, पुरेसें.
genug = पुरेसें, पुरें.

einigermassen, gewissermassen = कांहीं अंशीं कांहींसें.

kaum = क्वचित (असेल नसेल)

ziemlich = साधारणपणें, साधारण (बरें)

ungefahr, etwa = जवळ जवळ, कांहींसें साधारण.

um viel, bei weitem = पुष्कळ अंशीं.

um die halfte = अर्ध्यानें.

noch einmal so, zweimal so = आणखी इतकें, दुप्पट.

gerade = अगदीं, बरोबर, सरळ.
so = असें, अशाप्रकारें.

(eben) so-wie- = असें—तसें. जसें—तसें.

ebensosehr = इतकें, इतपत.

ebensowenig (या) पेक्षां -als, = अधिक नाहीं.

ebenfalls, gleichfalls = सारखें, तसा, त्याचप्रमाणें, तद्वत.

gleichsam = जणू कांहीं, जसें कांहीं.

um so mehr = अधिक.

um so weniger = कमी.

sogar, selbst = सुद्धां.

ganz = अगदीं बरोबर.

ganzlich = सर्वस्वी.

vollends = सर्वस्वी, अगदीं.

ganz und gar = अगदीं, पुरपूर, भरपूर.

teilweise, teils = विभागणीनें हप्त्यानें, भागानें.

besonders, insbesondere = मुख्यतः, विशेषतः

hauptsachlich = मुख्यतः

uberhaupt = साधारणपणें. सामान्यतः मुळीच.

im allgemeinen = साधारणपणें, सामान्यरीत्या, सर्वसाधारणपणें

शंकादर्शक—नकारार्थी—सकारार्थी—क्रियाविशेषणें.

ja, ja doch. doch= होय, तर. अर्थात.

ja wohl = होय, अर्थात्.

allerdings = अर्थातच, खरोखर, निःसंशय.

jedenfalls = एवढें तरी, किमानपक्षीं.

gar nicht = मुळींच नाहीं

keines wegs = कधीं नाहीं.

durchaus nicht = मुळींच नाहीं.

wahrscheinlich, vermutlich =कदाचित.

wohl = कदाचित्, (कोण जाणें.)

gewiss, sicherlich = खचित, खास. wahrhaftig = खरोखर.
freilich, naturlich = अर्थात, खात्रीनें zufallig = सहज, अवचित, दैववशात
furwahr, wahrlich = खरोखर. vielleicht etwa = कदाचित्.
wirklich, in der Tat = खरोखर, खरें. schwerlich = क्वचित्, कदापि.
gern = आनंदानें, स्वेच्छेनें, आवडीनें. ohne Zweifel = निःसंशय, खात्रीनें.
ungern = मनाविरुद्ध, नावडीनें. auch nicht = (तेंही) नाहीं.
leider = दुर्दैवानें.
nein = नाहीं.
nicht = नाहीं, नको.
vergebens, umsonst, vergeblich = व्यर्थ, विनाकारण, अकारण.
durchaus = मुळींच, सर्वस्वीं, यथास्थित.
nicht einmal = एवढेंही नाहीं.
niemals किंवा nie = केव्हांही नाहीं, कधींही नाहीं.
nicht mehr = (या पेक्षां) अधिक नाहीं, पुरे.
nimmermehr = कधींही (अधिक) नाहीं, केव्हांही नाहीं.
im Gegenteil = उलटपक्षीं, उलट.
viel mehr = खूप, अधिकतर.

प्रश्नार्थक क्रियाविशेषणें.

wann = केव्हां ? wieviel = किती.
warum = कां, काय म्हणून. wieviel-noch = आणखी किती.
weshalb, weswegen = काय म्हणून, कशासाठीं कोणासाठीं, कशामुळें. wie viele noch = आणखी किती जण.
wie = किती, कसें? wie lange = किती वेळ, किती दिवस.
wie so = असे कसे.
wo = कोठें. wohin = कोणीकडे, कोठें.
woher = कोणीकडून, कोठून, कोणत्या गांवाहून
wodurch = कशा योगानें, कोणत्या प्रकारानें, कसें.
wie viele = किती (जण).

क्रमवाचक क्रियाविशेषणें.

erstens } = पहिल्यानें.
furs erste } = आरंभीं.
zweitens = दुसऱ्यानें.
drittens = तिसऱ्यानें.
viertens = चौथ्यानें.
ferner = पुढें, शिवाय.
hernach = या उपर, पुढें.
dann, so dann = नंतर, तद्नंतर, म्हणजे.
einmal = एकदां.
zweimal = दोनदां
dreimal = तीनदां.
viermal = चारदां.

nocheinmal = पुनः एकदां, पुनः.
noch zweimal = पुनः दोनदां.
zuerst = पहिल्यानें, प्रथम.
zuletzt = शेवटीं, अखेरीस, सरते शेवटीं.
einerlei = एकप्रकारचें, तेंच तें.
zweierlei = दोन प्रकारचें.
allerlei = सर्व प्रकारचें, भेसळ.

क्रियाविशेषणांचे आणखी कांहीं विशिष्ट प्रकार.

teilweise = कांहीं अंशानें.
stuckweise = हप्त्या हप्त्यानें, क्रमाक्रमानें.
haufenweise = खंडोगणती.
massenweise = असंख्य, लाखों.
stromweise = झऱ्याप्रमाणें, पाण्याप्रमाणें
herdenweise = कळपा कळपानें.

tropfenweise = थेंबे थेंबे, थेंबाथेंबानें.
moglicherweise = शक्यतेनें, कदाचित.
glucklicherweise = दैवयोगानें, नशीबानें, सुदैवानें.
unglucklicherweise = दुर्दैवानें, कमनशिबानें.

तारतम्यभाव (तुलनात्मक) दर्शविणाऱ्या क्रियाविशेषणांप्रमाणें वापरल्या जाणाऱ्या विशेषणांसारखीं, जर्मनमध्यें, तारतम्यभाव दर्शविणारीं कांहीं अस्सल क्रियाविशेषणेंही आहेत. तीं येणें प्रमाणें:—

तरभाव.		तमभाव.	
whol	= बरें चांगलें	am besten	= उत्कृष्ट, उत्तम.
besser	= छान.	aufs besten	= सर्वोत्कृष्ट, (तऱ्हेनें).

bald = लवकर. fruher, eher = (त्वरित).

am ehesten, am fruhsten = त्वरित, लवकर.

baldigst = शक्य तितके लवकर.

gern =	lieber =	am liebsten =
आवडीनें.	(अधिक आनंदानें.)	अत्यंत आवडीनें.
oft = वारंवार.	ofter =	am oftesten / am haufigsten } = खूपवेळा, (वारंवार) सारखे.
sehr =	mehr	hochst, ausserst =
पुष्कळ	(अधिक).	अत्यंत, विलक्षण.
ubel =	arger =	am argsten =
वाईट.	अधिक (वाईट).	अत्यंत वाईट, निकृष्ट.
viel =	mehr =	am meisten =
पुष्कळ.	अधिक.	खूप, सर्वस्वीं
weing = कमी.	weniger } = आणखी. / minder } = कमी.	am wenigsten / am mindesten } = अगदीं कमी, किंचित्.

मराठीप्रमाणें अमुक एखादी गोष्ट आपल्याला दुसऱ्यापेक्षां अधिक आवडते असें दाखवावयाचें असल्यास, gern, lieber अशा शब्दांच्या योगानें तें दर्शविलें जातें.

उदाहरणार्थ :—Die Kinder spielen gern किंवा, ich bleibe lieber zu Hause; wir gehen am liebsten spazieren.

(आम्हांला बाहेर फिरायला जाणें अत्यंत आवडतें.)

पाठ.

Die Post.

Heutzutage ist es nicht nur leicht, sondern sehr billig, einen Brief irgendwohin oder an irgend jemand zu schicken. Man schreibt den Brief, (oder eine Karte wie man will) steckt ihn in einen Umschlag, schreibt die Addresse, klebt eine Freimarke darauf und wirft ihn in den Brief-

-kasten. Die Briefkasten werden taglich mehrmals geleert und die Briefe nach dem Postamt gebracht. Von dort werden sie nach allen Landern geschickt. Wenn man einen Brief nicht genugend freimacht so muss der Empfanger das doppelte des Fehlbetrags als Strafgeld zahlen.

In jedem Bezirk unserer Stadt gilt es ein Postamt. Die Briefkasten befinden sich gewohnlich an den Strassenecken. Diese Kasten sind ganz rot angestrichen. Meherere Male am Tage tragen die Brieftrager die Briefe aus. Sie bringen uns auch die Postkarten, Druchsachen und Pakete ins Haus. Auch das Geld wird oft mit der Post verschickt und gleichfalls ins Haus gebracht. Wenn man Geld versenden will, muss man sich zunachst eine Postanweisung kaufen, und diese ausfullen. Wenn wir etwas wertvolles zu verschicken haben lassen wir es einschreiben. Falls man daurend auf Reisen ist und keine feste Wohnung hat, so lasst man sich die Briefe "postlagernd" nach einem bestimmten Postamt senden Will man jemand schnell eine Nachricht zukommen lassen so sendet man ihm eine Drahtnachricht (ein Telegramm) oder bedient sich des Fernsprechers. (Telephon)

" J. Stuart Walters."

धडा चोविसावा

Vierundzwanzigste Lektion,

उभयान्वयी अव्ययें = Bindeworter.

शब्द किंवा वाक्यें यांचा एकमेकांशीं संबंध जोडण्यासाठीं मराठीप्रमाणेंच जर्मनमध्येंही उभयान्वयी अव्ययांचा उपयोग करण्यांत येतो. हा संबंध मात्र निरनिराळ्या प्रकारचा असून तो निरनिराळ्या प्रकारानें दाखवितां येतो.

पुढील उभयान्वयी अव्ययांच्या योगानें वाक्यरचनेंत मुळींच फरक घडून येत नाहीं.

उ :—

und = व, आणि.

oder = अथवा, किंवा.

denn = कारण, करितां.

aber (allein) = पण, परंतु.

sondern = पण, (असें नसून तसें, असें दाखविणारें) (नकारार्थी) .

so wohl — als.

त—आणि.........

Ich muss immer arbeiten; denn ich bin arm.

Der alte Mann hat Augen; aber er kann nicht sehen.

Aber चा तथापि असाही अर्थ होतो.

उ :—Er wollte zu Hause bleiben; der Vater aber sagte etc. त्याच्या मनांतून घरीं रहावयाचें होतें; तथापि त्याच्या बापानें सांगितल्यामुळें...

Sondern = पण, परंतु याचा उपयोग दोन शब्दांतील विरोध दाखविण्यासाठीं केला जातो.

जसें :—Nicht ich da gewesen, sondern meine Schwester.

(मी तेथें गेलों नसून, माझी बहीण गेली होती).

क्रियाविशेषण वाचक उभयान्वयी अव्ययें.

पुढील उभयान्वयी अव्ययांचा क्रियाविशेषणांप्रमाणें उपयोग होत असल्यानें वाक्यरचनेंत उलटापालट होते. म्हणजे क्रियापद कर्त्याच्या अगोदर येतें.

जसें :—

also	= याप्रमाणें.	demnach	= त्याप्रमाणें.
auch	= सुद्धां.	dennoch	= तथापि, अजून.
auch nicht	= (तोही) नाहीं.	desgleichen	= तसेंच.
da, dann,	= तेव्हां.	dessenungeachtet	= तरीसुद्धां.
darum	= त्यासाठीं, त्यामुळें.	desto, umso	} अधिक (चांगलें) बरें.
jetzt	= आतां.		
kaum	= क्वचित्.	jedoch, gleichwohl	} तथापि, तरी.
sonst	= नाहीं तर.		

vielmehr	= खास, बहुतांशी.	doch	= तर, तरतर.
zwar	= खरोखर.	entweder–oder	= (तें)किंवा (हें)
ausserdem	= शिवाय.	ferner	= आणखी.
bald–bald	= आतां...आतां	folglich	= त्या कारणानें, त्यामुळें.
dagegen / **hingegen**	= उलटपक्षीं. / त्याच्या उलट.	indessen / unterdessen	इतक्यांत. / इतक्यामध्यें.
daher / **deswegn** / **deshalb** / **darum**	त्यामुळें, / त्याकरितां.	mithin	= त्याप्रमाणें.

nicht nur / **nicht allein** / **nicht bloss** — **sondern auch** = एवढेंच नाहीं—–पण—सुद्धां.

nichts desto weniger = इतकें असून सुद्धां.

noch = (हीं) नाहीं.

so = असें.

teils—teils = अंशत:

uber dies = शिवाय.

ubrigens = सरतेशेवटीं, तथापि.

weder—noch = (तोहीं) नाहीं—(मीहीं) नाहीं—

Meine Mutter ist alt, also (deshalb–deswegen) *kann* **sie nicht mehr arbeiten** = इत्यादि :—

पुढील उभयान्वयी अव्ययांच्या उपयोगानें वाक्यरचनेंतील क्रियापद वाक्याच्या अखेरीस ढकललें जातें.

जसें :—**als** = जेव्हां, ज्या वेळीं.

Als ich noch in Deutschland *war*, इत्यादि.

als = जेव्हां, ज्या वेळीं, (पूर्वी.)

bevor, ehe = मागें, पूर्वी.

bis = पर्यंत, पावेतों.

da = ज्याअर्थी, कारण.

damit = त्यायोगें, त्यामुळें.

dass = कीं.

falls (im Fall),	= जर, (यदाकदाचित्).
indem	= ज्या अर्थीं, ज्या वेळीं.
je (langer)	= जेवढें, जितकें.
nachdem	= नंतर, तद्नंतर.
ob	= जर.
obgleich, obschon / obwohl, wiewohl	जरी.
seit, seitdem	= (वेळा) पासून.
so oft (als)	= जेव्हां जेव्हां.
so bald (als)	= बरोबर, ताबडतोब, शक्यतोंवर.
so lange (als)	= जोंपर्यंत.
ungeachtet	= असें असून सुद्धां.
wahrend	= ज्या वेळीं.
weil	= कारण, कीं, कांकीं.
wenn	= जर, जेव्हां.
wie	= जसें, कसें.
wofern	= असें असेलतर, ज्याअर्थीं.

उदाहरणें.

Es war acht Uhr als ich zuruck kam =
मी परत आलों त्यावेळीं आठ वाजले होते.

Warten Sie bitte bis ich meinen Brief vollendet habe = मी पत्र संपवितों तोंपर्यंत आपण कृपा करून अमळ थांबतां कां ?

कांहीं उभयान्वयी अव्ययासंबंधीं विशेष सूचना.

Wann,—wenn—als.

(१) Wann हें प्रश्नार्थक उभयान्वयी अव्यय असून त्याचा उपयोग प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष संभाषणांत सारखाच होतो.

Wann konnen wir nach Hause kommen, fragten die Kinder = आम्हीं घरीं केव्हां पोहोचूं असें मुलांनीं विचारलें.

(२) जेव्हां जेव्हां या अर्थानेंही—Wann वापरण्यांत येतें.

ein Poet kann nicht schreiben wann er will, sondern wann er kann,

कवीला जेव्हां वाटेल तेव्हां लिहितां येत नसतें पण त्याला शक्य असेल तेव्हांच त्याला लिहितां येत असतें.

Wenn = जेव्हां.

(१) वर्तमानकाळ किंवा भविष्यकाळ दर्शक.

Sagen Sie es ihm wenn er kommt:
तो (जेव्हां) येईल तेव्हां तुम्हीं त्याला हें सांगा.

Ich werde dir es sagen wenn ich mein Buch fertig geschrieben habe.
माझें पुस्तक मी पूर्ण लिहून काढीन तेव्हां मी तुला सांगेन.

(२) त्याचा दुसरा अर्थ, जेव्हां जेव्हां असाही होतो.

Wenn ich bei der Arbeit bin, liebe ich keine Besuche =
मी कामांत असलों म्हणजे मला कोणी भेटायला आलेलें आवडत नाहीं.

(३) त्याचा जर असाही अर्थ होतो.

es ware mir lieb wenn er da kame,
तो तेथें येईल तर मला फार बरें वाटेल.

Als :—यावरून पूर्वीचा काळ दाखविला जातो. याचें उदाहरण पूर्वीं दिलेलेंच आहे.

Als ich in Deutschland war, habe ich sehr vieles erlebt =
जर्मनींत असतांना मला अनेक अनुभव आले.

त्याचा पुढीलप्रमाणेंही उपयोग होतो.

(अ) Govinda ist kleiner *als* ich =
गोविंदा माझ्यापेक्षां लहान आहे.

(ब) Wir werden nichts als (die) Wahrheit sprechen =
आम्हीं सत्यच बोलूं ; आम्ही सत्यापरतें सांगणार नाहीं.

(क) **प्रमाणें** किंवा **संबंधांत** असा तिसरा अर्थ.

Ihr Bruder war mir als ein Freund im fremden Land =
परदेशामध्यें तुझा भाऊ मला एक मित्रच मिळाला. (मित्रासारखा वागला).

Da = ज्याअर्थी.

Da mein Bruder zu Hause arbeitet,
kann er nicht draussen gehen.

(ज्या अर्थी) माझा भाऊ घरींच काम करीत असल्यामुळें त्याला बाहेर जातां येत नाहीं.

Da ich deutsch nicht kenne, kann ich nicht deutsch sprechen = मला जर्मन येत नसल्यामुळें मला (जर्मन) बोलतां येत नाहीं. (ज्या अर्थी मला जर्मन भाषा येत नाहीं त्या अर्थी मला जर्मन बोलतां येत नाहीं.)

Indem = ज्यावेळी

याचा क्रियापदाबरोबर उपयोग झाल्यास दोन क्रिया एकाच वेळीं घडल्या असें दाखविलें जातें.

जसें:—

Indem er mir die Hände druckte sagte er zu mir = त्यानें हस्तांदोलन करून मला म्हटलें. किंवा, माझें हस्तांदोलन करीत तो मला म्हणाला.

Obgleich, obschon, obwohl. = जरी.

हे अव्यय सबंध किंवा विभक्त (ob—gleich) असे वापरले जातात.

obgleich ich arm bin } जरी मी गरीब आहें तरी,
ob ich gleich arm bin } मी गरीब असलों तरी.

So = असें, तर.

Wenn es regnet (so) geht man nicht spazieren = पाऊस पडत असला तर कोणी फिरायला जात नाहीं.

संयुक्त उभयान्वयी अव्ययाविषयीं कांहीं विचार.

दोन अलग अलग उभयान्वयी अव्ययांच्या योगानें संयुक्त उभयान्वयी अव्यय बनतें.

जसें:—

als ob, als wenn wie wenn	जसें कांहीं, जणूं कांहीं.

als dass = पण तसें, (कीं).

anstatt dass statt—zu	त्या ऐवजीं.

als bis = तोंपर्यंत.

bis dass = तोंपर्यंत.

damit - - nicht = नये म्हणून, नाहीं तर.

im Fall (dass) = जर.

je— desto = जितकें, तितकें.

je nach dem = ज्याप्रमाणें.

gleich wie = ज्याप्रमाणें.

ohne dass = त्याशिवाय, तद्व्यतिरिक्त.

ohne—zu = शिवाय.

selbst wenn = जरी, (प्रत्यक्ष जरी).

sodass = म्हणजे.

wie—auch so—auch	= तरी.

so sehr—auch = कितीजरी.

sowie = तावडतोब, बरोबर.

um—zu = करितां, साठीं.

wenn—nicht wofern—nicht	= शिवाय.

wenn—auch wenn—gleich wenn—schon	= जरी, तरी.

vorausgesetzt dass = (असें.) असेल तर.

wenn—nur = जर, (एवढेंच) जर. नुसते जर.

wenn—auch noch so = असें असतें तरी, आणखी किती जरी

Wenn er noch viele Bucher hatte =

त्याच्यापाशीं आणखी किती जरी पुस्तकें असतीं,

So sehr ich auch arbeitete:
मी किती काम केलें तरी—

संबंधी उभयान्वयी अव्ययें, किंवा क्रियाविशेषणें.

प्रश्नार्थी क्रियाविशेषणें—अप्रत्यक्ष प्रश्न विचारतानां संबंधी उभयान्वयी अव्ययाप्रमाणें उपयोगिलीं जातात, त्यावेळीं क्रियापद वाक्यरचनेंत शेवटीं घातलें जातें.

जसें:—

wann = जेव्हां

warum = काय म्हणून, कां.

weshalb / weswegn } कशाकरितां

wie = किती,

wieviel = किती.

wie lange = किती वेळ.

wo = कोठें.

woher = कोठून.

wohin = कोणीकडे.

wodurch = कशायोगें, कशामुळें.

womit = कशानें.

worin = कुठें, कोणत्या ठिकाणीं.

woran = कशावर.

wobei = कशामुळें

wovon = कशापासून.

worauf = कशावर.

worunter = कशामध्यें, कशांत.

auf welche weise = कशा तऱ्हेनें.

उद्गारवाचक शब्द.

मनांतील एखादी भावना (उत्कट) दाखविण्यासाठीं, उद्गारवाचक शब्दांचा उपयोग केला जातो.

जसें:—

ach! = काय! अरेरे, अहाहा!

ei = अरे! काय?

he! he! da! = अहो, अहो! कोण! कोण!

au = आई! आईग! ओ!

ho! oh! = अहाहा, ओहो!

St! Still! = चूप, चूच्!

leider! = अरेरे! दुर्दैव! दुर्दैवानें.

heisa !	= हुरे, हो ! हो !
O wehe !	= अरेरे !
patsch !	= फट्.
piff ! piff !	= खट् ! दण् !
pfui !	= छी: ! धि:कार.
topp ! es gilt abgemacht	= कबूल.
halt ! halt !	= थांब ! खडरहो ! चूप !
hoch !	= हुर !
hallo ! holla	= हालो ! अरेवा, ओहो !
sachte ·	= सावकाश.
weg da !	= रस्त्यांतून दूर !
fort !	= चालता हो, चल नीघ !
Gottlob	= ईश्वराचें धन्यवाद, ईश्वरी कृपा.
recht so !	= ठीक, छान !
gut	= छान, उत्तम.
hm	= हुं, हं !
so !	= खरोखर !
wohlan	= ठीक तर.
na ! nun !	= ठीक ! तरमग !
auf, aufdenn	= पुढें, आगेबढो !
Achtung !	= संभाळा !
Sieh' da !	= पहा ! संभाळा.
Heil !	= नमस्कार ! वंदन !
Wehe	= दु:ख !
Feuer	= आग !
Vorwärts !	= आगे, पुढें.
zu Hilfe !	= मदत, धावा धावा !
Wer da !	= कोण आहे, कोण !

वाचनासाठीं व भाषांतरासाठीं पाठ.

Wie froh bin ich, dass ich weg bin! Bester Freund, was ist das Herz des Menschen! Dich zu verlassen, denn ich so liebe, von dem ich unzertrennlich war, und froh zu sein! Ich weiss, du verziehst mir es! Waren nicht meine ubrigen Verbindungen recht ausgesucht vom Schicksal, um ein Herz wie das meinige zu angstigen? Die arme Leonore! Und doch war ich unschuldig. Konnte ich dafur, dass, wahrend die eigensinnigen Reize ihrer Schwester mir eine angenehme Unterhaltung verschafften, dass eine Leidenschaft in dem armen Herzen sich bildete? Und doch—bin ich ganz unschuldig? Habe ich nicht ihre empfindungnen genahrt? Habe ich mich nicht an den ganz wahren Ausdrucken der Natur, die uns so oft, zu lachen machten, so wenig lacherlich sie waren, selbst ergotzt? Habe ich nicht—O, was ist der Mensch, dass er uber sich klagen darf! Ich will lieber Freund, ich verspreche dir es, ich will mich bessern, will nicht mehr ein bischen Ubel, dass uns das Schicksal vorlegt, wieder kauen, wie ich es immer getan habe; ich will das Gegenwartige geniessen, und das Vergangene soll mir vergangen sein Gewiss du hast Recht, Bester, der Schmerzen waren minder unter den Menschen, wenn sie nicht—Gott weiss, warum sie so gemacht sind!—mit so viel Empfigkeit der Einbildungs Kraft sich beschaftigen, die Erinnerungen des Vergangenen Ubels zuruckzurufen, eher als eine gleichgultige Gegenwart zu tragen.

Du bist so gut meiner Mutter zu sagen, dass ich ihr Geschaft bestens betreiben, und ihr ehestens Nachricht davon geben werde. Ich habe meine Tante gesprochen, und bei weitem das bose Weib nicht gefunden, das man bei uns aus ihr macht Sie ist eine muntere, heftige Frau von dem besten Herzen. Ich erklarte ihr meiner Mutter Beschwerden uber den zuruckgehaltenen Erbschaftsanteil; sie sagte mir ihre Grunde Ursachen und die Verbindugen, unter welchen sie bereit ware alles heraus zu geben, und mehr als wir verlangten—kurz, ich mag jetzt nichts davon schreiben; sage meiner Mutter, es werde alles gut gehen. Und ich habe, mein Lieber, wieder bei diesem kleinen Geschäft

gefunden, dass Missverstandnisse und Tragheit vielleicht mehr Irrungen in der Welt machen, als List und Bösheit. Wenigstens sind die beiden letzteren gewiss seltener.

Übrigens befinde ich mich hier gar wohl Die Einsamkeit ist meinem Herzen kostlicher Balsam in dieser paradiesischen Gegend, und diese Jahreszeit der Jugend warmt mit aller Fulle mein oft schauderendes Herz. Jeder Baum, jede Hecke, ist ein Strauss von Bluten und man mochte zum Maikafer werden, um in den Meer von wohl geruchen herumschweben und alle seine Nahrung darin finden zu konnen

Die Stadt selbst ist unangenehm, dagegen ringsumher eine unaussprechliche Schonheit der Natur. .. ..

... ...

Bald werde ich Herr vom Garten sein; der Gartner ist mir zugetan, nur seit den paar Tagen, und er wird sich nicht ubel dabei befinden

"GOETHE,"
"Leiden des jungen Werthers"

धडा पंचविसावा.

—:0:—

Fünfundzwanzigste Lektion.

क्रियापदविचार :—Zeitwörter.

जर्मनमध्यें क्रियापदें एकंदर तीन प्रकारचीं आहेत, व तीं तीन प्रकारें चालतात.

(१) Starke Zeitwörter = स्ट्रांग क्रियापदें.
(२) Schwache „ „ = वीक क्रियापदें.
(३) अनियमित क्रियापदें.

(सहाय्य क्रियापदें कशीं चालतात या विषयीं सविस्तर माहिती धडे १०, ११, व १२ मध्यें आपल्याला मिळालेलीच आहे).

निरनिराळे नियम सांगून उगाच त्रास न करतां संस्कृत धातूप्रमाणें या सार्‍या क्रियापदांचीं रूपें रोज थोडथोडीं पाठ करून टाकणेंच इष्ट आहे.

प्रकार १ :—स्ट्रॉंग क्रियापदें.

स्ट्रॉंग क्रियापदें वीक क्रियापदांपासून पुढील कारणामुळें निराळीं ओळखलीं जातात.

(अ) क्रियापदाचें अपूर्ण भूतकाळाचें रूप मूळ क्रियापदांतील स्वरांचा (स्वर) भेद होऊन बनतें, व त्याला इतर कोणतेही प्रत्यय लागत नाहींत. त्याचें भूतकालवाचक धातुसाधित मागें ge व शेवटीं en लावून बनतें.

जसें :—

binden = बांधणें, अपूर्णभूत=band, भू. वा. धा. सा. gebunden.
finden = सांपडणें—अ. भू. fand, भू. धा. सा. gefunden.
geben = देणें— ,, gab. ,, ,, gegeben.

(ब) बहुतेक सार्‍या स्ट्रॉंग क्रियापदांमध्यें मूळधातूमध्यें e स्वर असल्यास त्याचा स्वार्थी द्वितीय पुरुषी व तृतिय पुरुषी एकवचनामध्यें ie किंवा i असा स्वरभेद (Ablaut) होतो.

जसें:—geben = du gibst,
er gibt,
sehen = पहाणें- du siehst
er sieht.

(क) त्याचप्रमाणें मूळधातूमध्यें, a, o व au असे स्वर असल्यास त्यांचें स्वरांतर होतें.

जसें :—a, o व au- पण हें स्वरांतर फक्त स्वार्थ मध्येंच आढळून येतें.

जसें :—blasen = फुंकणें, वाजविणें, du blast
er blast.
fangen = पकडणें, du fangst,
er fangt.
stossen = धक्का देणें, du stosst,
er stosst,
laufen = धावणें, पळणें. du laufst,
er lauft,
saufen = पाणी पिणें. du saufst,
er säuft.

(ड) वर सांगितल्याप्रमाणें स्वरभेद म्हणजे e चा i किंवा ie हा आज्ञार्थ द्वितीय पुरुषी एकवचनांतही होत असतो.

जसें :—bergen = झांकणें, लपविणें. birg = झांक.

अपूर्णभूतकालवाचक शक्यार्थ = (Imperfect Subjunctive).

हा, स्वार्थी अपूर्ण भूतकालवाचक रूपाला नियमित प्रत्यय लावून व योग्य ते स्वरांतर होऊन बनत असतो.

जसें :—ich fand,	ich fande
du fandest	du fandest
er fand	er fande,

हे जरी सर्व साधारण नियम असले तरी साऱ्या जर्मन क्रियापदांची संस्कृत प्रमाण धातुरूपावली एकदांची पाठ करणेंच इष्ट आहे.

(इ) बहुतेक क्रियापदामधील e (a) च्या ऐवजीं, (स्वार्थ) वर्तमान-कालीं व विध्यर्थामध्यें द्वितीय पुरुषी व तृतीय पुरुषी एकवचनामध्यें i, हा आदेश येतो. कधीं कधीं, a, o, au यांचे **वर्तमानकालीं** द्वितीय पुरुषी व तृतीय पुरुषी एकवचनामध्यें ä, ö व äu असें umlaut (स्वरांतरित) होतें. अशा वेळीं विध्यर्थाचें (आज्ञार्थाचें) एकवचन e शिवाय बनतें.

उदाहरण :—

sehen = पहाणें, du siehst, er sieht,
blasen = फुंकणें, du bläs (es)t, er bläst
fangen = पकडणें, du fängst, er fängt

त्याच प्रमाणें आज्ञार्थ (विध्यर्थ) fang किंवा (fange),
" " " blas, (blase)
अशीं रूपें बनतात.

(पुढील क्रियापदें चालविण्याची पद्धत नीट पाठ करावी.)

अ.

Ablaut चें म्हणजे, i, a, u चे प्रकार.

कर्मकर्तरी प्रयोग.

'binden = बांधणें.

स्वार्थ.

वर्तमान,

Ich binde, du bindest
er bindet,
wir binden, ihr bindet
sie binden,

अपूर्णभूत.

Ich band. du bandest
er band,
wir banden, ihr bandet
sie banden

शक्यार्थ.

वर्तमान,

ich binde, du bindest
er bindet
wir binden ihr bindet, sie binden,

अपूर्णभूत.

ich *bande*, du bandest er bande,
wir banden, ihr bandet, sie banden.

आज्ञार्थ (विध्यर्थ) = binde

एक:— bind (e) अनेक :—bindet, वर्तमानकालवाचक धातुसाधित, bindend

भूतकालवाचक धातुसाधित = gebunden.

पूर्णभूत, भविष्य, संकेतार्थ वगैरे haben चीं रूपें लावून तयार होतात.

Passive :—कर्मणि प्रयोग.

स्वार्थ.

वर्तमान.

Ich werde gebunden

अपूर्णभूत.

Ich wurde (ward) gebunden,

पूर्णभूत.

ich bin gebunden worden,

भूतभूत.

ich war gebunden (worden),

भविष्यकाळ (१ प्रकार).

ich werde gebunden werden,

भविष्यकाळ (२ प्रकार).

ich werde gebunden worden sein.

वर्त......धातुसाधित = gebunden werdend.

शक्यार्थ.

वर्तमान.

Ich werde gebunden

अपूर्णभूत.

ich wurde gebunden.

पूर्णभूत.

ich sei gebunden woden,

भूतभूत.

ich wäre gebunden (worden)

संकेतार्थ (१ प्रकार)

ich wurde gebunden werden

संकेतार्थ (२ प्रकार).

Ich wurde gebunden worden sein.

भूत ... धातुसाधित = gebunden worden.

जर्मन स्ट्रॉंग क्रियापदांची यादी, व त्यांचें अनियमित चालविणें.

(संस्कृतप्रमाणें हीं सारीं अनियमित रूपें एकदां ध्यानांत ठेविलीं म्हणजे सारा त्रास वाचतो.)

* अशी खूण असलेलीं क्रियापदें - in बरोबर चालविलीं जातात.

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ	भ. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
backen = भाजणें.	du backst, er backt	ich backte	backe	backe	gebacken
befehlen = आज्ञा करणें, हुकूम करणें, मागविणें (बाजारातून)	du befiehlst er befiehlt	ich befall	befohle	befiehl	gefohlen
befleissen = उद्योग करणें	ich befleisse mich	ich befliss, mich	ich beflisse mich	befleisse dich	beflissen
befliessen (sich) = एकाद्या उद्योगांत गुंतणें, कामांत गढणें	du befliess (es)t, er befliesst,	ich befliss mich	beflisse dich	befliesse dich	beflissen
beginnen = आरंभणें, आरंभ करणें.	du beginnst, er beginnt	ich begann	begonne	beginne	begonnen
beissen = चावणें, चावा घेणें.	du beissest, er beisst	ich biss	bisse	beisse	gebissen
bergen = लपविणें, छपविणें	du birgst, er birgt	ich barg	borge	birg	geborgen
* bersten = फुटणें, स्फोट होणें.	du berstest किंवा du birst, er berstet किंवा er birst,	ich barst	borste	birst	geborsten
bewegen = हालविणें, चालना देणें, वळविणें.	du, bewegest, er bewegt	ich bewog	bewoge	bewege	bewogen
biegen = वांकविणें.	du biegest, er biegt	ich bog	boge	biege	gebogen
bieten = देणें, मागणें	du bietest, er bietet	ich bot	bote	biete	geboten
binden = बांधणें.	du bindest, er bindet	ich band	bande	binde	gebunden
bitten = विनंति करणें, विनविणें, प्रार्थना करणें.	du bittest, er bittet	bat	bate	bitt, bitte	geboten
blasen = फुंकणें, वाजविणें	du blasest किंवा blast er blast	ich blies	bliese	blase	geblasen
*bleiben = असणें, राहणें.	du bleibst, er bleibt	ich blieb	bliebe	bleibe	geblieben
braten = भाजणें, निखाऱ्यावर भाजणें.	du bratest, er brat	ich briet	briete	brate	gebraten

मूळ क्रियापद	वर्तमानकाळ (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (संक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषण.	
brechen = तोडणें, मोडणें, फाडणें	du brichst, er bricht	ich brach	brache	brich	gebrochen	
brennen = जळणें, पोळणें आग होणे.	du brennst, er brennt	ich brannte	brennte	brenne	gebrannt	
denken = विचार करणें वाटणें	du denkest, er denkt	ich dachte	ich dachte	denke	gedacht	
dingen = (नोकर) चाकरीस ठेवणें	du dingst, er dingt	ich dingte, (dang)	ich dange	dinge	gedungen (gedingt)	१३१
dreschen = ठोकणें, झोडपणें मळणी करणें	du drisch (e)st, er drischt	ich dresch (drasch)	ich drosche	drisch	gedroschen	
*dringen = दाबणें, जोरानें दाबणें, भाग पाडणें.	du dringst, er dringt	ich drang	ich dränge	dringe	gedrungen	
empfangen = घेणें, येणें	du empfängst, er empfängt	ich empfing	ich empfinge	empfange	empfangen	
empfehlen = मागणें, शिफारस करणें तारीफ करणें.	du empfiehlst, er empfiehlt	ich empfahl	ich empfähle	empfiehl	empfohlen	
empfinden = अनुभवणें	du empfindest, er empfindet	empfand	ich empfände	empfinde	empfunden	
*erbleichen = पांढरें फटफटीत पडणें, निस्तेज होणें.	du erbleichest, er erbleichst	ich erblisch	ich erbliche	erbleiche	erblischen	
*erloschen = आग विझणें, वुझणें.	du erlischest, er erlischt	er erlosch	ich erlosche	erlisch	erloschen	
erschallen = प्रतिध्वनि होणें दुमदुमणें	er erschallt	erscholl किंवा erschallte	ich erscholle	erschalle	erschallt erschollen	१३०
*erschrecken = धक्का बसणें, भीति वाटणें	du erschrickst, er erschrickt	ich erschrak	ich erschräke	erschrick	erschrocken	
erwägen = विचार करणें	du erwägst	ich erwog	ich erwöge	erwäge	erwogen	
essen = खाणें.	du isst, er isst	ich ass	ich ässe	iss	gegessen	
*fahren = गाडींतून फिरावयास जाणें, प्रवासास जाणें.	du fährst, er fährt	ich fuhr	ich führe	fahre	gefahren	
*fallen = पडणें.	du fällst, er fällt	ich fiel	ich fiele	falle	gefallen	
fangen = पकडणें	du fängst, er fängt	ich fing	ich finge	fange	gefangen	

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (शक्यार्थ)	आज्ञार्थ	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणे.
fechten = लढणे, (तरवारीने) लढणें.	du fichtst, er ficht	ich focht	ich fochte	ficht	gefochten
finden = सापडणें.	du findest, er findet	ich fand	ich fände	finde	gefunden
flechten = मुरडणे वळविणे	du flichtst, er flicht	ich flocht	ich flöchte	flicht	geflochten
*fliegen = उडणे	du fliegst, er fliegt	ich flog	ich flöge	fliege	geflogen
*fliessen = वाहणे	ich fliesse, er fliesst	ich floss	ich flösse	fliesse	geflossen
fressen = खाणें (जनावराचे खाणें).	du frisst, frissest, er frisst	ich frass	ich frässe	friss	gefressen
frieren = थंडीनें गोठणे, कुडकुडणे.	du frierst, er friert	ich frohr	ich fröhre	friere	gefroren
gebaren = जन्म देणे.	du gebierst, er gebiert	ich gebar	gebäre	gebier	geboren
geben = देणे	du gibst, er gibt	ich gab	gäbe	gib	gegeben
*gehen = जाणें.	du gehst, er geht	ich ging	ich ginge	gehe	gegangen
*gelingen = साधणें	es gelingt, (mir, dir ihm)	es gelang	es gelänge	gelinge	gelungen
gelten = किंमत असणें.	du giltst, er gilt	ich galt	ich galte	gilt	gegolten
genesen = आजारातून बरें होणे.	du genesest, er genest	ich genas	ich genäse	genese	genesen
geniessen = अनुभवणें, आस्वाद घेणे	du geniess(es)t, er geniesst	ich genoss	ich genösse	geniesse	genossen
*geschehen = घडणे	es geschieht	es geschah	es geschähe	geschehe	geschehen
gewinnen = मिळविणे (वर्दाम)	du gewinnst, er gewinnt	ich gewann	ich gewänne „ gewönne	gewinne	gewonnen
giessen = ओतणे.	du giesst, er giesst	ich goss	ich gösse	giesse	gegossen
gleichen = साम्य असणे	du gleichst, er gleicht	ich glich	ich gliche	gleiche	geglichen
*gleiten = (आधांतरी) जाणे.	du gleitest, er gleitet	ich glitt	ich glitte	gleite	geglitten
glimmen = चकाकणें; शांतपणे जळणे.	du glimmst, er glimmt	ich glomm (glimmte)	ich glömme	glimme	geglommen, geglimmt

मूळ क्रियापद	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ)	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
graben = खड्डा खोदणें.	du grabst, er grabt	ich grub	ich grube	grabe	gegraben
greifen = पकडणें.	du greifst, er greift	ich griff	ich griffe	greife	gegriffen
halten = धरणें (आत) म्हाणें	du haltst, er hält	ich hielt	ich hielte	halte	gehalten
hangen = टांगणें, फांशी देणें	du hangst, er hangt	ich hing	ich hinge	hange	gehangen
hauen = फोडणें खोदणें	du haue-t, er haut	ich hieb	ich hiebe	haue	gehauen
heben = उठविणें, वर उचलणें	du hebst, er hebt	ich hob	ich hobe	hebe	gehoben
heissen = म्हणविणें, नाव असणें.	du heisst, heissest, er heisst	ich hiess	ich hiesse	heisse	geheissen
helfen = मदत करणें.	du hilfst, er hilft	ich half	ich halfe	hilf	geholfen
***klimmen** = वर चढणें.	du klimmst, er klimmt	ich klomm klommte	ich klomme	klimme	geklommen (geklimmt)
klingen = आवाज होणें.	du klingst, er klingt	ich klang	ich klange	klinge	geklungen
kneifen = चिमटा घेणें.	नियमित क्रियापदाचीं रूपें आतां देत नाहीं.	ich kniff	ich kniffe	kneife	gekniffen
*kommen = येणें.	... ..	ich kam	ich käme	komm (e)	gekommen
kriechen = सरपटणें.	... ...	ich kroch	ich kroche	krieche	gekrochen
laden = भरणें, (भार) लादणें.	du lädst, er ladet, (ladt)	ich lud	ich lude	lade	geladen
sen = सोडणें, (करूं) देणें.	du lässt, er lässt	ich liess	ich liesse	lasse	gelassen
n = पळणें, धावणें.	du laufst, er lauft	ich lief	ich liefe	laufe	gelaufen
(दुःख) भोगणें, दुखणें.	...	ich litt	ich litte	leide	gelitten
उसनें देणें.	...	ich lieh	ich liehe	leihe	geliehen
णें.	du liessest, ,, liest, er liest	ich las	ich lase	lies	gelesen
णें.	... ..	ich lag	ich lage	liege	gelegen
	... .	ich log	ich loge	luge	gelogen

	वर्तमानकाळ (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (शक्यार्थ)	आज्ञार्थ	भू. का. वा धातुसाधित विशेषण.
पीठ करणे.	. ...	ich mahlte	ich mahlte	mahle	gemahlen
ळणे, खोडणे.		ich mied	ich meide	meide	gemieden
दूध काढणे.	...	ich molk (melkte)	ich molke	melke	gemelkt gemolken
=मापणें, मोजणे.	du missest, ,, misst, er misst	ich mass	ich masse	miss	gemessen
men = घेणे	du nimmst, er nimmt	ich nahm	ich nahme	nimm	genommen
eifen = शीळ वाजविणें.	.. ..	ich pfiff	ich pfiffe	pfeife	gepiffen
pflegen = संवय असणें, शुश्रूषा करणे	.. ...	ich pflegte (pflog)	ich pflege	pflege	gepflegt (gepflogen)
preissen = स्तुती करणें.	.. ..	ich pries	ich priese	preise	gepriesen
quellen = उचंबळून येणे.	du quillst, er quillt	ich quoll	ich quolle	quill	gequollen
raten = सल्ला देणें.	du ratst, er rat	ich riet	ich riete	rate	geraten
reiben = घासणें.	.. ...	ich rieb	reibe	reibe	gerieben
reissen = फाडणें.	...	ich riss	ich risse	reisse	gerissen
*reiten = घोड्यावर बसणें.	...	ich ritt	ich ritte	reite	geritten
riechen = वास येणें.	... ..	ich roch	ich roche	rieche	gerochen
ringen = कुस्ती करणे.	... ...	ich rang	ich range	ringe	gerungen
*rinnen = गळणे, वाहणें.	du rinnst, er rinnt	ich rann	ich ranne	rinne	gerunnen
rufen = बोलावणे हाक मारणे.	... ...	ich rief	ich riefe	rufe	gerufen
saufen = पिणे (जनावरांचें).	er sauft	ich soff	ich soffe	saufe	gesoffen
saugen = स्तनपान करणें, चोखणें.	er ...	ich sog	ich soge	sauge	gesogen
schaffen = तयार करणे, निर्माण करणे.		ich schuf	ich schufe	schaffe	geschaffes
*scheiden = तोडणे ताटातूट करणें.		ich schied	ich schiede	scheide	geschieden
scheinen = प्रकाशणे.		ich schien	ich schiene	scheine	geschienen

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ)	आज्ञार्थ.	भ का वा धातुसाधित विशेषणें.
schelten=रागें भरणें.	du schiltst, er schilt	ich schalt	ich scholte	schilt	gescholten
scheren=कातरणें, केस कापणें.	du scherst, er schert du schierst, er schiert	ich schor ich schorte	ich schore	schier, schere	geschoren geschert
schieben=ढकलणें, लोटणें.		ich schob	ich schobe	schiebe	geschoben
schiessen=बंदूक झाडणें.		ich schoss	ich schosse	schiesse	geschossen
schlafen=निजणें.	du schläft, er schlaft	ich schlief	ich sehliefe	schlafe	geschlaffen
schlagen=मारणें, ठोकणें.		ich schlug	ich schluge	schlage	geschlagen
schleifen=धार लावणें, पाजळणें.		ich schliff	ich schliffe	schleife	geschliffen
schleissen=तुकडे करणें, छेद करणें.		ich schllss	ich schlisse	schleisse	geschlissen
schliessen=झांकणें, बंद करणें.		ich schloss	ich schlösse	schliesse	geschlossen
schlingen=पीळ देणें, पिळवटणें.		ich schlang	ich schlange	schlinge	geschlungen
*schmelzen=वितळविणें.	du schmilzest, du schmilzt, er schmilzt	ich schmolz	ich schmolze	schmilz	geschmolzen
schneiden=तुकडे करणें, कापणें		ich schmitt	ich schnitt	schneide	geschnitten
schreiben=लिहिणें.		ich schrieb	ich schriebe	schreibe	geschrieben
schreien=ओरडणें, रडणें.		ich schrie	ich schrie	schreie	geschrieen
*schreiten=पुढें पाऊल टाकणें		ich schritt	ich schritte	schreite	geschritten
schweigen=शांत रहाणें, स्तब्ध बसणें.		ich schwieg	ich schwiege	schweige	geschwiegen
*schwellen=फुगणें, सूज येणें	du schwillst, er schwillt	ich schwoll	ich schwölle	schwi l	geschwollen
*schwimmen=पोहणें.		ich schwamm	„ schwomme	schmimme	geschwommen
*schwinden=नाहींसें करणें.		ich schwand	ich schwande	schwinde	geschwunden
schwingen=झोका देणें.		ich schwang	„ schwange	schwirge	geschwungen

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
schworen = शपथ घेणें.		ich schwor, *ich schwur*	ich schwore	schwöre	geschworen
sehen = पाहणें.	du siehst, er sieht	ich sah	ich sahe	siehe	gesehen
sieden = उकळविणें, उकळणें.		ich sott, *ich siedete*	ich sotte	siede	gesotten gesiedet
singen = गाणें.		ich sang	ich sange	singe	gesuugen
*sinken = वुडणें.		ich sank	ich sänke	sinke	gesunken
sinnen = मनन करणें.		ich sann	ich sänne, ich sonne	sinne	gesonnen
*sitzen = बसणें.		ich sass	ich sasse	sitze	gesessen
spinnen = कांतणें, गरगर फिरविणें.		ich spann	ich spönne	spinn	gesponnen
sprechen = बोलणें.	du sprichst, er spricht	ich sprach	ich sprache	sprich	gesprochen
*spriessen = फवारा उडणें.		ich spross	ich sprosse	spriesse	gesprossen

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
*springen = उडी मारणें.		*ich sprang*	*ich spräge*	*springe*	gesprungen
stechen = नांगी मारणें, चावणें.	du stichst, er sticht	ich stach	ich stanche	stich	gestochen
*stecken = चिकटणें.		ich steckte	ich stake	stecke	gesteckt
stehen = उभे रहाणें.		ich stand	ich stande	stehe	gestanden
stehelen = चोरणें.	du stiehlst, er stiehlt	*ich stahl*	*ich stahle*	stiehl	gestohlen
*steigen = चढणें.		ich stieg	ich stiege	steige	gestiegen
*sterben = मरणे.	du stirbst, er stirbt	er starb	ich sturbe	sturb	gestorben
*stieben = उधळणें.		ich stob	ich stöbe	stiebe	gestoben
stossen = ढकलणें, ठोसा मारणें.	du stoss (es) t er stosst	ich stiess	ich stiesse	stosse	gestossen
streichen = थापटणें, ठोकणें.		ich strich	ich striche	streiche	gestrichen
streiten = झगडणें, भांडणें.		ich stritt	ich stritte	streite	gestritten
tragen = नेणें, वाहून नेणें.	du trägst, er trägt	ich trug	ich truge	trage	getragen

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
treffen = भेटणें, आढळण.	du triffst, er trifft	ich traf	ich trafe	triff	getroffen
treiben = हाकणे, चालविणें.		ich trieb	ich triebe	treibe	getrieben
*treten = चालणे, पाऊल टाकणे.	du trittst, er tritt	ich trat	ich trate	tritt	getreten
triefen = ओथंबणें.		ich troff, ich triefte	ich tröffe	triefe	getrieft किंवा getroffen
trinken = पिणे.		ich trank	ich tranke	trinke	getrunken
trugen = फसविणें.		ich trog	ich troge	truge	getrogen
tun = करणें.		ich tat	ich tate	tue	getan
verderben = खराब करणें, घाण करणें.	du verdirbst, er verdirbt	ich verdarb	ich verdurbe	verdirb	verdorben
vergessen = विसरणे.	du vergisst, er vergisst	ich vergass	ich vergasse	vergiss	vergessen
verlieren = हरविणें.		ich verlor	ich veolore	verliere	verloren
*verlöschen = विझणें.	du verlöchest, er verlöscht	ich verlosch	ich verlosche	verlosche	verloschen
wachsen = वाढणें.	du wachs(es)t, er wachst	ich wuchs	ich wuchse	wachse	gewachsen
*waschen = धुणें.	du waschest, er wascht	ich wusch	ich wusche	wasche	gewaschen
wägen = वजन करणे.		ich wog ich wagte	ich woge	wage	gewogen
weben = विणणें.		ich webte ich wob	ich wobe	webe	gewebt किंवा gewoben
*weichen = शरण जाणें, हार जाणें.		ich wich	ich wiche	weiche	gewichen
weisen = दाखविणें.		ich wies	ich wiese	weise	gewiesen
werben = मनधरणी करणे, मिळविणे.	du wirbst, er wirbt	ich warb	ich wurbe	wirb	geworben
werfen = फेंकणें.	du wirfst, er wirft	ich warf	ich wurfe	wirf	geworfen
wiegen = (वस्तूचें) वजन करणे.		ich wog	ich woge	wiege	gewogen

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ)	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का वा. धातुसाधित विशेषणें.
winden=पिळणें.		ich wand	ich wande	winde	gewunden
zeihen=दोषारोप करणे.		ich zich	ich ziche	zeihe	geziehen
ziehen=ओढणें.		ich zog	ich zoge	ziehe	gezogen
zwingen=भाग पाडणे, जबरदस्ती करणे.		ich zwang	ich zwange	zwinge	gezwungen

पुढील क्रियापदें वरींच अनियमित आहेत.

मूळ क्रियापद	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
kennen = जाणणें, ओळखणें.	du kennst, er kennt	ich kannte	kennte	kenne	gekannt
nennen = बोलावणें, नाव घेणें.		ich nannte	nennte	nenne	genannt
rennen = धावणें, पळणें.		ich rannte	rennte	renne	gerannt
senden = पाठविणें.		ich sandete, (sendete)	sendete	sende	gesandt, (gesendet)
wenden = वळणें.		ich wandte, wendete	wendete	wende	gewandt, (gewendet)
bringen = आणणे.		ich brachte	brachte	bringe	gebracht
wissen = जाणणें.	ich weiss, du weist, er weiss	ich wusste	wusste	wisse	gewusst
gären = खतखतणें, मुरणें.	du garst, er gart	ich gor, „ gorte	ich gore	gare	gegoren

टीपः—kennen = माणसाला ओळखणें; **wissen** = वस्तू जाणणें असा अर्थ आहे.

उदाहरणार्थः—Ich weiss dass Sie diesen Herrn kennen = या गृहस्थांची व तुमची ओळख आहे हें मला माहात आहे किंवा (तुम्हीं । गृहस्थांना ओळखतां हें मी जाणतां.)

धडा सव्विसावा

Sechsundzwanzigste Lektion.

क्रियापदविचार (पुढें चालू.)

जर्मनमध्यें जीं वीक *Weak Conjugation*चीं क्रियापदें आहेत तीं नियमित आहेत. अपूर्णभूतकाळामध्यें क्रियापदांमधील **स्वर** बदलत नाहीं; व पुढें (e)t लागून धातुसाधित रूप बनतें, व मागें ge लागतें. पण परकी भाषेंतील शब्द घेऊन त्याला ieren लावन जर क्रियापद बनलें असेल तर मात्र (धातुसाधितामध्यें) ge लागत नाहीं.

उदाहरणें :—

वीक क्रियापदांमध्यें मुख्यत: पुढील प्रकारचे मुख्य स्वर असलेले शब्द येतात.

(१) ज्यांचे मुख्य स्वर o, u, किंवा eu आहेत, अशीं सारीं क्रियापदें:—

जसें :—holen = आणणें, loben = स्तुती करणें, hoffen = आशा करणें, suchen = शोधणें, schulden = (कर्ज) देणें, असणें, murren = कुरकुरणें, beugen = वाकविणें, zeugen = पहाणें, साक्ष देणें, scheuen = टाळणें.

टीप :—यामध्यें, kommen, stossen, **व** rufen **हीं क्रियापदें स्ट्रॉंग आहेत.**

(२) ज्यांचे मुख्य स्वर मूळांतच स्वरांतरित असतात म्हणजे a, o, u, व हे स्वर ज्यांत मुख्य आहेत अशीं सारीं क्रियापदें (वीक असतात.)

जसें :—warmen = शेकणें, उन्हांत वाळविणें. hören = ऐकणें. fuhren = पुढें होणें, पुढारणें. träumen = स्वप्न पडणें.

टीप :—यामध्यें gebaren, garen; wagen; schworen; erloschen; lugen **व** betrugen **हीं क्रियापदें स्ट्रॉंग आहेत.**

(३) त्याचप्रमाणें ज्यांचें अंत्य zen, cken, chten, gnen, eln, ern, igen असतें अशीं सारीं क्रियापदें (वीक असतात).

जसें :—tanzen = नाचणें, packen = बांधणें, बांधाबांधी करणें, achten = अभिमान असणें, आवडणें, regnen = पाऊस पडणें, schmeicheln = खुशामत करणें, bessern = सुधारणें, दुरुस्त करणें, sundigen = पाप करणें.

टीप :—यामध्यें, sitzen; backen; erschrecken, fechten, flechten **हीं क्रियापदें स्ट्रॉंग आहेत.**

(४) व परकी भाषेंतील शब्दांना ieren लावून बनलेलीं सारीं क्रियापदें.

जसें:—marchieren = मार्च करणें, studieren = अभ्यास करणें, इत्यादि.

Loben = स्तुति करणें.

वर्तमान

(स्वार्थ)		(शक्यार्थ),
Ich lobe	wir loben.	dass ich lobe.
du lobst	ihr lobt, Sie loben.	„ „
er lobt	sie loben.	इत्यादि.

पूर्णभूत.

		(शक्यार्थ).
Ich lobte	wir lobten	dass ich lobte.
du lobtest	{ ihr lobtet Sie lobten	इत्यादि.
er lobte	sie lobten	

पूर्णभूत.

	शक्यार्थ.
Ich habe *gelobt.*	dass ich gelobt habe.

भविष्य काळ.

	शक्यार्थ.
ich werde loben	dass ich loben werde.

संकेतार्थ.

वर्तमान	भूत
Ich wurde loben	Ich wurde gelobt haben.

आज्ञार्थ

Lobe! Loben wir! Loben sie!

कर्मणी प्रयोग.

Ich werde gelobt = वर्तमान काळ

Ich wurde gelobt = अपूर्ण भूत.

Ich bin gelobt worden = पूर्ण भूत.

Ich werde gelobt werden = भविष्य.

Ich wurde gelobt werden = संकेतार्थ (वर्तमान)

Ich wurde gelobt werden sein = संकेतार्थ (भूत)

याचप्रमाणें पुढील क्रियापदें चालतात.

bauen	= बांधणें (घर)	donnern	= गरजणें, गडगडणें.
beten	= प्रार्थना करणें.	passen	= जाणें, पास होणें.
reisen	= प्रवास करणें.	wandeln	= भटकणें, वळणें.
studieren	= अभ्यास करणें	(धा सा. studiert)	

जर्मन वीक क्रियापदांची यादी, व त्यांचें नियमित चालविणें.

(विद्यार्थ्यांच्या सोयीसाठीं ती येथें मुद्दाम दिली आहे.)

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
bauen = बांधणें.	ich baue, du baust, er baut	baute	bau(e)te	baue	gebaut
beten = प्रार्थना करणें.	ich bete, du betest, er betet	betete	betete	bete	gebetet
brullen = ओरडणें, डरकाळी फोडणें, गर्जना करणें.	ich brulle, du brullst, er brullt	brullte	brullte	brulle	gebrullt
danken = आभार मानणें.	ich danke, du dankst, er dankt	dankte	dankte	danke	gedankt
dienen = चाकरी करणें.	ich diene, du dienst, er dient	diente	diente	diene	gedient
eilen = त्वरा करणें.	ich eile, du eilst, er eilt	eilte	eilte	eile	geeilt
fassen = पकडणें, अडकविणें.	ich fasse, du fasst, er fasst	fasste	fasste	fasse	gefasst
fragen = विचारणें.	ich frage, du fragst, er fragt	fragte	fragte	frage	gefragt
höhren = ऐकणें.	ich höre, du hörst, er hort	hörte	horte	höre	gehört
holen = आणणें.	ich hole, du holst, er holt	holte	holte	hole	geholt
klagen = तक्रार करणें.	ich klage etc.	klagte	klagte	klage	geklagt
lachen = हंसणें.	ich lache ,,	lachte	lachte	lache	gelacht
leben = रहाणें, जिवंत असणें.	ich lebe ,,	lebte	lebte	lebe	gelebt
legen = ठेवणें.	ich lege ,,	legte	legte	lege	gelegt
lehren = शिकविणें.	ich lehre ,,	lehrte	lehrte	lehre	gelehrt
lernen = शिकणें.	ich lerne ,,	lernte	lernte	lerne	gelernt
machen = करणें.	ich mache ,,	machte	machte	mache	gemacht

मूळ क्रियापद.	वर्तमानकाळ (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (स्वार्थ).	अपूर्णभूत (शक्यार्थ).	आज्ञार्थ.	भू. का. वा. धातुसाधित विशेषणें.
naschen = उचलणें, उपटणें.	ich nasche etc.	naschte	naschte	nasche	genascht
passen = जाणे, पास होणें.	ich passe ,,	passte	passte	passe	gepasst
reisen = प्रवास करणें.	ich reise ,,	reiste	reiste	reise	gereist
sagen = म्हणणें.	ich sage .	sagte	sagte	sage	gesagt
schonen = वाचविणें.	ich schone ,,	schonte	schonte	schone	geschont
spielen = खेळणें.	ich spiele ,,	spielte	spielte	spiele	gespielt
stellen = ठेवणें.	ich stelle ,,	stellte	stellte	stelle	gestellt
strafen = दंड करणें.	ich strafe ,,	strafte	strafte	strafe	gestraft
strecken = पसरणें, लोळविणें.	ich strecke ,,	streckte	streckte	strecke	gestreckt
sturzen = पडणें.	ich sturze ,,	sturzte	sturzte	sturze	gesturzt
suchen = शोधणें.	ich suche ,,	suchte	suchte	suche	gesucht
wahlen = पसतं करणें.	ich wahle ,,	wahlte	wahlte	wahle	gewahlt
wecken = जागे होणें.	ich wecke etc.	weckte	weckte	wecke	geweckt
wandeln = वळणें.	ich wandle ,,	wandelte	wandelte	wandle	gewandelt
wohnen = रहाणें (घरांत)	ich wohne ,,	wohnte	wohnte	wohne	gewohnt
zeigen = दाखविणें.	ich zeige ,,	zeigte	zeigte	zeige	gezeigt
studieren = अभ्यास करणें.	ich studiere ,,	studierte	studierte	studiere	studiert

वीक क्रियापदें (पुढें चालू.)

वीक कॉंजुगेशनसंबंधी आणखीं कांहीं विशिष्ट माहिती :—

(१) वीक क्रियापदांमधील मूळपदाचें अंत्य, d, t, m, किंवा, n असून त्याच्या अगोदर आणखी एखादें व्यंजन असल्यास, उच्चार करण्यास सोपें पडावें म्हणून, st, t, किंवा te या प्रत्यया ऐवजीं est, et, ete, etest, etet, eten असे प्रत्यय लागतात.

उदाहाणः— reden = बोलणें, व्याख्यान देणें.

वर्तमानकाळ.

ich rede	wir reden
du redest	{ ihr redet Sie reden
er redet	sie reden

अपूर्ण भूत.

ich redete	wir redeten
du redetest	{ ihr redetet Sie redeten
er redete	sie redeten.

पूर्ण भूत.	भूतभूत.
ich habe geredet.	ich hatte geredet.

याचप्रमाणें पुढील वीक क्रियापदें चालविलीं जातात.

baden	= आंघोळ करणें.	mieten	= भाड्यानें देणें.
schaden	= (चतुर्थी) दुखापत करणें.	furchten	= भिणें,भीति वाटणें.
bilden	= घडणें, बांधणें.	töten	= ठार मारणें, जीव घेणें.
landen	= जमिनीवर उतरणें.	schlachten	= कत्तल करणें.
achten	= मान देणें, आवडणें.	retten	= वांचविणें,सोडविणें
antworten	= (चतुर्थी) उत्तर देणें.	öffnen	= उघडणें.
beten	= मागणें, प्रार्थना करणें.	zeichnen	= चित्र काढणें.
warten	= वाट पहाणें.	arbeiten	= काम करणें.

यांचे अपूर्ण भूतः—badete, bildete, antwortete इत्यादि होतात.
,, भूत का.धा.सा. gebadet, gebildet. geantwortet इत्यादि होतात.

---

(२) वीक क्रियापदांतील मूळधातूचें अंत्य s, sch किंवा z असे फूत्कारवाचक असेल तर पुनः उच्चार सोपा व्हावा म्हणून वर्तमानकाळीं स्वार्थी द्वितीय पुरुषी एकवचनामध्यें प्रत्ययापूर्वी e लागते.

जसेः—	ich tanze	= मी नाचतों.
	du tanzest	= तूं नाचतोस.
	du reisest	= तूं प्रवास करतोस.

या प्रकारचीं इतर क्रियापदें,

wunschen	= इच्छा करणें.	hassen	= हेवा करणें, द्वेष करणें.
weissen	= चुना लावणें.	setzen	= ठेवणें, मांडणें.

(३) क्रियापदांचें अंत्य eln असेल तर, उदाहरणार्थ handeln = करणें, क्रिया करणें—वर्तमानकाळीं स्वार्थी प्रथम पुरुषी एकवचनामध्यें l च्या पूर्वीची e लुप्त होते.

उः—

ich *handle*, पण du handelst er handelt.

पण क्रियापदांचें अंत्य ern असल्यास मात्र या e चा लोप होत नाहीं.

वर्तमान.

ich handle	wir handeln
du handelst	ihr handelt
er handelt	Sie handeln
	sie handeln.

अपूर्णभूत.

ich handelte.

पूर्णभूत.

ich habe gehandelt.

या प्रकारचीं इतर क्रियापदें.

tadeln	= दोष देणें.	flattern	= फरक करणें.
schutteln	= हलविणें.	zittern	= थरथर कापणें.

---

(४) पहिल्या स्वरावर जोर नसतां इतरत्र कोठें तरी जोर असलेलीं, त्याचप्रमाणें परकी भाषेंतील शब्दांना ieren लावून बनलेलीं क्रियापदें, व be, emp, ent, er, ver, zer, ge, miss, wider, durch, uber, unter, um, hinter, voll, wieder हे उपसर्ग लागून बनलेलीं क्रियापदें भूतकालवाचक धातुसाधितामध्यें ge घेत नाहींत.

जसें :—

		अपूर्णभूत.	भू. वा धा. सा.
belohnen	= बक्षीस देणें,	belohnte	belohnt
verkaufen	= विकणें,	verkaufte	verkauft
zerstoren	= नाश करणें,	zersorte	zerstört
studieren	= अभ्यास करणें,	studierte,	studiert.
probieren	= प्रयोग करणें.	probierte,	probiert.
regieren	= राज्य करणें.	regierte	regiert.
marchieren	= मार्च करणें.	marchierte	marchiert

(५) पुढील वीक क्रियापदांतील मूळ e स्वराचा अपूर्णभूतकाळ (स्वार्थी) व भूतकालवाचक धातुसाधितामध्यें a होतो.

उदाहरणः—

		अपूर्णभूत	भूत का. धा. सा.
brennen	जळणें.	ich brannte,	gebrannt
kennen	जाणणें,	ich kannte,	gekannt.
nennen	नांव घेणें,बोलाविणें.	ich nannte,	genannt,
rennen	पळणें, धांवणें,	ich rannte,	gerannt.
senden	पाठविणें,	ich sandte,	gesandt.
wenden	वळणें,	ich wandte	gewandt.

टीपः— शक्यार्थ अगदीं नियमित असल्यामुळें शक्यार्थ अपूर्णकाळ brennte, nennte असे होतात.

———

(६) पुढील क्रियापदें मात्र पूर्णपणें अनियमित आहेत.

		वर्तमानकाळ.
bringen	= आणणें,	ich bringe,
denken	= विचार करणें.	ich denke,
dunken	= दिसणें, पाहाणें.	ich dunke,
wissen	= जाणणें, माहिती असणें.	ich weiss

अपूर्ण भूत (स्वार्थ)	अपूर्ण भूत(शक्यार्थ)	भू. धा. सा.
ich brachte,	ich brachte,	gebracht.
ich dachte,	ich dachte,	gedacht-
{ däuchte dunkte,	{ dauchte dunkte	{ gedaucht. gedunkt.
ich wusste,	ich wusste	gewusst,

टीप:— Kennen = एखाद्या माणसाची ओळख असणें, व wissen = एखादी गोष्ट माहीत असणें असा अर्थ आहे. kennen याला बहुतेक नाम किंवा सर्वनाम वाचक कर्म असतें; पण wissen याला, एखादें अवलंबित वाक्य किंवा अवलंबित वाक्याप्रमाणें उपयोगांत आणलेलें सर्वनाम कर्माच्या जागीं असतें.

उदाहरण:—

Kennst du das Land.
Wo die Zitronen bluhen?

ich habe seinen Namen kennengelernt,
aber ich weiss nicht wo er wohnt.

(त्याचें नांव मला समजलें आहे, पण तो कुठें राहातो हें मात्र माहीत नाहीं.)

Kennen Sie was in dem Brief geschrieben ist ?
Na, ich weiss nicht !

क्रियापदविचार (पुढें चालू)

Unpersönliche-Zeitworter

भावकर्तृक क्रियापदें = (Impersonal Verbs.)

मराठींमध्यें ज्याप्रमाणें, कळमळणें, सांजावणें, गडगडणें, उजाडणें, फावणें, चकाकणें वगैरे जीं भावकर्तृक क्रियापदें आहेत त्याप्रमाणेंच जर्मनमध्येंही आहेत.

जर्मनमधील भावकर्तृक क्रियापदांना सर्व काळांमध्यें फक्त नपुंसकलिंगी तृतीयपुरुषी एकवचनाचेच काय ते प्रत्यय लागतात.

उदाहरण:— es friert = (गोठते, थंडी वाजते.)
es fror = गोठलें.
es hat gefroren = गोठून गेलें.

अशा प्रकारचीं भावकर्तृक क्रियापदें पुढीलप्रमाणें आहेत:—

(१) es donnert = गडगडतें, आकाशांत गडगडतें, गरजतें.
es hagelt = गारा पडतात. es blitzt = वीज चमकते.
es regnet = पाऊस पडतो. es taut = (बर्फ) वितळतें, विरघळतें.
es schneit = बर्फ पडतें. es ist kalt = थंडी वाजते.
es ist warm = उकडतें.
es dunkelt = अंधार होतो.
es tagt = उजाडतें.
हीं भावकर्तृक क्रियापदें सृष्टचमत्कारदर्शक आहेत.

टीप :—हीं सारीं क्रियापदें वीक कॉंजुगेशनचीं असून तीं haben या सहाय्य क्रियापदाच्या बरोबर चालविलीं जातात.

जसें:—

es hat schon getagt, es hat sehr viel geregnet.

याप्रकारच्या क्रियापदांच्या चालविण्याचा नमुना.

regnen = पाऊस पडणें.
वर्तमान :— es regnet = पाऊस पडतो.
अपूर्णभूत:— „ regnete = पाऊस पडला.
पूर्णभूत :— „ hat geregnet = पाऊस पडून गेला, (पाऊस पडला).
भूतभूत :— „ hatte geregnet = पाऊस पडून गेला होता.
भविष्य (१) wird regnen = पाऊस पडेल.
„ (२) „ geregnet haben = पाऊस पडलेला असेल.

संकेतार्थ (वर्तमान:)–es wurde regnen = पाऊस पडावा (संभव आहे).
(भूत):– „ wurde geregnet haben
किंवा
„ hatte geregnet = पाऊस पडला असता

(२) भावनादर्शक भावकर्तृक क्रियापदें.

(द्वितिया विभक्ती घेणारीं = द्वितीयान्त कर्म घेणारीं)

es freut mich = मला आवडतें, मला आनंद होतो.
es wundert mich = मला आश्चर्य वाटत.
es jammert mich = मला वाईट वाटतें, मला कींव येते.
es hungert mich = मला भूक लागते इ.

(चतुर्थी विभक्ती घेणारीं = चतुर्थ्यन्त कर्म घेणारीं.)

es ist mir lieb = मला आनंद होतो, मला आवडतें.
es tut mir leid = मला वाईट वाटतें, मला दु:ख होतें.
es geht mir gut = माझें बरें (ठीक) चाललें आहे.
es beliebt mir = मला आवडतें.
es fallt mir ein = मला वाटतें, मला सुचतें.
es gelingt mir = मला साधतें.
es scheint mir = मला वाटतें, मला भासतें.
es mangelt mir = माझ्यापाशीं (हें) नाहीं.

त्याचप्रमाणें Es tut mir leid
es tut dir leid
es tut uns leid,
es tut ihnen leid इत्यादि

आतां कांहीं क्रियापदें अशीं आहेत कीं ज्यांना कोणत्याच विभक्तींतील कर्म नसतें.

es bedarf = (त्याला) जरूर आहे.
es bedarf kein Antwort = याला उत्तर देण्याची जरूरी नाहीं.
es erhellt = हें अगदीं सिद्ध आहे.
es fängt an = सुरवात होते.

es fehlt	= कमी आहे.
es folgt	= पुढीलप्रमाणें आहे.
es fragt sich	= (हा एक) प्रश्नच आहे.
es geht	= चालेल.
es genugt	= बस्स आहे.
es geschiet	= घडतें.
es gibt	= आहेत.
es gibt viele Leute	= असे पुष्कळ लोक आहेत.
es hort auf	= बंद होतें.
es kommt darauf an	= (यावर) अवलंबून आहे.
es schlagt acht Uhr	= घड्याळांत आठ वाजतात.
es versteht sich	= हें अगदीं स्वयंसिद्ध आहे, हें अगदीं प्रमाण आहे.

कांहीं उदाहरणें :—

es gibt Tiere, die keine Augen haben.
In dieser Stadt gibt es keine Feuerwehr,

कालवाचक भावकर्तृक क्रियापदें.

es ist spàt, es ist fruh, es ist Abend, es ist Morgen, es ist sieben Uhr, es ist kalt, es ist warm, es ist feucht (गारठ, ओलसर).

---

es gab viele Leute die nie das Stück gesehen hatten = हें नाटक न पाहिलेले असे पुष्कळ लोक (तेथें) होते.

कांहीं उपयुक्त सूचना :—(१) वाक्यामध्यें एखादें भावकर्तृक क्रियापद द्वितीयांत किंवा चतुर्थ्यंत कर्माबरोबर वापरले असेल तर, कर्म पहिल्यानें घेऊन वाक्यांतील es गाळण्याचा प्रघात आहे.

जसें :—Es gelingt mir, किंवा Mir gelingt, es dunkt mich (mir) किंवा, Mich (Mir) dunkt,

(२) इंग्लिशमधील there is, there are हें जर्मनमध्यें es gibt किंवा es sind यांनीं दर्शविलें जातें.

उदाहरण :—Es gibt gute und schlechte Leute in der Welt,—जगांत चांगलीं वाईट अशीं माणसें असतात.

Was gibt es Neues = कांहीं नवी बातमी आहे कीं नाहीं.

Es gibt nichts Neues = नवीन असें कांहींच नाहीं.

es sind Fliegn in diesem Zimmer = या खोलींत माशा आहेत.

त्याच प्रमाणें, es war kein Wsser zum Baden = आंघोळीला पाणी मुळींच नाहीं.

---

es gibt हें सर्व कालामध्यें geben प्रमाणें चालतें.

वर्तमानः—es gibt, अपूर्णभूत, es gab, पूर्णभूत, es hat gegeben भूतभूत = es hatte gegeben, भविष्य (१) es wird geben. भविष्य (२) es wird gegeben haben. संकेतार्थ (वर्तमान) es würde geben, संकेतार्थ (भूत). es wurde gegeben haben.

धडा सत्ताविसावा.

Siebenundzwangiste Lektion.

संयुक्त क्रियापदें.

(अ) कांहीं संयुक्त क्रियापदें संलग्नच असतात (म्हणजे तीं एकमेकांपासून वेगळीं केलीं जात नाहींत.) तीं पुढील उपसर्ग लावून बनतात.

be—, ge, ent (f च्यापूर्वी emp), er, ver, zer, hinter wieder, miss. (१) हे उपसर्ग आपल्या क्रियापदापासून कधींच वेगळे केले जाऊं शकत नाहींत. (२) त्याचप्रमाणें भतकालवाचक धातुसाधित विशेषणही ge न लावतांच बनतें.

उदाहरणार्थ :—

Vergessen = विसरणें. Ich vergesse,
ich vergass, ich habe vergessen

wiederstehen = विरोध करणें, प्रतिरोध करणें.

Ich wiederstehe, ich wiederstand, ich habe wiederstanden
(ब) कांहीं संयुक्त क्रियापदें आपल्या उपसर्गापासून वेगळीं केलीं जातात.

उ :—ich fuhre aus = मी काम पार पाडतों, पुरें करतों.

ich fuhre den Plan aus = मी बेत (पुरा पाडला), तडीस नेला.

auszufuhren = असें त्याचें वर्तमानकाळीं स्वार्थी रूप बनतें.

इतर उदाहरणें, Es hort auf = तें थांबतें.

पण, es ist Zeit dass Sie *aufhoren* = आतां आपण (मेहरबानीनें) थांबावें, असेही प्रयोग होतात; त्याचप्रमाणें

er fuhr ab = तो निघून गेला; पण ich sah ihn als er gestern Abend abfuhr, मीं त्याला काल संध्याकाळीं बाहेर जातांना पाहिलें, (गांवाला जातांना).

Meine Schwester geht fort = माझी बहीण निघून जाते. (गांवाला जाते), पण er sagt dass seine Schwester heute fortgeht आपली बहीण आज गांवाला जाते असें तो म्हणतो.

(क) कांहीं संयुक्त क्रियापदें संलग्न किंवा वेगळींही असूं शकतात.

उदाहरण :—durch
uber — जर उपसर्गावर जोर नसेल तर वेगळें केलें जातें.
um
unter } उपसर्गावर जोर नसेल तर तें वेगळें केलें जात नाहीं.
voll

uber—setzen = नदीपार उतरून जाणें, Der Schiffer setzte uns uber.

ubersetzen = भाषांतर करणें. Ich habe viele deutsche Bucher ubersetzt. त्याचप्रमाणें.

wieder—holen = परत आणणें, या अर्थीं उपसर्ग वेगळा केला जाऊन.

wiederholen = पाठ म्हणणें, या अर्थीं तो वेगळा केला जात नाहीं.

संयुक्त क्रियापदांविषयीं आणखी कांहीं उपयुक्त माहिती.

बहुतेक जर्मन क्रियापदें एखाद्या उपसर्गाशीं संयुक्त होऊं शकतात. आतां ते **उपसर्ग** कांहीं वेळां जोरानें उच्चारलेले असतात, व कांहीं वेळां नसतात, व अर्थात कांहीं, एकदां जोरानें उच्चारित असून दुसऱ्यांदा तसें नसतात. त्यांचा त्यावेळी अर्थ मात्र निरनिराळा होत असतो.

जोरानें न उच्चारलेले उपसर्ग कोणते हें मागें सांगितलेंच आहे;

संयुक्त क्रियापदांचें चालविणें अगदीं साध्या क्रियापदाप्रमाणेंच असतें, फरक इतकाच कीं भूतकालवाचक धातुसाधित विशेषण मात्र ge न लागतां बनत असतें.

जसें:--bedecken = झांकणें, अस्तर घालणें. भू. धा. वि. **bedeckt.**

इतर उदाहरणें.

		वर्तमान.	पूर्णभूत.
be = behalten	= बाळगणें (हातांत) ठेवणें	= ich behalte,	ich habe behalten.
„ = belohnen	= बक्षिस देणें.	= ich belohne,	ich habe belohnt.
emp:—empfinden	= वाटणें	= ich empfinde,	ich habe empfunden.
ent:—entgehen	(चतुर्थी) = निसटणें, सुटणें, सुटका होणें	= ich entgehe,	ich bin entgangen.
entfernen	= लांबविणें.	„ entferne,	ich habe entfernt.
er :—erhalten	= मिळविणें.	ich erhalte,	ich habe erhalten.
ge :—gehorchen	= आज्ञा पाळणें.	„ gehorche,	ich habe gehorcht.
gefallen	= आवडणें.	ich gefalle,	„ „ gefallen.
miss = misfallen	= नाराज करणें.	„	misfallen,

इत्यादि.

जोर दिले गेलेले उपसर्गः—

हे जर्मनमध्यें खूपच आहेत.

(या विषयीं तूर्त अधिक विशेष माहितीची जरूर नाहीं.)

विभक्त क्रियापदें पुढीलप्रमाणें चालतात.

ich reise ab; ich werde abreisen; ich bin abgereist. त्याचप्रमाणें
abschlagen = तोडणें, ich schlage ab. ich habe abgeschlagen.
anbieten = देणें, ich biete an, ich habe angeboten.
aufstehen = उठणें, जागें होणें. ich stehe am funf Uhr auf.
ich bin aufgestanden
vorwerfen = रागें भरणें, ich werfe vor.
शासन करणें, ich habe vorgeworfen.

संयुक्त क्रियापद विचार (पुढें चालू).

पुढील उपसर्ग कांहीं वेळां जोरानें उच्चारले गेले नसल्यामुळें ते अविभक्त असूं शकतात, व कांहीं वेळां जोरानें उच्चारले गेले असल्यामुळें ते विभक्त होतात.

जसें :--

durch, hinter, uber um, unter. voll, wieder.

जोरानें उच्चारित व विभक्तः—यांचीं उदाहरणें, (या वेळीं त्यांचा मूळ अर्थ कायम असतो)

durch

		भू. धा. वि.
durchschneiden	= मधून कापून काढणें,	durchgeschnitten.
durchziehen	= मधून ओढून काढणें,	durchgezogen.
durchsetzen	= पार पाडणें,	durchgesezt.
durchstreichen	= खोडून टाकणें, खाट मारणें,	durchgestrichen.
durchfahren	= मधून जाणें.	durchgefahren.

---

hinter

hinter (hinunter) schlucken = गिळून टाकणें, गिळणें.

über शीं संयुक्त.

übergehen = वरून जाणें, वळणें, (टाळणें.)
überlaufen = वरून पळणें, धांवणें, निघून जाणें.
übergiessen = वरून ओतणें.

überfahren }
übersetzen } = वरून तरून जाणें, नदी उतार जाणें, नांवेनें नदी उतरून पलीकडे जाणें.

überwerfen = उचलून फेंकणें, फेंकून देणें.

(हीं सारीं सहा क्रियापदें uber उपसर्गानें बनलेलीं अविभक्त आहेत, म्हणजे तीं वरील अर्थी विभक्त होऊं शकत नाहींत.)

---

um शीं संयुक्त.

umkehren = परतणें, मागें फिरणें, खालचे वर वरचे खालीं करणें.
umfallen = वर पडणें, ढवळाढवळ करणें, उलथापालथ करणें.
umwerfen = उचल फेंक करणें, व्यवस्थेंत बिघाड आणणें.
umkleiden = कपडे बदलणें, (दुसरे कपडे करणें)
umbringen = प्राण घेणें, ठार करणें.
umsinken = खालीं पाडणें, पडणें.
umdrehen = भोंवतालीं फिरविणें, (फिरणें) पिळगें (स्क्रू).
umgehen = (व्यक्तीशीं) संबंध असणें.
umkommen = नाहींसें होणें, नाश पावणें.
umstossen = उलथापालथ करणें, राज्यभ्रष्ट करणें.

---

unter शीं संयुक्त.

untergehen = खालीं जाणें, बुडणें, तळाशीं जाणें.
unterbringen = संरक्षण करणें, आश्रयाला ठेवणें.
unterstehen = आश्रयाला राहणें.

---

voll शीं संयुक्त.

vollfullen = पुरे करणें, पांग फेडणें, पूर्ण करणें.
vollpacken = गच्च भरणें, भरपूर भरणें.

---

wieder शीं संयुक्त.

wiedergeben = परत देणें.
wiederholen = परत आणणें.
wiederbeleben = पुनर्जन्म होणें, पुन्हां चैतन्य आणणें.
wiederbekommen = पुनः (परत) मिळविणें.

पण उपसर्ग जोरानें उच्चारित नसून जर ते क्रियापदाशीं **अविभक्त** असतील तर त्यांचा अर्थ अलंकारिक किंवा लाक्षणिक असतो:—

अविभक्त उपसर्गांचीं कांहीं उदाहरणें:—

---

durch (मुळें)

durchreisen = (मधून) प्रवास करणें.
durchbrechen = मधून घुसणें.
durchdringen = मधून प्रवेश करणें.
durchbohren = मधून खुपसणें, भोंक पाडून जाणें.
durchblattern = पानें (पुस्तकांचीं) चाळणें, मधून मधून वाचणें.
durchsuchen = पक्का शोध लावणें, खूप धुंडाळणें.
durchstechen = मोडणें (कांटा), भोंक पाडणें, खुपसणें.

यांचीं धातुसाधितें पुढीलप्रमाणें होतातः—

durchreist, durchbrochen, durchdrungen, durchbohrt.

---

hinter (मुळें).

hintergehen = फसविणें, शब्द बदलणें.
hinterbringen = (बातमी) कळविणें.
hinterlassen = मागें (मिळकत) ठेवणें, वारसा देणें.
hinterbleiben = मागें रहाणें, (मागें) जिवंत रहाणें.

über (मुळें).

übersetzen = भाषांतर करणें.
übergehen = टाळणें, सोडून (वाचणें) देणें.
überzeugen = खात्री करणें, खात्री करून घेणें.

uberwinden = निभावणें, (संकटांतून).
ubertreffen = (दुसऱ्यापेक्षां) अधिक गुण दाखविणें.
uberbringen = वाटणें, देणें, जन्म देणें.

---

um (मुळें).

umarmen = आलिंगन देणें, कवटाळणें.
umringen, umgeben = (भोंवतालीं), वेढा घालणें.
umgehen = टाळणें, सोडून देणें.
umschiffen = सभोंवार प्रदक्षिणा घालणें.

---

unter (मुळें.)

untersuchen = परीक्षा करणें, बारकाईनें अवलोकन करणें, संशोधन करणें.
unterschreiben, unterzeichnen } (खालीं) सही करणें.
unternehmen = एखादें काम आंगावर घेणें, काम हातीं घेणें.
unterdrucken = खालीं दाबणें, रसातळाला मिळविणें, दाबून टाकणें.
unterhalten = संवाद करणें, (एखाद्या व्यक्तीशीं) बोलणें, गप्पा गोष्टी करणें.

---

voll (मुळें.)

vollfullen = पूर्ण करणें.
vollbringen, volllziehen = पुरे करणें.
vollenden, vollfuhren = काम संपविणें, (पूर्ण करणें.)

---

wieder (मुळें.)

wiederholen = पाठ म्हणणें, तोंडानें जशाचें तसें म्हणून दाखविणें.

उदाहरणें.

Die Amerikaner durchreisen ganz Indien.
Die Amerikaner haben ganz Indien durchreist.
Ich ubersetze Goethes Faust, किंवा
Ich habe schon Goethes Faust ubersetzt.

जर्मनमधील कांहीं व्युत्पन्न क्रियापदांविषयीं.

जर्मनमध्यें पुष्कळ क्रियापदें नामापासून किंवा संयुक्तनामापासून व विशेषणापासून व्युत्पन्न (तयार) होतात.

उदाहरण:–fruhstucken = न्यहारी करणें, सकाळच्या वेळीं कांहीं खाणें, हें क्रियापद das Fruhstück = न्यहारीपासून तयार झालें.

हीं सर्व व्युत्पन्न क्रियापदें––यांचीं **प्रथमपदें** जोरानें उच्चारित असल्यामुळें अगदीं साध्या नियमित क्रियापदांप्रमाणेंच चालतात.

यांचीं उदाहरणें:––

	Ich fruhstücke,	ich fruhstückte,	ich habe gefruhstuckt.
antworten = उत्तर देणें.	Ich antworte,	ich antwortete,	ich habe geantwortet.
urteilen = निवाडा देणें, न्याय देणें.	Ich urteile,	ich urteilte,	ich habe geurteilt.

त्याचप्रमाणें.

liebkosen = प्रेमालिंगन देणें. ......ich habe geliebkost.
lustwandeln = गमतीनें भटकणें. „ „ gelustwandelt.
argwöhnen = संशय येणें. „ „ geargwöhnt.

पुढील क्रियापदेंही तशींच चालतात.

rechtfertigen	= खरें करून दाखविणें, सिद्ध करणें.	gerechtfertigt
wetteifern	= सामना करणें.	gewetteifert
wetterleuchten	= वीज चमकणें.	gewetterleuchtet
mutmassen	= गृहीत धरणें.	gemutmasst
handhaben	= (हातानें) काम करणें.	gehandhabt
weissagen	= भविष्य सांगणें.	geweissagt,

कांहीं अपवाद:—willfahren व frohlocken = इच्छा मान्य करणें, व मोठ्यानें ओरडणें, यांचीं धातुसाधितें = willfahrt व gewillfahrt ; frohlockt व gefrohlockt अशीं होतात.

संयुक्त नामें, संयुक्त विशेषणें व उपसर्ग यांच्यायोगानेंही जर्मन भाषेमध्यें संयुक्त क्रियापदें बनतात.

जसें:—

tragen पासून. antragen = देणें, वाहणें; धातुसाधित = angetragen, vorantragen = (पुढें वाहून नेणें) vorangetragen.

पण Antrag = (पु) सूचना, यापासून beantragen = सुचविणें किंवा सूचना करणें, असें व्युत्पन्न क्रियापद तयार होतें. त्याचें अपूर्णभूत:— **beantragte**, व धातुसाधित **beantragt** अशीं होतात.

त्याचप्रमाणें auftragen = (वर नेणें) हें अनियमित असून विभक्त असतें, व beauftragen = एखादें काम सांगणें, हें नियमित असून अविभक्त असतें.

पुढील उदाहरणें ध्यानांत ठेवावीत:—

		भू. वा. धातुसाधित.
be-absichtigen	= विचार असणें, बेत असणें,	beabsichtigt.
beantworten	= उत्तर देणें.	beantwortet.
begluckwunschen	= अभिनंदन करणें.	begluckwunscht.
benachrichtigen	= माहिती देणें, बातमी देणें.	benachrichtigt.
beunruhigen	= अस्वस्थता वाटणें.	beunruhigt.
beurteilen	= टीका करणें.	beurteilt.
verabscheuen	= किळस वाटणें.	verabscheut.
vernachlässigen	= काळजी न घेणें, गैरव्यवस्था ठेवणें.	vernachlässigt.
verursachen	= करविणें.	verursacht.
verurteilen	= त्याज्य ठरविणें.	verurteilt.

धडा आठाविसावा.

Achtundzwanzigste Lektion.

क्रियापदविचार (पुढें चालू).

कर्तृवाचक क्रियापदें = (Reflexive verbs=Zuruckbezugliche Zeitworter)

कर्तृवाचक क्रियापदें पुढीलप्रमाणें चालतात.

sich loben = स्वतः स्तुति करणें.

वर्तमानकाळीं (स्वार्थी).

ich lobe mich, wir loben uns
du lobst dich, ihr lobt euch, Sie loben sich
er lobt sich, sie loben sich.

शक्यार्थ.

वर्तमान	भूत
dass ich mich lobe	dass ich mich gelobt habe इत्यादि.

अपूर्णभूत.

ich lobte mich

पूर्णभूत.

ich habe mich gelobt

भविष्य.

ich werde mich loben.

संकेतार्थ.

ich wurde mich loben.

आज्ञार्थ.

lobe dich !   lobt euch !   loben Sie sich

पुष्कळ जर्मन सकर्मक क्रियापदें **कर्तृवाचक** रूपानें वापरलीं जातात.

उदाहरण : —Ich kleide das Kind an = मी त्या मुलाला कपडे घालतों. } सकर्मक.

ich kleide mich an = मी स्वतः कपडे घालतों (कपडे करितों). } कर्तृवाचक.

कर्मणि प्रयोगाऐवजीं कांहीं वेळीं कर्तृवाचक क्रियापदांचा उपयोग केला जातो.

जसें :—Die Tur öffnete sich = दार उघडलें (गेलें) इत्यादि.

पुढील कर्तृवाचक क्रियापदें नीट ध्यानांत ठेवावीं, त्यांचा जर्मनमध्यें नेहमीं उपयोग होत असतो.

ich halte mich auf = मी उतरतों, मी प्रवास थांबवितों, मी रहातों.
ich beeile mich = मी त्वरा करतों.
ich befinde mich = माझी तब्येत छान आहे, मी...आहे.
ich befleissige mich = मी कामांत गुंततों.
ich behelfe mich = मी व्यवस्था करतों.
ich beklage mich (über = द्वितीयांत कर्म) मी तक्रार करतों (च्या विरुद्ध)
ich bekummere mich (um) = मी खटपट करतों, मी काळजी वाहतों.
es beläuft sich = म्हणजे याचा अर्थ असा कीं.
ich bemachtige mich = मी ताब्यांत घेतों. मी घेतों.
ich bemuhe mich = मी खटपट करतों.
ich benehme mich } ich betrage mich } = मी सभ्यपणाचें वर्तन करतों.
ich besinne mich = मला वाटतें, मी विचार करतों.
ich bewerbe mich = मी एकाद्या कामांत गुंततों.
ich lasse mich ein = मी एखादें काम (अंगावर) घेतों.
ich enthalte mich = मी परावृत्त होतों, मी टाळतों.

ich entschliesse mich = मी निश्चय करतों.

ich erbarme mich = मला दया वाटते, मला कींव वाटते.
(षष्ठ्यांत कर्म—über).

es ereignet sich = असें घडतें.

ich ergebe mich = मी शरण जातों.

ich erhole mich = मी बरा होतों (आजारातून).

ich erinnere mich = मला आठवतें (षष्ठ्यांत कर्म किंवा an = द्वितीयांत कर्म).

ich erkalte mich = मला थंडी होते.

ich erkundige mich (nach) = मी माहिती काढतों.

ich furchte mich = मला भीति वाटतें.

ich gedulde mich = माझ्यामध्यें शांति (सावधान) आहे.

ich gewöhne mich (an, द्वितीयान्त) = मी संवय करतों.

ich irre mich = मी चुकतों आहें, माझी चूक होते आहे.

ich schäme mich = मी स्वतःला दूषण लावून घेतों.

ich stelle mich (als ob) = मी ढोंग करतों.

ich unterhalte mich (uber = द्वितीयान्त) मी संभाषण करतों. मी स्वतःची करमणूक करतों.

ich verlasse mich (auf द्वि.) = मी अवलंबून असतों.

ich verspate mich = मी उशीर करितों.

ich berite mich vor (auf=द्वि.) = मी तयारी करतों.

ich wundere mich (uber=द्वि.) = मी आश्चर्य करतों, मला आश्चर्य वाटतें.

es trägt sich zu = घडून येतें, घडतें.

पुढील कर्तृकवाचक क्रियापदांना चतुर्थ्यन्त कर्म लागतें.

ich masse mir an = मी लुबाडतों.

ich bitte mir aus = मी प्रार्थना करतों, मी मागतों, मी विनंति करतों.

ich bilde mir ein = मी कल्पना करतों.

ich nehme mir die Freiheit	= मी (घेण्याची) परवानगी घेतों.
ich getraue mir	= मी धाडस करतों.
ich verschaffe mir	= मी मिळवितों.
ich stelle mir vor	= मी कल्पना करतों.
ich nehme mir vor	= मी निश्चय करतों, मी मनाचा निर्धार करतों.
ich tue mir weh	= मी स्वतःला दुखापत करून घेतों.
ich ziehe mir zu	= मी (कर्ज) करतों.
ich schmeichele mir	= मी स्वतःची खुषामत करतों.

पुढील वाक्प्रचार नीट ध्यानांत ठेवावे.

Wie befinden sie sich = तुमचें कसें काय चाललें आहे.

Bemuhen Sie sich nicht = उगाच मेहनत करूं नका, उगाच त्रास घेऊं नका.

Geben Sie sich Muhe = काळजी घ्या, मेहनत करा.

Er erholt sich langsam = त्याची प्रकृति हळुहळु सुधारत आहे.

Ich erinnere mich seines Namens = मी त्याच्या नांवाची आठवण करतों. (मी त्याचें नांव आठवतों).

Sie irren sich mein Herr = राजश्री, आपण चुकतां आहात.

Er hat sich ganz verandert = तो अगदीं बदलून गेला आहे.

Das Wetter andert sich = हवा बदलते (हवेंत फरक होतो).

Ich begebe mich nach Poona = मी पुण्याकडे जातों (मी पुण्यात वास्तव्य करतों).

Er beruft sich auf mich = तो माझ्याकडे सोंपवितो, तो मला विनंती करतो.

Ich enthalte mich des Weines = मी दारूपासून अलिप्त रहातों.

Es ereignete sich = असें झालें, असें घडलें.

Wir fuhlen uns glucklich = आम्हांला आनंद वाटतो, आम्ही सुखी आहोंत.

Nehmen Sie sich in acht = स्वतःची काळजी घ्या (बरं).

Setzten sie sich = खालीं बसा.
Die Sache verhalt sich so = गोष्ट अशी आहे.
Wenden Sie sich an den König = तुम्ही राजाकडे आपली दाद मागा.

पुरवणी.

जर्मनमध्यें जीं क्रियापदें नेहमीं वापरलीं जातात त्यांची यादी.

betrachten = वाटणें, विचार करणें.
beobachten = म्हणणें, सांगणें, पहाणें.
bestimmen = ठरविणें.
versuchen = शोध करणें, खटपट—प्रयत्न करणें.
beweisen = सिद्ध करणें.
schliessen = मिटणें, बंद करणें.
enthalten = आंत असणें, मावणें.
behalten = प्रतिपादणें, म्हणणें.
erklaren = स्पष्टपणें म्हणणें, जाहिर करणें, स्पष्ट करणें.
erzeugen = पुढें ठेवणें, समोर ठेवणें.
sammeln = गोळा करणें.
vereinigen = जोडणें, मिलाफ करणें.
unterscheiden = भेद—फरक—करणें.
trennen = विभक्त करणें.
entsprechen = अनुरूप असणें, संगतवार असणें, सारखे असणें.
entweichen = नाहींसें होणें, अदृश्य होणें.
verlieren = हरवणें, गमावणें.
verlassen = सोडणें.
gewinnen = संपादणें, मिळविणें.
bezeichnen = दर्शविणें, अर्थ असणें.
wiederholen = पाठ म्हणणें.

wahrnehmen = वाटणें, पहाणें.
erfahren = अनुभवणें, अनुभव येणें.
zuruckfuhren = मागें नेणें, परत घेऊन जाणें.
kleben = चिकटविणें.
entwickeln = वाढविणें, (फोटोग्राफीची काच धुणें) व्यक्त करणें, विकास करणें.
stattfinden = घडणें.
erwahnen = सांगणें.
umkehren = सभोंवार फिरणें, वळणें.
entfernen = लांबविणें, पळविणें.
empfinden = अनुभवणें, भावना होणें.
zeigen = दाखविणें, दर्शविणें.
annahren = जवळ जाणें, जवळ असणें.
eintreten = आंत प्रवेश करणें.
beruhren = हात लावणें.
wiederstreben = विरुद्ध जाणें, विरोध करणें.
erfolgen = पुढें पाठविणें.
heben = चढविणें.
anziehen = ओढणें, आकर्षणें, अंगावर कपडे घालणें.
ausziehen = बाहेर काढणें, कपडे काढणें.
abstossen = पलीकडे ढकलणें.
fårben = रंग देणें, भडक करणें.
entfarben = रंग काढून टाकणें, रंग घालविणें.
entzunden = पेटविणें, काडी शिलगविणें.
verbrennen = जळणें.
gluhen = तांबडेलाल होणें (आगीमुळें) रसरसणें, तापणें.
herstellen = तयार करणें.
einstellen = एकत्रित करणें, केंद्रीभूत होणें.
darstellen = दर्शविणें.
mitteilen = पत्रव्यवहार करणें, संबंध ठेवणें.

zunehmen = वाढविणें, भार अधिक करणें.
abnehmen = भार हलका करणें.
einnehmen = स्वीकारणें, घेणें, पोहोचणें.
ausuben = प्रयोग-खटपट-करणें, प्रयत्न करणें.
beschreiben = वर्णन करणें.
bestehen = नीं बनलेलें असणें, घटित असणें.

धडा एकोणतिसावा.

Neunundzwazigste Lektion.

जर्मन वाक्यरचना.

जर्मनमधील वाक्यरचना बऱ्याच अंशीं इंग्रजी वाक्यरचनेप्रमाणें असते. पण त्याविषयीं येथें विस्तारानें सांगण्याची अवश्यकता नाहीं. कधीं कधीं जर्मन वाक्यरचना ही बहुतेक मराठी वाक्यरचनेसारखी असलेली आढळून येते. यावरून मराठी वाचकांना जर्मन भाषा लवकर शिकणें शक्य आहे असें आम्हांस वाटतें. यासाठीं आम्ही कांहीं वाक्यरचनेचे विशिष्ट प्रकार पुढें देत आहोंत त्यांच्याकडे वाचकांनीं विशेष लक्ष पुरवावें.

वाक्यांतील कर्त्याची जागा.

(१) कर्ता- मग तो एखादा शब्द असो वा वाक्प्रचार असो किंवा एखादें अवलंबित वाक्य असो--क्रियापदाच्या अगोदर किंवा नंतरही येऊं शकतो :—

(अ) **Die Mutter** hat sieben Kinder, (ब) Sieben Kinder **hat die arme Mutter** !

(२) जर्मन भाषा ही मराठीप्रमाणें विभक्तीवर अवलंबून असल्यामुळें, वाक्यामधील कर्ता व कर्म यांच्या जागेविषयीं बरीच अनिश्चितता असते. कर्ता कोठें जरी असला तरी तो प्रथमा विभक्तींत असल्यामुळें तो तावडतोब ओळखणें शक्य असतें.

So entsteht also durch das äussere Licht die Lichtempfindung ;

Nun hat der Mensch zwei Augen;
Ferner werden Sie wohl glauben, dass, etc.

(३) ज्या वेळीं वाक्यांतील कर्ता नामवाचक असेल त्या वेळीं तो आपल्या उपपदापासून वेगळा होऊन, मध्यें एखादें भलें मोठें विशेषणवाचक अवलंबित वाक्य येतें.

Ein wahrhaft grossartiges Schauspiel diese Bewegung.
Die altere und scheinbar naturlichste Ansicht war.

(४) त्याचप्रमाणें zu घालून वाक्यरचना झाली असेल तर उपपद व कर्ता यांमध्यें एखादें विशेषणवाचक वाक्य येतें.

Ein zu bedaurendes Ereignis.

वाक्यरचनेसंबंधीं कांहीं सामान्य नियम.

(अ) मुख्य वाक्यामध्यें कर्ता क्रियापदाच्या अगोदर येतो; पण त्यांच्या जागेची आलटापालट पण होऊं शकते.

(१) प्रश्नार्थी वाक्यामध्यें, इच्छा किंवा आज्ञा दर्शविणाऱ्या वाक्यामध्यें

(२) वाक्याच्या आरंभीं एखादें क्रियाविशेषण किंवा वाक्यांतील दुसरा एकादा शब्द आला असल्यास

(३) एखादें अवलंबित वाक्य मुख्य वाक्याच्या अगोदर आलें असल्यास,

क्रियापद कर्त्याच्या अगोदर येत असतें.

उदाहरणें :—**Haben** wir nicht den ganzen Tag gearbeitet?
Seien Sie ganz glucklich!
In der Tat **hat** sich seit der Zeit,
von der wir historische Nachrichten haben......

टीप :–पण एखादें क्रियाविशेषण मुख्य वाक्याशीं संबद्ध असून केवळ वाक्यावर जोर देण्यासाठीं त्याचा उपयोग आरंभीं केला गेला असल्यास मात्र क्रियापद कर्त्याच्या अगोदर येत नाहीं.

Auch die Chemie *hat* ihre Geschichte.

(ब) अवलंबित वाक्यामध्यें क्रियापद अगदीं वाक्याच्या शेवटीं येतें.

उदा०:—

Wenn man mude **ist**, **kann** man fur 5 oder 10

Pfennig einen der an den Rändern des Spazierwegs aufgestellten Stuhle **mieten**.

Ich glaube dass wir von hier nach Bombay weg **fahren mussen**.

टीप :—पण अवलंबित वाक्यांतील dass काढून टाकलें गेलें असेल तर मात्र कर्ता प्रथम येऊन मग क्रियापद येतें.

Ich glaube, wir **fahren** gerade weg von hier.

(क) अवलंबित वाक्यांतील wenn किंवा ob हीं उभयान्वयी अव्ययें वगळलीं असतील तरच कर्ता व क्रियापद यांच्या जागेची अदलाबदल होते.

उदा.:—

Wenn man ein Stuckchen Kalium auf Wasser wirft, so schmilzt es.

किंवा

Wirft man ein Stuckchen Kalium auf Wasser so schmilzt es.

Es scheint als ob sich dieser Korper ausgedehnt hätte.

किंवा

Es scheint, als hatte sich dieser Körper ausgedehnt.

(ड) जर्मन वाक्यांतील मुख्य कर्ता किती तरी पुढें ढकलेला जातो व त्याच्या जागीं es घातलें जातें.

उदा०:—

Es ist mir noch ein **Mittel** eingefallen,—

Es ist heute so ein wunderbarer Tag.

Es scheint die Sonne heute so hell.

वाक्यांतील कर्माची जागा.

(१) जर्मन वाक्यामध्यें कर्म पुष्कळ वेळां कर्त्याच्या व क्रियापदाच्याहि अगोदर येतें. त्याचप्रमाणें वाक्यांत एक चतुर्थ्यंत व दुसरें द्वितीयांत अशीं दोन कर्में असतील तर, नामवाचक चतुर्थ्यंत कर्म द्वितीयांत कर्माच्या अगोदर आलें पाहिजे.

उदाहरणः—

Ich gab meiner Mutter eine Blume.

(२) पण वाक्यांत एखादें कर्म सर्वनामवाचक असेल तर मात्र तें अगोदर आलें पाहिजे

Ich gab **es** meiner Mutter.

(३) दोनही कर्में सर्वनामवाचक असतील तर द्वितीयांत कर्म प्रथम येतें.

Ich habe **es** ihm nicht gegeben.

(४) कर्ता, क्रियापद व कर्म यांमध्यें एखादें मोठें अवलंबित वाक्य येत असतें.

उदाहरणः—

Wenn im ebenen Niederungsboden eine tiefe Offnung gegraben wird, so beachted man, dass der an der Erdoberflache meist trokene Boden mit zunehmender Tiefe feucht wird.

(५) कर्त्याप्रमाणेंच कर्मसुद्धां त्याच्या उपपदापासून एखाद्या अवलंबित वाक्यामुळें दूर नेलें जातें.

उदाहरणः—

Diese durch ganz Europa verbreitete Krankheit hat er aufs genauste untersucht.

क्रियापद, भू. वा. धातुसाधित व धातुसाधित नाम (Infinitive) यांची वाक्यांतील जागा.

साध्या किंवा मुख्य वाक्यामध्यें, धातुसाधित नाम, (infinitive) व भू. का. वा. धातुसाधित हें नेहमीं वाक्याच्या शेवटीं येते. :—

उदा०:—

Ich habe das Buch schon fertig **gelesen**.

पण वाक्यांत एकापेक्षां अधिक धातुसाधित नामें किंवा धातुसाधितें असतील तर भू. का. वा. धातुसाधित पहिल्यानें येऊन धातुसाधित नाम नंतर येतें.

Der Lehrer ist **entlassen** worden.

टीपः—पूर्वीं सांगितलेलीं सहा सहाय्य क्रियापदें व पुढील, sehen, horen, heissen, helfen, lassen हीं वाक्यांत आलीं असतां त्यांच्या धातुसाधिताऐवजीं त्यांचें धातुसाधित नामच (infinitive) वापरलें जातें.

Ich habe mir einen Roch machen lassen.
Er hat den Versuch machen wollen.
Wenn er den Versuch nicht hatte machen durfen...

---

sein च्या पुढें व भावकर्तृक वाक्याच्या नंतर म्हणजे, es gibt, es bleibt यांच्यानंतर zu घालून धातुसाधित नाम जर्मनमध्यें वापरण्यांत येतें.

Hier ist kein Wasser **zu haben**.
Es gibt in Berlin sehr viel **zu** sehen.

---

lassen व horen या क्रियापदांच्या नंतर धातुसाधित नामाच्या पूर्वीं zu येत नाहीं.

Das hort man oft sagen,
Ich lasse mir ein Haus bauen,

कधीं कधीं जर्मनमध्यें मराठीप्रमाणेंच धातुसाधित नाम हें नामाप्रमाणें उपयोगिलें जातें. अशा वेळीं अर्थातच त्याचें पहिलें अक्षर कॅपिटल असणार ! व तें नपुंसकलिंगी असल्यामुळें त्याला अर्थातच नपुंसकलिंगी नामाचेच प्रत्यय लागणार.

उदाहरणः—

Das Sprechen macht mich nicht mude.

धडा तिसावा.

Dreizigste Lektion.

विशेषणांची घटना.

विशेषणांना व इतर शब्दांच्या जातींना पुढील **प्रत्यय** लागून जर्मन भाषेतील विशेषणें बनतात.

(१) en, ern : पदार्थांना लागून विशेषणें बनतात.

Gold	= सोनें,	golden	= सोनेरी.
Leder	= चामडें,	ledern	= चामड्याचें.
Stein	= दगड,	steinern	= दगडी,
Glas	= कांच,	gläsern	= कांचमय, कांचेचे.

(२) ig,

Macht	= शक्ती, प्रभाव,	machtig	= प्रभावशाली, शाक्तिमान्.
Blut	= रक्त,	blutig	= रक्तबंबाळ, रक्तमय.
Tat	= सत्य, कार्य,	tatig	= कार्यक्षम.
Wurde	= सत्ता, अधिकार,	wurdig	= क्षम, योग्य.
Eis	= बर्फ,	eisig	= बर्फमय.
Wasser	= पाणी, जल,	wasserig	= जलमय.

(३) icht, लागून एखादा गुण दाखविणारें विशेषण बनतें.

Fels	= दगड, खडक,	felsicht	= खडकाळ.

(४) isch, लागून खूपच विशेषणें बनतात.

Dieb	= चोर,	diebisch	= चोरीच्या.
Kind	= मूल, बालक.	kindisch	= बालिश, लहान मुलासारखें.
Preusse	= प्रशियन,	preussich	= प्रशियन.
Chemie	= रसायन विज्ञान,	chemisch	= रासायनिक.
Geologie	= भूस्तरशास्त्र,	geologisch	= भूस्तरीय.

(५) bar लागून " क्षम " या अर्थाचीं विशेषणें बनतात.

(अ) क्रियापदाच्या धातूपासून.

lesen	= वाचणें.	lesbar	= वाचनीय, वाचण्यासारखें.
horen	= ऐकणें.	hórbar	= ऐकण्यासारखें, ऐकूं येईल असें.
teilen	= भाग करणें.	teilbar	= भाग पडतील असे.
losen	= विरघळणें.	lósbar	= विरघळण्यासारखें, विरघळणारें.

(b) **नामापासून.**

Dienst	= नोकरी, उपयोग.	dienstbar	= उपयुक्त, कामास येईल असें.

Frucht	= फळ.	fruchtbar	= सफल, फलयुक्त.
Dank	= आभार.	dankbar	= आभारयुक्त, आभारी.

(६) sam लागून

heilen	= बरें करणें, बरें होणें.	heilsam	= पोषक.
wirken	= लागू पडणें.	wirksam	= लागू पडणारें.
empfinden	= वाटणें.	empfindsam	= मनाला लागण्याजोगें, भावनामय.
muhe	= त्रास.	muhsam	= त्रासदायक.
arbeiten	= काम करणें.	arbeitsam	= कष्टमय.

(७) lich, लागून, तद्वत ताद्विशिष्ट या अर्थी विशेषणें बनतात.

(अ) **नामापासून.**

Mensch	=	menschlich	= मानवी.
Tag	=	taglich	= रोजचें.
Zeit	=	zeitlich	= वक्तशीर, तत्कालिन.
Korper	=	korperlich	= शारीरिक.

(ब) **क्रियापदाच्या धातूपासून**

sterben	=	sterblich	= मर्त्य.
merken	=	merklich	= दिसण्यासारखें, नजरेस येण्यासारखें.
vernehmen	= ऐकणें.	vernehmlich	= ऐकूं येण्यासारखें, स्पष्ट.

(क) विशेषणापासून :—

schwarz	=	schwarzlich	= काळसर.
alt	=	ältlich	= जुनाट.

(८) haft—haftig लागून "असलेलें" अशा अर्थाचीं विशेषणें बनतात.

Schmerz	=	schmerzhaft	= वेदनामय, वेदना होणारे.
Fehler	=	fehlerhaft	= चुकीचे, चुक असलेले.
Leben	=	lebhaft	= जिवंत, सजीव, आनंदी.

Dauer	=	dauerhaft	=	टिकण्यासारखें, टिकणारें.
Riesen	=	riesenhaft	=	अचाट, भयंकर, राक्षसी.
Tugend	=	tugendhaft	=	सत्वशील, शुद्ध.
Teil	=	teilhaftig	=	भाग घेण्यासारखें.

संयुक्त विशषणें.

(१)—artig लावून "सम," सारखें दिसणारे अशा अर्थाचीं विशेषणें तयार होतात.

Kugel = गोल. kugelartig = गोलाकृति.

त्याचप्रमाणें, lederartig = चमड्यासारखें.

silberartig = रूप्यासारखें.

kalkartig = चुन्यासारखें.

(२) förmig लावून " च्या आकृतीसारखें " असें दर्शविणारीं विशेषणें तयार होतात.

gasförmig = वायुरूप, kugelformig = गोल रूप, गोलाकार.

gleichförmig = समसमान. linsenförmig = लेन्स सारखें.

dampörmig' = वाफेसारखे.

(३) los लावून " नसलेले " असें दर्शविणारीं विशेषणें बनतात.

Kraftlos = निःशक्त, farblos = रंगराहित, बिनरंगाचे.

hoffnungslos = निराश.

(४) arm = **कमी असलेले** याअर्थीं विशेषणें बनतात.

eisenarm = लोह कमी असलेले, blutarm = रक्त कमी असलेलें.

(५) reich " खूप लोह असलेलें " या अर्थीं विशेषणें बनतात,

eisenreich = "खूप असलेले," blutreich = खूप रक्त असलेले

wasserreich = खूप पाणी असलेले.

(६) ahnlich = सारखे दिसणारे, याअर्थीं विशेषणें तयार होतात.

Knochenahnlich = हाडासारखे.

पुढील संयुक्त विशेषणें ध्यानांत ठेवावींत.

wachsweich	= मेणासारखा मऊ.
silberweiss	= चांदीसारखा पांढरा.
lichtempfindlich	= उजेड लागून खराब होण्याजोगें.
weissgrau	= करड्या रंगाचें.
luftleer	= बिलकुल हवा नसलेलें.

धडा एकतिसावा.

Einunddreizigste Lektion.

धातुसाधित नामाविषयीं.

(The Infinitive).

ज्याप्रमाणें मराठीमध्यें **मूळ धातूला** "णें" प्रत्यय लावून धातुसाधित नाम होतें, त्याचप्रमाणें जर्मनमध्येंही मूळ धातूला en लागून तें बनत असतें.

जसें:—sprechen, machen, schreiben इत्यादि.

(१) धातुसाधित नामाचा नामाप्रमाणें उपयोग:—

जर्मनमधील कोणतेंही धातुसाधित नाम हें नामाप्रमाणें वापरलें जातें; तें नपुंसकलिंगी असून त्याच्यापूर्वी नियमित उपपद das लावण्यांत येतें. (अर्थात् यावेळी त्याचें पहिलें अक्षर कॅपिटल असतें).

उदा०:—

Das Schreiben ist nicht so schwer, auch nicht das Lesen.

---

zu विना वापरण्यांत येणारें धातुसाधित नाम.

(२) अशा प्रकारचें धातुसाधित नाम पुढीलप्रमाणें वाक्यांत वापरलें जातें.

(अ) सहाय्य क्रियापदांच्या समवेत (sollen, wollen, können, durfen इत्यादि.

(ब) helfen, heissen, lassen, lehren व lernen या क्रियापदांच्या समवेत.

उदा०:—

Ich half ihm seinen Weg **finden.**
Ich lasse einen Roch **machen.**
Ich lerne **tanzen**. etc.

(३) hören, sehen, fuhlen, finden या प्रकारच्या इंद्रियांच्यायोगानें ज्ञान होणाऱ्या मूळ धातूस zu लागत नाहीं.

Ich horte meine Mutter **sagen**
Ich fand meine Schewester in einem Garten **spazieren.**

टीपः—सहाय्य क्रियापदें, व वरील क्रियापदें हीं इतर क्रियापदांबरोबर वापरलीं असतां यांचें भूतकालवाचक धातुसाधितही धातुसाधित नामाप्रमाणेंच असतें.

उदा०:—

Ich habe ihn **gehort**; किंवा
Ich habe ihn nicht lesen **horen** इत्यादि :—

(४) bleiben या क्रियापदाबरोबर व gehen, reiten, fahren, sich legen, या गतिवाचक क्रियापदांच्या पूर्वीं zu येत नाहीं.

उदाहरणें:—

Ich bin sehr lange hier **liegen** geblieben.
Ich habe meinen Bruder **reiten** gesehen.
Wollen wir **baden** gehen.

(५) haben बरोबर कांहीं वाक्यविशेषामध्यें zu येत नाहीं.

Er hat gut **lesen.**
Ich habe meine Bucher mit mir **bleiben.**

Zu घेणारीं धातुसाधित नामें.

पुढील धातुसाधित नामांच्या अगोदर zu यावें लागतें.

(१) नाम, विशेषण किंवा क्रियापद यांच्यावर अवलंबून असणारीं धातुसाधित नामें.

Es hat mir eine grossartige Frude gemacht
Sie wied er **zu sehen.** Er fing an zu lesen.
Wir hatten nichts **zu essen** gehabt.

Dieses Haus ist zu vermieten = हें घर भाड्यानें देणें(देण्याचें) आहे. Das war aber nicht zu lachen, Wir haben so viel **gear-beitet**, dass es ist jetzt nicht mehr **zu tun**.

(२) anstatt व ohne या सर्वनामाच्या बरोबर.

Anstatt **zu lesen** singt er ! वाचण्याऐवजीं तो नुस्ता गातोच आहे !

Um Zu

बरोबर वापरण्यांत आलेलीं धातुसाधित नामें.

(१) हेतु दर्शविण्यासाठीं:—

Sagen Sie mir bitte alles **um** es ganz klar **zu** machen.

(२) मागें zu असून पुढें genug असणाऱ्या विशेषणाबरोबर.

उदाहरण :—

Ich bin zu arm, um so viel Geld bezahlen *zu können* किंवा zu bezahlen.

धातुसाधित नाम व द्वितीया विभक्ती.

तो चांगला आहे, हें मला माहीत आहे हें जर्मनमध्यें एक निराळें गौण वाक्य बनवून सांगावें लागतें, व त्या वेळीं dass हा शब्द मध्यें घालावा लागतो = Ich weiss dass er ein guter Mann ist.

धातुसाधितनाम व अध्याहार

काय करावें मला कांहीं सुचत नाहीं, अशा प्रकारचें वाक्य जर्मनमध्यें गौण-वाक्यानें दाखवावें लागतें = Ich weiss nicht, *was ich tun soll.*

धडा बत्तिसावा.

—:0:—

Zweiunddreizigste Lektion.

(अ) वर्तमानकालवाचक धातुसाधित विशेषण.

जर्मनमध्यें याचा उपयोग फार कमी आहे.

(१) हें धातुसाधित विशेषण, गुणवाचक विशेषण या नात्यानें वापरण्यांत येतें.

उदा०:—

Ein **lachendes** Kind, ein liebender Sohn.

टीपः—धातुसाधित विशेषणें हीं बहुतेक विशेषणासारखींच वापरलीं जातात.

Ein reizendes Bild किंवा Dieses Bild ist ganz reizend.

(२) नामाप्रमाणें वापरण्यांत येतें.

Ein Reisender, Der Reisende,

Die Umstehenden = भोंवताली उभे राहणारे (लोक).

(३) तऱ्हा किंवा पद्धत दर्शविणाऱ्या क्रियाविशेषणाप्रमाणें:—

Lachend sagte er zu mir. Er ging schweigend nach Hause.

(ब) भूतकालवाचक धातुसाधित विशेषण.

जर्मनमध्यें भू. का. धातुसाधितें हीं थेट विशेषणाप्रमाणें वापरलीं जातात, व तीं कधीं कधीं नामाप्रमाणेंही वापरण्याची पद्धत आहे.

उदा०:—

bakannt	= प्रसिद्ध.	Der Bekannte	= प्रसिद्ध पुरुष.
beliebt	= लोकमान्य.	Ein Gesandter,	= राजदरबारी
gelehrt	= विद्वान्.	Der Gesandte	वकील.
berühmt	= प्रख्यात.		इत्यादि.

(२) चलनाचे प्रकार दर्शविणाऱ्या क्रियापदांपासून झालेलीं धातुसाधितें हीं **क्रियाविशेषणा**प्रमाणें वापरलीं जातात. Die alte Witwe kam zu mir gelaufen त्याचप्रमाणें **verloren gegangen** हेंही वरीलप्रमाणेंच वापरलें जातें.

Meine Bucher sind alle verloren gegangen=
माझीं सारीं बुकें पार हरवून गेलीं.

(३) त्याचा उपयोग अध्याहारवाचक वाक्याप्रमाणें होतो.

जसे:=–**Angenommen** dass er hir kam = तो येथें येणार हें गृहीत धरून—

(४) त्याचा उपयोग जोराचे हुकुम देण्याकडे होतो.

Aufgepasst	= सांभाळा !
Stillgestanden	= स्तब्ध रहा !
Nicht geweint	= रडूं नकोस !
Nicht geplaudert	= गडबड करूं नका. गप्पा मारूं नका.

टीप:— कधीं कधीं जर्मन धातुसाधित नामही (infinitive) याचप्रमाणें वापरलें जातें.

Aussteigen = खालीं उतरा. Aufsitzen = घोड्यावर स्वार व्हा.
Einsteigen = गाडींत चढा. Schweigen = गप्प बसा.

(५) Das Fuch in der Hand, ging er in die Schule या प्रकारच्या वाक्यांत **धातुसाधित** वगळलें जातें.

(६) एकाहून अधिक भू. का. वा. धातुसाधितें वाक्यांत इंग्रजीप्रमाणें वापरावयाचीं असल्यास तीं तशी न वापरतां वाक्य वाढवून त्यांचा उपयोग करणें भाग असतें.

उदाहरणार्थ:—

Ich bin schuld daran dass dein Buch verloren gegangen **ist.** तुझें पुस्तक हरवलें याबद्दल मी दोषी आहें, किंवा तो माझा दोष आहे.

धडा तेहतिसावा.

Dreiunddreizigste Lektion.

नामांची घटना.

साधी नामें.

(१) साध्या क्रियापदांच्या धातूपासून, कधीं कधीं मूळ स्वर बदलून किंवा न बदलतांच साधीं नामें बनतात. अशा प्रकारचीं नामें हीं बहुतेक सारीं पुल्लिंगी असतात.

उदाहरणें:—

hassen	= द्वेष करणें.	Hass	= द्वेष.
schliessen	= बंद करणें.	Schluss	= बंदी, शेवट, अंत.
entschliessen	= निश्चय करणें.	Entschluss	= निश्चय.
finden	= सांपडणें.	Fund	= सांठा, ऐवज.
brechen	= तोडणें.	Bruch	= तुकडा.
beissen	= चावणें.	Biss	= घास, चावा.
gehen	= जाणें.	Gang	= चालण्याची ढब.
geniessen	= सुख अनुभवणें.	Genuss	= सुख.
reissen	= फाडणें.	Riss	= चीर, भेग.
schiessen	= गोळी घालणें.	Schuss	= गोळी, गोळा (बंदुकीचा, तोफेचा).

---

(२) जर्मनमधील कित्येक नामें हीं क्रियापदांच्या मूळ धातूला t हा प्रत्यय लागून बनतात. हीं बहुतेक सारीं भाववाचक नामें असून तीं स्त्रीलिंगी असतात.

उदाहरणें :—

brennen	= जळणें.	Brunst	= उन्माद.
fliehen	= पळणें, उडणें.	Flucht	= पळ.

laden	= लादणें.	Last	= भार, वजन, ओझें.
schreiben	= लिहिणें.	Schrift	= लेख.
tun	= करणें.	Tat	= कृति.
verlieren	= हरवणें.	Verlust	= नुकसान

---

(३) बहुतेक जर्मन क्रियापदांपासून धातूला *ung* प्रत्यय लागून नामें बनतात. अशीं नामें अर्थात स्त्रीलिंगीच असतात.

उदाहरणें :—

laden	= लादणें.	Ladung	= भार (घालणें).
bilden	= बांधणें.	Bildung	= घटना.
begründen	= बनविणें, स्थापणें.	Begrundung	= संस्थापना.
behandeln	= वागविणें, प्रतिपादणें.	Behandlung	= प्रतिपादन.
beobachten	= पाहणें.	Beobachtung	= पाहणी, विचार.
erklaren	= खुलासा करणें.	Erklarung	= खुलासा.
losen	= विरघळणें.	Lösung	= द्राव.
vermuten	= कल्पना करणें.	Vermutung	= कल्पना.

---

(४) क्रियापदांच्या धातूला er प्रत्यय लागून, व कधीं कधीं मूळस्वराचा भेद होऊन, "कर्ता" या अर्थाचीं नामें तयार होतात. हीं नामें पुल्लिंगी असतात.

उदाहरणें :—

lesen	= वाचणें.	Leser	= वाचक.
singen	= गाणें.	Sanger	= गवयी, गाणारा.
farben	= रंगविणें.	Farber	= रंगारी.
tanzen	= नाचणें.	Tanzer	= नाचणारा.
erfinden	= शोधणें.	Erfinder	= शोधक, शोध लावणारा
sprechen	= बोलणें.	Sprecher	= वक्ता, बोलणारा.

---

(५) कांहीं " कर्ता " वाचक नामें हीं नामापासूनच तयार होतात. हीं सारीं पुल्लिंगी आहेत.

उदाहरणें:—

Garten	Gartner	= बागवान.
Schule	Schuler	= विद्यार्थी.
Tat	Tater	= कार्य करणारा.
Chemie	Chemiker	= रसायनज्ञ.
Botanik	Botaniker	= वनस्पतिशास्त्रज्ञ
Physik	Physiker	= पदार्थविज्ञानी.

---

(६) पुष्कळ नामें विशेषणाला e लागून तयार होतात; धातूमधील a,o,u यांचें स्वरांतर होतें. अशीं नामें सारीं पुल्लिंगी असतात.

eben	= सपाट	Ebene	= सपाटीची जागा.
breit	= रुंद	Breite	= रुंदी.
lang	= लांब	Lange	= लांबी.

---

(७) पुष्कळशीं भावाचक नामें, नामांना व विशेषणांना heit व keit हें प्रत्यय लागून तयार होतात. हीं सारीं नामें स्त्रीलिंगी असतात. कधीं कधीं विशेषण व प्रत्यय यांमध्यें आणखी एक ig लागत असते.

उदाहरणें:—

Kind	= बालक	Kindheit	= बालपण.
wahr	= सत्य	Wahrheit	= सत्य.
trocken	= सुकलेले	Trockenheit	= कोरडेपणा.
geschwind	= जोराचे	Geschwindigkeit	= वेग.

---

(८) नामांना chen, व lein हे प्रत्यय लागून " लघुता " दर्शक नामें तयार होतात. त्यांच्यामधील मूळ स्वरांचे स्वरांतर होतें. हीं नामें सारीं नपुंसक-लिंगी असतात.

Glas	Gläschen
Rohr	Röhrchen
Stuck	Stuckchen
Kugel	Kügelchen
Stab	Stäbchen
Band	Bändchen
Rand	Rändchen
Bub	Bubchen
Anna	Annachen
Mutter	Mutterchen
Vater	Väterchen
Bruder	Bruderchen
Schwester	Schwesterchen
Kind	Kindlein

संयुक्त नामें.

जर्मनमध्यें संयुक्त नामें मराठीप्रमाणेंच पुष्कळ आहेत, व संयुक्त नामें तयार करण्याची युक्ती त्या भाषेमध्यें असल्यामुळें नवीन शब्दसंग्रह तयार करणें फार सोपें होतें. मराठीमध्यें ज्याप्रमाणें निरनिराळे समास असतात, त्याप्रमाणेंच किंवा बहुतांशीं त्या अर्थानेंच जर्मन सामासिक शब्दांचा उपयोग केला जातो. हे समास बहुतेक षष्ठीतत्पुरुष असतात.

या संयुक्त नामांतील अखेरचा शब्द हा बहुतेक नामवाचक असून पहिला शब्द, प्रथमा विभक्तींतील एकवचनी किंवा षष्ठी विभक्तींतील एक किंवा अनेक-वचनी असतो, किंवा विशेषण, क्रियापद, क्रियाविशेषण, शब्दयोगी अव्यय, किंवा एखादा अविभक्त प्रत्ययही असूं शकतो.

उदाहरणें:—

(१) नाम + नाम.

Erde + Ball
पृथ्वी गोळा } = भूगोल (ग्रह) = Erdkugel.

Blei + Kugel
शिसें गोळी } = शिश्याची गोळी = Bleikugel.

Wasser + Fläche
पाणी पृष्ठभाग } = पाण्याचा पृष्ठभाग = Wasserfläche.

Natur + Erscheinung
सृष्टि चमत्कार } = सृष्टिचमत्कार = Naturerscheinung

Gehor + Organ
ऐकणें इंद्रिय } = श्रवणेंद्रिय = Gehororgan.

Natur + Gesetz
सृष्टि कायदा, नियम } = सृष्टिनियम = Naturgesetz.

Form + Anderung
रूप बदल, फरक, भेद } =स्वरूप (बदल)=Formanderung.

Eintritt + s + Stelle
प्रवेश जागा } =प्रवेशद्वार=Eintrittsstelle.

Hohe + Messung
उंची मापन } =उंचीमापन=Hohemessung.

(२) विशेषण + नाम.

Vier + Eck
चार कोण } = चतुष्कोण = Viereck.

Drei + Fuss
त्रि पाद } = त्रिपाद = Dreifuss.

Hoch + Verrat
भयंकर राजद्रोह } = घोरराजद्रोह = Hochverrat.

(३) क्रियापद+नाम

Spann + Kraft
ताणणें जोर } = ताणाचा जोर = Spannkraft.

Siede + Punkt
उकळणें अंश, बिंदु } = (पाणी) उकळणारा अंश = Siedepunkt.

Schreib + Tisch
लिहिणें टेबल } = लिहिण्याचें टेबल = Schreibtisch.

(४) क्रियाविशेषण + नाम

Heim + Weg
घर रस्ता } = घरचा रस्ता = Heimweg.

Heim + Weh
घर हुरहुर } = घरी जाण्याची हुरहुर = Heimweh.

(५) शब्दयोगी अव्यय + नाम.

Ein + Gang = प्रवेश = Eingang.

Auf + Schub बाजूला ढकलणें = Aufschub.

(६) अविभक्त प्रत्यय + नाम.

Miss + Brauch
दुस् + उपयोग } = दुरुपयोग = Missbrauch.

Miss + Verständnis
दुस् गैर + समज } = गैर समज, Missverständnis.

धडा चौतिसावा.

Vierunddreizigste Lektion.

जर्मन भाषेंतील कांहीं संक्षिप्त शब्द.

जर्मन भाषेंत बरेच शब्द संक्षिप्त तऱ्हेनें लिहिले जाण्याची पद्धति आहे. त्यांची वाचकांना माहिती असणें बरेंच जरूरीचें असल्यामुळें ती आम्ही पुढें देत आहोंत:—

bezw = ..	beziehungsweise = अनुक्रमें.
ca = .. .	circa = अंदाजें.
d h =	das heisst = म्हणजे; त्याचा अर्थ असा......
d. i =	das ist = म्हणजे.
d M = ..	dieses Monats = या महिन्यांत.
ders. =	derselbe = तेंच.
f. = .	fur = करितां.
i J =	im Jahre = (अमुक) वर्षी.
i w s =	im weiterem Sinne = स्थूल मानानें, दूरवर अर्थ केला असतां.
Mk. =	Mark = १२ आण्यांचें जर्मन नाणें.
n. Chr =	. nach Christi Geburt = इसवी सन ख्रिस्ताच्या जन्मापासूनचें साल.
n. = ...	. nach Mittags = दुपारीं बाराच्या पुढें.
Pfd. = ..	Pfund = एक पौंड वजन. £
resp. = . . .	respective = अनुक्रमानें.
s = ...	sieh = पहा.
S. = ...	Seite = पान (पुस्तकाचें).
u. dergl = ...	und dergleichen } = इत्यादि, वगैरे.
u. a. m. = ...	und andere mehr } = इत्यादि, वगैरे.

u· s. f,=....... und so fort = इत्यादि, आदिकरून.

v. =......... .. von, vom = पासून, कडून.

v. Chr.= . . vor Christi Geburt = ख्रिस्ताच्या जन्मापूर्वी.

v = ... vormittags = सकाळीं.

z = . . zu, zum, zur = करितां, साठीं.

z B.= zum Beispiel = उदाहरणार्थ.

zw =. . ... . zwichen = मध्यें.

व्यापारात नेहमीं उपयोगांत येणारे कांहीं शब्द सुद्धां संक्षिप्त लिहिले जातात.

जसें:--Anz=Anzeigen किंवा Anzeiger = वर्तमानपत्रांतील जाहिरात.

Bibl=Beiblalt = पुरवणीपत्रक.

Dr. Ing=Doktor Ingenier = इंजिनियर

Dr. Phil=Doktor Philosophiae = Ph D.

D. R. P. = Deutsches Reichspatent = जर्मन साम्राज्यांत पेटंट मिळविलेलें.

D. Zug = Durchgangszug = कोठें न थांबतां थेट जाणारी आगगाडी किंवा, जिच्यामधून एका टोंकापासून दुसऱ्या टोंकापर्यंत जातां येतें अशी आगगाडी, कॉरिडोर गाडी.

Frl = Fraulein = कुमारी, अविवाहित स्त्री.

G M. b H = Gesselschaft mit beschränkter Haftung = लिमिटेड कंपनी.

L. Zug = Luxus Zug = सलून—आगगाडी—ट्रेन.

M. D. R. = mitglied des deutschen Reichstags= जर्मन रायशटागचा सभासद (पार्लमेंटचा सभासद)

verl = Verleger = प्रकाशक.

z. Z = Zur Zeit = हंगामी, तात्पुरता, ॲक्टिंग.

धडा पस्तिसावा.

Fünfunddreizigiste Lektion.

जर्मन भाषेतील कांहीं नेहमीं वापरण्यांत येणारीं वाक्यें.

Guten Morgen. Wie geht es Ihnen ? = नमस्कार, कसें काय चाललें आहे तुमचें ?

Danke, sehr gut = उत्तम. मी आपला आभारी आहें.

Um wieviel Uhr soll ich nach Hause gehen ? = मी किती वाजतां घरीं जाऊं ?

Wie heissen Sie bitte ? = तुमचें नांव काय ?

Ich heisse Gopal. = माझें नांव गोपाळ.

Es freut mich sehr. = मला फार आनंद होत आहे.

Es tut mir leid. = मला फार वाईट वाटतें.

Ich habe sehr Langeweile. = मला अगदी कंटाळा आला आहे.

Ich gehe meinen Freund entgegen. = मी माझ्या मित्राकडे जातों.

Das geht mich nichts an. = माझा त्याच्याशीं बिलकूल संबंध नाहीं.

Wer ist da ? Ich bin es = कोण आहे तिकडे ? मी आहें !

Sind Sie zu Hause ? Ja wohl, bitte herein. = काय ! घरीं आहांत का ? होय. या. आंत या !

Setzen Sie sich. Bitte nehmen Sie Platz = बसा, जागेवर बसा.

Was fehlt Ihnen ? = तुम्हाला काय होतें ?

Im Anfang haben wir sehr viel gearbeitet = आरंभीं आम्ही खूप काम करीत होतों.

Wie gefallt es Ihnen hier? = तुम्हांला इथें कसें काय आवडतें (वाटतें)

Wie alt ist ihre Schwester = तिची बहीण किती वर्षांची आहे ?

Sie ist uber zwanzig (Jahre alt. = ती विसाच्या वर आहे,(तिचें वय विसाच्या वर आहे.)

Darf ich eine Tasse Tee haben ? = मला एक कप चहा देतां का?

Darf ich einige Postkarten haben ? = मला कांहीं पोस्ट कार्डें हवीं आहेत.

Es fragt jemand nach Ihnen, = कोणी तरी तुमच्याबद्दल विचारपूस करीत आहे.

Haben Sie noch etwas zu sagen ? = तुम्हांला आणखी कांहीं सांगावयाचें– म्हणावयाचें आहे ?

Wissen Sie ob er kommen wird ? = तो येणार किंवा नाहीं याबद्दल तुम्हांला कांहीं माहीत आहे का ?

Ich weiss es nicht = मला माहीत नाहीं.

Welches Vergnugen! = किती विलक्षण अनुग्रह, (आनंद).

Welche Freude! = केवढा आनंद !

Wohin gehen Sie ? = कोणीकडे जातां ?

Wir kommen aus dem Konzert. = आम्हीं जलशाहून परत आलों आहोंत.

Um wieviel Uhr kommt er nach Hause ? = तो किती वाजतां घरीं येतो ?

Er kommt immer um einviertel nach sechs. = तो नेहमीं सव्वा सहा वाजतां येतो.

Es donnert, es blizt und es regnet auch draussen. = बाहेर गडगडतें आहे, विजा चमकतात व पाऊस पण पडत आहे !

Wie lange waren Sie in Deutschland? = तुम्हीं जर्मनींत किती वर्षें होतां ?

Haben Sie Frankreich und England besucht ? = तुम्ही फ्रान्स व इंग्लंडला पण गेलां होतां काय ?

Sie mussen es tun, Sie mogen wollen oder nicht. तुमची इच्छा असो वा नसो तुम्हाला तें केलेंच पाहिजे.

Nun was soll es alles bedeuten ? = याचा काय अर्थ ?

Das werde recht sein. = ठीक. आतां पुरें.

Sie haben immer recht. = तुमचें म्हणणें नेहमीं बरोबर असतें.

Ich habe unrecht. = माझें म्हणणें चुकीचें आहे.

Dieses ist schwer zu erhalten. = हें अगदीं असह्य आहे.

२६

Morgen werde ich frei sein um spazieren zu gehen. = उद्यां मी फिरण्यास जाण्यासाठीं मोकळा असेन.

Was wollte ich doch sagen ? = आणि, माझें काय म्हणणें होतें ?

Was haben Sie am Auge ? = तुमच्या डोळ्याला काय झालें ?

जर्मन भाषेंतील कांहीं प्रसिद्ध वाक्प्रचार व म्हणी.

Aufgeschoben ist nicht aufgehoben = पुढें ढकलणें म्हणजे अजीबात टाळणें नव्हे.

Alles hat seine Zeit = चार दिवस सासूचे चार सुनेचे.

Aus dem Augen, aus dem Sinn = दृष्टि आड सृष्टी.

Armut ist keine Schande = दारिद्र्य कांहीं गुन्हा नव्हे.

Aller Anfang ist schwer = आरंभीं कोणतीही गोष्ट कठीणच.

Aus eine Mucke enen Elefanten machen = पराचा कावळा करणें, राईचा पर्वत करणें.

Allzuviel ist ungesund = अति तेथें माती.

Art lasst nicht von Art = सुंभ जळतो पण पीळ जळत नाहीं

Besser etwas als nichts = दगडापेक्षां वीट मऊ, (अगदींच नाहीं त्यापेक्षां कांहीं तरी बरें)

Das Werk lobt den Meister = शितावरून भाताची परीक्षा. (कामावरून माणसाची पारख.)

Den Gelehrten ist gut predigen = शहाण्याला शब्दाचा मार.

Die Zeit bringt Rosen = प्रयत्नां अंतीं परमेश्वर.

Der Sperling in der Hand ist besser als die Taube auf dem Dach = हातचें सोडून पळत्याच्या मागें लागणें चांगलें नाहीं.

Der Mensch glaubt leicht was er hoft und sieht gern was er will = मनीं असें ते स्वप्नीं दिसें (आशा ही इच्छेपासून उत्पन्न होते.)

Die Geizigen sind wie die Esel welche Gold tragen und Disteln fressen = गाढवाच्या पाठीवर साखरेची गोणी = (लोभी माणूस एखाद्या गाढवासारखा असतो. त्याच्या पाठीवर सोनें तर खाईल काटेरी गवतच.)

Die Ohren weit offen und eine kurze Zunge = कान उघडे, तोंड बंद. कान असून ऐकावें पण तोंड असून बोलूं नये.

Der Bettler sagt nie "Es ist zu viel = भिकाऱ्याचा हात नेहमीं पुढें.

Ehrlich wahrt am langsten = न हि सत्यात्परोधर्मः, सत्य हें अविनाशी आहे–– (नित्य आहे).

Eile mit Weile = घिसाडघाई व ब्रह्मघोटाळा.

Ende gut alles gut = अंतीं गोड सारेंच गोड.

Ein Ungluck kommt nie allein = बुडत्याचा पाय खोलांत, भित्यापाठीं ब्रह्मराक्षस.

Es ist nicht alles Gold was glanzt = दुरून डोंगर साजरे. (जें सारें चकाकतें तें कांहीं सोनें नसतें).

Erst wag, dann wag = उडी मारण्याच्या अगोदर विचार करावा. (विचार करून पाऊल टाकावें).

Er hohrt das Gras wachsen = आपण फार शहाणें आहोंत असें त्याला वाटतें. (अती शहाणा त्याचा बैल रिकामा).

Er ist weder Fisch noch Fleich = हरहर न हिंदुर्न यवनः

Eulen nach Athen tragen = गंगेस भागीरथी घेऊन जाणें. (भलती उठाठेव करणें).

Es ist nicht alle Tage Sonntag = रोज रोज दिवाळी थोडीच असणार.

Eine Schwalbe macht keinen Sommer = एका पाकोळीच्या योगानें कांहीं ग्रीष्मऋतु येत नाहीं.

Ein gebranntes Kind sheut das Feuer = दुधानें पोळलेला ताक फुंकून पितो.

Frisch (begonnen) halb gewonnen =

पाया शुद्ध तर अर्धें काम फत्तें.

Gewalt geht vor Recht = सत्तेपुढें शहाणपण नाहीं.

Gleich und gleich gesellt sich gern = एका माळेचे मणी.

Hoffliche Worte helfen viel und kosten nichts = गोड शब्दाला किंमत फार पण खर्च कांहीं नाहीं.

Hunger ist der beste Koch = भुकेसारखा शिक्षक नाहीं.

Jeder weiss am besten, wo der Schuh ihn druckt = मारुब्रिच्या बेंबींत गारगार, (वापरणाऱ्याला जोडा कोठें खुपतो तें समजतें.)

Jeder ist sich selber der Nachste = प्रत्येकाला आपला जीव प्यारा असतो. गांवाच्या अगोदर घरची चूल सुधारावी.

Kleine Topfe laufen bald uber = उथळ पाण्याला खळखळ फार.

Kleine Ursachen grosse Wirkungen = थोडीचूक घोर परिणाम.

Keine Ursache grosse Wirkungen = कारणाशिवाय कार्य नाहीं.

Keine Rose Ohne Dornen = गांव तेथें म्हारवडा, (कांट्याशिवाय गुलाब नाहीं.)

Leben und leben lassen = जगावें व जगूं द्यावें.

Mussiggang ist aller Laster Anfang = आळस साऱ्या दारिद्र्याचें मूळ आहे.

Mit den Wolfen muss man heulen = जसा देश तसा वेष. (गाढवाचा गोंधळ, लाथांचा सुकाळ.)

Man denkt, Gott lenkt = देव देतो कर्म नेतें, मनुष्य चिंती एक तर देव चिंती भलतेंच.

Morgen Stunde Gold im Munde = सकाळचा प्रहर, अभ्यासाचा बहर.

Nach Regen folgt Sonnenschein = दुःखा अंतीं सुख.
(पावसानंतर ऊन्ह).

Neue Besen kehren gut = तेरड्याचा रंग तीन दिवस, नव्याचे नऊ दिवस.

Not kennt kein Gebot = बुभुक्षितः किं न करोति पापम्.

Ohne Muhe hat man nichts = श्रमाशिवाय दाम नाहीं.

Ol ins Feuer giessen = आगींत तेल ओतणें.

Reden ist Silber, schweigen ist Gold = संभाषण करणें हें रुपें आहे तर मुग्ध रहाणें हें सोनें आहे. मौनं सर्वार्थ साधनम् ।

Raste ich dann rost' ich = काम नाहीं तर गंज चढणार.

Schuster, bleib bei deinem Leisten = पायांतली वहाण पायांतच ठेविली पाहिजे.

So viel Kopfe, so viel Sinne = व्यक्ती तितक्या प्रकृति.

Sich zwichen zwei Stühle setzen = दोनही डगरींवर हात ठेवणें.

Unrecht Gut gedeiht nicht = अपापाचा माल गपापा.

Unkraut verdirbt nicht = एरंडोऽपि द्रुमायते.

Ubung macht den Meister = टाकीचे घाव सोसून देवपणा येतो.

Viel Geschrei und wenig Wolle = मंत्रापेक्षां थुंकीच फार. काम थोडें मचमच फार. नांव मोठें लक्षण खोटें.

Viele Hande machen bald ein Ende = दसकी लकडी एकका बोजा.

Wenig und oft macht zu letzt viel = थेंबें थेंबें तळें साचे.

Wer zuletzt lacht lacht am besten = (जो शेवटीं हसेल तोच खरा आनंदी,) ज्याच्या हातीं ससा तो पारधी.

Wieder den Strom schwimmen = वहात्या पाण्याच्या उलट पोहणें, (विलक्षण श्रम करणें, लोकमताविरुद्ध जाणें.)

Was ich nicht weiss, macht mich nicht heiss = मूर्खांच्या संगतींत मौनच बरें, (जें आपल्याला माहीत नाहीं त्याबद्दल वाईट वाटण्याचें कारण नाहीं). (जेथें अज्ञानाला किंमत फार तेथें शहाणपण दाखविणें वेडेपणाचें होईल).

Wer zuerst kommt mahlt zuerst = हजीर तो वझीर.

Wurst wieder Wurst = जशास तसें, (ठोश्यास ठोसा).

Wie begonnen, so zerronnen = जें झटकन जुळतें तें तटकन तुटायाचेंच ?

Wie die Arbeit so die Lohn = काम तसें दाम.

Wie man es treibt so geht es = करावें तसें भरावें.

Wovon das Herz voll ist lauft der Mund uber = जें मनीं वसे तें स्वप्नीं दिसे.

Wer lugt, der stiehlt = खोटें बोलेल तो चोरीलही !

———

Ein Schreiber ohne Feder,
Ein Schuster ohne Leder
Ein Soldat ohne Schwert
Sind keinen Pfennig wert.

(लेखकाजवळ लेखणी नसेल, जोडे शिवणाऱ्याजवळ चामडें नसेल, शिपायाजवळ तरवार नसेल, तर ते सारे कुचकामाचे ठरतील).

भाग दुसरा.

वाचनासाठीं उपयुक्त पाठ

पुढील वाचनपाठ अनेक जर्मन पुस्तकांवरून घेतलेले असल्यामुळें ते दरएक वाचकाला उपयुक्त वाटतील. यांत येणारे बहुतेक सारे शब्द पुस्तकाच्या शेवटीं दिलेल्या शब्दसंग्रहांत सांपडतील. भाषा तोंडांत बसण्यासाठीं हे व मागील पाठ पुनः पुनः वाचावे.

वाचनपाठ १

Vorwort des Herausgebers.

Das Buch das wir hiermit der deutschen Offentlichkeit übergeben, enthält die Lebens-auffassung und das Lebenswerk des grossten Industriellen, den die Welt je gesehen hat. Henry Ford gehort nicht nur in America, sondern fast enbenso in Europa zu den meistumstrittenen Personlichkeiten. Er hat sich in wenigen Jahren vom kleinen Erfinder und Automobilfabrikanten zu einem der machtigsten Manner der Vereinigten Staaten aufgeschwungen.

... ...

Durch sein Prinzip der Dienstleistung, das heisst der Lieferung best moglicher Produkte zu niedrigsten Preisen bei gleichzeitiger Zahlung von Rekordlohnen, durch seinen Gruudsatz, sich mit kleinstem Gewinn zu begnugen, die Fabrik nicht in erster Linie Geldheckmachine, sondern als ein Institut, das eigentlich der Allgemeinheit gehort aufzupassen, and sich selbst nur also Verwalter anvertrauten Gutes, ist es ihm in zehn Jahren gelungen die jährliche Produktion zu steigern.

... ...

Fords Memoiren sind nicht das Werk eines wissenschaftlichen Denkers; sie sind auch kein Lehrbuch des

kaufmännichen und industriellen Erfolges. Ford ist auch alles andre eher als ein Literat. In den ganzen etwas salop-pen Art in der er seine Erinnerungen niederschreibt, verrät sich der selfmade-man, der Auto-didakt.

... ...

So sehr Ford fur das Wohlergehen seiner Arbeiterschaft bedacht ist, so unbarmherzig geht er gegen jede Zeit und Kraftverschwendung vor. Gibt ein Fordarbeiter nicht sein Bestes, droht ihm unfehlbar sofortige Entlassung. Tut er allerdings seine Pflicht fuhlt er sich als verantwortliches Mitglied eines lebenden Organismus, so bleiben ihm nicht nur alle pekuniaren Sorgen fern, er kann sich auch fur seinen Lebensabend Sicherheit schaffen.

... ...

Das ist die bedeutsame Lehre, die Fords Werk ver-kundet.... ... ...

" *Ford, Mein Leben und Werk.*"

वाचनपाठ २.

Shiller an Lotte und Karoline,

Montag Abends.

Dieser heutige Tag, ist der erste, wo ich mich ganz ganz glucklich fuhle. Ich habe nie gewusst was glucklich sein ist, als heute. Ein einziger Tag verspricht mir Erfullung der zwei Einzigen Wunsche, die mich glucklich machen können. Liebste teureste Freundinnen, ich verlasse eben meinen Körner—meinen auch gewiss den Ihrigen—und in der ersten Freude unsers Wiedersehens war es mir unmoglich, ihm etwas zu verschweigen was ganz meine Seele beschaftigte. Ich habe ihm gesagt, dass ich hoffe—bis zur Gewissheit hoffe, von Ihnen unzertrennlich zu bleiben. In seiner Seele habe ich meine Freude gelesen, ich habe ihn mit mir glucklich gemacht. O ich weiss nicht wie mir ist. Mein Blut ist in Bewegung. Es ist das erstemal dass ich diese so lang zurück gehaltenen Empfindungen gegen einen Freund ausgissen konnte. Dieser heutige Morgen bei Ihnen, diesen Abend meinen teuresten Freund vor mir, dem ich

alles bin wie ich es war, der mir alles geblieben ist, was er mir je gewesen—soviel Freude gewahrte mir noch kein einziger Tag meines Lebens. Kórner kundigt mir noch an, dass er bereit sei, Dresden zu verlassen und Jena zu seinem Auffenthalt zu wahlen. Innerhalb eines Jahres, kann ich hoffen auch von ihm unzertrennlich zu werden.

Welche schone himmliche Aussicht liegt vor mir! Welche gottliche Tage werden wir einander schenken? Wie selig wird sich mein Wesen in diesen Zirkel entfalten! O ich fuhle in diesem Augenblick dass ich keines der Gefuhle verloren habe, die ich dunkel in mir ahndete. Ich fuhle dass eine Seele in mir lebt, fahig fur alles was schón und gut ist. Ich habe mich selbst wieder gefunden und ich lege einen Werth auf mein Wesen, weil ich es Ihnen widmen will.

... ...

Ich kann nicht mehr schreiben. Heute nicht mehr-denn meine Seele ist jetzt nicht fahig, ruhige Bilder aufzufasen. Es schmerzt mich, dass ich Ihnen so gar nicht shildern kann wie mir ist. Antworten Sie mir ja ohne Aufshub und wenn nicht gleich eine Post geht, durch einen Expressen. Sie haben dazu noch einen Grund, denn ich muss wissen, ob Sie und die Dachroden gesund genug sind die Reise nach Leipzig zu machen. Auf den Freitag mittag sind Korners frei, und diesen Tag konnten sie auch wáhlen. Sie mussen meine Freunde sehen—und ich muss Sie bald wieder sehen.

Diesen heutigen Brief werden Sie Mittwoch fruh haben. Schicken Sie einen Expressen, so habe ich Mittwoch abends Ihre Antwort. Nur wenige Zeilen, nur so viel als ich brauche um meiner Freude gewiss zu sehen.

" *Shiller* "

" Aus seinem Liebesfruhling. "

वाचनपाठ ३

Seit Jahrhunderten, ja seit Jahrtausenden schon ist die Bhagvadgita in Indien selbst beruhmt und hoch gefeiert. Ebendarum gehorte sie wohl auch schon zu den ersten Werken der altindischen Literatur, die in Europa bekannt wurden. Schon im Jahre 1785 wurde die geistvolle Dichtung durch den Englander Wilkins ubersetzt und trug nicht wenig dazu bei, die Aufmerksamkeit der Europaer auf die alte Sanskrit-Literatur zu richten. Der Fuhrer der Romantiker, die sich Indien so wahlverwandt fuhlten und fuhlen mussten—denn Indien ist das Land der Romantik—August Wilhelm von Schlegel, der erste Professor des Sanskrit in Deutschland, gab den Original Text des gedichtes im Jahre 1823 heraus und versah denselben mit einer musterhaften lateinischen Ubersetzung. Und ein Mann wie Wilhelm von Humboldt war so machtig davon ergriffen dass er an seinen Freund Gentz den bekannten Diplomaten-schrieb, er danke Gott dass er ihn so lange habe leben lassen, um dieses gedicht noch lesen zu konnen. Das wort ist schon angefuhrt worden, doch hier ist es am Platze und durfte nicht fehlen. Humboldt widmete diesem Gedichte dann noch eine eingehende geistvolle Abhandlung, die zum besten gehort, was uber den Inhalt der Bhagvadgita geschrieben ist.

Wenn man die Bhagvadgita ein Philosophisches Gedicht nennt, so ist das eigentlich nicht genug-die Bezeichnung ist nicht erschopfend. Philosophie, Dichtung und Religion einschliesslich die Moral, sind hier tatsachlich eins. Es wäre zu wenig wenn man Sagen wollte sie sind untrennbar eng verbunden, unaufloslich mit einander verschmolzen—denn es handelt sich hier nicht um eine Verbindung oder Verschmelzung ! Nein sie sind eins, sind ein ganzes, also solches organisch gewachsen und ebendarum untrennbar. Der Forscher mag die Elemente sondern, wie er auch die Pflanze oder den Tierkorper zerlegt, in Wahrheit aber liegt eine organische Bildung vor, die ganz einheitlich aus dem indischen Geiste entsprossen ist—eine religiös—philosophische Dichtung mit starken ethischen Einschlag ein für Indien höchst charakteristisches Produkt, denn gerade die

Einheit von Philosophie, Religion und Moral, getragen von hohem dichterischen Schwunge, tritt uns in diesem Lande so eindrucksvoll entgegen, womit nicht gesagt sein soll, dass die Inder nicht auch streng systematische nuchtern analytische philosophische Betrachtung gekannt haben. In der Bhagvadgita aber handelt es sich in der Tat " um eine Philosophie die nicht als Lehrgebaude bewundert werden, sondern den ganzen Menschen durchdringen und erneuern, also Religion sein will, die verlangt, dass man sie lebt."

Ȧusserlich betrachtet erscheint die Bhagvadgita als eine Episode des grossen Epos Mahabharata, dem sechsten Buche desselben angehorend, eine Episode, die in der originellsten ja in wahrhaft indischer Weise der erzahlung eingefugt ist.

वाचनपाठ ४.

Es geht die Sage, dass meine Eltern sehr arm waren und es schwer hatten. Sie waren zwar nicht reich, aber von wirklicher Armut konnte nicht die Rede sein. Fur Michigan Farmer waren sie sogar wohlhabend. Mein Geburtshaus steht noch und gehort mitsamt der Farm zu meinen Liegenschaften.

Auf unserer wie auf anderen Farmen gab es damals zuviel schwere Handarbeit. Schon in meiner fruhesten Jugend glaubte ich, dass sich vieles irgendwie auf eine bessere Art verrichten liesse. Darum wandte ich mich der Technik zu—wie auch meine Mutter von jeher behauptete—ich sei der geborene Techniker. Ich besass eine Werkstatt mit allen moglichen Metallteilen an Stelle von Werkzeugen, bevor ich noch etwas anderes mein eigenen nennen konnte. Zu jener Zeit gab es noch kein neumodisches Spielzeug; was wir hatten war selbst gefertigt. Meine spielsachen waren Werkzeuge—wie auch heute noch. Jedes Stück einer Machine war fur mich ein Schatz.

Das wichtigste Ereignis jener Knabenjahre war mein zusammen treffen mit einer Lokomobile etwa zwölf Kilo-

meter von Detroit als wir eines Tages zur Stadt fuhren. Ich war damals zwolf Jahre alt. Das zweitwichtigste Ereignis das noch in das gleiche Jahr fiel, war das Geschenk einer Uhr. Ich kann mich an die Machine erinnern, als wäre es gestern; war sie doch das erste nicht von Pferden gezogene Fahrzeug, das ich in meinem Leben zu Gesicht bekam. Sie war in der Hauptsache dazu bestimmt, Dreschmachinen und Sagewerke zu treiben und bestand aus einer primitiven fahrbaren Machine mit Kessel und einem hinten angekoppelten Wasserbehalter und Kohlenkarren. Zwar hatte ich schon viele von Pferden gezogene Lokomobilen gesehen, diese jedoch hatte eine Verbindungskette zu den Hinterradern des wagenähnlichen Gestells, das den Kessel trug. Die Machine war uber dem Kessel montiert und ein einziger Mann auf der Plattform hinter dem Kessel genugte, um die Kohlen zu schaufeln und Ventil und Steuer zu bedienen.

Man hatte gestoppt um uns mit den Pferden vorbeizulassen, und ich war herunter vom Wagen und im Gesprach mit dem Fuhrer, noch ehe mein Vater der kutchierte, wusste, was eigentlich los war. Der Fuhrer freute sich sehr mir alles erklaren zu konnen, denn er war stolz auf seine Machine. Er zeigte mir wie man die Kette vom Treibrad loste und einen kleinen Treibriemen zum Antreiben anderer Machinen auflegte. Er erzahlte mir, dass die Machine zweihundert Umdrehungen in der Minute machte und dass die Antriebskette sich auskuppeln liess, um den Wagen zum Stehen zu bringen, ohne die Machine ausser Betrieb setzen zu mussen. Letzteres ist eine Einrichtung die sich wenn auch in Veranderter Form bei unserem Modernen Automobil wieder findet. Sie ist bei Dampfmachinen, die sich leicht abstoppen und wieder in Gang bringen lassen nicht von Bedeutung, um so mehr aber bei Benzinmotoren.

Jene Lokomobile ist daran schuld, dass ich in die Automobiltechnik hineingetriet. Ich versuchte, Modelle herzustellen und brachte einige Jahre später auch ein recht brauchbares zusammen. Von jener Zeit an, da ich als zwölf jähriger Junge mit der Lokomobile zusammentraf,

bis auf den heutigen Tag, hat mein starkstes Interesse dem Problem der Herstellung einer selbsttatig fahrbaren Machine gegolten.

Wenn ich zur Stadt fuhr, hatte ich Taschen stets voller Krimskrams. Schraubenmuttern und Eisenteilchen. Nicht selten bekam ich kaputte Uhren in die Hande, die ich dann, zusammenzusetzen versuchte. Mit dreizehn Jahren gelang es mir zum erstenmal eine Uhr zusammenzusetzen, so dass sie richtig ging. Mit funfzehn Jahren konnte ich fast jede Uhr reparieren—obgleich meine Werkzeuge ganz primitiv waren. Solche Bastelei ist ungeheuer wertovll, aus Buchern lasst sich nichts praktisehes lernen—Machinen sind fur einen Techniker das gleiche wie Bucher fur einen Schriftsteller, und der echte Mechaniker musste eigentlich von fast allem wissen, wie es hergestellt wird. Daraus schopft er Ideen, und wenn er einen Kopf hat wird er versuchen sie anzuwenden.

वाचनपाठ ५.

Lotte an Schiller :—

Schon zweimal habe ich angefangen, Ihnen zu schreiben, aber ich fand immer, dass ich zu viel fuhle um es ausdrucken zu konnen. Karoline hat in meiner Seele gelesen ; und aus meinen Herzen geantwortet.

Der Gedanke zu Ihren Gluck beitragen zu konnen steht hell und glanzend vor meiner Seele. Kann es treue, innige Liebe und Freundschaft so ist der warme Wunsch meines Herzens erfullt, Sie glucklich zu sehn. Fur heute nichts mehr. Freitag sehen wir uns, wie freue ich mich unsern Kornern zu sehen und Sie lieber in meiner Seele lesen zu lassen, wie viel Sie mir sind... adieu ! ewig

Ihre treue Lotte.

Ich muss Ihnen ein Wort sagen. Sie fehlen mir so sehr, und es macht mir wohl Sie sehen zu lassen, dass ich Ihrer eben in diesen Momente dachte. Es ist mir so sonderbar zu Muthe wenn ich denke was alles hier unter uns vorge-

fallen ist; ich ahndete es nicht! Und noch oft ist es mir wie ein Traum, dass ich nun weiss dass Sie mich lieben- dass Sie es klar fuhlen können, wie meine Seele in der Ihrigen nur lebt. Ich mochte Sie waren hier, und ich konnte es Ihnen sagen nicht durch Worte, sondern in meinen Augen konnten Sie es lesen!

Lotte.

वाचनपाठ ६.

Nichts in unserem Lande bietet ein schlimmeres Beispiel fur die Art, wie sich ein unternehmen von dem Prinzip der Dienstleistung entfernen kann, als die Eisenbahnen. Wir haben eine regelrechte Eisenbahnfrage, deren Losung viel weises Nachdenken und Gerede gewidmet wurden. Jeder ist mit den Eisenbahnen unzufrieden. Das Publikum ist unzufrieden, weil so wohl die Passagier—wie die Fracht-tarife zu hoch sind. Die Besitzer der Eisenbahnen sind unzufrieden, weil sie behaupten, dass das in ihren Unternehmungen angelegte Geld sich nicht verzinse. Bei einem richtig geleiteten Unternechmen sollten aber alle Teile zufrieden sein. Wenn weder Publikum, noch Angestellte noch Besitzer durch ein Unternehmen gewinnen, dann muss in der Tat etwas in seiner Leitung nicht in Ordnung sein.

Ich will mich keineswegs als Autoritat auf dem Gebet der Eisenbahnen gebarden. Zwar mag es Eisenbahnsachverstandige geben, wenn aber die Dienste, die Heutzutage die Amerikanischen Eisenbahnen leisten, die Resultate des akkumulierten Wissens auf diesem Gebiete darstellen, so muss ich sagen, dass es mit meiner Hochachtung nicht gerade sehr weit her ist. Ich hege nicht den geringsten Zweifel, dass die Eisenbahndirektoren, die Männer die die wirkliche Arbeit leisten, fahig sind, die Eisenbahnen unseres Landes zur Zufriendeit aller zu leiten. Leider besteht aber auch kein Zweifel, dass diese eigentlichen Direktoren durch eine Kette von Umstanden so gut wie keine Macht besitzen. Und da liegt der wunde Punkt!

Den Männern, die von dem Eisenbahnwesen wirklich etwas verstehen, wird nicht gestattet, die Leitung auszuuben.

In dem Kapitel uber das Finazwesen haben wir auf die Gefahren hingiwiesen die mit unvorsichtigen Geldanleihen verbunden sind. Es ist klar, dass jeder, der *ad libitum* borgen kann, es vorziehen wird, von diesem Rechte Gebrauch zu machen. um die Fehler seiner Geschaftsfuhrung zu verdecken, statt diese Fehler selbset zu korriegiren. Unsere Eisenbahndirecktoren werden sozusagen gezwungen, zu borgen, weil sie von dem Entstehungstage der Eisenbahnen an nicht frei waren. Die leitende Hand im Eisenbahnwesen war nicht der Eisenbahndirektor, sondern der Finanzier. So lange die Eisenbahnen hohen kredit genosson, war mehr Geld durch Ausgabe von Aktien und durch Spekulation in Wertpapieren, als durch ehrliche Diensteistungen dem Publikum gegenuber zu gewinnen. Nur der geringste Teil der durch die Eisenbahnen verdienten Gelder ist zur Sicherung der eigentlichen Werte verwendet worden. Stiegen die Nettoeinnahmen durch eine geschikte Geschaftsfuhrung so hoch, dass den Aktionaren eine betrachtliche Dividende ausbezahlt werden konnte, dann benutzen die eingeweihten Spekulanten und eigentlichen Machthaber der Eisenbahnen die Dividende dazu, um erst ihre Aktien in die Hohe zu treiben und sie dann abzustossen und schliesslich auf Grund des durch den Verdienst Gestiegenen Kredits neue Aktien auszu geben. Wurden die Gewinne auf naturliche oder kunstliche weise zuruck getrieben, so kauften die Spekulanten die Aktien zuruck, um mit der Zeit eine neue Hausse und einen neuen Verkauf zu inszenieren.

" Ford ".

वाचनपाठ ७.

Zweiter Gesang.
Sanjaya sprach.

Als so von Mitleid ubermannt and tränenuberströmten Auge's.

Arjuna in Betrübnis sank, sprach Krishna zu ihm dieses Wort:

Der Erhabane sprach

Woher kommt dieser Kleinmut dir im Augenblicke der Gefahr ?

Unruhmlich und unwurdig ganz des edlen Manns, O Arjuna !

Verbanne die Unmännlichkeit ! Sie ziemt dir nicht. O Pritha Sohn !

Die Schwache, die erbarmlich ist, gib auf !

Erhebe dich, du Held !

Arjuna sprach

Wie soll ich hier in diesem Kampf den Bhishma und den Drona auch,

Die beide ich verehren muss, mit scharfen Pfeilen greifen an ?

Weit besser, die hochwurdigen Lehrer schonen
Und Bettlerbrot auf dieser Erde essen !
Denn tot' ich sie, ob sie auch schatzelustern.
Mit Blut befleckt fortan war' meine Speise !
Wir wissen es nicht, was mehr uns wurde frommen—
Wenn wir die Sieger—wenn wir die Besiegten !
Was soll das Leben uns, wenn wir getotet
Die Kuru Sohne, die dort vor uns stehen ?
Die jammervolle Lage bricht mein Wesen,
Die Pflicht verwirrt sich mir–ich muss dich fragen :
Was wäre die bessere Entschliessung ? Sag mir es,
Dein treuer Schuler bin ich—lehre du mich !

" *Bhagvadgita.*"

वाचनपाठ ८.

Krishna ist die grosse Gestalt, die im Mittelpunkte der Bhagvadgita steht. Er ist selbst der Bhagvanta der Erhabene, als dessen Sang (Gita) das Gedicht bezeichnet wird. Er ist es, nach dem auch die alte monotheistische Sekte der Bhagvatas sich benennt, als deren vornehmstes Erbaungsbuch wir die Bhagvadgita zu betrachten haben, ja der sogar aller Wahrscheinlichkeit nach als der stifter

dieser Sekte anzusehen ist. Davon geht Garbe aus und darauf legt er mit Recht ein besonderes Gewicht. Krishna der Sohn des Vasudeva und der Dewaki, der schon in der Chandogya Upanishada erwahnt wird, und zwar in sehr charakteristichem Zusammenhang mit angesprochen ethischen Lehren, er ist bekanntlich einer der Hauptthelden des Mahabharata, speziell der nationale Held des Stammes der Yadava, dem er entsprossen. Aber er ist nicht nur ein Sagenhafter Held, er ist ein wirklicher Mensch, eine historische Person gewesen,ein streitbarer Krieger, der zugleich Religionsstifter war, der in seinem Volke und unter den Verwandten Nachbarstammen eine theistische, resp, monotheistische Religion begrundete, die in der Folge eine starke Lebenskraft bewahrt hat nnd durch Ramanuja in 12, Jahrhundert nach Chr, neu reformiert zu hoher Bedeutung gebracht ward, die bis in die Gegenwart noch fort dauert. Es war von Anfang an eine populare Religion, die unabhangig von der Vedischen Uberlieferung und von dem eigentlichen Braḥmanentum, wahrscheinlich von vornherein die moralische Seite betonte, eine kraftvoll ethische Kshyatriya—Religion jener von Garbe schon fruher so eindrucksvoll geschilderten Zeit entsprossen, in welcher die Krieger und Konige in Indien so vielfach an Stelle der Priester, die geistige Fuhrung an sich gerissen hatten. Einige Jahrhunderte vor Budha, durfte dieser Held, in doppelten Sinne des Wortes, wohl gelebt haben, der nach einem Tode dann selbst zum Gott erhoben, resp, als eine Verkorperung des von ihm verkundigten und gefeirten grossen einen Gottes betrachtet wurde.—

वाचनपाठ ९.

Ich bin heute mehr gegen den Krieg als je zuvor, und ich glaube, das Volk im allgemeinen weiss auf der ganzen Welt—trotzdem die Politiker es nicht wissen—dass Kriege noch niemals Entscheidungen herbeigefuhrt haben. Der Krieg war es, der das geordnete fruchtbare Leben der ganzen Welt, in ein ungeordnetes, formloses Chaos verwandelt hat.

Freilich gibt es Menschen, die sich am Kriege bereichern; aber viele werden auch durch ihn arm. Und die Reichgewordenen sind nicht die, die draussen waren, oder die hinter der Front ehrlich mitgeholfen haben. Kein echter Patriot wird aus dem Kriege Geld ziehen. Keiner der es ehrlich meint, ware imstande, aus fremder Menschenleben Opfer Geld zu machen. Bis nicht Soldaten aus dem Einsatz ihres Lebens und Mutter durch Aufopferung ihrer Sohne Gewinn herauszuschlagen suchen-bis nicht diese Zeit gekommen ist darf kein Burger dadurch verdienen wollen, dass er seinem Lande die Mittel shafft, sich seines Daseins zu erwehren.

Wenn es wirklich weiter Krieg geben sollte, wird es dem anstandigen Geschaftsmann immer schwerer werden, es als sein gutes Recht zu betrachten, leicht erworbene, hohe Gewinne aus dem Kriege herauszuschlagen. Der Kriegsgewinnler verliert taglich an Ansehen. Selbst die Habiger wird sich eines Tages genotigt sehen, vor der uberwaltigenden Unpopularitat und Opposition Halt zu machen, die den Kriegsgewinnler trifft. Jeder Geschaftsmann sollte auf Seiten des Friedens stehen, denn der Friede ist seine starkste Stutze Und a' propos war der schopferische Geist jemals steriler als zu Kriegszeiten ?

Eine unvoreingenommene Untersuchung des letzen Krieges, der vorhergehenden Ereignisse und seiner Folgen ergibt unantastbaren Beweis, dass es in der Welt eine gewaltige Gruppe von Machthabern gibt, die es vorziehen, im Dunkeln zu bleiben, die weder Amter noch aussere Macht insignien erstreben, die auch keiner bestimmten Nation angehoren, sondern international sind—Machthaber die sich der Regierungen, der Welt—reichenden Geschaftsorganisationen der Presseagenturen, samtlicher Hilfsmittel der Volkspsychologie bedienen, um die Welt in Panik zu versetzen und die Macht die sie uber sie ausuben, noch zu erhohen. Es ist ein alter Spielertrick "Polizei" zu rufen, wenn gerade viel Geld zu ergreifen und sich aus dem Staube zu machen. Und so gibt es auch eine Macht in der Welt, die " Krieg ' schreit, und die in der Volkerverwirrung und während der gewaltigen Opfer, die

das Volk um des Friedens und der sicherheitwillen bringt mit der Beute davon läuft.

Was wir nicht vergessen durfen, ist dass wir zwar den militärichen Sieg errungen haben, dass er der Welt bisher jedoch noch nicht gegluckt ist die Kriegesschurer und-hetzer aufs Haupt zu schlagen. Wir durfen nicht vergesson, dass der krieg ja nur ein kunstlich fabriziertes Ubel ist, dass sich folglich auch nach einer ganz bestimmten Technik herstellen lasst. Eine Kriegshetzerkampagne wird nach ganz ahnlichen Grundsatzen wie jede andere Kampagne gefuhrt. Erst gilt es das Volk zu bearbeiten. Durch allerlei schlaue Geschichten wird das Volk gegen die Nation, mit der man Krieg zu fuhren wunsht, argwohnlich gemacht Erst wird das eine, dann das andere Volk argwohnlich gemacht. Dazu ist nichts weiter notig als einige Agenten, die etwas Grutze und kein Gewissen haben, und eine Presse, deren Interessen mit denen, die durch den Krieg profitieren werden, verknupft sind. Und sehr bald wird der "Auftakt" da sein. Es ist nicht im geringsten schwer, einen " Auftakt" zu finden, so bald der Hass zweier Nationen einen genugenden Hohepunkt erreicht hat.

In allen Landern hat es Manner gegeben, die sich uber den Ausbruch des Weltkrieges freuten und sein Ende bedauerten. Hunderte von amerikanischen Vermogen datieren aus dem amerikanischen Burgerkriege ebenso wie Tausende von neuen Vermogen aus dem Weltkrieg stammen. Niemand kann leugnen, dass Kriege ein gutes Geschaft fur die jenigen bedeuten, die diese Art von Geld lieben. Kriege sind eine Orgie von Geld nicht minder als eine Orgie von Blut.

वाचनपाठ १०.

Der vierte Akt der eigenartigste von allen, beginnt mit einem Vorspiel unter den Nymphen am Ufer eines Sees, die im Liede die Trennung von der geliebten Urvashi beklagen, die der Dienst des Sonnengottes zur Fruhlingszeit nicht mehr in ihre Mitte fuhre. Die Freundin berichtet von, deren neuem Lied. Urvashi und ihr Gemahl, so erzahlt sie

lebten in einem Hain am Giepfel des Kailasberges in ihrem Liebesgluck, der Konig habe dort einem mit Sand spielenden Madchen am Ufer der Mandakini lange zugesehen und damit Urvashi erzurnt; in iher Eifersucht habe sie des Gatten Versohnung abgewiessen und das gottliche Verbot, den jeder Frau verwehrten Hain Kumars zu betreten, in ihrem Zorn uberschsritten, wofur sie zur Strafe in eine Laine am Waldessaum verwandelt worden sei.

Wahnsinnig vor Schmerz irrt der Konig Tag und Nacht im Walde umher, um die Entschwundene zu suchen; er sieht eine Wolke, halt sie fur den Damon, der die Geliebte ihm entfuhrte, greift nach einer Erdscholle und will ihn bekampfen, da erkennt er seinen Irrtum ; er wendet sich an den Pfau, an Kuckuk, Flamingo, Biene, Elefant, Eber, Antilope, und fragt ein jedes, ob sie Urvashi gesehen; er vermutet sie in den Strom verwandelt, der die Wellen, wie sie die Augenbrauen, krauselt und seine Vogelreihe hebt und senkt, als ware sie ihr Gurtelband, bis eine Stimme vom Himmel ihm einen Zauberstein weist, mit dem versehen er einer Laine naht, die sich in seiner Umarmung in Urvashi verwandelt.

Der Konig tanzt in seinem Wahnsinn, kniet hin singt, weint, fallt in Ohnmacht, oder ist voll froher Hoffnung und lauscht auf das Echo, das seine Fragen zu beantworten scheint; der Wald mit seiner leuchtenden Blutenpracht erhebt sich vor uns, die Kundali mit ihren roten Bluten voller Wassertroppen erinnert ihn an das zornerfullte Auge der Geliebten, die rote Kadambablume an den von ihr getragenen Kopfputz, der Rasenplatz mit roten Käfern an ihr Brusttuch. Die ganze Szene ist trotz mancher von den Kritikern mit recht hervorgehobenen Unebenheiten ein virtuoses Stück dramatischer Kunst, das die höchste schauspielerische Ausbildung und völlige Durchdringung der schweren Rolle voraussetzt

" *Kalidas* "

Alfred Hillebrandt.

वाचनपाठ ११.

Die Ruck fahrt.

Nachdem Herr Muller und seine Familie drei Wochen in Berlin zugebracht hatten, wurde es Zeit fur sie, wieder heimzukehren. Wilhelm fragte seinen Vater, ob es möglich sei, zu Wasser zuruckzukehren. Herr Muller hielt es fur einen guten Gedanken ; die Seeluft wurde allen gut tun, meinte er. Er nahm eine Karte zur Hand und bemerkte, dass sie erst mit dem Zuge nach Stettin fahren mussten, um von dort-aus mit dem Schiffe nach Lubeck zu reisen.

Frau Muller war davon nicht sehr begeistert. Sie mochte die See nicht gern, weil sie leicht seekrank wurde, Gertrud und Frieda sagten auch dass sie lieber zu Lande reisen mochten.

So kam es, dass Herr Muller und Wilhelm zu Wasser und Frau Muller mit ihren zwei Tochtern zu Lande reisten. Die Land reisenden genossen wenigstens den Vorteil, dass sie wieder fruher zu Hause anlangten.

Der nachste Tag war der Tag der Abreise. Da beide Teile nach verschiedenen Richtungen fuhren, so mussten sie auch von verschiedenen Bahnsteigen abreisen.

Alle kamen fruher oder spater wohl-behalten wieder zu Hause an. "

" *J. Stuart Walters* ".

वाचनपाठ १२.

Ich weiss nicht, was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin.
Ein Marchen aus alten Zeiten
Das kommt mir nicht aus dem Sinn.
Die Luft ist kuhl und es dunkelt,
Und ruhig fliesst der Rhein ;
Der Gipfel des Berges funkelt
Im Abendsonnenschein.
Die schönste Jungfrau sitzet

Dort oben wunderbar,
Ihr goldnes Geschmeide blitzet,
Sie kammt ihr goldenes Harr.
Sie kammt es mit goldenem Kamme
Und singt ein Lied dabei ;
Das hat eine Wundersame,
Gewaltige Melodei.
Den Schiffer in kleinen Schiffe
Ergreift es mit wildem Weh ;
Er shaut nicht die Felsenrisse,
Er shaut nur hinauf in die Hoh',
Ich glaube, die Wellen verschlingen
Am Ende Schiffer und Kahn ;
Und das hat mit ihrem Singen
Die Lorelei getan.

" *Die Lorelei* "
(*Heine*).

वाचनपाठ १२.

Das Heidenroslein.

Sah ein Knab' ein Roslein stehen
Roslein auf der Heiden,
War so jung und Morgenschon,
Lief er schnell, es nah' zu sehen,
Sah's mit vielen Freuden.
Roslein, Roslein, Roslein rot,
Roslein auf der Heiden.
Knabe sprach: ich breche dich
Roslein auf der Heiden !
Roslein sprach : ich steche dich,
Dass du ewig denkst an mich,
Und ich will es nicht leiden.
Roslein, Roslein, Roslein rot,
Roslein auf der Heiden.
Und der wilde Knabe brach
's Roslein auf der Heiden ;
Roslein wehrte sich und stach,

Half ihm doch kein Weh und Ach,
Musst' es eben leiden.
Roslein Roslein, Roslein rot,
Roslein auf der Heiden.

(*Goethe*).

वाचनपाठ १४.

Das volle warme Gefuhl meines Herzens an den lebendigen Natur, das mich mit so viel Wonne uberstromte, das rings umher die Welt mir zu einem Paradiese schuf, wird mir jetz zu einem unertraglichen Peiniger, zu einem qualenden Geist der mich auf allen wegen verfolgt. Wenn ich sonst vom Felsen uber den Fluss bis zu jenem Hugeln das fruchtbare Thal uberschaute, und Alles um mich her keimen und quellen sah; wenn ich jene Berge vom Fusse bis auf zum Gipfel, mit hohen dichten Baumen bekleidet, jene Thaler in ihren mannichfaltigen Krummungen von den lieblichsten Waldern beschattet sah, und der sanfte Fluss zwichen den lispelnden Rohren dahin gleitete und die lieben Wolken abspiegelte, die der sanfte Abendwind am Himmel heruber wiegte; wenn ich dann die Vogel um mich den Wald beleben horte, und die millionen Muckenschwarme im letzten roten Strahle der Sonne mutig tanzten, und ihr letzter zuckender Blick den summenden Kafer aus seinem Grase befreite; und das schwirren und weben um mich her mich auf den Boden aufmerksam machte, and das Moos,das meinem harten Felsen seine Nahrung abzwingt, und das Geniste das den durren Sandhugel inunter wachst, mir das innere, gluhende heilige Leben der Natur eroffnete; wie fasste ich das alles in mein warmes Herz fühlte mich in der uberfliesenden Fulle wie vergöttert, und die herrlichen Gestalten der unendlichen Welt bewegten sich all belebend in meiner Seele.

" *Goethe* "

" Leiden des jungen Werthers. "

वाचनपाठ १५.

Faust und Mephistopheles

Mephistopheles.

Ich muss dich vor allen Dingen
In lustige Gesselschaft bringen,
Damit du siehst wie leicht sich's leben lasst
Dem Volke hier wird jeder Tag ein Fest.
Mit wenig Witz und viel Behagen
Dreht jeder sich im engen Zirkeltanz,
Wie junge Katzen mit dem Schwanz.
Wenn sie nicht uber Kopfweh klagen,
So lang der Wirth nur weiter borgt,
Sind sie vergnugt und unbesorgt.

Brander.

Passt auf ! passt auf ! Gehorchet mir !
Ihr Herrn gesteht, ich weiss zu leben ;
Verliebte Leute sitzen hier,
Und diesen muss, nach Standsgebühr,
Zur guten Nacht ich was zum Besten geben.
Gebt Acht ! Ein Lied vom neusten Schnitt !
Und singt den Rundreim kräftig mit !

Er singt

Es war eine Ratt' im Kellernnest
Lebte nur von Fett und Butter,
Hatte sich ein Ranzlein angemast't
Als wie der Doktor Luther.
Die Kochin hatte ihr Geist gestellt ;
Da ward es so eng ihr in der Welt,
Als hatte sie Lieb' im Leibe.

Chorus

Als hatte sie Lieb' im Leibe.

Brander

Sie fuhr herum, sie fuhr heraus
Und soff aus allen Pfutzen,
Zernagt', zerkratzt' das ganze Haus,
Wollte nichts ihr Wuthen nutzen ;

Sie thate gar manchen Ångstesprung
Bald hatte das arme Tier genug
Als hätte es Lieb' im Leibe.

Chorus

Als hatte es Lieb' im Leibe.

"*Goethe*"
Faust.

वाचनपाठ १६.

Abends gegen 8.

Lotte an Shiller :—

Guten Abend teurer Lieber, was machst du jetzt? O! es wird schon sein wenn ich dir diese Frage tun kann, und nur eine Türe zu offnen brauche. Ich ware heute Abend recht glucklich wenn ich mich recht pflegen konnte und ein interessantes Gesprach hören oder lesen hören könnte. Mein Kopf selbst ist nicht gut, er tut mir weh, und die feuchte Luft breitet ein wehsein durch den ganzen Korper aus. Wie wohl wird der Fruhling tun. Die Natur sprach mir lange nicht ans Herz, jetzt da ich glucklich und ruhig sein werde, wird sie mir viel geben—. Seit zwei Jahren war ich immer zu viel mit meinen Herzen beshaftigt, und ich vernahm ihre Schonheit nicht so. Warst du mit mir, so vergass ich gern das andre um mich her, warst du fern, so erfullte Sehnsucht mein Herz. Jetzt da ich weiss das wir einander gehören, und Trennung nicht mehr uns immer nachfolgt, so wird es ganz anders sein, und die Welt wird in neuen schönen Gestalten vor mir auftreten.—

Da ich jetzt Zeit habe, so muss ich dir einiges uber den Brief unsres Körners sagen, was mir als ich las wohl gleich klar wurde, aber ich konnte es nicht so sagen, weil mein Kopf zu dumpf war. Ich glaube nicht mein Geliebter, dass der Fall oft kommen könnte, dass ich dich verkennen sollte. Ich habe schon oft seine Bemerkungen auch bei dir gemacht, und finde diese Züge so in dein Wesen verflochten, dass sie unzertrennlich mit dir sind, wenn du auch Fehler hattest würde ich nachsichtig

sein. Es ist nicht Liebe, wenn man sich nur ein schönes Bild in der Seele entwirft, und diesen selbst alle Vollkommenheiten gibt, sondern, dies ist Liebe die Menschen so zu lieben, wie wir sie finden und haben sie die Schwachheiten, sie aufzunehmen, mit einem Herzen voll Liebe.

Meine Phantasie fuhrt mich bei dir gewiss nicht irre mein Geliebter, dein Bild steht klar und hell in meiner Seele und auch du hast hoffe ich das meinige so aufgefasst, denn verlieren mochte ich nicht, wenn du mich naher kenntest.

Auch ich habe in mir bemerkt, wie meine zuweilen zu grosse Ernsthaftigkeit, eine gewisse Ruhe in mir, und dann doch auch wieder ein Hang zur Schwermut, wie dies alles vielleicht zuweilen dir das Bild meiner Liebe nicht so hell und wahr zeigen konnte als ich sie im Herzen trage. Aber auch du wirst dich von den abwechselnden Gestalten meiner Seele nicht verfuhren lassen. Ich habe doch schon Manches gelitten in Leben, manche Schone Hoffnung war mir geraubt, ach es gibt so manche dass einen betruben kann! Die Erfahrungen die ich gemacht habe, haben diesen Hang zur Schwermut in mir entwickelt, und nun kann ich nicht andern, wenn in manchen Momenten diese Saiten wieder beruhrt werden, dass ich traurig bin. Ich mochte dir meine Art zu sein recht vor Augen legen, denn ich habe gern wenn mich Menschen die ich liebe, so kennen wie ich bin

---

*जर्मन-मराठी-शब्दसंग्रह.

Aal = (आल) ईल मासा, वोंबील.
abanderlich = (आब् एन्डालिश्) फरक होण्यासारखें, फरक होणारें, बदलणारें.
abändern = (क्रि.) (आब् एन्डर्न) फरक होणें, फरक करणें, बदलणें
abangstigen = क्रि (आब् एंग्स्टिगन्) काळजी वाटण्यास लावणें, भिवविणें, भेवडावणें.
abarbeiten = क्रि. (आब् आरबायटेन्) काम संपविणें, (कपडे) फाटून जाणें, (घोडा) थकून जाणें, थकाविणें, (बोट) पाण्यावर तरंगविणें, पाण्यावर सोडणें, sich ab... अत्यंत मेहनत करणें.
Abart = (स्त्री.) प्रकार.
abarten = (आब आर्टेन) बदलणें, वृत्ति बदलणें (खालीं जाणें.)
abatzen = ॲसिड लावून खावविणें.
abbalgen = (बाल्गन्) चामडें काढणें, साल-सालडें काढणें.
Abbau = (पु.) (बाऊ) बांधकाम, खोदकाम (खाण)
abbauen = एखादें घर (खोदून) काढणें, (जागेवरून उठविणें) काम करणें.
abbehalten (den Hut) = डोक्यावरून टोपी काढणें, (सन्मानार्थी)
abberufen = परत बोलावणें, मागें बोलावणें.
abbestellen = एकादा (हुकूम) रद्द करणें, एकादी जिन्नस विकत घेण्यासाठीं मागितली असतां, ती न घेणें.
abbezahlen = पैसे देऊन टाकणें.
Abbild = (न.) कॉपी, प्रतिमा, मूर्ति.
Abbitte = (स्त्री.) क्षमा, माफी.

---

* (या भागातील काही खुणाचे अर्थ, पु=पुल्लिंग, स्त्री=स्त्रीलिंग, न=नपुंसकलिंग. क्रि=क्रियापद, क्रि. वि=क्रियाविशेषण. ung=अंत्य असलेले सारे शब्द स्त्रीलिंगी असतात)

abbitten = क्षमा मागणें, माफी मागणें, एकाद्याचा तिरस्कार करणें, हलकें लेखणें.

abborgen = मागून घेणें, (उसनवारी करणें), कर्ज काढणें.

Abbruch = (पु.) नुकसान, तोड, फोड.

abdampfen = वाफ बनविणें.

abdanken = रजा देणें (सैन्य); गादी सोडणें, राजसंन्यास करणें.

Abdruck = (पु.) छाप, प्रतिमा, कॉपी.

abdrucken = छापणें.

Abend = (पु.) संध्याकाळ, सायंकाळ.

Abenteuer = (न.) अचाट कृत्य, अद्भुत कृत्य, धाडसाचें कृत्य.

Aberglaube = (पु.) अंधविश्वास, देवभोळेपणा.

abfertigen = सत्वर काम करणें, त्वरा करणें.

abfinden = तडजोड लावणें (पैसे देऊन टाकणें).

Abfindung = (स्त्री.) तडजोड.

Abgabe = (स्त्री.) कर, (कर देणें) देणें, खंडणी.

abgelegen = दूरचा, अतिदूरचा, फार लांबचा, बादरायण.

abgeneigt = मनाचा ओढा नसणें, मनाचा कल नसणें, उलटा कल असणें, संबंधीं.

Abgeordnete = (पु.) वकील, (बदली), प्रतिनिधि.

Abgesandte = (पु,) परराष्ट्रीय वकील.

Abglanz = (पु.) प्रतिबिंब.

abgrenzen = सीमा ठरविणें.

Abhang = (पु.) उतरण (डोंगराची), उतार.

Ablaut = स्वरभेद.

ablegen = काढणें, उतरणें, काढून ठेवणें.

ableugnen = नकार करणें, नाहीं म्हणणें.

abmelden = जाण्याविषयीं नोटीस देणें.

abmieten = भाड्यानें घेणें, (घर).

Abmieter = भाडेकरी.

Abonnent = (पु.) वर्गणीदार.

Abort = (पु.) शौचकूप.

Absatz = (पु.) विक्री, खप.

abscheulieh = किळसवाणें, भयंकर, हिडिस.

Abschied = (पु.) निघणें (गांवाला)—nehmen = परवानगी घेणें, (गांवाला निघण्यासाठीं परवानगी घेणें), रामराम ठोकणें, (त्यानें पुण्याला रामराम ठोकला), निरोप घेणें.

abschildern = रंगविणें, चित्र काढणें, वर्णन करणें.

abschlachten = संहार करणें, कापून काढणें.

Abschlag = (पु.) भाव उतरणें (बाजार).

abschlagig (Antwort) = नकारार्थी (उत्तर).

Abschnitt = (पु.) छेद.

abschreiben = कॉपी काढणें.

abschutteln = गदगदां हलविणें.

abschwachen = कमी होणें, अशक्त होणें.

abspielen = प्रतिबिंब पाडणें, प्रतिबिंबित करणें.

absprechen = (आब श्प्रेशेन्) = नकार करणें, नाहीं म्हणणें.

abstammen = कुलांत उत्पन्न होणें, कुलांत जन्म घेणें.

Abstand = (पु) अंतर, फरक (वय).

absteigen = उतरणें, (एकाद्या हॉटेलांत उतरणें—मराठीप्रमाणेंच) (गाडींतून) उतरणें.

Abstiege = (पु) उतार. (डोंगराचा).

abstimmen = मत देणें, सूर लावणें.

abstossen = ढकलणें, गर्दी करणें, धक्काबुक्की करणें.

abstreichen = काढून टाकणें (यादींतून नांव काढून टाकणें), लिहिलेलें खोडून टाकणें.

Absturz = (पु) कडा, (तुटलेला कडा).

absturzen = कड्यावरून कोसळणें.

absuchen = सर्वत्र धुंडाळणें.

Abteil = (पु.) भाग, विभाग.

aburteilen = (शेवटचा, अखेरचा) निवाडा करणें.
abwagen = वजन करणें.
abwandeln = शब्द, (नाम किंवा क्रियापद) चालविणें.
abwechseln = अलटापालट करणें, बदलणें, आळीपाळीनें बदलणें.
Abweg = (पु) भलता मार्ग, गैर मार्ग, आड मार्ग.
Abwehr = (स्त्री) संरक्षण, (शत्रूच्या विरुद्ध)
abweichen = मतभेद होणें, मत बदलणें, परावृत्त होणें.
abweisen = टाकणें, नकार करणें.
abwerfen = टाकून देणें, (शस्त्र) फेंकून देणें.
abwesend = गैरहजर.
Abwesenheit = (स्त्री.) गैरहजरी.
abzahlen = पैसे देणें, पगार देणें.
abzählen = (आब्‌ छेलेन्‌) मोजणें, (अंक, रुपये. इ.)
abziehen = वगळणें, उणें करणें, छापणें, (चित्र) एकावरून दुसऱ्यावर (छापणें) चिकटविणें.
Abzug = (पु.) परतणें, (सैन्य) माघार घेणें, मागें हटणें.
Achse = (स्त्री.) दांडा, (चाकाचा) आंस.
Acht = (स्त्री.) लक्ष, ध्यान. (geben Sie Acht =लक्ष द्या.)
Achtung = धोक्याची सूचना आदर. (alle Achtung) अत्यंत आदर. (सैन्य)
Ackerbau = (पु) शेतकी.
ackern = नांगरणें.
Adel = (पु) कुलवान, कुलशीलवान.
Ader = (स्त्री) धमनी, रक्तवाहिनी, जलवाहिनी.
adieu = (आड्यू, फ्रेंच) रामराम, (जाण्याच्यावेळीं) नमस्कार.
Adverb = (न.) क्रियाविशेषण.
Aeroplan = (पु.) आकाशयान. विमान.
Affe = (पु.) माकड, वानर.
ahnden = (आन्डेन्‌) सूड उगविणें, सूड घेणें.
ähneln = सारखा दिसणें, (तो त्याच्यासारखा दिसतो).

ahnen = आंतून वाटणें, एकादी गोष्ट घडणार असें आपो-
आपच वाटूं लागणें.

Ahnung = (स्त्री.) कल्पना, विचार.

Akademie = (स्त्री.) विद्यालय, पीठ, विश्वविद्यालय.

Akte = (स्त्री.) कायदेशीर कागद, (खरेदी खत वगैरे) करार-
मदार, कायदे खत.

Aktie = (स्त्री.) शेअर, फंड.
(Aktiengesselschaft = रजिस्टर्ड कंपनी,
शेअरवाली कंपनी.).

Album = (न.) चित्रसंग्रह, आल्बम्.

allbekannt = भामटा, भुरटा.

allenfalls = अगदींच जरूर पडल्यास.

Allgemeinheit = (न.) सार्वत्रिक, जनता, सार्वजनिक (पणा).

Alpen = (अनेकवचन) आल्पस पर्वत.
(Alpenstock = पर्वतावर चढण्यासाठीं उपयोगी
काठी).

Altertum = (स्त्री.) प्राचीन वस्तु.
(......skunde = प्राचीन विद्या) archeology.

Ameise = (स्त्री.) मुंगी.

Amt = (न.) कचेरी, ऑफीस.

Amtmann = (पु.) बेलीफ, फौजदार, मॅजिस्ट्रेट.
(Amts-bezirk = हुकमतीची सीमा.);
(Amts-blatt = सरकारी पत्र-पत्रक).
(Amts-Bruder = सहकार्यवाह).
(Amts-richter) = फौजदार, District Ma-
gistrate डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रेट.

amusant = चमत्कारिक, आश्चर्यकारक.

Analyse = (स्त्री.) (अनाल्यीज) पृथक्करण.

Anatom = शारीरशास्त्रज्ञ.

anbeten = पूजा (अर्चा) करणें.

Anbetung = (पु.) पूजा.
*anbieten = (sich-an......... सिश आनबीटेन्)
= आपण होऊन उपयोगीं पडणें, चाकरी करणें, सर्वस्व वाहून घेणें, (लिलांवांत पहिली किंमत पुकारणें, बोलणें.)
anbinden = बांधणें, (झाडावर कलम बांधणें).
(mit jemandem-anbinden) = एकाद्याशीं मुद्दाम भांडण उकरून काढणें.
Anblick = (पु.) देखावा, पहाणें, दर्शन.
(beim ersten Anblick) प्रथम दर्शन.
anblicken = सभोंवार पहाणें.
Anbruch = (पु.) (आनब्रूख) आरंभ. des Tages = सूर्योदय (दिवसाचा आरंभ) दिवस उजाडणें.
Andacht = (स्त्री.) भक्ती, एकाग्रता.
Andenken = (न.) (आन् डेंकेन्) आठवण, स्मृति.
Andrang = (पु.) गर्दी, गडबड.
anerbieten = सेवेशीं वाहणें, (हजर होणें)
anerkennen = पावती देणें, ओळखणें, ओळख पटणें.
Anfahrt = (स्त्री.) आगमन (बोट) धक्का. (उताराची जागा)
Anfall = (पु.) हल्ला, झडप.
Anfang = (पु.) आरंभ, सुरुवात.
Anfangs buchstabe = आरंभींचें मूळाक्षर.
Anfänger = नुक्ताच कामास लागलेला.
Anforderung = (स्त्री.) हक्क (दाखविणें) मालकी सांगणें.
Anfrage = (स्त्री.) चौकशी, मागणी.
anfragen = चौकशी करणें, विचारणें.
anfuhren = चालक होणें, वाटाड्या बनणें, मार्ग दाखविणें, अध्वर्यु होणें.
Anführer = (पु.) चालक, संचालक, मुख्य, नायक.

Anführung = चालकत्व, अवतरण (एखाद्या वाक्याचें...)
(— s zeichen = अवतरण चिन्ह).

Angabe = (स्त्री.) अंदाजपत्रक, हकीकत, म्हणणें.

Angeber = (पु.) (गुप्त) माहिती देणारा.

angeboren = स्वयंसिद्ध, अजात.

Angebot = (न.) सवाल. (पहिला सवाल).

angehen = आरंभ करणें, सुरुवात करणें.

angehören = मालकी असणें, संबंध असणें.

angehörig = संबंधीं.

Angeklagte = (पु.) गुन्हेगार, प्रतिवादी.

angelangen = येणें, पोहोंचणें.

Angeld = (न.) इसारा.

angelegen = जवळचा, नजीकचा, चिकटलेला, संबंध.

angenehm = सुखकारक, रुचकर, आवडणारे, प्रिय.

angenommen = गृहीत धरून. (—dass = ग्रहीत धरून चालूं या कीं)

angesehen = आदरित, सन्मानित.

Angesicht = (न.) चेहरा, तोंड, —s = प्रत्यक्ष, त्यायोगें, च्या मुळें.

Angewohnheit = (स्त्री.)संवय, चाल, रीत

Angst = (स्त्री.) (आंग्स्ट) = काळजी, हुरहुर, भीति.

angstigen = (ऐंग्स्टिगन् = काळजी—भीति वाटणें—वाटविणें.

Anhalt = (पु.) थांबणें, (शेंवटचा), (— s punkt)
मुद्याचा प्रश्न.

Anhang = (पु.) पुरति, जोड, (शेवटीं जोडलेले).

anhören = लक्ष लावून ऐकणें.

Ankauf = (पु.) खरेदी.

Anklage = (स्त्री.) तक्रार, फिर्याद.

Anklager = (पु.)फिर्यादी.

ankleiden = कपडे घालणें.

anknopfen = बटन—गुंडी लावणें.

ankommen = येणें, पोहोंचणें.
ankundigen = जाहीरात देणें, दवंडी पिटविणें, जाहीर करणें.
Ankunft = (स्त्री.) आगमन.
Anlage = (स्त्री.) फिरण्याची जागा, विहाराची जागा, पार्क बुद्धि, मनःप्रवृत्ति.
Anlass = (पु.) कारण, प्रसंग.
Anleihe = (स्त्री.) उसनवारी, कर्ज.
anmelden = हजरी देणें, आल्याबद्दल कळविणें, खबर देणें.
Anmut = (आन्मूट) (स्त्री.) सौंदर्य, सुकुमारपणा.
annehmen = घेणें, कबूल करणें, गृहीत धरणें.
anpassen = शोभणें, बरोबर लागू होणें.
Anrecht = (न.) हक्क.
Anrede = (स्त्री.) व्याख्यान, मानपत्र.
Anruf = (पु.) आमंत्रण, आर्जवानें बोलावणें,
Ansatz = (पु.) साका, गंज.
anschaffen = पैदा करणें.
Anschauung = (स्त्री.) दृष्टी, नजर, विचार.
Ansicht = (स्त्री.) दृश्य, देखावा.
Anspruch = (पु.) हक्क, सोंग.
(in Anspruch nehmen = घेणें, स्वीकारणें), विचारांत घेणें.
Anstalt = (स्त्री.) संस्था, व्यवस्था, तजवीज.
Anstand = (पु.) सभ्यपणा, औचित्य.
(anstand nehmen = शंका घेणें, कचरणें, नाहीं होय म्हणणें).
anstatt = ऐवजीं—च्या जागीं.
anstaunen = टक लावून पहाणें.
ansteigen = चढणें, वर बसणें.
anstellen = प्रयत्न करणें, प्रयोग करणें, ठेवणें.
Anstoss = (पु.) अडथळा, धक्का, आवेग. ohne – = अस्खलित.
anstreichen = रंगविणें, खूण करणें.

anstrengen = मेहनत करणें. sich =शक्यतोंपर्यंत मेहनत करणें.
Anstrich = (पु.) रंग, वार्निस.
Anteil = (पु.) भाग, विभाग, वाटा.
Anlitz = (न.) चेहरा, चेहेरेपट्टी.
Antrag = (पु.) दान, प्रदान, (पार्लमेंट =ठराव मांडणी,) ठराव, सूचना.
antreffen = भेटणें, भेट होणें.
antreten = आरंभ करणें, नोकरीवर रुजू होणें, बाहेर गांवीं जाण्यास निघणें.
Antrieb = (पु.) उद्देश, हेतु, मनोभावना.
Antwort = (स्त्री.) उत्तर, जबाब.
anvertrauen = विश्वासानें एकादी गोष्ट सांगणें, सोंपाविणें.
anverwandt = संबंधी.
Anwalt = (पु.) वकील, कायदेपंडित, सॉलीसिटर.
anweisen = (आन् वायजेन) लिहून देणें, सही करणें,—नांवें लिहून देणें, सल्ला देणें, काम सांगणें. (नां. पु. चेक, ड्रॉफ्ट, हुंडी)
anwendbar = योग्य, लागू पडेल असा, शक्य कोर्टींतील, जोडणें (जोडण्याजोगा.)
Anwesen = (न.) इस्टेट, जमीन जुमला.
anwesend = समोर, हजर असलेला.
Anwohner = (पु.) शेजारी.
Anzahl = (स्त्री.) संख्या, (पुष्कळ, असंख्य).
Anzeige = (स्त्री.) जाहीरात, (वर्तमानपत्र) जाहिर खबर, प्रसिद्धिपत्र.
*Anzeiger = वर्तमानपत्र, (जाहिर खबर देणारा, प्रसिद्धि करणारा). (जसें Lokal Anzeiger = लोकाल आन्छायगर = त्या जागेचें (गांवचें) प्रसिद्धिपत्रक)
*anziehen = (आन् छीएन्) sich कपडे घालणें (अंगावर कपडे घालणें), ओढणें, घरी (गाडी) हकलणें, मन ओढणें (Heere) = सैन्यामधील मार्च)

Anziehung = मनाचा ओढा,आकर्षण-s- Kraft मन ओढण्याची शक्ति आकर्षकता.

Anzug = (पु.) कपडे, (कोट वगैरे—सूट) = आगमन, येणें,

anzuglich = (आन् ध्यूग्लिश्) उद्धट, keit = उद्धटपणा.

Apparat = (पु.) यंत्र (कोणतेंही.)

*Arbeit = (स्त्री.) काम, उद्योग, (Arbeiter = काम करणारा (Arbeitgeber = काम देणारा, मालक,—nehmer = काम करणारा, Arbeitsam = कष्टाचें काम, कठीण काम. Arbeitsamkeit = उद्योगप्रियता. दीर्घोद्योगाची हौस. (Arbeitsbiene = कामकरी मधमाशी. — einstellung = संप.— lohn = तनखा, पगार, रोजमुरा, — los = कामधंदा नसलेला, रिकामा, बेकार. — losigkeit = बेकारी, निरुद्योग, — shen = कामाचा कंटाळा करणारा, भिणारा, Arbeitsheu (स्त्री.) = आळस — stube किंवा zimmer = काम करण्याची जागा, खोली (स्टूडिओ). — tag = कामाचा दिवस. — unfahig = काम करण्यास अयोग्य, कुचकामाचा, — zeug = कामाचें हत्यार (कामकऱ्याचें अवजार).

arg = दुष्ट, वाईट, भयंकर.

Armen—anstalt = अन्नछत्र. (गरीब लोकांच्यासाठीं धर्मशाळा व अन्नछत्र). — haus = धर्मशाळा. — kasse = गरीबांच्यासाठीं निधि. — pflege = दरिद्र्यांचें संगोपन, काळजी, सेवा. — schule = दरिद्र्यांची शाळा. — steur = दरिद्र्यांसाठीं उभारलेला फंड.

Arz(e)nei = (स्त्री.) औषध. — kunde = औषधी ज्ञान. — mittel = उपाय, उपचार. — trank = घोट (औषधाचा एक डोज). — ware = औषधी.

Arzt = (पु.) वैद्य, डॉक्टर. (स्त्री.) Ärztin = डॉक्टरीण.
Asche = (स्त्री.) राख.
Aschen—becher = (बेशर) राख टाकण्याची कुंडी (विडी वगैरे).
Ast = (पु.) फांदी.
Atelier = (न.) स्टूडिओ, काम करण्याची जागा, (एकाद्या शिल्पकाराची) (फ्रेंच शब्द = उच्चार **अतेलिए**—पण जर्मन उच्चार **अटेलिएर**).
Aue = (स्त्री.) नदीबूड जमीन, सुपीक शेताची जागा.
aufbehalten = राखून ठेवणें.
aufbessern = दुरुस्त्या करणें, (कपडे) ठिगळ लावणें.
aufbewahren = जपून ठेवणें, राखून ठेवणें.
aufbrausen = फेंस येणें.
aufbugeln = इस्तरी करणें.
aufbursten = साफसूफ करणें (ब्रशानें)
aufdecken = झांकण काढणें, उघडें करणें, टेबलावर जेवण्यासाठीं व्यवस्था करणें.
aufdrucken = छापणें, छाप मारणें, डाग लावणें.
aufdrucken = जोर देणें.
Aufenthalt = (पु.) रहाण्याची जागा, रहाणें, मुकाम, मुकामाची जागा, (रेल्वे) थांबण्याची (वेळ).
auferziehen = वाढविणें, पालनपोषण करणें.
auffassen = विचार करणें, ध्यान देणें.
Auffassung = विचार, आकलन. —s kraft = विचार, आकलन-शक्ति.
Aufflug = (पु.) उतार, वरून खालीं उतरणें.
Aufforderung = विनंति, आमंत्रण, बोलावणें, आव्हान.
Aufgabe = (स्त्री.) धडा, पाठ, काम, (eines Briefes Aufgabe = पत्र पोस्टांत टाकणें,
Aufgabe einer Stelle = जागेचा राजीनामा देणें.

Aufgang = (पु.) चढाव, चढ, जिना.
Aufgebot = (न.) जाहीरनामा, जाहीरखबर.
Aufgeld = (न.) इसारा, (अगोदर दिलेलें द्रव्य). हप्ता.
aufgelegt = वाटेस लावणें, खपविलें जाणें, विल्हेवाट लागणें.
aufgiessen = ओतणें (चहा) किंवा तापलेला रस.
aufhalten = थोपवून धरणें, (दार) उघडें ठेवणें, थांबविणें, थांबवून धरणें.
aufhorschen = ध्यान देऊन ऐकणें, काळजीपूर्वक ध्यान देणें.
aufhoren = थांबविणें, da hort doch alles auf = आतां याच्या पुढें कोणाची मात्रा चालत नाहीं.
autklaren (sich) = म्हणणें बाजू पुढें मांडणें, समजूत घालणें, म्हणणें, सांगणें.
aufkleben = चिकटाविणें.
aufkommen = उठणें (जसें एकाद्या आजारांतून) जगणें, वांचणें, बरें होणें, (चालरीत) चाल पडणें.
Aufmerksamkeit = (स्त्री.) ध्यान, अवधान, लक्ष्य.
aufnehmen = कल्पना करणें, संकल्प करणें,घेणें, मनांत आणणें.
Aufnahame = (स्त्री.) चित्र, फोटोग्राफ, नकाशा, (सर्व्हे),
aufraumen = व्यवस्था लावणें, (घर) व्यवस्थित ठेवणें,
aufschlagen = ठोकणें, (किंमत, भाव,) वर जाणें, वर चढणें.
aufschreiben = (आउफ श्रायबेन्) लिहून टिपून घेणें, टिपणें, तयार करणें.
Aufschrift = लेख (शिलालेख, ताम्रपट) — eines Briefes = पत्ता, (पत्रावरील पत्ता).
Aufstand = (पु.) बंड, (... ständisch = बंडखोरीचा, (राजद्रोही).
aufstellen = मांडणें, (व्यापारासाठीं) जिनसा मांडणें, प्रदर्शन मांडणें.
Auftrag = (पु.) काम (सोंपाविलेलें), कमिशन, आज्ञापत्र, हुकूम.

Auftritt = (पु.) (नाटक) प्रवेश, (आंतून प्रवेश करणें).
aufzeichnen = रजिस्टर करणें.
Aufzug = (पु) मिरवणूक, परेड.
Augenblick = (पु.) क्षण.
ausarbeiten = काम संपविणें, वाढविणें, पूर्ण करणें.
ausarten = हीन बनणें, (हीनकस बनणें).
ausatmen = उच्छ्वास टाकणें, प्राणोत्क्रमण होणें, प्राण जाणें.
ausbilden = सुधारणें, निगा राखणें, शारीरिक व्यायामानें पुष्टि वाढविणें.
ausbringen = बाहेर आणणें, उतरविणें. (jemands gesundheit — = एकाद्याचें आयुरारोग्य चिंतणें (जेवणाचे वेळीं).
Ausbruch = (पु.) उद्भव, (रोग) स्फोट, (ज्वालामुखी) (कैदी) फोडून पळून जाणें.
Ausdauer = (स्त्री.) सहनशीलता, सोशीकपणा.
Ausdruck = (पु.) उच्चार, शब्दोच्चार, म्हण.
(Technische Ausdruck = पारिभाषिक शब्द).
ausdrucklich = मुद्दाम, आग्रहानें, जोरानें, बजावून.
Ausfall = (पु.) निकाल, तुटवडा.
Ausflucht = (स्त्री.) टाळाटाळ, चुकविणें.
Ausflug = (पु.) सहल, हवा खाण्यासाठीं, दूर जाणें, हवाखोरी.
Ausfuhr = (स्त्री.) परदेशी (माल) पाठविणें, जावक.
ausfuhren = काम संपविणें, बाहेर देशीं (माल) पाठविणें.
ausfuhrlich = साद्यंत (हकीकत), सविस्तर.
Ausgabe = (स्त्री.) आवृत्ति, (die erste Ausgabe = प्रथमावृत्ति = पुस्तकाची) प्रसिद्धि, देणें, रुजू करणें, (द्रव्य) खर्च.
ausgenommen = व्यतिरिक्त, अपवाद होणें, शिवाय.
(Ausnahme = अपवाद) ausmnhmsweise = अपवादात्मक
Ausgleich = (पु.) समेट, एकीकरण, तहनामा.
aushalten = सहन करणें, सोसणें.

Aushang = नोटीस बोर्ड, पोस्टर.
aushungern = उपास काढणें.
Auskunft = (स्त्री.) माहिती, बातमी.
Auslage = (स्त्री.) खर्च, मुद्दल.
Ausland = (न.) परदेश, (Ausländer = परकी, परदेशस्थ)
Ausrede = (स्त्री.) सबब, बहाणा.
ausschliesslich = (आउस् श्लीसालिश्), सर्वस्वीं.
Ausrustung = तजवीज, बंदोबस्त, साधनसामुग्री (देणें.)
Aussprache = (स्त्री.) उच्चार.
Ausspruch = (पु.)न्याय, निर्णय, निवाडा, (शिक्षा).
Auswahl = (स्त्री.) परीक्षा, निवडलेलें, पसंत झालेलें.
ausweichen = मार्गेपुढें ढकलणें, (आगगाडी) दुसऱ्यासाठीं जागा करणें, टाळाटाळी करणें.
Ausweis = (पु.) पुरावा, मुद्दा.
auszeichnen = नांव मिळविणें, (sich).
(ausgezeichnet = सर्वोत्कृष्ट, उत्तमोत्तम, बहारीचें.
ausziehen = कपडे उतरणें, वजा करणें.
Auszug = (पु.) निघणें, सारांश.

B

Bach = (पु) ओढा, पाणवठा, लहानशी नदी.
bange = काळजी, भीति. mir ist bange = मला भीति वाटते.)
Banne = (स्त्री.) बंदी, मनाई.
barmherzig = उदार अंतःकरणाचा, क्षमाशील, (-ge-Schwester = दयेची देवता = keit = दया, क्षमा, उदारता.)
beachten = लक्ष देणें, ध्यान देणें, (-wert = ध्यान देण्याजोगे, योग्य-)
beauspruchen = ढोंग करणें, खोटा हक्क दाखविणें.

bedanken = आभार मानणें, धन्यवाद देणें. (–sich fur,ich bedanke mich fur—)

Bedarf = (पु) जरूरीचे जिन्नस, मागणी.

bedauerlich = शोककारक, वाईट वाटण्याजोगें.

bedauren = वाईट वाटणें (ich bedaure sehr dass ich— मला वाईट वाटतें कीं—

bedenken = विचार करणें......)

(ich bedenke mich anders माझा विचार पालटत आहे)

bedenklich = संशयास्पद, अत्यंत कठीण अवस्थेंत असणें.

bedeuten = अर्थ होणें, (was soll es bedeuten = याचा अर्थ काय ?)

es hat nichts zu bedeuten = त्यांत कांहीं हाशील नाहीं.

bedeutend = विचारार्ह, महत्वाचें.

bedingt = अटीसहित, unbedingt = सपशेल, अटीरहित.

Bedrangnis = (स्त्री) आपत्ति, दुरवस्था.

Bedurfnis = (न) जरूरी, आवश्यकता.

beeinflussen = वजन टाकणें, भार टाकणें.

befangen = ग्रस्त, कलुषित.

Befehl = (पु.) हुकूम.

Beforderer = (पु.) संचालक, उत्पादक.

begabt = बुद्धिवान.

begluckwunschen = धन्यवाद गाणें, अभिनंदन करणें.

begnadigen = क्षमा करणें.

begnugen = पुरे असणें, संतुष्ट असणें.

begreiflich = विचारणीय (un— = अज्ञेय, न उकलणारें.)

behagen = सुख,-आराम, समाधान वाटणें, मानणें (ना. न)=सुख, आराम, समाधान.

behaupten = प्रतिपादन करणें.

Beifall = (पु) पसंती.

beifugen = बरोबर देणें, सोबत पाठविणें, (या पत्रासोबत मी कांहीं पुस्तकें पाठविलीं आहेत, ich habe einige Bucher mit diesem Brief beifugen lassen)

Beilage = (स्त्री) पुरवणी (वृत्तपत्राची, पुस्तकाची.)
beischreiben = मार्जीनमध्यें लिहिणें.
Beispiel = (न) उदाहरण (zum Beispiel = उदाहरणार्थ)
beistimmen = मत देणें, सारखें मत असणें.
beitragen = वाढविणें, भर घालणें.
Beitrag = (पु) भर.
(zu der Freude deines Lebens beitragen zu können = तुझ्या जीविताच्या सुखांत भर घालण्यासाठीं.)
आनंद द्विगुणित करणें—इत्यादि.
Belang = (पु) महत्त्व, (von keinem Belang = कुच कामाचं) (was mich belangt = माझ्याविषयीं,—बद्दल.)
beleidigen = उपमर्द करणें, अपमान करणें.
beliebig = कोणतेंही, वाटेल तें.
bemerken = म्हणणें, पहाणें, सूचित करणें.
bemittelt = सधन, साधनयुक्त.
benachrichtigen = आलेल्याची खबर देणें, बातमी कळविणें.
bequem = सुव्यवस्थित, आनंदानें, मजेनें.
bereit = तयार.
bereits = केव्हांच.
beruhmt = प्रसिद्ध, सुविख्यात, सुप्रसिद्ध, कीर्तिमान.
beruhren = हात लावणें (nicht mit Händen beruhren= हात लावूं नये !)
bescheiden = ठराविक, निश्चित, मुकर केलेले.
beschreiben = वर्णन करणें.
Beschwerde = (स्त्री) संकट, तक्रार.
beseligen = आशीर्वाद देणें.
Besinnung = होष, शुद्धि, (शुद्धीवर येणें.)
(wieder zur Besinnung kommen = पुनः शुद्धीवर येणें.)

besonnen = दूरदर्शित्व, विचार (दूरवर).
besorgen = काळजी वाहणें, तरतूद करणें.
besprechen = वादविवाद, (Besprechung = विवाद.)
(पुस्तकावर अभिप्राय देणें, अवलोकन).
Bestandteil = (पु.) घटकावयव.
(wesentlicher Bestandteil = मुख्य घटकावयव).
bestehen = असणें, परीक्षा उतरणें.
bestehen aus = ची बनलेली असणें.
bestellen = हुकूम देणें (खाण्यासाठीं मागविणें), मागविणें.
bestimmt = निश्चित, एक, ठराविक.
(sich bestimmt ausdrücken = स्पष्टपणें म्हणणें).
Betracht = (पु.) दृष्टिपथ, in Betracht nehmen=विचारांत घेणें.
Betreffen = संबंध असणें. was mich betrifft = माझ्यापुरता.
(Betreffend = सद्रहु, उपरिनिर्दिष्ट.
der Betreffende Person = सद्रहु मनुष्य.
Betrieb = (पु.) व्यवस्था, दुकान वगैरे.
(Betriebs-Direktor = मुख्य कार्यवाहक संचालक.)
Betrubnis = (स्त्री.) दुःख, क्लेश—आवेग.
Betrug = (पु.) फसवेगिरी.
beurteilen = निवाडा करणें, टीका करणें, विचार करणें.
bevollmachtigen = अधिकार देणें, अधिकृत करणें.
Bewahrung = सुरक्षित ठेवणें.
Bewegung = चळवळ, आंदोलन.
Bewerber = (पु.) उमेद्वार, अर्जदार.
bewillkommen = स्वागत करणें.
bewirken = लागू होणें.
bewirten = पाहूणचार करणें.

bewirtschaften = व्यवस्था करणें.
Bewohner = (पु.) रहिवाशी.
Bewust = शुद्ध (शुद्धीवर असणें.)
Bewustsein = शुद्धि.
bei-behalten = राखणें, जवळ ठेवणें.
—blatt = (न.) पुरवणी (पत्रक.)
—bringen = पुढें आणणें (पुरावा साक्षीदार.)
= शिकविणें, शिक्षण देणें.
—fall = (पु.) पसंती, टाळ्या.
—kommen = पोहोंचणें.—धजणें, धारिष्ट करणें.
(Ich lass mich beikommen.)
—leid = (न.) दुखवटा, दुःखाचे वाटेकरी.
beziehen = प्रवेश करणें, (ich beziehe mich an der Universitat......)
Beziehung = संबंध, in dieser Beziehung = या संबंधांत—
—s weise. अनुक्रमें.
bezuglich = संबंध असलेले.
Bimsstein = (पु) ज्वालामुखींतून निघणारा दगडाचा फेंस (हलका) प्यूमिस दगड.
Blase = (स्त्री) फुगा, कोश.
Blech = (न) पातळ पत्रा. टिनचा पत्रा.
Blute = (स्त्री.) मोहोर (फुलांचा बहर)
Bosheit = दुष्टपणा, खाष्टपणा,
Bremse = (स्त्री.) ब्रेक, दाब. (आगगाडी, मोटर वगैरे)
Brief = (पु.) पत्र, Briefmarken = तिकीट,
—sammlung = तिकिटसंग्रह.
Brille = (स्त्री) चष्मा (डोळ्याची) आरशी.
Bruhl = (फ) दलदलीची जागा.
Buhne = (स्त्री) (नाटकग्रह) रंगभूमि.
(—n-dichter = कवि, नाटककार)

Bummel = (पु) भटकणें, einen Bummel
machen = भटकणें, फिरावयास जाणें.
Bummelzug = हळू जाणारी आगगाडी.

Bummler = भटक्या, (बदमाष)

Bundes—(genosse) = संयुक्त (राष्ट्र)—Statt
संयुक्त संस्थान—tag
संयुक्त संस्थान परिषद्—rat, = मंत्रिमंडळाचा सभासद्

Burger — meister = लॉर्ड मेयर, स्थानिक स्वराज्याचा अध्यक्ष.
—Schule = माध्यमिक शाळा.
—sinn = देशभक्ति, नागरिकत्वाचा अभिमान.
—Stand = मध्यम वर्ग.
—steig = फुट पाथ, —wehr = नागरिकांचें सैन्य.

bzw (अशी संकुचित अक्षरमालिका = beziehungsweise = त्याचप्रमाणें) अनुक्रमें.

C.

Cafe = (न.) (काफे) चहा कॉफीचें दुकान
(फराळाचें दुकान)

Chaussee = (स्त्री) (शोसे) हमरस्ता, भव्य रस्ता.

Chef = (पु) (शेफ्) मुख्य, अध्वर्यु.

Courage = (स्त्री) (कुराजं) धैर्य.

D.

Dämmerlicht = (न.) (डेम्मर लिश्ट) संध्याप्रकाश, संधिप्रकाश.

dämmern = उषःकाल होणें. संध्याकाळ होणें.

Dank = (पु.)आभार, Gott sei Dank = गोट्ट साय डान्क
भगवंताचे ऋणी आहोंत.

(कोणती एकादी चांगली गोष्ट झाली कीं जर्मन लोकांच्या तोंडीं ही म्हण येते = ईश्वराचे आभार मानले जावोत असा त्याचा मूळ अर्थ आहे "पण बरें

झालें तं काम झालें" असें जरी म्हणायचें असलें तरी = Gott sei Dank हें पालूपद आलेंच म्हणून समजावें.)

Dank–adresse = आभारप्रदर्शन.
(Nach einer Dankadresse kam die Versammlung zum Schluss = आभार. प्रदर्शन होऊन सभा बरखास्त झाली.)

darbieten = समर्पण करणें.

darbringen = पारितोषिक देणें, अर्पण करणें.

darlegen = म्हणणें, पुढें मांडणें.

darstellen = पुढें मांडणें, पात्र रंगविणें (नाटक.)

dasein = रहाणें, जिवंत असणें, (ना.) जीव.

dauer = चालू असणें, अवकाश. (मधला) अवधी, टिकाव.

dauerhaft = टिकण्यासारखे.

Daumen = (पु.) अंगठा.

dehenen = वाढविणें, लांबणें. (dehnbar = लांबण्याजोगे)

Dekan = (पु.) डीन, आचार्य (विश्वविद्यालय) फॅकल्टीचा डीन.

Delikatesse = (स्त्री.) (अनेकवचन) गोड गोड खाण्याचे पदार्थ.

Demut = (स्त्री.) साधेपण, नम्रपणा demutig = नम्र,

Denkart = (स्त्री) विचार करण्याची पद्धत.
(Denkbar = विचारणीय.)

Denk—lehre = तर्कज्ञान, —mal = पुतळा, स्मारक.
—munze = संस्मरणपदक,—schrift = संस्मरण. ग्रंथ,—spruch = ध्येय, तत्व,—stein = संस्मरण-शिला.

Denkwurdig = संस्मरणीय,—zeichen = खूण, आठवण,—zettel = अर्ज, संस्मरणी.

Depesche = (स्त्री.) तार, (तारसंदेश) drahtlose = बिन-तारी संदेश.

dergleichen = सदरहूप्रमाणें, त्यासारखें, त्याप्रकारचें.

desto = तितकेंच, je mehr desto besser = अधिकस्याधिकं फलं, जास्ती तितकी आणखी गंमत.

deutlich = शुद्ध, स्पष्टपणें, ऐकूं येईल असें.

Dialekt = (पु.) उपभाषा; बोलण्यांतील भाषा.

Diamant = (पु.) हिरा.

Dichtung = काव्य.

Diebstahl = (पु.) दरोडा, घरफोडी.

Dozent = (पु.) विश्वविद्यालयीन शिक्षक,

Draht = (पु.) तार, —antwort = तारेनें(चा) जबाब
—bericht = तारेनें मागविलेली माहिती,
—seilbahn = पोलादी दोरीनें ओढली जाणारी **आगगाडी**, गाडी.

Drang = (पु.) गर्दी, तारंबळ, खळबळ.

Droh brief = (पु.) धमकीचें पत्र.

Druckerei = (स्त्री.) छापखाना.

Druck-fehler = (पु.) छापण्याची चूक, चुकीचें छापणें,
—verzeichnis = शुद्धिपत्र, शुद्धिसूचि.
—messer = **भारदर्शक** (यंत्र).
—sache = छापलेलें (कागद वगैरे) बुक पोस्ट.
(Aufschrift = छापलेले कागद).
—schrift = टाइप, टंक, खिळे,

Duckmauser = ढोंगी, लबाड.

dulden = सहन करणें, सोसणें.
(Geduld (स्त्री.) = सहनशीलता, शांति.)

Dummheit = मूर्खपणा.

Dummkopf = (पु.) मठ्ठ, बथ्थड डोक्याचा.

Dunst = (पु.) वाफ.

Dunstkreis = (पु.) वातावरण.

durch arbeiten = रस्ता काढणें, (sich) बचावणें.

durchaus = अर्थात्, मुळींच,——nicht—मुळींच नाहीं, कधींही नाहीं.

durchblattern = पानें (पुस्तकाचीं) चाळणें.

durcheinander = गिचमिड, एकमेकांत घुसडलेली.

Durchfahrt = (स्त्री.) हमरस्ता. " Keine Durchfahrt " " हम रस्ता नव्हे. "

Durchgang = (पु.) हमरस्ता, जाण्याचा रस्ता.

durchgangig = बहुशः, बहुतेक, फारसे.

Durchgangs,-wagon = थेट जाणारा (आगगाडीचा) डबा.

—zug = थेट जाणारी रेलगाडी.

durchgehen = मधून जाणें, तपासून पहाणें.

durchkampfen = रस्ता काढणें, अत्यंत मेहनत करणें.

Durchschnitt = (पु.) मधोमध कापलेला भाग, सरासरी.

—lich = सरासरीनें,—aussicht. प्रोफील, (नाक बाजूस ठेवन काढलेलें चित्र,) पार्श्वचित्र.

—s mensch = यःकश्चित् माणूस.

—zahl = सरासरीचा आंकडा.

Durchsicht = (स्त्री.) पुनरालोचन, पर्यालोचन,

durchsichtig = आरपार दिसणारे.

durchstreichen = कापून टाकणें, खोडून टाकणें.

durchzahlen = मोजणें,

D-zug = मधून चालण्यासाठीं जागा असलेली रेलगाडी. कॉरिडोर गाडी.

E.

Ebene = (स्त्री.) सपाटीचा प्रांत. पातळी.

ebenfalls = त्याचप्रमाणें.

Ebenheit = सपाटी, सपाट.

Ecke = (स्त्री.) कोपरा,

Edel = उच्च कुलीन, थोर,—dame, Frau = उच्चकुलीन स्त्री.—gesinnt=थोर-उदार--अंत:करणाचा.
—knabe = पेज, (राजपुरुषांच्या मागून त्यांचीं वस्त्रें उचलून धरणारा हुजऱ्या)
—leute = कुलीन पुरुष, — mut =औदार्य
—mutigkeit= औदार्य, उदारता. मनाचा—अंत:करणाचा थोरपणा.

—stein = रत्न, (हिरा, माणिक इत्यादि.)

Effect = (पु.) परिणाम. स्टॉक्स्—enhandel = स्टॉक्सचा व्यापार, हुंडणावळीचा व्यापार.

egal = सारखे, (mir ist es egal = मला सर्व सारखेंच आहे, मला दोन्ही सारखीच.)

Ehr-begierde = (स्त्री.) महत्त्वाकांक्षा.

(geehrter Herr = सर =Sehr geehrter Herr, dear Sir महाराज

Ehren-amt = मानाची जागा (नोकरी.)
—mitglied = सन्मान्य सभासद.

Ehr...—furcht = मान, सन्मान.
— wurdig = पूज्य, पूजनीय.

Eifer = (पु.) उत्साह, उत्सुकता, आतुरता.
–sucht = (स्त्री.) हेवा, मत्सर.
—suchtig = मत्सरी.

eifrig = उत्साही.

Eigelb = अंड्यांतलें पिवळें.

Eigenschaft = स्वभाव, प्रकार.

eigentlich = योग्य, युक्त (क्रियावि०) मुद्याचे.
was wollen Sie eigentlich = तुम्हांला मग पाहिजे तरी काय ?

Eigensinn = (पु.) हट्ट,–ig=हट्टी.

Eilfertig = घाईखोर, उतावळा.

Eil *march*—Eil zug= **एक्स्प्रेस** गाडी. भरधाव जाणारी रेल गाडी.

Eimer = (पु.) बकेट, बालडी
einbilden = कल्पना करणें, sich viel einbilden
= घमेंड असणें
Einbildung = कल्पना, तरंग.
—s kraft=कल्पकता, विचारशक्ति.
Einblick = (पु.) तज्ज्ञपणा, पूर्ण माहिती.
Eindecker =(पु.) मोनोप्लेन, आकाशयान, द्विपंखी विमान.
Eindruck = (पु.) परिणाम, संस्कार, स्मृति, छाप.
einerlei = एकाच प्रकारचें, एकसारखें तेंच तेंच.
einerseits = एकीकडे.
einfach = साधे.
Einfluss = (पु.) वजन, परिमाण.
einfugen = मध्यें घालणें, जोडणें.
Einfuhr = (स्त्री.) आयात.
Eingabe = (स्त्री.) अर्ज, प्रार्थना.
Eingang = (पु.) प्रवेश, प्रवेशद्वार.
—(नाटकगृह) प्रवेश, (नगर) प्रवेश, आगमन.
—s vorrede = प्रास्ताविक भाषण, प्रस्तावना. नाटकांतील विष्कंभक, (माल) वगैरे येणें, आयात, हिशेब पुस्तकांत लिहिणें.
Eingänge = आलेला माल, आयातमाल,verbotener– = मना केलेलें प्रवेशद्वार, बंद केलेला दरवाजा.
Eingangszoll = (पु.) आयात, मालावरील कर.
eingeben = देणें, बक्षीस देणें, उत्साह उत्पन्न करणें.
Eingebung = उत्साह.
eingebildet = काल्पनिक.
eingefleischt = मूर्तिमंत, प्रत्यक्ष, सदेह, देहधारण केलेला.
*eingehen = आंत येणें, प्रवेश करणें, er ging eifrig auf die sache — = त्यानें ती गोष्ट मोठ्या उत्साहानें हातीं घेतली.
—lassen = सोडून देणें, बंद करणें. einen Vergleich
—eingehen = सहमत होणें, वाद मिटून एकमत होणें.
eingegangene Gelder = पावत्या,(नेहमीं अनेकवचन).

eingemeinden = सार्वजनिक (संस्था) बनणें.

eingenommen = पूर्वग्रहित, कलुषित, एककली.

eingewohnen = संवय लावून घेणें.

eingezogen = एकांतवास पतकरलेला, कामधंदा सोडून विश्रांति घेतलेला.

einheimisch = एतद्देशीय, आपल्याच राष्ट्रांत किंवा देशांत बनलेले.

einigermassen = कांहीं अंशीं.

einleiten = प्रस्तावना करणें,—d = प्रास्ताविक, परिचय करणारे

einlernen = पक्के पाठ करणें, तोंडपाठ करणें.

Einahme = (स्त्री.) हस्तगत करणें, (जागा) ताब्यांत घेणें, (औषध) घेणें, पावती, आकर्षण करणें,—उत्पन्न.

einnehmen = घेणें, हातीं घेणें,—nd, आकर्षक, सुंदर.

einpragen = ठसविणें, मनावर बिंबविणें, ठसा उठविणें.

einraumen = साफसूफ करणें, गुंडाळून ठेवणें, परवानगी देणें, सवलत देणें.

Einrede = (स्त्री.) विरोध, निषेध.

*einrichten = व्यवस्था करणें, व्यवस्थित लावून ठेवणें, बसविणें.

einsam = एकलकोंडा, एकांतवासी,—keit = एकांतवास.

einschalten = घालणें, मध्यें बसविणें, (वीज) तार जोडणें, (सरकीट तयार करणें) विजेचा दिवा लावणें, बटन लावणें.

Einschlag = (पु.) वर गुंडाळलेला कागद, कव्हर, (-en क्रियापद = पाकीटांत बंद करणें, कव्हर घालणें, गुंडाळणें)

einschliessen = आंत बंद करणें, कुंपण घालणें.—lich = आंत घेऊन, धरून, हिशेबांत धरून.

einschreiben = नोंद करणें (पुस्तकांत), टिपणें, (पत्र) रजिस्टर करणें.

Einschreibe-Brief = रजिस्टर पत्र.—gebuhr = रजिस्टर करण्यास लागलेला खर्च.

einschreiten = मधें पडणें, मध्यस्थी करणें, तडजोड करण्यासाठीं मध्यें पडणें.
einsegnen = आशीर्वाद देणें.
einsehen = पहाणें, पहाणी करणें, उमजणें.
einsetzen = घालणें, वर्तमानपत्रांत लिहिणें, छापणें, स्थापणें, नेमणूक करणें.
Einsetzung = नेमणूक—अधिकारावर बसविणें, अधिकारदान देणें.
Einsicht = (स्त्री.) माहिती, तपासणी.
Einsiedelei = (स्त्री.) आश्रम.
Einsiedler = आश्रमस्थ, (ऋषि).
einsperren = (तुरुंगांत) बंद करणें.
Einsprache = (स्त्री.) विरोध, निषेध.
Einspruch = (पु) विरोध, विरुद्धमत.
einstig = भूतकाळचा, एकेकाळचा, भूतपूर्व.
einstimmen = मत देणें, मतैक्य असणें, अनुमोदन देणें.
eintonig = एकसुरी, एकसारखा, एकाच प्रकारचा, कंटाळवाणा.
Eintracht = (स्त्री.) संघ, समरस.
eintrachtig = समरसता.
Eintrag = (पु.) पूर्वग्रह, कलुषितमन, नुकसान.
eintreffen = येणं, घडणें.
eintreten = सामील होणें, प्रवेश करणें.
Eintritt = (पु.) प्रवेश, आरंभ,—s geld = प्रवेश फी.
einuben = संवय करणें, व्यायाम करणें.
Einverständnis = (न.) बुद्धि, बुद्धिवैभव.
einverstanden = कबूल !
Einwand = (पु.) विरुद्ध मत, विरोध.
Einwandfrei = विन विरोधी, निष्कंटक. nicht — गैरशिस्त.
eitel = छिछोर, बालिश,—keit = छिछोरी, नटवेपणा.
Eiweiss = (न.) अंड्यांतील बलक, (सफेत) अल्ब्यूमेन
Elfenbein = (न.) हस्तिदंत.

Empfang = (पु.) स्वागत, घेणें.
Empfanger = घेणारा, (Sender = पाठविणारा देणारा)
Empfangsschein= रसीद (रसीदीचा कागद)
empfehlen = शिफारस करणें, (Ich empfehle mich
Ihnen = मी आपलें स्वागत करतों.)
sich — रजा घेणें, परवानगी घेणें.
empfehlens wert—wurdig=प्रशंसनीय, शिफारस करण्यास योग्य.
Empfindung = भावना, मनोभावना.
emporen = चेव येणें, संताप येणें, बंड करणें.
Emporung = बंड.
emsig = उद्योगी, उद्योगप्रियतेची, मेहनतीची,
entbehren = चुकल्यासारखें होणें.
Entfernung = अंतर.
Entfuhrung = पळविणें (मुलीला) पळवून नेणें (जबरदस्तीनें).
entleiden (sich) = आमहत्या करणें.
entmannen = खच्ची करणें, शक्तिपात होणें.
entraten = एकाद्या गोष्टीशिवाय (काम) चालणें.
entsagen = सोडणें, राजीनामा देणें.
entschadigen = भरून येणें, भरपाई होणें.
Entscheidung = निकाल, निश्चय.
Entschluss = (पु.) निश्चय, ठराव.
entschuldigen = क्षमा करणें, sich —माफी मागणें.
(bitte entschuldigen Sie=ich bitte (Sie) um Entschuldigung मी आपली माफी मागतों, माफ करा.
entsetzlich = भयंकर, घोर, अंगावर कांटे आणण्यासारखे.
entsprechend = त्यासारखे, त्याबरहुकुम.
entstellen = निराळेंच समजाऊन सांगणें, चुकीची समजूत करून देणें.
ent-tauschen = निराशा होणें.
entweder—oder = हें किंवा तें.

entwenden = पळविणें, चोरी करणें.

entwerfen = चित्र काढणें.

entwickeln = वाढविणें, वाढ होणें, फोटोग्राफीची प्लेट (कांच) धुणें. (चित्र तयार करणें).

Entwicklung = वाढ, प्रगति, उत्क्रांति,

Entwurf = (पु.) नकाशा, चित्र.

entzucken = आल्हाद वाटणें,—d = मनोहारी, मनोहर.

Entzundung = सूज,

erbarmen = कींव करणें, अनुकंपा वाटणें—s wert, ——wurdig = अनुकंपनीय.

erbarmlich = हलाखीची.

erben = आनुषंगिक (गुण) मिळविणें, पैतृक धन मिळविणें,

Erbse = (स्त्री.) वाटाणा, (n अनेक वचन)

Erd—schicht = पृथ्वीचा थर, भूस्तर,

ereignen—sich = घडणें,

Ereignis = (न.) घटना, प्रसंग,

Erfahrung = अनुभव.

Erfinder = (पु.) संशोधक.

Erfindung = संशोधन, शोध.

Erfolg = (पु.) सफलता, फल, यश.
(Ich hatte keinen Erfolg = मला यश मिळालें नाहीं.)
(erfolglos = निष्फळ, erfolgreich=यशस्वी.)

erforderlich = जरूरीच, आवश्यक.

Erfordernis = (न.) जरूरी, निकड.

Erforscher = (पु.) शोध लावणारा.

erganzen = पूर्तता करणें, पुरे करणें.

Erganzung = पुरवणी, पूर्तता.

ergeben = सिद्ध करणें.
(st—नम्र = आपला नम्र = *Ihr* ergebenst.

Ergebnis	= (न.) फल, निष्पत्ति.
erhalten	= मिळणें, हातीं लागणें, (ich habe eine Meldung किंवा einige Bücher erhalten).
	= gut — चांगलीं ठेवलेलीं, schlecht — = वाईट स्थितीत असलेलीं.
erholen	= प्रकृती सुधारणें.
Erinnerung	= आठवण, स्मृति.—s vermögen = स्मरणशक्ति. —szeichen = आठवणीचें टिपण.
Erkenntnis	= (स्त्री.) ज्ञान, धारणा.
Erlaubnis	= (स्त्री.) परवानगी.
erläuchtern	= उदाहरणानें समजावून सांगणें. भाष्य करणें.
erleben	= अनुभवणें.
Erlebnis	= (न.) अनुभव, घटना.
erledigen	= पाठविणें, तामिली करणें, काम उरकणें. erledigt = रिकामा.
erlesen	= पसंत करणें.
erleuchten	= प्रकाश पाडणें.
erliegen	= बळी पडणें.
ermächtigen	= अधिकार देणें.
*ermahnen	= जीव तोडून सांगणें, रागावणें, कानउघाडणी करणें.
Ernte	= (स्त्री.) सुगी, पीक.
Eroberer	= (पु.) जेता.
erraten	= ओळखणें, ओळखून काढणें.
erröten	= लाजणें, (गालावर लाली येणें.)
Ersatz	= (पु.) नुकसान भरपाई, —smann = बदली. (माणूस) — s wahl = पोट निवडणूक.
erschaffen	= तयार करणें.
erscheinen	= प्रसिद्ध होणें, बाहेर येणें, soeben erschienen= नुकतेंच प्रसिद्ध झालें.
*Erscheinung	= दृश्य, स्वरूप, प्रसिद्धि, सूक्ष्मचमत्कार, लोकोत्तर-चमत्कार.

erteilen = ज्ञान देणें, भाग करून देणें.
ertragen = सहन करणें, सोसणें.
Ertrag = (पु) उत्पन्न, आय, पैदास (कारखान्यांतील माल).
erwahnen = सांगणें, नमूद करणें.
erwehren = बचावणें, दूर रहाणें, ich konnte mich des Lachens nicht erwehren. मला हसूं आवरेना.
erweisen = सिद्ध करणें.
erwiedern = उत्तर देणें, प्रत्युत्तर करणें.
Erz = (न.)खनिज धातु.
Erziehung = शिक्षण,—s anstalt= विद्यालय, शिक्षणसंस्था.
Etat = (पु.) अंदाजपत्रक, हिशोब, ताळेबंद.
Exemplar = (न.) नमुना, उदाहरण.

F,

fabelhaft = कल्पनातीत,
Fabrik = (स्त्री.) कारखाना.
Fabrikant = (पु.) कारखानदार
Fach = (न.) विभाग, भाग, विभागणी,—ausdruck = पारिभाषिक शब्द—bildung = धंद्याचें शिक्षण—mann= (विषयांतील) तज्ज्ञ.
Facher = (पु.) पंखा,—formig = पंख्याप्रमाणें.
Fach--gelehrter = तज्ज्ञ, विषय उत्तम तऱ्हेनें जाणणारा,—mann तज्ज्ञ —schule = धंदेशिक्षण देणारी शाळा. उद्योगशाळा,—studium = धंदेशिक्षण.
—werk = लांकडी काम, (घरांतील)—wissenschaft = विशिष्ट शास्त्र. विज्ञान.
fade = शिळें, टाकाऊ, बेचव.
fahig = काम करण्यास लायक, योग्य, कार्यक्षम.—keit = योग्यता, शक्ति.
Fahne = (स्त्री.) ध्वजा, झेंडा.

Fahr geld = (न.) तिकीटाचे पैसे.
Fahr karte = (स्त्री.) तिकीट.
Fahr plan = (पु.) वेळापत्रक, टाईमटेबल.
falls = जर, तर.
Falte = (स्त्री.) घडी, चूण, सुरकुती.
Farbe = (स्त्री.) रंग, farben = रंगविणें.
Farben—blind = (पु.) रंग न ओळखतां येणारा.
—druck = रंग छाप (रंगाचीं चित्रें छापविणें)— lehre रंगशास्त्र,—stift = रंगाची कांडी.
Farb—los = रंगविहीन, बिन रंगाचें.
—stoff = ज्यामुळें रंग बनतो तो जिन्नस.
Fassung = विचार, रचना, सौंदर्य.
—sgabe,—kraft-vermogen = विचारशक्ति, मानसिक शक्ति.
Faulheit = आळस.
Faust = (स्त्री.) मूठ, मुष्टि, auf eigene— = स्वतः एकटा, स्वतःच्यातर्फें.
fechten = लढणें, द्वंद्वयुद्ध.
fegen = झाडणें, साफसूफ करणें.
Feger = (पु.) झाडणारा.
fehlen = कमी पडणें, नाहींसें असणें, was fehlt es Ihnen = आपल्याला काय होत आहे?
Fehler = (पु.) चूक, भूल.
Feier = (स्त्री.) सणाचा दिवस, सुट्टीचा दिवस.
—fest = उत्सव, महोत्सव.
—kleid = सणावाराचे कपडे.
Feige = (स्त्री.) अंजीर.—baum = अंजीराचें झाड.
Feigheit = भित्रेपणा,
feigherzig = भित्रा, भागूबाई.
Feind = (पु.) शत्रु.

Feld = (न.) शेत, क्षेत्र, रणभूमी.
Ferien = (स्त्री.) (अनेक वचन) सुट्टी.
ferner = आणखी, अधिक.
Ferne = (स्त्री.) अंतर, दूर.
Fern —glas-rohr = दुर्बीण, —sicht=दूरचा देखावा, — sichtig = दूरदर्शी, — sprecher = टेलेफोन, — amt, stelle=टेलेफोनची (ऑफीसची जागा, —zug= मुख्य लाईनवरील रेलगाडी,)
fertig = तयार
Fertigkeit = हुशारी, तरतरी, कौशल्य.
feucht = ओलसर, दमट.
Feuchtigkeit = ओलसरपणा, हवेंतील दमटपणा, ओलावा.
feurig = उत्सुक, कामुक.
Filiale = (स्त्री.) शाखा, उपशाखा, (एकाद्या कंपनीच्या किंवा संस्थेच्या)
Firma = (स्त्री.) व्यापाराची संस्था, दुकान, फर्म.
Fläche = (स्त्री) पृष्ठभाग, पातळी.—n raum = क्षेत्रफळ.
Flamme = (स्त्री.) ज्योत.
Flachheit = सपाटी.
flammen = ज्योत पेटविणें.
Flaps = (पु) चमत्कारिक माणूस.
Fleck = (पु.) जागा, स्थळ.
Fleiss = (पु.) उद्योग, मनःपूर्वक काम करणें.
Flieger = (पु.) आकाशयानांतून जाणारा, वैमानिक.
Flinte = (स्त्री.) बंदूक.
flossen = तरंगणें, वाहणें.
Flotte = (स्त्री.) आरमार, काफिला.—n shau = काफिल्याची पहाणी.—n verein = (फ्लोटेन् फेरायन्=आरमारी संघ.)

Fluch = (पु.) शाप, शपथ.
Flucht = (स्त्री.) पळ, पळून जाणें, निसटणें.
flüchtig = प्रवाही, पळपुट्या.
Flug-machine = (स्त्री.) आकाशयान (उडणारें यान).
Flug-zeug = (स्त्री.) आकाशयान.
flussig = प्रवाही, वाहणारें.
flustern = हळू बोलणें, कानगोष्ट करणें.
forderlich = उपयोगी, फायदेशीर, सुपरिणामी.
forchen = शोधणें, माग काढणें, माहिती काढणें.
Forscher = (पु.) संशोधक, विद्वान्.
Forster = (पु.) जंगलखात्याचा अधिकारी.
Forst-wirtschaft = जंगलखात्यासंबंधी अर्थशास्त्र.
fort- an = पुढें, यापुढें.
— arbeiten = सतत काम चालू ठेवणें.
— bewegen = पुढें चालणें.—bewegung = चालू होणें.—bilden = पुढें अभ्यास चालू रहाणें. —bildung = (शाळा सुटल्यानंतरचा) पुढील अभ्यास.—bildungs schule-anstalt = पुढील अभ्यासक्रमाच्या शाळा.
sich—bilden = जगांत पुढें येणें.
—dauer = सतत टिकणें,—dauernd = निरंतर टिकणारें.
— schreiten = भरभराट होणें.
— schritt = भरभराट, प्रगति.
— partei = प्रागतिक पक्ष.
— setzung = पुढें चालू.
— ziehen = मार्च करून जाणें (पुढें).
Fracht-frei = गाडी भाडें आगाऊ चुकतें केलेलें. — gut (न.) (अनेक वचन.) मालगाडीनें पाठविलेला माल.
Frage = (स्त्री) प्रश्न.

— bogen = प्रश्नमालिका.

frankieren = स्टँप (टिकिट) लावणें, तिकिट लावून पोष्टानें पाठविणें.

franko = तिकिट लावलेलें.

Frauen-arzt = स्त्रीरोगचिकित्सक.

— bewegung = स्त्रियांची चळवळ, महिला प्रागतिक चळवळ.

— glas = (न.) अभ्रक.

— stimmrecht = महिलांना मतदानाचा हक्क. महिलामत.

frech = (फ्रेश्) उद्धट, उर्मट, हिरवट — heit, उर्मटपणा, हिरवटपणा.

Frei—exemplar = बाक्षिस कॉपी, भेट.

Freiheit = स्वातंत्र्य.

—S Krieg = (क्रीग) स्वातंत्र्ययुद्ध. (स्वातंत्र्यासाठीं युद्ध.)

Freiherr = बॅरन्.

freilich = अर्थात्, खरोखर.

Fremde = (स्त्री) परदेश.

—buch = भेटण्यास येणाऱ्यासाठीं ठेविलेलें. पुस्तक,—Fremd worterbuch = परदेशी शब्द. कोश.

Friedens—ab (schluss) = तहनामा होणें.

—bruch = शांति मोडणें,—vertrag = तहनामा.

frisieren = केंस साफसूफ करणें, हजामत करणें, केंस कापविणें. ich habe mich heute frisieren lassen.,

Fröhlichkeit = आनंद, उल्हास.

fromm = सच्छील, धार्मिक, धर्मरत.

Fruhling = (पु.) वसंत ऋतु.

fugen = जोडणें, सांधणें, भर घालणें, सोबत जोडणें.

Fuhrer	= (पु.) मार्गदर्शक.
Fuhr—geld	= गाडीच्या तिकिटाचे पैसे.
Furbitte	= (स्त्री.) मध्यस्थी, रदबदली.
Furcht	= (स्त्री.) भय, भीति in — setzen = भीति वाढविणें, भेवडावणें, भिवविणें.
Fuss	= (पु.) पाय,—pfad = पद्मार्ग,—reise पाद्भ्रमण,—weg= पादमार्ग.
Futter	= (न.) खाद्य, (जनावराचें) कपडग्याच्या आंतील अस्तर.
—Zeug	= अस्तराचें कापड.

G.

gähnen	= जांभई देणें.
gala	= झोंकदार (कपडा).
Gang	= (पु.) चाल, चालण्याची ढब, (भूस्तर) धातूची धमनी.
gangbar	= चालूं, शक्यकोटींतील.
Garantie	= (स्त्री.) आश्वासन, गॅरंटी.
Gärung	= आंदोलन, बंड, (आंबवण). राजकीय चळवळ.
Gas	= (न.) गॅस, – anstalt (गॅस तयार करणारा कारखाना.) — artig = गॅसप्रमाणें, — behalter = गॅसमीटर, — beleuchtung=गॅसबत्ती, (उजेड)—brenner= बर्नर,—glulicht= खूप उजेडाचा दिवा, — messer, — uhr = गॅसदर्शक (यंत्र) — strumpf =मॅन्टल, – टोपी.
Gast	= (पु.) पाहुणा,–freiheit=पाहुणचार. — wirtschaft=पाहुणचार, खानावळ.
Gattung	= प्रकार, विशिष्ट जात (जीवनशास्त्र).

Gau = (पु.) विभाग, प्रांत–जिल्हा.

Gazelle = (स्त्री.) हरीण.

Gebarde = (स्त्री.) चेहरा, स्वरूप.

Gebarden — spiel = मुग्ध खेळ (ताब्लो).

— spieler = मुग्ध खेळ करणारा.

Sprache = खुणेची भाषा.

Gebiet = (न.) विभाग, जागा, स्थळ, क्षेत्र (कार्य)

Gebilde = (स्त्री.) चित्र, आकार, आकृति.

gebildet = सुशिक्षित, विद्वान् die—en = सुशिक्षित लोकांचा वर्ग, सुशिक्षित वर्ग.

Gebirge = (न.) पर्वताची रांग, (Harz gebirge = हार्झपर्वत)

gebirgig = डोंगराळ, पर्वतसंबंधी.

gebirgs—bewohner = डोंगर खोऱ्यांत राहणारा.

(वन्य) —gegend = पर्वत–डोंगराळ–प्रदेश.

— kette = पर्वतश्रेणी, पर्वताची रांग.

— kunde = पर्वतविज्ञान.

Geblut = (न.) रक्त, वंश, कुल, कुलोत्पन्न, वंशज.

geborgen = सुरक्षित.

Gebot = (न.) हुकूम, आज्ञा, (die zehn Gebote = दहा आज्ञा)

Gebrauch = (पु.) उपयोग, चाल, रीत.

— s anweisuug = उपयोग कसा करावा याविषयीं माहिती देणारें पत्रक. (चिठी.) वापरण्याची माहिती.

Gebuhr = (स्त्री.) कर, जकात.

Geburt = (स्त्री.) जन्म,—anzeige = जन्मनोंद, जन्माची नोटीस, (जाहीरात,) —s hilfe = सूतिकाशास्त्र.

—s jahr = जन्मवर्ष, —schein = जन्माचें सार्टि-फिकेट.

Gedachtnis = (न.) आठवण, स्मृति,--feier= (स्त्री.) स्मृति-दिनोत्सव.

--rede = स्मृतिदिनासंबंधीं व्याख्यान.

Gedanken —austausch = (पु.) विचारविनिमय.

—gang = (पु.) विचारमालिका.—leser= विचार ओळखणारा.—losigkeit = अविचारीपणा.

--voll = विचारपूर्ण.

gedeihen = वाढ होणें, भरभराट होणें, भरभराट, यश, साफल्य.

gedenken = विचार करणें, स्मृति करणें, नमूद करणें.

Gedenk--blatt (न.)स्मृतिपत्रिका,—buch = स्मृतिपुस्तक, स्मृतिवही.

--stein = स्मृतिशिला.

Gedicht = (न.) काव्य—Sammlung = काव्यसंग्रह.

Gedrange = (न.) विचाराचें काहूर, गोंधळ, गर्दी.

gedrangt = अल्प, छोटेसें, — heit=स्वल्प, छोटेपणा.

geeignet = योग्य, युक्त.

Gefahr = (स्त्री.) संकट, घोरस्थिति.

Gefahrte = (पु.) सोबती, मित्र.

Gefallen = (पु.) आनंद, सौख्य, कृपा.

gefallig = आनंद वाटणारे,— keit = कृपा, दया.

Geflugel = (न.) कोंबडी, वगैरे पक्षी.

Gefolge = (न.) हजर (मंडळी).

Gegen— dienst = प्रतिसेवा, उपकार, — druck= प्रतिक्रिया, — forderung=उलटी मागणी, प्रतिहक्क, — ges-chenk= (न) परत बक्षीस, परत भेट, प्रतिदान.

— gewicht = तोलणारें वजन. प्रतिभार.

— partei = (स्त्री.) विरुद्धपक्ष, प्रतिपक्ष.

— rede=विरोध(व्याख्यान)— satz =प्रतिवाक्य.

— schritt=प्रत्युत्तर, — seitig= परस्पर.

— stand = (पु.) मुद्दा, वस्तु, विषय, — stoss =प्रत्याघात,— stück = प्रतिमा,दुसरा भाग.

—teil = विरोध, उलट, im Gegenteil, उलटपक्षीं.
—zeichnen = दुसरी सही करणें,—zeuge =विरोधी साक्षीदार, —zug (पु.) विरुद्ध चळवळ, उलट चळवळ.

gegrundet	= स्थापन केले.
Gehalt	= (पु.) आंतील चीजवस्त los = कुचकामाचें.
Gehaufe	= (न.) पेटी, संदुक
Geheimnis	= (न.) गुप्त गोष्ट.
geheuer	= सुरक्षित.
Gehilfe	= (पु.) मदतनीस, दुय्यम.
Gehirn	= (न.) मेंदू, अक्कल, बुद्धि.
Geige	= (स्त्री.) फिडल, व्हायोलिन.
gelassen	= शांत, अचंचल.
gelaufig	= अस्खलित, शुद्ध.
Geld	= (न.) द्रव्य.
gelusten	= इच्छा करणें, आसक्ती असणें.
gemach	= हळू, आवाज न करतां, (न.) (काव्य) खोली.
Gemein	= साधारण, हलका, हलक्या दर्जाचा.
Gemeinde	= (स्त्री.) समाज, म्युनिसिपालिटी.
Gemenge	= (न.) मिसळ.
gemessen	= मोजलेले, अगदीं बरोबर, कडक.
Gemuse	= (न.) भाजीपाला, शेंगा, वगैरे.—garten = परसांतील भाजीचा मळा.
Gemut	= (न.) मन, अंतःकरण.
gemutlich	= गोडस्वभावाचा, आरामाचा, गोड, सुखकर.

Gemuts—art—beschaffenheit = मनोधर्म, अंतःकरणाची प्रवृत्ति. स्वभाव,—bewegung = भावना.
—krank = डोकें फिरलेला, चित्तभ्रम झालेला.
--zustand, verfassung, stimmung = मनाची स्थिति, मनाची प्रवृत्ति.

genau = अगदी, तंतोतंत, योग्य.
geneigt = कल असलेला.
genesen = बरें होणें (आजारांतून).
geniessen = उपभोगणें, अनुभवणें, सुख वाटणें.
Genosse = (पु.) मित्र, सहचर.
—nschaft = समूह, सहवास.
Gepack = (न.) सामानसुमान, पेट्या वगैरे.
—ausgabe = लगेज ऑफिस.—schein = लगेज तिकीट.
—träger = पोर्टर.—wagen = लगेज गाडी.
geplaudern = गप्पा छाटीत बसणें, चकाट्या पिटणें.
Geprage = (न.) ठसा, परिणाम.
gerade = सरळ, समोर, सचोटीनें, सुद्धां.
Gerat = (न.) यंत्रसामुग्री, साधनें.
geraum = पुष्कळ, लांब.—e zeit = खूप वेळ.
geraumig = एसपेस.
Gerausch = (न) आवाज, गडबड.
gerben = कातडें कमावणें, (Gerber = कातडें कमावणारा.)
Gerede = (न.) बोलणें, बातमी.
Gericht = (न.) (जेवण) एकामागून एक वाढले जाणारे पदार्थ, न्याय.
Gerichts —amt = (न.) न्यायमंदिर, न्यायकचेरी.
--bezirk = (पु.) अमलाखालील प्रदेश.
--diener = (पु.) न्यायकचेरींतील कारकून.
—gebaude = (न.) न्यायभवन (इमारत).
—gebuhren = कोर्ट फी,—hof = न्यायकचेरी.
ट्रायब्यूनल.—saal = सेशन कचेरी.
—schreiber = कारकून (clerk of the court)
—tag =
कचेरीचा दिवस —vollzieher = बेलीफ.
gering = लहान, थोडेसें.

Gerinne = (न.) वाहणारें, गटर,

Gerippe = (न.) हाडांचा सांपळा.

Gerolle = (न.) गोटे (दगड) धोंड.

Geruch = (पु.) वास, सुवास, महिमा.
—los = वासरहित, — s sinn=वास येणें, (इंद्रिय) घ्राणेंद्रिय.

Gerucht = (न.) बातमी, गप्प.

gesamt = सबंध, एकत्र.

Geschaft = (न.) धंदा, उद्योग, व्यापार.
—s— Brief= व्यापारीपत्र. — freund बातमदार. — fuhrer=म्यानेजर, मुख्य, — kreis =व्यापाराचें क्षेत्र. — leute = व्यापारी. — lokal = व्यापाराचें ऑफिस, दुकान. — mann =व्यापारी, — reisender = फिरता व्यापारी, — teilhaber = पार्टनर, पातीदार, trager = गुमास्ता, मुनीम.

—Verbindung = व्यापारी संबंध,—zeit = ऑफिसची वेळ.

Gescheit = हुषार, बुद्धिवान.

Geschenk = (न.) बक्षीस.

geschick = (न.) दैव, प्राक्तन.

Geschicklichkeit= हुषारी, तज्ज्ञपणा, कौशल्य.

geschikt = तज्ज्ञ, कुशल.

Geschirr = (न.) भांडें, (मातीचें) थाळी, प्लेट.

Geschmack = (पु) आवड, चव.

Geschmeide = (न.) दागदागीने.

Geselle = (पु.) सहचर, मित्र.

gesellig = मंडळींतला, मंडळींत वावरणारा.

Gesellschaft = (स्त्री.) मंडळी, मंडळ, संस्था, कंपनी.

Gesetz = (न.) कायदा, कानून,–buch=कायद्याचें पुस्तक. – entwurf = बिलाचा खर्डा.–es kraft (स्त्री.) कायद्याचा जोर, –– geber = कायदे देणारा— gebung=कायदा करणें, कायदा बनविणें.

Gesicht = (न.) चेहरा, दृष्टि.
s-ausdruck—bildung = चेहऱ्याची ठेवण.
--punkt=मुद्दा—बोलण्याचा (म्हणण्याचा) मुद्दा.-

Gesinnung = खात्री, भावना, विचार.

Gesittung = सुधारणा, संस्कृति.

Gespräch = (न.) संभाषण,--ig=बोलका.

Gestade = (न.) काठ (नदीचा) किनारा (समुद्र)

Gestalt = (स्त्री.) आकार, आकृति.

Gestandnis = (न.) कबूली जबाब.

gestatten = परवानगी देणें,

Gestein = (न.) खडक, दगड.

Gestirn = तारा, नक्षत्र.

Gestrauch = (न.) झाडेंझुडपें.

gestreng = कडक.

Gesuch = (न.) अर्ज, विनवणी.

Gesundheit = (स्त्री.) आरोग्य.

getrauen (sich) = धजणें.

Getreide = (न.) धान्य, दाणा गोटा. – markt=धानमंडी.

gewahren = माहिती होणें, ध्यान ओढणें.

Gewalt = (स्त्री.) शक्ती, अधिकार, जोम, बळकटी.

(gewaltig—gewaltsam—keit = असे शब्द बनतात.)

Gewand = (न.) पोषाख, कपडे.

gewandt = उद्योगी, उद्योगप्रिय, कुशल, हुषार.

gewartig = उत्सुक, वाट पाहाणारा.

Gewasch = (न.) बाष्कळ बडबड.

Gewehr = (न.) शस्त्र, बंदूक, रायफल.

Geweih = (न.) शिंगें (अनेकव.—)

Gewerbe = (न.) व्यापार, उद्योग, धंदा.
— kunde = टेक्नालजी, हुन्नरविद्या

Gewinde = (न.) हार, गजरा.

Gewinn — sucht= हाव.

Gewirr = (न.) घोटाळा, धुमाकूळ.
gewiss = अर्थात्, खात्रीनें, निश्चित.
Gewissen = (न.) मन, बुद्धि, अंतःकरण, सद्सद्विवेकबुद्धि, विचार.— haft.
gewohnen (sich) = संवय लावून घेणें.
Gewohnheit = (स्त्री.) संवय, चालरीत.
gewöhnlich = साधारणपणें, साधारण, (यःकश्चित्).
*Gewolbe = (न.) कमान, आकाश.
Gewurz = (न.) मसाला.
Gier = (स्त्री.) उत्सुकता, हाव, हावरेपणा.
Giess—bach = जोराचा ओढा, पाण्याचा प्रचंड प्रवाह. धोधो वाहणारा ओढा.
giessen = ओतणें, ढाळणें (धातूचा रस)
Giesserei = (स्त्री) ओतकामाचा कारखाना, फौंडरी.
Gips = (पु.) जिप्सम, प्लॅस्टर ऑफ पॅरिस.
Gitter = (न) कठडा.
glatt = मऊ, साफ.
glattzungig = गोडबोल्या.
gleich = सारखा, ताबडतोब (क्रियावि.)
Gleichnis = (न.) उपमा, प्रतिमा.
gleich-stellung = तुलना, सदृश.
glimmen = चकाकणें, झगझगणें.
Glimmer = (पु.) चकाकणें, अभ्रक.
Glocke = (स्त्री) घंटा, (Glockchen = घंटी)
Gluck = (न.) दैव, सुदैव. —wunsch =(पु.) अभिनंदन.
gluhen = तळपणें, तापणें.
Gnade = (स्त्री.) दया, उपकार, कृपा.
(gnadige Frau=सभ्य स्त्री)
Gold = (न.) सोनें, सुवर्ण.
— grube = सोन्याची खाण,—haltig = सोनें असलेले.— —klumpen=(पु.) सोन्याचा गोळा.—lack

(पु.) सोन्याचें पाणी, सोन्याचा रंग.--münze (स्त्री.) सोन्याचें नाणें. —reich = सुवर्णमय, — —schaum = सोन्याचा वर्ख, -- stuck= सोन्याचा तुकडा,—wage = सोन्याचा कांटा (तोलण्याचा कांटा) alles auf die — wage legen = एखाद्या गोष्टीविषयीं अतिशय कळकळ असणें.

gonnen = एखादी गोष्ट कळकळीनें करणें.

Gonner = पेट्रन.

Gotter-bild = ईश्वराची मूर्ती.

Götze = (पु.) मूर्ती.

Grad = (पु.) डिग्री, अंश.

grad weise = क्रमाक्रमानें, हळूहळू.

Grammatik = (स्त्री.) व्याकरण.

grässlich = भयंकर, मनाला आघात करणारे.

gratulieren = अभिनंदन करणें.

grauen = भीति वाटणें, काळीज तुटणें.

grausam = दुष्ट, नीचपणाचें.

greifen = पकडणें, समजणें, स्पर्श करणें.

man kann es mit Handen greifen= अगदीं स्पष्ट, अगदीं उघड आहे.

Greis = (पु) जरखड, म्हातारा, अत्यंत म्हातारा.

Greuel = (पु.)भयंकर कृत्य, greulich =भयंकर,भयानक.

grob = कठीण, खडबडीत,—heit = हिरवटपणा, गांवढळपणा.

grunden = स्थापणें, सुरवात करणें.

Grund-falsch = मूळांतच चुकीचें,—farbe = मूळ रंग.

—fehler = घोडचूक—flache = पाया.

—gelehrt = अत्यंत विद्वान् (विद्वत्तेचा).

—zug = (पु.) विशेष मांडणी, वैशिष्ट्य.

gründlich (keit) = सुव्यवस्थित.

Grütze = (स्त्री.) अनेकवचन, चार पैसे, (जुनें नाणें.)–
लाक्षणिक अर्थ—(थोडेसें द्रव्यसामर्थ्य)

gucken = पहाणें, डोकावणें.

gultg = चालू, लागू, कायदेशीर.

Gunst = (स्त्री) कृपा, मेहेरबानी.

gunstig = योग्य, मुहूर्त, घडी, योग्य वेळ.

Gurke = (स्त्री.) काकडी.

Gurtel = (पु.) पट्टा (कंबरपट्टा).

Gute = (स्त्री.) सौजन्य, कृपा, मेहेरबानी.

Guts- besitzer —herr घर मालक,जागेचे मालक. शेतीवाडीचे मालक.

gutwillig = स्वेच्छेनें--keit = स्वेच्छा.

Gymnasium = (न.) उच्च शिक्षणाची शाळा, पुराण भाषा ज्या-
मध्यें मुख्यत: शिकविल्या जातात अशा शाळा.

H.

Haar = (न.) केस. — buschel = केसाचा झुबका.
— farbe--mittel = (न.) केस रंगविण्याचें
साधन – formig = केशाकृति, – Gefäss =
केशाकर्षणाची नळी.

haarig = केसाळ.

Habgier = (स्त्री) हाव, अधाशीपणा.

Hafen = (पु.) बंदर, धक्का.

Hagel = (पु.) गारा, – schlag = (पु.) गारांचा मारा.
– wetter = (न.) गारांचा वर्षाव.

hager = रोडकें, किडकडीत.

Hagestolz = (पु.) अविवाहित, ब्रम्हचारी.

Halb-insel = (स्त्री.) द्वीपकल्प.

Halde = (स्त्री.) उतार, कडा, उतरण.

Hals = (पु.) गळा, घसा, मान.

haltbar = टिकाऊ, (keit)–पणा.

Hand-arbeit = (स्त्री.) हातकाम, weibliche Handarbeit = स्त्रियांचे कलाकौशल्याचें काम.

Hände-druck = हस्तस्पर्श, हस्तांदोलन.

handeln = व्यापार करणें, काम करणें, es handelt sich um = प्रश्न असा आहे कीं......... um was handelt es sich = कोणत्या मुद्यावर (भाषण) चाललें आहे ? काय विषय आहे ?

Handels—amt = (न) व्यापारी संघ— angelgenheit = (स्त्री.) व्यापारी बाब. — brauch = व्यापारी पद्धत — flotte = (स्त्री.) व्यापारी आरमार (काफीला).— genoss = (पु.) पातीदार. —genossenschaft = (स्त्री.) पातीदारी (व्यापारांतील पातीदारी)— gericht = व्यापारी कोर्ट—कचेरी. — haus = व्यापारी संस्था, दुकान—hochshule = (स्त्री) व्यापारी उच्च शाळा. – kammer = (स्त्री.) व्यापारी चेंबर, (संघ)– leute = व्यापारी. – mann = व्यापारी दुकानदार. – schule = व्यापारी शाळा – stadt = व्यापारी शहर. – stand = व्यापारी जात. व्यापारी लोक. व्यापारी जनता. – vertrag (पु.) व्यापारी तहनामा--zweig = (पु.) व्यापाराची शाखा.

Hand = हात.

— zur Hand, bei der Hand = हाताशीं. Hand aus Werk legen = कामास सुरवात करणें. vor der Hand = आतां, आतांपुरतें, आतांच. aus der–in den Mund leben = हातातोंडाशी मेळ बसणें, रोजच्या रोज मिळवून खाणें.

= — bibliotheck (स्त्री.) संदर्भग्रंथसंग्रह

Handler = (पु.) विक्री करणारा, दुकानदार, व्यापारी.

Handlung = दुकान, आलय.

hänseln = त्रास देणें, सतावणें.
Harm = (पु.) दुःख, शोक.
harmlos = निरुपद्रवी.
Harn = (पु.) लघवी, मूत्र.
hart = कठीण.
Harte = (स्त्री.) कठीणता.
Harz = (न.) झाडाचा चीक. harzig= चिकाचा.
Hass = (पु.) द्वेष.
hässlich = कुरूप, घाणेरडें.
Hast = (स्त्री) घाई.
Haube = (स्त्री.) टोपी, झाकण.
Hauch = (पु.) श्वास.
hauen = कापणें, तोडणें, फोडणें.
Haufe = (न.) ढीग, ढिगारा.
haufen = ढीग करणें.
häufig = निरंतर, वारंवार, पुनःपुन.
Haupt = (न.) मस्तक, मुख्य.
Haupt—मुख्य— eingang = (पु.) मुख्य दरवाजा.
मुख्य प्रवेशद्वार. -- gewinn = (पु.) पहिलें बक्षीस.
--lehrer = मुख्याध्यापक.
— quelle = मुख्य आधार—zug = मुख्य विशेष.
—sache = मुख्य मुद्दा.
Haus = (न.) घर,—halt = (पु.) गृहकृत्य, घरकाम.
—herr = यजमान.
häuslich = घरगुती, गृहकृत्यासंबंधीं, e —aufgaben = घरीं दिलेला अभ्यास.
Haut—farbe = अंगाचा रंग, वर्ण, (गोरा, काळा, वगैरे.)
Hebamme = दाई, सुईण.
Heft = (न.) वही, नोटबुक.
heftig = संतापी, उग्र, तापट.

Heide = (पु.) मूर्तिपूजक, (स्त्री.) कुंपण.
Heilanstalt = (स्त्री.) दवाखाना.
heilbar = बरें होण्याजोगें.
heilig = पवित्र.
Heilig (en) = (पु.) पवित्र पुरुष, साधु पुरुष.
Heim = (न.) घर. (क्रि. वि.) घरीं, घराकडे.
heimlich = गुप्तपणानें.
Heirat = (स्त्री.) लग्न, विवाह.
Heirats-antrag = लग्नाची मागणी.– gut = हुंडा.
heiter = आनंदी.
Held = (पु.) वीर, विभूति.
Helden — bahn = वीरासारखें चरित्र, शूरपणा.
— gedicht = महाकाव्य, (विभूतिपूजेचें काव्य.)
— mut = शौर्य—tat = शूरकृत्य.
Heller = (पु.) कपर्दिका, (फार्दिंग).
Hemd = (न.) कुडता, शर्ट.
Henne = (स्त्री.) कोंबडी.
herein = आंत या.
her — kommen = जवळ येणें.
Herrgott = भगवान्, जगताचा मालक.
herrlich = आल्हादकारक, आनंददायक, मनोहारी.
herum = सभोंवार.
herunter = खालीं.
hervor = पुढें, बाहेर.— bringen = उत्पन्न करणें.
—gehen = पुढें येणें, यश मिळविणें.– heben = पुढें आणणें, लक्ष्य ओढणें,– ragen = प्रसिद्धीस आणणें.
— ragend = मुख्य, उच्च, —rufen = पुढें बोलावणें, आमंत्रण देणें. —stechend = प्रामुख्यानें पुढें येणारे, treten = प्रामुख्यानें पुढें येणें.

herzählen = क्रमावार सांगणें, कथन करणें.
Herzeleid = (न.) अत्यंत दुःख.
Herzens—angelegenheit = प्रेमसंबंधी—प्रेमसंबंध.
— angst = (स्त्री.) हृदयाची तळमळ, खळबळ.
— freund = जीवाचा मित्र (कलिजा).
— gut = अंतःकरणाचा थोर, दयाळु.
herzlich = हार्दिक, अंतःकरणपूर्वक.
hetzen = खिजविणें, चेतविणें, उठावणी करणें, फूस देणें.
Heuchelei = (स्त्री) ढोंग, heucheln=ढोंग करणें, बतावणी करणें.
Heucheler = ढोंगी.
Hexe = (स्त्री.) चेटकी.
hiesig = या ठिकाणचा.
Hilf-leistung = मदत (करणें).
Hilf—reich = मदत करणारा, उपयोगी (पडणारा).
Himmel = (पु.) स्वर्ग, आकाश.
— reich = स्वर्गाचें राज्य.
Hindernis = (न.) अडचण, अडथळा.
Hin-gabe = (स्त्री.) भाक्तिभाव, -gang=मरण, उत्क्रमण.
— geben = धैर्य सोडणें, आशा सोडणें.
— gebung = सर्वस्वी ईश्वरावर भरंवसा टाकणें. (भार टाकणें).
hinken = लंगडणें.
hinter = मागें.
— grund = पार्श्वभूमी.
— rad = (न.) मागील चाक.
hinuber = पलीकडे.
hin-weg = तिकडे दूर. – weisen-weisung= खूण करणें मार्ग दाखविणें, दर्शविणें.
hin-zu-fugen = जोडणें, पुरती जोडणें, पुष्टि देणें.
— fugung = पुष्टि.

Hirt = (पु.) धनगर, गवळी.
Historiker = इतिहासलेखक.
historisch = ऐतिहासिक.
Hitze = (स्त्री.) उष्मा, उकाडा.
Hitz—kopf = संतापी; गरम डोक्याचा.
—schlag = उन्हाची तिरामिरी.
hoch—achtbar = सन्मान्य, नम्रभावानें (वागणारा) — achten = अत्यंत चहा करणें —achtung = अत्यंत आदर, —achtung-svoll = अत्यंत आदरानें.
—gesinnt = उदार अंतःकरणाचा.
Hochzeit = (स्त्री.) लग्न, विवाह विधि— gedicht= विवाहकाव्य, —geschenk = आहेर, विवाहनजराणा.
Hof = (पु.) राजवाडा, राजदरबार, पटांगण.
—arzt = राजदरबारी वैद्य, राजवैद्य
fahig = राजदरबारांत प्रवेश असणारा.
Hoffart = (स्त्री.) हट्टवादीपणा, हट्ट.
hoffentlich = मला अशी उमेद—आशा—आहे कीं.
Hoffnung = आशा, svoll = आशावादी.
Hof-mann = दरबारी, शिलेदार.
- meister = दरबारी शिक्षक, वाकनीस.
- narr= विदूषक, खुषमस्कऱ्या.
- rat = राजमान्य *-sitte=दरबारी पद्धत—आदब.
Hohheit = Highness हायनेस, महाराज.
hohl = पोकळी असणें, पोकळ.
Höhle = (स्त्री.) पोकळी, गुहा.
Hohn = (पु) तिरस्कार.
höhnen = तिरस्कार करणें.
Hokuspokus = (पु.) हातचलाखी, जंतर मंतर.
hold = दयाळू, उदार —selig = दयाळू अंतःकरणाचा.

Hölle = (स्त्री.) नरक.
Holz = (न.) लांकूड.
Holz-essig = (पु.) लांकडापासून तयार केलेले व्हिनीगर, सिरका.
Honig = (पु.) मध,-scheibe= पोवळें. – suss = मधासारखे गोड
Horer = श्रोतृ–समाज,–वृंद.
Hör-saal = (पु.) व्याख्यानमंदीर.
Hose = (न.) विजार. – n = विजार.
hubsch = सुंदर, लावण्यमय.
hudeln = निष्काळजीपणानें काम करणें, ब्रह्मघोटाळा माजविणें.
Hufeisen = (न.) घोड्याची नाल.
Hugel = (पु.) टेकडी.
Huldigung = आदर्शानें मुजरा करणें, मुजरा.
Humoreske = (स्त्री.) व्यंग चित्र.
Hungersnot = (स्त्री.) दुष्काळ.
Hure = (स्त्री.) वेश्या.
Hutten-arbeiter= ओतें कामाच्या कारखान्यांत काम करणारा.
— kunde =धातु ओतण्याची विद्या.
— wesen = (न.) धातुविद्या.
Hypothek = (स्त्री.) गहाण (ठेवणें)

I.

Idee = (स्त्री.) विचार, कल्पना.
— nverbindung= कल्पनासातत्य. एका विचारावरून दुसरा विचार सुचणें, सूचक विचार.
Impf-arzt = देवी काढणारा डॉक्टर. (impfen=देवी टोचणें), लस टोचणें.
Inbegriff = (पु.) आंतील जिनसा, सारांश, mit – समाविष्ट.

inbegriffen = समाविष्ट केलेलें.
indes-indessen = इतक्यामध्यें, मध्यंतरीं.
in folge = त्यायोगें, त्यामुळें, तथापि.
innig = उत्सुक, आत्यंतिक, जीवश्चकंठश्च, सूक्ष्म.
Inserat = (न.) प्रसिद्धीपत्रक, जाहीरात.
in so fern = होतां होई तों.
in sonderheit = मुख्यत:.
inwendig = आंतून.
Irren-arzt = वेड्यांचा डॉक्टर.
—haus = वेड्याचें इस्पितळ.
anstalt = वेड्याचें इस्पितळ, मानसिक रोग्यांचा दवाखाना.
irrig = चुकीचें, खोटें.
Irr-lehre = (स्त्री.) खोटी शिकवण,–licht = अल्लाउद्दीनाचा दिवा.
Irrtum = (पु.) चूक.
isolieren = वेगळें काढणें, प्रथक्करण करणें, वेगळें करणें.

J.

Jagd = (स्त्री.) शिकार, (jagen = शिकार करणें.)
Jäger = (पु.) शिकारी.
Jahe = (स्त्री.) खोल, कडा तुटलेला.
Jahr-gehalt = (पु.) वार्षिक उत्पन्न.
Jammer = (पु.) हळहळणें, कण्हणें, दु:ख.
(er jammert mich = त्याला पाहून मला दु:ख होतें.)
Jelanger-jelieber = (पु.) फुलाचें नांव. (हनी सकल)
Jude = (पु.) यहुदी.
Jungfer = (स्त्री.) कुमारी.
Junker = (पु.) तरुण सरदार (शिलेदार).

Jura = (न.) कायदा. Jurist = कायदेपंडित.
Juwel = (न.) रत्न.
Juwelier = (पु.) रत्नपारखी.
Jux = (पु.) थट्टा, मस्करी.

K

Kabale = (स्त्री.) कारस्थान (प्रेमसंबंधीं–Kabale und Liebe).
Kafer = (पु.) भुंगे व त्यासारखे किडे.
Kaffee = (पु.) कॉफी,—bohne = कॉफीचीं बोंडें. —brenner = बोंडें भाजून काढणारें यंत्र. brett = कॉफी ट्रे,— geshirr = कॉफीसंबंधीं इतर सामुग्री,—kanne = कॉफी तयार करण्याचें भांडें, केटली,—wirt = कॉफी विकणारा, फराळाच्या दुकानाचा मालक.
Kâfig = (पु.) पिंजरा.
kahl = नग्न, उघडा,—(जमीन) कांहीं पैदा न होणारी जमीन, बकाळ.
Kahm = (पु.) सांचा.
Kahn = (पु.) बोट, नांव.
Kaiser = (पु.) बादशाह.
Kaiser burg = राजवाडा.
kaiserlich = बादशाही, शाही, सार्वभौमाचा.
Kaiser-reich = राज्य, (सार्वभौम राज्य) — tum = राज्य.
Kakao = (पु.) कोको.
Kakerlak = (पु.) झुरळ.
Kalb = (न.) वांसरू.
kalbern = ओकणें.
Kali = (न.) पोटॅशियम.

Kalk = (पु.) चुना, Kalkig = चुन्याच्या -stein = चुन्याचा दगड.

Kameralien, Kameral—wissensehaften = सांपत्तिक शास्त्र, संपत्तिशास्त्र.

Kamin = (पु.) धुराडें, शेगडी. (बंगल्याच्या भिंतींतील)

Kamm = (पु.) फणी, kammen = विंचरणें.

Kammer = (स्त्री.) चेंबर, गृह, संस्था.

Kämmerer = (पु.) खजिनदार.

Kammer-frau = मानकरीण, (श्रीमंत बायकांच्या हाताखालील मानकरीण) — gericht = हायकोर्ट, उच्च न्यायकचेरी.

Kampf = (पु.) लढाई, युद्ध, रण. — begier = लढण्याची उत्सुकता,— bereit =लढण्याची तयारी असलेली, जय्यत तयारीचा. (kampfen = लढणें.)

Kandis-zucker = (पु.) खडीसाखर.

Kanone = (स्त्री.) तोफ.

Kante = (स्त्री.) कोना, कोपरा, कडा.

Kapital = (न.) मुद्दल. (Zinsen = (पु. अने.) व्याज.)

Kapitel = (न.) प्रकरण, (पुस्तकाचें.)

Kappe = (स्त्री.) झाकण, टोपी. (kappen = कापणें, तोडणें.)

Karbol saure = कार्बालिक ॲसिड.

Kar-freitag = (पु.) गुडफ्रायडे.

karg = दारिद्र्य, कंजूष, बकाळ जमीन, मरुभूमि. (kargen = कंजूषपणा करणें.)

Karre = (स्त्री.) हातगाडी, खटारा.

Karte = (स्त्री.) कार्ड, नकाशा.

Kartoffel = (स्त्री.) बटाटा.

Karton = (पु.) पुठ्ठा (कार्डबोर्ड).

Kartusche = (स्त्री) काडतूस.

Karzer = (पु, न.) तुरुंग, बंदीखाना.

Käse = (पु.) चीज, (दुधापासून तयार केलेला पदार्थ)
— blatt = क्षुद्र वर्तमानपत्र.

Kaserne = (स्त्री) बॅरॅक्स.

Kasse = (स्त्री.) पैशांची पेटी, तिकीट ऑफीस, पैसे भरण्याची जागा.

Kasten = (पु.) पेटी.

Katheder = (पु.) प्रोफेसरांचें व्याख्यानाचें डेस्क.

kauen = चावणें, चर्वितचर्वण करणें, खाणें, चघळणें.

kaum = क्वचित.

Kebs-weib = रखेली, ठेवलेली बाई.

Kegel = (पु) कोन.

Kehle = (स्त्री.) घसा. Kehl-kopf = नरडें, घसा.

kehren = साफसूफ करणें, उलटणें, परतविणें.

Kehr-seite = उलटी बाजू.

Keil = (पु.) पाचर.

Keim = (पु.) मोड. —blatt = दल. (द्विदल, एकदल.)

keimen = मोड येणें, उगवणें, (बीं.)

Kellner = (पु.) वाढपी, वाढणारा, वेटर.

kennbar = ओळखण्याजोगें.

Kenner = (पु.) तज्ज्ञ.

Kenntnis = (स्त्री.) ज्ञान, विद्या.

Kennzeichen = (न.) खूण, सही.

kennzeichen = खूण करणें.

Kerl = (पु.) माणूस, व्यक्ती, (वाईट अर्थानें—पाजी माणूस.)

Kern = (पु.) फळाचें बी, कोय.

Kern holz = बुंध्यामधील लांकूड (उत्तम लांकूड),

Kerze = (स्त्री.) मेणबत्ती—en gerade = एखाद्या तिरासारखा सरळ.

essel = (पु.) जंगी पाणी उकळणारें भांडें, हंडा, बॉयलर.

Kette = (स्त्री.) माला, रांग, साखळी.

Ketten—brücke =(स्त्री.) तरंगता पूल—gelenk, glied =साखळीचा दुवा—hund = रखवालीचा कुत्रा.

keuchen = धापा टाकणें, दम लागणें.

Keuch huften = (पु.) डांग्या खोकला.

keuch = पवित्र, शुद्ध, पतिव्रता, नम्र.

Keuchheit = पावित्र्य.

Kien = (पु.) राळ, (चीक) असलेलें देवदाराचें लांकूड.

Kies = (पु.) खडे, गोटे.

Kiesel = (पु.) गारगोट्या.

Kinderei = (स्त्री.) पोरवडा, पोरखेळ.

Kinder = ... —frau = (स्त्री.) नर्स, दाई, धात्री, —freund=मुलांचा प्रेमी.–buch= मुलांचें आवडतें पुस्तक. — garten = किंडर गार्टन = मुलांचें (बालशिक्षण,) शिक्षण, — lehre = बाल· शिक्षण, (धार्मिक शिक्षण.) — leicht = बाल-बोध = अगदीं सोपें. — los = मूल नसलेला. — stube = मुलांची खेळण्याची– शिकण्याची जागा, नर्सरी, — wagen= मुलांची ढकलगाडी.

Kindheit = बाल्यावस्था.

kindisch = बालिश, मुलासारखें.

kippen = तोल जाणें, झोंक जाणें.

Kirche = (स्त्री.) देऊळ, चर्च.

Kirsche = (स्त्री.) चेरीचीं फळें.

kitzeln = गुदगुल्या करणें.

Klage = (स्त्री.) तक्रार, दावा (कोर्ट)—grund = (पु.) दाव्याचें कारण.

Kläger = (पु.) वादी.

Klage schrift = दावा, दाव्याचा खर्डा.

Klang = (पु.) आवाज, ध्वनि.

klar = स्वच्छ, स्पष्ट, निवळ.

klären = स्वच्छ होणें, निवळणें.
Klarheit = स्वच्छपणा, निवळपणा, निर्मळपणा.
klatschen = गप्पा मारणें, दुसऱ्याविषयीं कुजबुजणें.
Klatsch-maul = (न.) बोलका, वटवट करणारा.
Klaue = (स्त्री) पंजा.
Klause = (स्त्री.) आश्रम, गुहा.
Klavier = (न.) पियानो.
kleben = डकविणें, चिकटविणें. (Klebe-mittel = गोंद, डिंक, चीक.)
Klecks = (पु.) शाईचा डाग.
kleiden = कपडे घालणें, कपडे करणें. (Kleidung ...) (Kleid (न.) Kleider)
klein = छोटा, लहान.
Klein—handler = किरकोळ व्यापारी.
Kleinheit = छोटेपणा, क्षुद्रपणा.
kleinigkeit = यःकश्चित गोष्ट, क्षुद्र.
Kleinmut = क्षुद्रपणा, कमकुवत, कमताकद, भित्रेपणा.
Kleinod = (न.) रत्न, खजिना.
Klemme = (स्त्री.) गोंधळ, दुर्दशा.
klettern = चढणें, डोंगर चढणें.
Klima = (न.) हवा.
klingen = आवाज—ध्वनि—करणें, खणखणणें; किणकिण.
klopfen = ठोकणें, धक्का देणें (दारावर) थाप देणें.
Kluft = (स्त्री.) भेग, भगदाड.
klug = हुषार, दूरदर्शी, चलाख.
Klugheit = हुषारी—चलाखी, दूरदर्शित्व.
Klumpen = (पु.) गोळा, ढीग.
Klunker = (पु.) गोंडा.
knacken = फुटणें, फोडणें, भंगणें.
Knappe = (पु.) खाण, Knappschaft = खाणीवाल्यांचा संघ, (खाणींत काम करणाऱ्यांचा).

knarren = करकरणें.
Knebel = (पु.) बडगा, काठी.
Knecht = (पु.) गुलाम, हमाल, कामाठी.
(Knechtschaft = गुलामगिरी).
(Knechts-sinn = गुलामगिरीची वृत्ति.)
Kneipe = (स्त्री.) दारूचा अड्डा, गुत्ता, बीअर पिण्याची जागा (विद्यार्थ्यांची).
knicken = मोडणें, तोडणें, (ein geknickter Mann = भग्नहृदयी माणूस).
Knoblauch = (पु.) लसूण.
Knochen = (पु.) हाड.
Knopf = (पु.) गुंडी, बटन, (knopfen = गुंडी घालणें, गुंडी शिवणें.)
knupfen = गाठ मारणें.
Kodex = (पु.) कोड, गुप्त लेख.
Kohl = (पु.) कोबी.
Kohle = (स्त्री.) कोळसा. (Stein —= दगडी कोळसा.)
Kokos-baum = नारळीचें झाड.—nuss = (स्त्री.) नारळ.
Kolleg = (न) व्याख्यानें, अभ्यास.
Kollege = (पु.) सहाध्यायी, सहकारी.
Kollegium = (न.) शिक्षक मंडळ.
kolossal = भयंकर, विलक्षण.
Komik = (स्त्री.) गंमत, मजा.
komisch = हास्यास्पद, गमतीचें.
Kommis = (पु.) कारकून.
Konditor = (पु) हलवाई.
Konditorei = (स्त्री.) हलवायाचें दुकान.
Konkurrenz = (स्त्री.) शर्यत, चुरस.
Konkurs = (पु.) दिवाळखोरी.
Konto = (न.) खातें. (पैशांची ठेव.)
Konversations lexikon = (न.) ज्ञानकोश.

Korb = (पु.) टोपली. (papier korb=केराची टोपली)

kosen = (प्रेम) आलिंगन देणें.

Kosename = आवडतें नांव, लाडकें नांव.

Kragen = (पु.) कॉलर.

kraus = कुशकुशीत, कुरळे.

Krause = (स्त्री.) चण.

Kraut = (न.) कोबी. —garten = परसांतील भाजीचा मळा.

Krawatte = (स्त्री.) नेकटाय, बो.

Kranz = (न.) माळ, हार.

Kreide = (स्त्री.) खडू, (Kreide zeichnung = खडूनें लिहिणें—खडूनें काढलेलें चित्र.)

Kreis = (पु.) वर्तुळ. (kreisen = गरगर फिरणें, परिभ्रमण)

Kreis förmig = वर्तुळाकार.

Kreuz = (न.) क्रॉस, (किलवर)

Kreuzer = (पु.) क्रूझर, लढाऊ जहाज.

kriechen = सरपटणें, रांगणें.

Kriecher = हांजीहांजीखोर.

Krieg = (पु.) लढाई.

Kritik = (स्त्री.) टीका, समालोचन.

krumm = वाकविलेला, वाकडा.

Küche = (स्त्री.) स्वयंपाकघर.

Kugel = (स्त्री.) गोळी, गोटी, चेंडू.

kühl = थंड, आराम.

kuhn = धारिष्ट्याचा.

Kulisse = (स्त्री.) नाटकांतील पडदा, सीन.

Kummer = (पु.) दुःख.

kummern = दुःख होणें.

Kunst = (स्त्री.) कळा,—akademie = कलाभुवन.
—anlage = कलेची आवड,—ausdruck = पारिभाषिक शब्द,—ausstellung = कलाप्रदर्शन.
—butter = कृत्रिम लोणी—मार्गारीन.
— liebhaber = शोकी, कलाप्रेमी.

Kur = (स्त्री.) आरोग्य, औषधोपचार.

Kurort = आरोग्य भुवन, सॅनेटोरियम.

Kurbis = (पु.) भोपळा.

Kutcher = (पु.) गाडीवान.

Kuvert = (न.) लिफाफा, पाकीट.

L.

Laboratorium = (न.) प्रयोगशाळा.

lachen = हसणें.

Lachs = (पु.) सामन मासा.

Laden = (पु.) दुकान.

Lage = (स्त्री.) प्रसंग, स्थिति, परिस्थिति, अवस्था.

*Lager = (न.) धातु, (भूस्तर) खनिजाची धमनी.
(—Stätte = भूमि.)

Land:—karte = देशाचा नकाशा.
—leben = खेड्यांतील आयुष्य, —leute = खेडवळ माणसें.
—macht (स्त्री.) सैन्य,—mädchen = खेडवळ मुलगी—mann = खेडवळ शेतकरी,—messer = सर्व्हे करणारा, मोजणी करणारा,—miliz(स्त्री.) नागरिक सैन्य.
—partie =(स्त्री.) सहल, दूरवर फिरावयास जाणें, वनभोजन.
—pfarer—prediger = खेड्यांतील पाद्री, भिक्षुक.
—plage = (स्त्री.) सार्वजनिक आपत्ति.—rat =

एकाद्या तालुक्याचा मुख्याधिकारी, तालुकाधिकारी. — recht = कायदा, कानून, (मुलकीकायदा) Lands (es):—(mann) स्वदेशीय माणूस.

Landschaft = (स्त्री.) जिल्हा, तालुका, जिल्हासभा, सृष्टिसौंदर्य.

Land —stadt = जिल्ह्याचा गाव. -strasse = आमरस्ता, —wirt = शेतकरी, —wirtschaft = (स्त्री.) शेतकी, —wirtschaftlich = शेतकीसंबंधीं.

Langweile = (स्त्री.) कंटाळा.

langsam = हळू हळू.

langwierig = लांबचलांब, भले मोठे.

lassig = आळशी, किचकट.

Last = (स्त्री.) वजन, ओझें.

lästig = त्रासदायक.

Laterne = (स्त्री.) दिवा, फाणस.

Laub = (न. अने.) पालवी (झाडांची)

Laube = (स्त्री.) गुंफा, लताकुंज.

Lauf = (पु.) कारभार, आयुष्य. —bahn = चरित्र, आयुष्य.

*Lauheit = थंड, कोंदट, (पणा) औदासिन्य, बेपर्वाई.

Laune = (स्त्री.) प्रकृति, लहर, मनोवृत्ती, मनःस्थिति.

Lazarett = (न.) दवाखाना.

lebendig-keit = उत्साह, सतेज, जिवंतपणा.

Lebens:—alter = (न.) वय. —art = (स्त्री.) रहाण्याची तऱ्हा, रीतभात, वागणूक, — bedingung = (आयुष्याचा) करार — bedurfnisse = सामानसुमान, beschreibung = जीवनचरित्र — weisheit = व्यावहारिक तत्त्वज्ञान.

ledig = रिकामा, अविवाहित, एकटा.

lediglich = सर्वस्वी, सर्वथा, सर्वथैव.

leer = रिकामा.

Leere = (स्त्री.) भयाण.

Lehm = (न.) चिकणमाती, चिखल. wand = मातीची भिंत.

Lehne = (स्त्री.) आधार, आश्रय.

lehnen = टेकणें.

Leib = (पु.) शरीर, पोट.

Leibes — beschaffenheit = शरीरप्रकृती.
—kraft = शारीरिक शक्ति, शरीरसामर्थ्य.

Leiche = (स्त्री.) मृत शरीर, मुडदा, प्रेत.
—n, begángnis = प्रेतसंस्कार, (अग्नि-संस्कार.)
—n rede = स्मशानांतील संभाषण, (व्याख्यान)
—n zug = प्रेतयात्रा.

leicht = हलका.
—blutig = आशावादी,—fertig = थिल्लर
—glaubig keit = देवभोळेपणा
—sinnig = थिल्लर.

Leih bibliothek = (स्त्री.) प्रसारक पुस्तकसंग्रह.

Leihhaus = (स्त्री.) गहाण ठेवून पैसे देणारें दुकान.

Leim = (पु.) सरस, खळ.

leise = हळू, आवाज न करतां.

leisten = करणें, ich kann mir das leisten = मला तें शक्य आहे. मला देणें शक्य आहे.

Leistung = कार्य, परिणाम.

Leitung = मार्ग, (Leit faden = मार्गदर्शक)

lenken = मार्ग दाखविणें, वाकविणें, वळाविणें.

lesbar = वाचनीय, वाचण्यास योग्य, सुवाच्य.

Lese-zimmer = वाचनालय.

leugnen = नाकबूल करणें.

leutselig = प्रेमळ.

Licht bad = सूर्यस्नान (सूर्याच्या किरणानें स्नान करणें).

liebenswürdig = प्रेमळ—keit = प्रेमळपणा.

Liebes:—abenteuer= प्रेमासाठीं धाडस.

—brief = प्रेमपत्रिका. —geschichte = प्रेम-कथा, (प्रेमकथानक)—handel =प्रेमसंबंध.—pfand = प्रेममुद्रिका.

Lieferant = (पु.) पुरविणारा, ठेकेदार.

Link = (स्त्री.) डावा, (links=डावीकडे.)

List = (स्त्री.) लुच्चेगिरी, लबाडी, फसवेगिरी.

Lockung = आमीष, फुसलावणें.

Lohn = (पु.) बक्षीस, पारितोषक, पगार, lohn-arbeiter = मजूर.

lohnen = देणें, फेडणें, es lohnt sich der Muhe =मेहनत भरून निघण्यासारखें, श्रमाचें चीज होण्यासारखें.

os-arbeiten = मुक्तता करून घेणें, सोडविणें.

los-binden = मोकळे करणें, सोडणें.

Lösch—anstalt = आग विझविण्याचें ऑफिस —papier-blatt-टीप-कागद.

Losung = खुलासा, उत्तर.

los ziehen = निघणें, मार्च करणें.

Lot-rohr = सोनाराची (फुंकण्याची) नळी, ब्लो-पाइप.

Lotter-bube = बदमाष, भुरटा.

Luft druck = (पु.) हवेचा दाब.

*Luft-erscheinung = उल्कापात.

Luge = (स्त्री.) खोटी गोष्ट, झूट.

Lump = (पु.) बदमाष.

Lupe = (स्त्री.) लहानसें, सूक्ष्मदर्शक.

Lust = (स्त्री.) इच्छा, आवड.

— spiel = प्रहसन.

Luxus = (पु.) ऐषआराम.

Lyzeum = (न.) विद्यालय, शाळा.

M

Magen = (पु.) पोट.
mager = पातळ किरकोळ, हडकुळा.
Mahl = (न.) भोजन, जेवण.
mahnen = पैशाची मागणी करणे.
Mais = (पु.) मका.
Makel = (पु.) डाग.
Mandel = (स्त्री.) बदाम,—टॉन्सिल.
Mangan = (न.) मॅंगनीज.
Mangel = (पु.) वाण, दारिद्र्य, कमी असणें.
Manie = (स्त्री.) वेड, वेडेपण.
Mannes alter = जवानी, यौवन.
mannig-faltig = अनंत, अनंत प्रकारचें.
Mappe = (स्त्री.) पुस्तकें ठेवण्याची चामड्याची पिशवी, पोतडी.
Marmor = (पु.) संगमरवरी, —bruch = संगमरवरी खाण.
Massen = अतोनात. —-haft = विलक्षण मोठें, -versammlung = जंगी सभा.
Mass-gabe = (स्त्री.) वजन, तोल, हिशोब.
—nahme = वजन.
Matrose = (पु.) दर्यावर्दी, जहाजावरील कामकरी.
mauen = कापणें, कापणी करणें.
Mauer = (स्त्री.) भिंत.
mauern = भिंत बांधणें.
Meer = (न.) समुद्र.
—busen = उपसागर. —enge = सामुद्रधुनि, —es spiegel = समुद्रसपाटी,—shaum (पु.) समुद्रफेस. —weib (न.) समुद्रदेवता, जलदेवता.
Meinung = मत, म्हणणें, अर्थ.
—s verschiedenheit = मतभेद.

melden = कळविणें, जाहीर करणें.
Meldung = नोटीस, बातमी, रिपोर्ट.
Menge = (स्त्री.) पुष्कळ, ढीग.
eine menge Geld = ढीग—
Mennig = (पु.) शेंदूर.
Merkmal = वैशिष्ट्य, विशिष्ट गुण.
Merkur = (पु.) मंगळ.
merkwürdig = चमत्कारिक, आश्चर्यकारक.
Messe = (स्त्री.) प्रदर्शन, जत्रा.
Messing = (न.) पितळ. – blech = (न.) पितळेचा पत्रा.
— draht (पु.) पितळेची तार.
Mess—kette = चेन, सांखळी (मोजणीची) – kunde = मोजणी, (शास्त्र)
Metall—glanz = धातूची चमक.
Metzger = (पु.) खाटीक.
mieten = भाड्यानें घेणें.
Mieter = (पु.) भाडेकरी.
mildern = सोपें करणें, कमी करणें.
Milz = (स्त्री.) प्लीहा.
minder = कमी. mindern= कमी करणें.
minder-wertig = हलक्या किंमतीचे.
Minze = (स्त्री.) टांकसाळ.
Misch-ehe = (स्त्री.) मिश्रविवाह.
miss:——achten = उपमर्द करणें, टाळणें.
—achtung = उपमर्द, बेफिकीरी.
—behagen = नाखूष करणें. —bilden= वांकडे तिकडे बनविणें. —bildung = अष्टवक्र, —billigen = नापसंत करणें. —billigung = नापसंती. —brauch = (पु.) दुरुपयोग. brauchen = दुरुपयोग करणें. —deuten = चुकीची समजूत करून घेणें. —- fallen = नाखूष करणें. — fällig

=नाखूष करणारे. —geburt = (स्त्री.) गर्भपात होणें.—geschick = (न.) दुर्दैव, अपघात. —glücken = अपेश येणें. gönnen = असूया करणें, कुरकुरणें. —griff (पु.) = चूक —gunst = (स्त्री.) असूया, हेवा.
—handeln दुरुपयोग करणें, वाईट तऱ्हेनें वागविणें.
—Kredit = (पु.) बेअब्रू. —verhältnis = (न.) विजोड.
—verständnis = गैरसमज.

Mit-arbeiter = (पु.) सहकारी.
Mit besitz = पातीची मालकी.
mitempfinden = सहानुभूति दाखविणें. — वाटणें.
mitfahren = बरोबर प्रवासास जाणें.
Mitgefuhl = (न.) सहानुभूति.
mitgehen = बरोबर जाणें.
Mitgift = (स्त्री.) हुंडा, कन्याधन.
Mitglied = (न.) मेंबर, सभासद्.
Mitleid = (न.) दया, कींव.
mitnehmen = बरोबर नेणें.
mitrechnen = हिशोबांत धरणें.
Mitschuler = (पु.) सहाध्यायी.
Mitspieler = (पु.) खेळगडी.
mitteilen = कळविणें, लिहिणें. बातमी सांगणें, देणें.
Mittel = (न.) साधन, उपाय, द्रव्य.
mittelbar = मध्यस्थ, अप्रत्यक्ष.
mittels, mittelst = (त्या) योगें, योगानें.
Mitternacht = (स्त्री.) मध्यरात्र.
mit unter = मधून, मधून.
mitzählen = समावेश करणें.
Molke = (स्त्री.) दूधंदुमर्त.
Molkerei = डेअरी.
Mond-finsternis = (स्त्री.) चंद्रग्रहण.
scheibe = (स्त्री.) चंद्राची कोर.

Mucke	= (स्त्री.) चिलट, माशी.
mucken	= कुरकुरणें, कांहीं तरी टुरटुर लावणें.
mude	= कंटाळलेला, थकलेला.
Muhe	= (स्त्री.) मेहनत, खटपट. sich Muhe geben = मेहनत करणें.
muhevoll	= त्रासदायक, दगदगीचें, मेहनतीचें.
Muhle	= (स्त्री.) गिरण.
muhsam	= त्रासदायक.
Mulde	= (स्त्री.) तबक, उथळ भांडें.
Mund	= (पु.) तोंड. den Mund halten = तोंड बंद करणें. —art = भाषा, —bedarf = खाण्याचे पदार्थ.
Mändel	= (पु.) अल्पवयी, अज्ञान (मुलगा).
—gut	= अज्ञानाची इस्टेट.
munden	= पडणें, (नदी) समुद्राला जाऊन मिळणें.
mundlich	= तोंडी.
munter	= जागा, बोलका.
Münze	= (स्त्री·) नाणें.
Munz—Kunde	= नाण्याचें शास्त्र, पुराण नाण्यासंबंधी माहिती.
Muskat	= (पु.) जायफळ.
Muster	= (न.) नमुना. —bild = नमुनेदार चित्र. —haft = उदाहरण घेण्याजोगें. नमुनेदार. —schule = नमुनेदार शाळा.
Mut-wille	= (पु.) दुष्ट बुद्धि.
Mythus	= (पु.) दंतकथा.

N

Nabel	= (पु) बेंबी. —schnur (स्त्री.) नाळ.
nach-achten	= देखरेख करणें, पहाणें, निरीक्षण करणें.
nach bessern	= सुधारणें, दुरुस्ती करणें.

nachbestellen = पुनः मागविणें.
nachbezahlen = मागाऊन पैसे देऊन टाकणें.
nachdenken = ध्यान करणें, सतत विचार करणें.
nachdenklich = विचारार्ह.
nachdringen = पाठ पुरवणें.
nachdruck = (पु.) जोर, चोरून काढलेली कॉपी, पुनर्मुद्रण.
Nacheiferer = (पु.) प्रतिस्पर्धी.
nacherzählen = पुनः म्हणून दाखविणें, रूपांतर करणें.
dem Englischen nacherzählt = मूळ इंग्रजीवरून रूपांतरित.
Nachfolger = (पु.) अनुयायी, वारस.
nachforschen = माहिती काढणें, तपास लावणें.
nachgeben = माघार घेणें.
nachgemacht = कृत्रिम.
Nachhall = (पु.) प्रतिध्वनि.
Nachklang = (पु.) आठवणी.
nachlassig = निष्काळजी,—keit = निष्काळजीपणा.
nachmachen = नक्कल करणें.
nachmalen = नक्कल करणें.
Nachnahme = (स्त्री.) माल देऊन मग किंमत घेणें.
Nachporto = (न.) भूर्दंड.
Nachrede = (स्त्री.) निंदा, वाईट मत.
Nachricht = (स्त्री.) बातमी, रिपोर्ट, हकीकत.
Nachruf = (पु.) मृत्युलेख.
Nachruhm = (पु.) मृत्यूनंतरची कीर्ति, मरणोत्तर कीर्ति.
Nachsatz = (पु.) शेवटचें वाक्य.
nachschlagen = संदर्भ पहाणें. (शोधणें)
Nachschlage-buch = संदर्भ पुस्तक.
Nachschlüssel = (न.) खोटी किल्ली.
Nachschrift = (स्त्री.) ताजा कलम, कॉपी.
Nachschuss = (पु.) पुनः किंमत देणें.

nachsehen = पुनः तपासून पाहणें, परीक्षणें, नजरचूक करणें, क्षमा करणें.

Nachsicht = (स्त्री.) क्षमा, माफी.

nachsprechen = पुनर्भाषण करणें.

nachstreben = कसून यत्न करणें, प्रयत्न करणें.

Nachteil = (पु.) तोटा, पूर्वग्रह –ig = तोटयाचें.

Nachtrag = (पु.) पुरवणी.

nachtraglich = पुरवणी म्हणून.

Nachtreter = (पु.) अनुयायी.

Nachwahl = (स्त्री.) पोट निवडणूक.

Nachweis = (पु.) माहिती.

nachweisen = दाखविणें, दर्शविणें, सिद्ध करणें.

nachzeichnen = नमुन्यावरून (मॉडेल) चित्र काढणें.

Nacken = (पु.) मान.

nackend–nackt = नागवा, नग्न, उघडा.

Nadel = (स्त्री.) सुई, टांचणी.

Nagel = (पु.) खिळा, खुंटी, नख.

Nagel–neu = अगदीं नवा, कोरा.

nahen = जवळ येणें.

nähen = शिवणें (कपडे)

Nähr boden = (पु.) सुपीक जमीन.

Naht = (स्त्री.) शिवण.

Narbe = (स्त्री.) जखमेची खूण, वण.

Narrheit = मूर्खपणा.

Nas–horn = गेंडा.

Natrium = (न.) सोडियम.

Natron = (न.) सोडियम.

Naturalien = सृष्ट वस्तु–पदार्थ.

*Natur–erscheinung = दृश्य, सृष्टिचमत्कार.

—Kunde–Lehre = पदार्थविज्ञान, सृष्टिज्ञान.

Nebel (पु.) धुकें. —fleck = तेजोमेघ.

Neben-absicht = (स्त्री.) दुय्यम हेतू.

—arbeit = जादा काम.

—bedeutung = दुसरा अर्थ.

—fluss = मिळणारी नदी.*

—kosten = जादा खर्च.

—stehend = लगत असलेलें, मार्जिनमध्यें लिहिलेलें.

—verdienst = (पु.) जादा उत्पन्न.

nebst = मिळून.

Neid = (पु.) असूया, हेवा.

Neigung = उतार, प्रेम, कल, झोक.

nennen = नांव घेणें, सांगणें.

nett = सुबक, छान, सुंदर.

Netz = (न.) जाळें.

neuerdings = नुक्तेच.

Neurung = नवी टूम, नवा शोध.

Neuheit = नाविन्य.

neulich = अलीकडे, परवां.

Nicht-erscheinung — प्रसिद्धीचा अभाव.

Nicht-wissen = (न.) अज्ञान.

nieder = खालीं.—lage = तळघर, गोदाम,— legen = खालीं ठेवणें, निवृत्त होणें.

Niveau = (निव्हो) (न.) लेव्हल, सपाटी.

Norm = (स्त्री.) कायदा, रूल, नमुना, नियम.

Not = (स्त्री.) आपत्ति, यातना, दारिद्र्य, धोका.

nötig = आवश्यक.

nötigen = जबरदस्ती करणें, करण्यास लावणें, भाग पाडणें.

nuchtern = उपास काढणें, उपास करणें.

Nudel = (स्त्री.) शेवया, माकारोनी.

nuss = (स्त्री.) फळ, आक्रोड.

Nuss baum = अक्रोडाचें झाड.

nutz = उपयोगी,--anwendung = व्यावहारिक उपयोग.

nutzlich = उपयोगी.

O.

Obacht = (स्त्री.) काळजी.

oben—erwahnt = उपरिनिर्दिष्ट, वर सांगितलेलें.

oberst = उच्चतम, सर्वांत वरचा.

obgleich = जरी.

obig = वरिल.

obsiegen = जिंकणें.

Obst = (न.) फळफळावळ, फळ.

ode = शून्य, निर्जन.

offenbar = सहज दिसणारें, दृश्य, अर्थात्.

offenbarne = प्रगट होणें, बाहेर दिसणें.

Offenbarung = प्रगटता, प्रगटीकरण.

offentlich = सार्वजनिक.

Ohnmacht = (स्त्री.) भोवळ, बेहोष, ग्लानी, बेशुद्धि.

Ohr = (न.) कान.

Ohr = (न.) डोळा.

Ohr-feige = (स्त्री.) थप्पड, कानशिलांत देणें.

Okonom = (पु.) शेतकरी, कृषिवल, चालक,
—ie = शेतकी, अर्थशास्त्र.

Ol = (न.) तेल, —baum = ऑलीव्ह झाड.
—bild = तैलचित्र. —blatt=ऑलीव्ह झाडाचें पान —druck = लिथोग्राफी, शिळाछाप. (रंगीत)

Ol-gemalde = (न.) तैलचित्र.
—papier = पारदर्शक कागद.

Opferung = समर्पण, आत्मसमर्पण, बळी. (Aufopferung —)
Optik = (स्त्री.) प्रकाशविज्ञान.
ordentlich = सनदशीर, व्यवस्थित.
ordnen = व्यवस्था करणें, व्यवस्था लावणें–लावून ठेवणें.
Orts behörde = (स्त्री.) स्थानिक अधिकारी.
Ozean = (पु.) महोदधि, सागर.

P

Pacht = (स्त्री.) लीज, कांहीं दिवसांच्या करारानें भाड्यानें घेणें, खंडानें देणें.
Pachtung = खंडानें दिलेली जमीन–शेती.
Packen = (पु.) गट्ठा.
paffen = शिट्टी वाजविणें.
Paket = (न.) पार्सल, —beforderung = पार्सल पोहोचतें करणें.
Pakt = (पु.) करारनामा.
Paletot (पालेटो) = (पु.) ओव्हर कोट, मोठा कोट.
Panier = (न.) ध्वजा, निशाण.
Pantoffel = (पु.) पायताण, चढाव.
Panzer—(जाड पत्रा असलेले) flotte = लढाऊ गलबतें.
—schiff = बेडर जहाज.
Papagei = (पु.) पोपट
Papier = (न.) कागद, — bogen = (पु.) कागद, ताव, —drache = (पु.) पतंग, वावडी, — korb = कागदाची टोपली.
papp—arbeit = पुठ्ठ्याचें काम. –hand (पु.) पुठ्ठा.
pappe = (स्त्री.) पुठ्ठा (पुठ्ठ्याचा कागद).
Parasit = (पु.) परोपजीवी.
Pardon = (पारदों) (पु.) माफी, क्षमा.
Parole = (स्त्री) परवल, खुणेचा शब्द.

Partei = (स्त्री.) पक्ष, —füher = पक्षांतील मुख्य, —losigkeit = निःपक्षपातीपणा.

Pass = (पु.) जाण्याचा मार्ग. (तिकिट).

Passagier = (पु.) उतारू, — gut = उतारूंचें सामान. —stube = वेंटिंग रूम, — zug = पॅसेंजर गाडी.

passen = बरोबर बसणें, शोभणें, —auf = वाट पहाणें, काळजीपूर्वक पहाणें, der deckel passt auf die Kanne = केटलीवर झांकण बरोबर बसतें किंवा, sie passen zu einander = ते एकमेकांना अगदीं योग्य शोभतात, —योग्य आहेत. das **passt sich** nicht auf = हें येथें शोभत नाहीं, हें येथें ठीक नाहीं. fur **passend** halten = योग्य आहे असें समजणें.

passieren = होणें, घडणें.

Passierschein = (पु.) परवाना, पास.

Pass-karte = (स्त्री.) परवाना, पासपोर्ट.

Pastell = (स्त्री.) खडू (चित्रें काढण्याचा), कोळसा.

pathetisch = करुणास्पद, कींव करण्याजोगें.

Patriotismus = (पु.) देशभक्ति.

Patrone = (स्त्री.) बंदुकीची गोळी, कार्टरिज.

patchen = चपाटी मारणें, चापटी मारणें, पाणी उडविणें.

Pause = (स्त्री.) आराम, विश्रांति, अवकाश, सुट्टी.

Paus papier = ट्रेसिंगपेपर.

Paus back = (पु.) गुटगुटीत चेहरा.

Pech = (न.) कुट्ट अंधार, काळाकुट्ट.

Pein = (स्त्री.) त्रास, यातना. (peinlich = त्रासदायक, यातनामय.)

peinigen = त्रास देणें.

Peitsche = (स्त्री.) चाबूक.

Pelz = (पु.) लोकरीचा कोट.

Pensum = (न.) धडा, अभ्यास.
Perücke = (स्त्री.) टोप (केसाचा)
Petschaft = (न.) सील, खूण.
Pfahl = (पु.) काठी, खांब.
Pfand = (न.) करार, शपथ, तारण. —brief = गहाणखत.
Pfau = (पु.) मोर. -- en auge = मोरपंखी (फुल-पांखरूं) — en feder = मोरपंख.
Pfeife = (स्त्री.) नळी, शिटी.
Pfeil = (पु.) बाण, तीर.
Pfiff = (पु.) शिटी.
Pflege = (स्त्री.) सेवा, शुश्रूषा, काळजी.
(Pfleger—in = सेवक, सेविका)
Pflicht = (स्त्री.) कर्तव्य.
Pflug = (पु.) नांगर.
Pfui = शी, छीः—
Pilger = (पु.) यात्रेकरू. — fahrt = (स्त्री.) यात्रा—en यात्रा करणें, यात्रेस जाणें.
Pilz = (पु.) कुत्र्याची छत्री.
Pinsel = (पु.) कुंचला, ब्रश, पेन्सील. —en = चित्र रंगविणें, ब्रश हातीं धरणें.
plappern = वटवट करणें. plapper-maul = बोलघेवडा.
platt = सपाट, सपाटीचा.
Platz = (पु.) जागा, स्थळ.
Plauderei = (स्त्री.) बडबड, वटवट.
plötzlich = एकदम, अनपेक्षित.
pochen = ठोकणें, ठोके देणें.
polieren = पॉलीश करणें, घासून साफसूफ करणें.
Polizei = (स्त्री.) पोलीस. —lich = पोलीस कायद्यानें.
popular = लोकमान्य, Popularität = लोकमान्यता.
Porto = (न.) तिकीट (पोस्टाचें). —frei = फुकट.

Post--amt = (n) पोस्ट ऑफिस.

—anweisung = मनीऑर्डर. — auftrag = व्ही. पी.

—beamter = पोस्टांतील कारकून. —bote = पोस्टमन, पोस्टाचा शिपाई.

postieren = पोस्टांत टाकणें, पत्र टाकणें.

Post—karte = कार्ड, —marke = तिकीट. —paket = (न.) पार्सल. —zug = मेलगाडी.

Pracht = (स्त्री.) सौंदर्य, ऐश्वर्य, —ausgabe = edition de luxe = लावण्यमय आकृति.

pragen = ठसा उठविणें, उमटविणें.

Praktikant = (पु.) मदतनीस.

prall = घट्ट, बळकट, बंद. (पु.) दुमदुमणें, गर्जणें.

predigen = प्रार्थना चालविणें, उपदेश करणें.

Predigt = (स्त्री.) प्रार्थना, उपासना, उपदेश.

Prima = (स्त्री.) अगदीं वरचा वर्ग, पहिला वर्ग.

Prinzip = (न.) तत्त्व.

Privat—dozent = बिनपगारी (विश्वविद्यालयीन) शिक्षक.

Probe—nummer = नमुन्याचा अंक, —stück = नमुना.

Prosa = (स्त्री.) गद्य. Prosaiker = गद्यलेखक.

*Protokoll = (न.) रेकॉर्ड, सभेचें मिनीटस—नोंद.

Proviant = (पु.) खाद्य पदार्थ, खाण्याची बेगमी.

Puder = (पु.) पूड, पावडर.

Pulver = (न.) बंदुकीची दारू.

Puppe = (स्त्री.) बाहुली.

Purpur = (पु.) लाल रंग, जांभळा रंग.

putzen = साफसूफ करणें.

———

Q

quabbeln = गद्गदणें, हालणें.
Quadre = —stein = चौरस दगड.
Qual = (स्त्री.) वेदना, यातना, दु:ख.
qualen = दु:ख होणें, कुरकुरणें.
Quarz = (पु.) गार, स्फटिक.
Queck silber = (न.) पारा.
Quittung = रसीद्.
Quote = (स्त्री.) वांटणी, भाग.

R

Rabatt = (पु) बाद्, (किंमतींत बाद् करणें)
Rabe = (पु.) कावळा.
Rache = (स्त्री.) सूड, – durst-gier = सूडाची इच्छा.
rächen = सूड घेणें.
Rach—gier,-sucht = सूडाची इच्छा.
Racker = (प.) बदमाष.
Rad = (न.) चाक, –fahrer = सायकल चालविणारा
radeln = सायकल चालविणें.
Raderwerk = (न.) चक्राचें काम.
radieren = पुसून काढणें, रबरानें साफ करणें.
raffen = गोळा करणें, गुंडाळणें.
Raffinade = (स्त्री.) शुद्ध केलेली साखर.
raffiniert = शुद्ध केलेली.
Rahmen = (पु.) चौकट.
rahmen = साय काढणें, घुसळणें.
Rand = (पु.) कोना, कोपरा, कडा.
Rang = (पु.) वर्ग, vom ersten Rang = उत्कृष्ट.
(थेटर) erster Rang = पहिली रांग–ओळ.

rangieren = रांग लावणें, व्यवस्था ळावणें.

Ranke = (स्त्री.) वेलीचा ताण, वेढ.

Ränke = (पु.) (अनेक व.) खोड्या, बद्‌माषी, कारस्थान.

ranken = सरपटणें, चढणें.

Ränke schmied = कारस्थानी–उपद्यापी.

Ränzel = (न.) पाठीवरील पोतडी.

Rappel (पु.) वेडेपण. — köppg = चक्रं, विक्षिप्त.

Raps = (पु.) मोहरी.

rarität = अप्रूपता, दुर्मिळ.

Rasen (पु.) हरळी, दुर्वा. —platz=लॉन्.

Rasier-messer = (न.) वस्तरा. —zeug = हजामतीच्या वस्तू.

Rasse = (स्त्री.) जात, कुल.

Rast = (स्त्री.) विश्रांति. rasten = विश्रांति घेणें.

Rat = (पु.) उपदेश, मत, सल्ला, मसलत.

—schaffen = मार्ग शोधून काढणें, उपाय योजणें.

—zu Rate halten = व्यवस्था करणें.

—zu Rate ziehen = सल्ला घेणें.

–geber = सल्लागार. –haus = (न.) टौन हॉल

rätlich, ratsam = योग्य. –los = असहाय.

–schläge = सल्लामसलत. –schluss = (पु.) निर्णय, निकाल. Rätsel = (न.) कोडें.

Ratte = (स्त्री.) उंदीर.

Raub = (पु.) चोरी, Räuber = चोर, दरवडेखोर.

Raub-tier = (न.) हिंस्र पशू, –vogel = (पु.) हिंस्रपक्षी.

Rauch = (पु.) धूर.

Raucher = विड्या ओढणारा.

Rauch-fang = (पु.) धुराडें.

Rauheit = उर्मटपणा.

Raum = (पु.) खोली, जागा, स्थळ, अवकाश.

räumen = साफ करणें, व्यत्यय दूर करणें.

Raupe = (स्त्री.) कुसुरडा, कीड.

Rausch = (पु.) दारु पिऊन झिंगणें.

Realien = सत्य, शास्त्रें.

Real schule = दुय्यम शाळा, पुराण भाषा न शिकविणाऱ्या व शास्त्रविषय शिकविणाऱ्या शाळा.

Rebenblut = (न.) द्राक्षारस.

Rechts-anwalt = वकील.

Recht-schaffen = सचोटीचा, –heit = सचोटी.

Redakteur = (पु.) संपादक (पत्र.)

Redaktion = (पु.) संपादक मंडळ, कारकून कार्यालय.

Redner = (पु.) वक्ता.
–buhne = व्यासपीठ, प्लॅटफार्म.

Referent = (पु.) बातमीदार.

Reformator = सुधारक.

Regal = (न.) पुस्तकांचें शेल्फ.

Regel = (स्त्री.) नियम, कायदा, पद्धत.
— los = नियमरहित. mässig = नियमबद्ध.

Regen = (पु.) पाऊस. —bogen = (पु.) इंद्रधनुष्य.
—guss (पु.) पाऊसाचा वर्षाव. — mantel = पावसाचा कोट. —schirm = (पु.) छत्री.
—messer = पाऊस मोजण्याचें यंत्र, वृष्टिमापक.
—wurm =(पु.) गांडूळ. —zeit = पावसाळा.

Regierung = राज्यकारभार. —s antritt = राज्यावर येणें, गादीवर बसणें, राज्यसूत्रें हातीं घेणें. —s rat = राज्यमंत्रि, कारभारी.

Reh = (न.) हरीण.

Reichs—anzeiger = सरकारी गॅझेट.
—gericht = सर्वांत उच्च कोर्ट. — tag = पार्लमेंट, मुख्य कायदेकौन्सिल. -an-geordnete = पार्लमेंटचा सभासद. —verfassung = राज्यघटना.

reif = पक्व, पूर्णावस्थेला पोहोंचलेलें.
Reife:—prüfung = (शाळेंतील शेवटची) परीक्षा.
—zeugnis = दाखला.
Reihe = (स्त्री.) ढीग, खूप, समूह, पाळी.
ich bin an der Reihe = आतां माझी पाळी.
Reinertrag = (पु.) निव्वळ फायदा.
reinigen = शुद्ध करणें, शुद्ध होणें.
Rein schrift = (स्त्री.) शुद्ध कॉपी, नकल.
Reisender = प्रवाशी.
reissen = तुकडे करणें, फाडून टाकणें.
reiten = घोड्यावर बसणें.
Reiz = (पु.) सौंदर्य, आकर्षकता, कंड, गुदगुल्या.
reizen = खाजविणें, कंड सुटणें, मोह पाडणें.
Reklame = (स्त्री.) जाहिरात.
Reminiszenz = (स्त्री.) आठवण.
Rennbahn = (स्त्री.) घोडदौडीची जागा.
Reparatur = (स्त्री.) दुरुस्ती.
Restant = (पु.) वर्गणी बाकी असलेला.
Retour = परतणें, परत येणें.
retten = वांचविणें.
Reue = (रॉये) (स्त्री.) पश्चात्ताप.
Reu-geld = जप्त केलेला पैसा.
richten = बरोबर चालू करणें, दुरुस्त करणें, हेरणें.
Richtung = दिशा, मार्ग.
Riesel-feld = पाणी सोडलेलें शेत.
Ring = (पु.) वर्तुळ, वर्तुळाकार.
—bahn = वर्तुळाकृति (जाणारी) रेलगाडी.
Ringer = कुस्ती लढणारा मल्ल.
Ritz = (पु.) भेग, चीर.
Röte = (स्त्री.) लाली.

Rübe = (स्त्री.) सलगम, गाजर, बीट, —en zucker = साखऱ्या.

Ruck sack = (पु.) पाठ पिशवी, (प्रवासाची) पाठीवर टाकण्याची पोतडी.

rudern = बोट—नाव—चालविणें.

Ruhm = (पु.) ख्याती, प्रख्याती.

Ruhrung = भावना, उमाळा.

Rumpf = (पु.) धड, बुडखा.

runzeln = आठ्या पडणें, सुरकुत्या पडणें.

Russel = (पु.) सोंड.

rusten = तयार रहाणें, हत्यारबंद होणें.

Rutsch = (पु.) घसरण, घसरकुंडी.

S.

Säbel = (पु.) तरवार.

Sae—Machine = (स्त्री.) शिवण्याचें यंत्र.

Saft = (पु.) रस. saftig = रसानें भरलेलें.

Sage = (स्त्री) कथा, पुराणकथा.

Säge = (स्त्री.) करवत.

Saison = (स्त्री.) ऋतु.

Salon = (सालों) (पु.) दिवानखाणा.

Samt = (पु.) मखमल.

sämtlich = सर्व मिळून.

satt = संतुष्ट, पोटभर.

sauber = स्वच्छ.

saugen = चोखणें, स्तनपान करणें.

säugen = स्तनपान करणें, शुश्रूषा करणें.

Säule = (स्त्री.) स्तंभ.

Saum = (पु.) शिवण, कडा.

säuseln = कानांत सांगणें.

Schach = (न.) बुद्धिबळ. (खेळ.)
Schade = ! हळहळण्यासारखें, अरेरे !
schädigen = मन कलुषित करणें.
schädlich = घातुक, नुकसानकारक.
Schäfer = धनगर, मेंढपाळ.
Schaffner = गार्ड (गाडीचा) संचालक.
Schakal = (पु.) कोल्हा.
Schale = (पु.) पेला, साल.
Schaller = (पु.) तिकिटविक्रीची जागा.
Schaltjahr = लीप वर्ष.
Schande = (स्त्री.) लाज, पाणउतारा, मानखंडन.
Schand—lied = अश्लील काव्य.—maul = निंदक.
Schank = (पु.) दारूचें दुकान.
Schanze = (स्त्री.) चर खोदून बसणें.
scharf:—kantig = तीक्ष्ण धारेचा. —macher = ज्वलज्जहाल.—sinnig धूर्त, हुषार, चाणाक्ष.
Scharlatan = (पु.) वैदू.
Shau = (स्त्री.) प्रेक्षण. —bühne = रंगभूमी.
schaudern = थरारणें, हद्रणें.
Schaufenster = (न.) प्रदर्शनी. (खिडकी— जीमध्यें उत्तम उत्तम जिनसांचें लहानसें प्रदर्शन मांडून ठेविलेलें असतें.)
Schaum = (पु.) फेस.
Schauspiel = (न.) नाटक.
Scheidung = तोडणें, काडी मोडणें.
scheinbar = बाह्यतः दाखविण्यासाठीं, दिखाऊ.
Schein-grund = (पु.) ढोंग.
Scheitel = (पु.) डोक्याची कवटी.
schelten = शिव्या देणें, अपशब्द वापरणें.
schema = (न.) नमुना, कृत्रिम.
Scherbe = (स्त्री.) तुकडा.

scherzen = थट्टा, मस्करी–करणें.
scheu = लाजाळू, शरमिंदा, भित्रा.
schick = (पु.) सुंदर, भपकेदार, झोंकदार, सुबक.
Schiefer = (पु.) स्लेट, पाटीचा दगड.
schielen = काणा पहाणें, तिरळा पहाणें.
schildern = रंगविणें, रेखाटणें, वर्णन करणें.
Schiller = (पु) तेज, कांति.
Schlag = (पु.) मार, (schlagen = मारणें, ठोकणें.)
Schlag-fertig = युद्धास तयार, चतुर (उत्तर देणारा)
Schlamm = (पु.) चिखल.
Schlange = (स्त्री.) साप.
Schlangen—anbeter = सर्पपूजक —artig = सर्पाकृति.
schlank = किडकिडीत, पातळ, हडकुळा.
schlau = लुच्चा, धूर्त.
Schleier = (पु.) बुरखा, पडदा.
schleifen = घासणें, धार लावणें.
Schleifrad = (न.) धार लावण्याचें चाक.
Schluck = (पु.) घोट.
Schluss = (पु.) अंत, शेवट.
Schmach = (स्त्री.) गैरमर्जी, अपमान.
schmal = अरुंद.
Schmeichelei = खुशामत, हाजी हाजी.
Schmelz = (पु.) इनामेल.
Schmetterling = (पु.) फुलपांखरूं.
Schmirgel = (पु.) एमरीची पूड,—n = एमरीनें घासणें.
Schmutz = (पु.) घाण, चिखल, राड,—ig = घाणेरडें.
Schnupfen = (पु.) पडसें, थंडी.
Schnupf tabak = (पु.) तपकीर.
Schnur = (स्त्री.) दोरी, वादी.
Schnurr-bart = (पु.) मिशा.
Schokolade = (स्त्री.) चॉकोलेट.

schonen = वांचविणें, राखणें.
Schonung = रक्षण, क्षमा, शांती.
Schöffung = सृष्टि, सारे सृष्ट पदार्थ.
Schoss = (पु.) मांडी (आईची) ओटी.
Schössling = (पु.) अत्यंत लाडकें मूल.
Schotter = (पु.) फोडलेली खडी.
Schrank = (पु.) कपाट.
Schraube = (स्त्री) स्क्रू.
Schreek schuss = (पु.) हूल, खोडी, ओरड.
Schrei = (पु.) ओरडा, रडणें.
schreiten = पुढें पाऊल टाकणें, प्रगति होणें.
schuchtern = लाजाळू, भित्रा.
Schuld = (स्त्री.)गुन्हा, चूक, कर्ज, er hat Schuld daran = ही त्याची चूक आहे. (schuldig =गुन्हेगार.)
Schuld schein = (पु.) प्रॉमिसरी नोट.
Schultheiss = (पु.) ग्रामाधिकारी.
schuren = चेतविणें, भडकाविणें, उठावणी करणें.
Schurz = (पु.) ऐप्रन, मलवस्त्र, (अंगावर बांधण्याचें; इतर कपडे मळूं नयेत म्हणून वापरलें जाणारें वस्त्र.)
Schutzlos = निःशस्त्र, निरसहाय.
Schwabe = (स्त्री.) झुरळ.
Schwäche = (स्त्री.) अशक्तता.
schwanger = गरोदर.
schwanken = आंदोलन पावणें.
schwarz seher = निराशावादी.
schwätzer = गप्पीदास, थापाड्या.
Schwefel = (पु.) गंधक.
Schweige geld = तोंडदाबीचा पैसा.
Schweiss = (पु.) घाम.
Schwelle = (स्त्री.) उंबरठा.
Schwierigkeit = अडचण.

schwül = उष्मा, उकाडा.
See macht = (स्त्री.) आरमारी शक्ती-प्रभाव.
Segel = (न.) शीड.
sehens wert = पहाण्यालायख.
sehnen = आशा लागून रहाणें, तळमळणें.
*Sehn sucht = (स्त्री.) जबर इच्छा, विलक्षण ओढा, उत्कंठा, तळमळ, (प्रिय माणसाला) भेटण्याची विलक्षण उत्सुकता.
selbständig = स्वतंत्र. —keit = स्वातंत्र्य.
selbst verständlich = अर्थात.
seltsam = विलक्षण.
Seminar = (न.) शिक्षकांची शाळा—विद्यालय.
Senf = (पु.) मोहरी.
Senkung = खोलवटीची जागा.
Serviett = (स्त्री.) नॅपकिन, जेवणाच्या वेळचा कपडा.
Seufzer – (पु.) हाय ! दुःखोद्गार, विव्हळणें, उसासा.
Sieges gottin = यशोदेवता.
siegreich = यशस्वी.
Sinnes-änderung = मन पालटणें,—art = स्वभाव,
—täuschung = दृष्टिविभ्रम.
Sitte = (स्त्री.) चाल, रीत, पद्धत, वागणूक.
Soiree = (स्त्री.) सायंकाळ, सायंसम्मेलन.
sorgen = काळजी वाहणें, तरतूद करणें.
Sorglosigkeit = निष्काळजीपणा.
spalten = फुटून पदर निघणें.
Spott-gebot = (न.) अगदीं हलकी मागणी, (अगदीं हास्यास्पद क्षुल्लक किंमत सांगणें.)
—gedicht = (न.) उपरोधी काव्य.
—preis (geld) = अगदीं क्षुल्लक किंमत.
—name = आवडतें, लाडकें नांव.
Sprach-wissenschaft = (स्त्री.) भाषाशास्त्र.

Sprech—machine = (स्त्री.) फोनोग्राफ. —Stunde = भेटण्याची वेळ, ऑफिसची वेळ. —übung = बोलण्याचें पाठ. —zimmer = दिवाणखाना, बोलत बसण्याची खोली.

Sprichwort = (न.) म्हण.

Spritz—arbeit = फायरमनचें काम. —bad = पाण्याचा हजारा (त्याच्या खालीं अंघोळ), वृष्टिस्नान.

Spritzen—haus = आग विझविण्याच्या यंत्राची जागा. —man = फायरमन —schlauch = कापडाची नळी (आग-विझविण्याची).

spröde = भुसभुशीत, लाजरा, खोटें अज्ञान.

Sprudel = (पु.) वर भळभळणारें पाणी, पाण्याचा झरा.

Staat = (पु.) राष्ट्र. —en bund = राष्ट्रसंघ. संघटित राष्ट्र. —en geschichte = राष्ट्राचा राजकीय इतिहास.

Staats—angehörige = नागरिक. —burger = नागरिक — gebäude = सार्वजानिक इमारत. —geheimnis = राजकीय गुह्य —wissenschaft = राजकीय शास्त्र (शासनशास्त्र) —wirtshaft = अर्थशास्त्र.

Stachel :—rede = (स्त्री.) बोचणारें भाषण, उपरोधिक भाषण.

Stadt—amt = नगरभवन, (म्युनिसिपल ऑफिस). —bahn = नगररेल.

Stadte—ordnung = नागरिक कायदे, कानून.

Stadt—gemeinde = (स्त्री) शहर म्युनिसिपालिटी.

Staffel = (स्त्री.) पाहिरी, पायडी.

Stall = (पु.) तबेला.

Stand = (पु.) जागा, स्थळ, विचार, वागण्याची तऱ्हा, अवस्था, स्थिति.

Stange = (स्त्री.) काठी.

Stapel—ort—platz = (पु.) मार्केट, व्यापाराची जागा, मंडई.

Starr—kopf = (पु.) हट्टी, हट्टवादी.

Stätte = (स्त्री.) जागा, भूमि.
stattfinden = घडणें, होणें.
Staub = (पु.) धूळ, पूड.
Stell-dich-ein = (न.) रांदेव्हू, भेटण्याची (गुप्तपणें) जागा.
Stellung = जागा, नोकरी.
Stell-vertreter = (पु.) बदली, (माणूस).
Sterbens-krank = मरणोन्मुख.
Stetig = नेहमींचा, सतत. —keit = सातत्य.
Stich-wahl = (स्त्री.) दुसऱ्यांदा मत घेणें (दुसरें बॅलट).
Stich-wort = (न.) (आठवणीसाठीं) खुणेचा शब्द.
Stiefel = (पु.) बूट.
Stief-mutter = सावत्र आई.
Stiege = (स्त्री.) जिना, चढण.
stieren = टक लावून पहाणें.
stiften = स्थापणें, स्थापन करणें. Stiftung = स्थापना.
Stifter = स्थापक, ग्रंथकर्ता.
Stimmen-einheit = एकमत. — gleichheit = (स्त्री.) समानमत.
—mehrheit = मताधिक्य.
—minderheit = मतांची कमतरता.
—prufung = मतांची तपासणी. —zahlung = मतांची मोजणी.
Stimmung = सूर लागणें, मनःस्वास्थ्य, मनःप्रवृत्ति.
Stirn = (स्त्री.) कपाळ, भालप्रदेश.
Stock—blind = बिलकुल अंधळा.
Storung = अडथळा, व्यत्यय, त्रास. geistige — भ्रम, भ्रमिष्टता, बुद्धिभ्रंश.
Strafferlass = दंडमुक्तता, दंडाची माफी, शिक्षेची माफी.
Strand = (पु.) नदीची वाळू, किनारा, कांठ.
Strauss = (पु.) शहामृग.
streben = मेहनत करणें, राबणें. (Strebsam = मेहनतीचे)

Streber = मेहनती, महत्त्वाकांक्षी
Strecke = (स्त्री.) अंतर, गाडीचा (आग) फाटा.
Streich—holz = (न.) आगकाडी.
streifig = पट्टे असलेला,. पट्टेदार.
Strichregen = (पु.) तुटका पाऊस (एके ठिकाणीं पडणारा व दुसरे ठिकाणां नसणारा) -vogel = भटकणारा.
Strom = (पु.) प्रवाह, मोठी नदी, नद. -abwärts = नदीच्या खालीं (जाणें) प्रवाहाबरोबर-aufwärts= नदीवर (जाणें) -प्रवाहाच्या उलट जाणें..
Strom:—kreis = (वीज) सरकीट, परिवर्तन.
—starke = (वीज) प्रवाहाचा दाब, जोर.
Strudel = (पु.) पाण्यांतील भोंवरा,—kopf= संतापी मनुष्य.
Strumpf = (पु.) मोजा, मॅन्टल, टोपी.
Stube = (स्त्री.) खोली.
Stuben:—arbeit = घरांत बसून काम (करणें.)
Stuck = (न.) तुकडा, भाग, (ein Stuck papier = एक कागद.
Stückchen = अगदीं लहान तुकडा.
Stufe = (स्त्री.) पायरी, खनिज धातूचा नमुना.
stumm = मुका, स्तब्ध, मुग्ध.
stumpf = आडदांड, दांडा.
Sturm — (पु.) वादळ, वावटळ, भयंकर वृष्टि.
Sturz = (पु.) तुटून पडणें, एकदम कोसळणें.
Stutze = (स्त्री.) आसरा, आधार.
sumpf = (पु.) दलदलीची जागा.
Sunde = (स्त्री.) पाप, पातक.
Szene = (स्त्री.) दृश्य, सीन, (नाट्य).

T.

Tabak = (पु.) तंबाखू.
Tabelle = (स्त्री.) सूचिपत्र.
Tadel = (पु.) दोष. — frei, los = दोषरहित, निर्दोष.
Tafel = (स्त्री.) टेबल. —land (न) सपाटभूमि.
Tage—blatt = (न.) दैनिक (वृत्तपत्र)—buch = रोजनिशी, डायरी. —gelder (न.) (अनेकव.) रोजचा भत्ता. —lohn = (पु.) रोजमुरा.
Tagfalter = (पु,) फुलपांखरूं.
Tal = (न.) ताल, दरी, खोरें.
Talg = (पु.) मेण. Talg licht = (न.) मेणबत्ती.
Tanne = (स्त्री.) देवदार.
tapfer = शूर, वीर.
Tasche = (स्त्री.) खिसा, Taschen--ausgabe= छोटी प्रत, खिशांतील प्रत.
Taschen--buch = नोटीसबुक, --tuch =हातरुमाल, --dieb = घंटी चोर, खिसेकापू, — wörter buch = छोटा शब्द. संग्रह, (खिशातील.)
tatig = कार्यपरायण, कार्यक्षम, — keit = कार्यतत्परता, कार्यक्षमता.
Tatsache = (स्त्री.) सत्य, खरी गोष्ट.
Tau = (न.) तार, दोर, दोरखंड.
*Tau = (पु.) दंव. taub=बहिरा.
Taube = (स्त्री.) खबूतर. Tauber=नर खबूतर.
Taufnahme = (पु.) पाळण्यांतलें नांव.
Taugenichts = अगदीं निरुपयोगी, कांहींएक काम न करणारा, भटक्या.
tauglich = उपयोगी.
Tausch = (पु) नाणें मोडणें, व्यवहार. (Austausch = (पु.) अदलाबदल).

täuschen = मोह पाडणें, भुरळ पाडणें, फसविणें.
Tau-tropfen = (पु.) दंवबिंदु, दंवाचा थेंब.
Teer = (पु.) डांबर.
teilbar = विभागण्याजोगें.
Teil-haber = भाग घेणारा, —nahme=भाग घेणें, सहानुभूति.
Teilung = विभागणी.
Tempo = (न.) काळ, वेळ, चाल.
Teppisch = (पु.) गालीचा.
teuer = महाग.
Teufel = (पु.) भूत, पिशाच्च.
Theater = (न.) थिएटर, नाटकगृह. —billet = (न.) नाटकाचें तिकीट. —dichter = नाटककार. —stuck = (न.) खेळ, नाटक. —kasse = नाटक ऑफिस. —vorstellung = खेळ.
Therme = (स्त्री.) ऊन पाण्याचा झरा.
tief = खोल, Tiefe = खोली.—sinnig= खोल विचारी.
Tischler = (पु.) सुतार. Tischlerei = (स्त्री.) सुताराचा कारखाना.
Tollhaus = वेड्याचें इस्पितळ.
Ton = (पु.) आवाज, ध्वनि, —चिकणमाती. —erde = चिकणमाती, माती. —pfeife = मातीचे नळ
Topf = (पु) भांडें (स्वयंपाकाचें भांडें), टोप.
Topf-gucker = लुडबुड्या, स्वयंपाक घरांतला शेर (वाघ).
Torte = (स्त्री.) केक, फॅन्सी केक, करंजी.
Torweg = (पु.) प्रवेशद्वार. मुख्य दरवाजा (एखाद्या मोठ्या इमारतीचा).
Toten kopf = (पु.) डोक्याची कवटी.
Toten--still = मृतवत् शांत.
—verbrennung = दहन (शवाचें.)
Tracht = (स्त्री.) ड्रेस, पोषाख.

trachten = खटपट करणें, मेहनत करणें.
*Trag—bahre = झोळी, (आजारी माणसाला नेण्याची).
Träger = (पु.) नेणारे.
Trägheit = आळस.
Tragiker = (पु.) शोकपर्यवसायी नाटकें लिहिणारा, शोक-नाट्य लेखक.
Träne = (स्त्री) अश्रू.
Traualtar = (पु.) विवाहस्थंडिल (भोवलें.)
Trauer = (स्त्री.) दुःख, क्लेश.
—post-botschft = (स्त्री.) दुःखकारक बातमी.
—march = (पु.) प्रेतयात्रा.
Trauer-Spiel = शोकनाट्य.
Traufe = (स्त्री.) गटर.
Traulich = प्रेमसंबंधी, निकट संबंधी..
Traumwelt = (स्त्री.) स्वप्नसृष्टि.
Trauring = (पु.) लग्नाची आंगठी.
Trauung = लग्न, विवाहविधि.
trefflich = सुंदर, बहारीचें.
treiben = चालविणें, हांकणें, काम करणें. was treiben Sie ? काय चाललें आहे ?
*Tre·b haus = (न.) **गरम घर** (झाडांच्या साठीं.)
Treppe = (स्त्री) शिडी, जिना. — n absatz = (पु.) जिन्यावरील उताराची जागा.
—ngelander = (न.) जिन्याचे कठडे.
treu = सत्य, राजनिष्ठ, विश्वासू,
Trieb-kraft = (स्त्री.) ढकलण्याची शक्ति, **चलनशक्ति**. rad = चालकचक्र. —werk = यंत्र साधन.
Trink-gelag = दारूचा गुत्ता. दारूचा अड्डा. — geld =(न.) बाक्षिसी. — spruch = टोस्ट. पानसंभाषण. **आरोग्यपान**.

trinkbar = पिण्यालायक.
Tritt brett = (न.) चढाव, पादफलक. (पाय ठेवून चढण्यासाठीं केलेली फळी) पायदान (फुटबोर्ड).
trocken = शुष्क.
trödeln = पुराण वस्तु विकणें, आडगिऱ्हाइकी करणें.
Trommel = (स्त्री.) नगारा.
Trost = (पु.) समाधान, शांति, सांत्वन. Tróstung.
trósten = समाधान करणें, सांत्वन करणें.
Trost—schreiben = दुखवटयाचें पत्र.
Trotzkopf = (पु.) हट्टी, हट्टवादी, वितंडवादी, हेकेखोर.
trúb = गढूळ, मलूल.
Trubheit = गढूळपणा.
Trubsal = (स्त्री.) दुःख, क्लेश, आपत्ति.
Trug = (पु.) फसवणूक.
Trunkenheit = (स्त्री.) दारूबाजी.
Trunk sucht = (स्त्री.) दारू पिण्याची तलफ.
Truppen schau = (स्त्री.) सैन्यनिरीक्षण.
tuchtig = समर्थ, योग्य, खूप, यथेच्छ.
Tucke = (स्त्री.) द्वेष, हातचलाखी.
Tugend = (स्त्री.) सद्गुण. —haft = सद्गुणी.
Tummel platz = (पु.) खेळाची जागा, क्रीडांगण.
Turm = (पु.) बुरूज.
turnen = व्यायाम करणें.
Turner = (पु.) मल्ल, तालीमबाज.
Turn halle = (स्त्री.) तालीमखाना.
Tusch—farbe = पाण्यांतील रंग, जलरंग.
—kasten = (पु.) रंगपेटी.
Typus = (पु.) नमुना.
Tyrann = (पु.) जुलमी (राजा.)

U.

Ubel = दुष्ट, वाईट, आजारी, nicht — = कांहीं वाईट नाहीं, ठीक आहे. mir ist — = मी आजारी आहें. माझी प्रकृति अमळ ठीक नाहीं.
—nehmen = अपमान होणें, —nehmend सहजगत्या अपमान होणारा, हलक्या मनाचा—tat = (स्त्री.) दुष्कृत्य.

üben = सवय करणें, परिश्रम करणें.

uber—arbeiten = पुनः काम करणें, फिरून तपासून पाहणें.

uber—aus = अत्यंत, विलक्षण.

Über bett = (न.) पलंगपोस, चादर.

uberbieten = इतरांना मागें टाकून पुढें जाणें.

Uberbildung = शिक्षणातिरेक.

Überblick = (पु.) दृष्टिक्षेप, अवलोकन.

überbringen = पोहचाविणें, पोहोचते करणें.

überbrucken = वर पूल बांधणें.

uberdecken = झाकणें.

überdenken = मनन–विचार–करणें.

überdies = याशिवाय, शिवाय.

Überdruss = (पु.) वीट, कंटाळा.

übereilen = त्वरा करणें, पळत जाऊन (दुसऱ्यास) मागें टाकणें.

Überfahrt = (स्त्री.) (नदी) ओलांडून पलीकडे जाणें.

überfallen = एकदम झडप घालणें, छापा घालणें.

uberfliessen = पूर येणें, वरून वाहून जाणें, खूप रेलचेल असणें.

Überfluss = (पु.) भरपूर पुरवठा, रेलचेल, समृद्धि.

überfullen = गच्च भरणें, चेंगरून भरणें.

übergehen = कडे वळणें, वर जाणें, वगळणें, टाळणें.

Übergewicht = (न.) अधिक वजन.

Übergriff = (पु.) अतिक्रमण.

überhaupt = सामान्यतः, एकंदरीनें, मुळींच.

uberheben = माफी करणें, sich —त्राजवीपेक्षां अधिक मेहनत करणें.
uberholen = टाकून पुढें जाणें, मागें टाकणें.
uberirdisch = अमानुष, अचाट, अद्भुत.
uberjährig = वर्षापेक्षां अधिक.
uberlassen = त्याग करणें, सोडणें.
uberlaut = अत्यंत गलबला असलेला.
uberlegen = विचार करणें, मनन चिंतन करणें.
uberlernen = उजळणी करणें.
übermannen = पाडाव करणें, चीत करणें.
ubermutig = उद्धट, उर्मट.
uberragen = अपेक्षेबाहेर पुढें जाणें.
uberraschen = आश्चर्यचकित होणें.
uberschätzen = अतिशयोक्ति करणें.
überschauen = निरीक्षण करणें.
ubersee (gehen) = समुद्र पर्यटणास जाणें, समुद्रपार (जाणें).
ubersetzen = भाषांतर करणें.
übersturzen = कडय़ावरून तुटून पडणें.
Ubertrag = (पु.) दुसऱ्या पानावर घेणें, (हिशेब पुढें चालविणें).
ubertreten = सीमा ओलांडणें, मर्यादेबाहेर जाणें.
uberwachen = नजर ठेवणें.
uberweisen = नांवें लिहून देणें, दान देणें.
uberwinden = पार पडणें (अडचणींतून).
Überwurf = (पु.) शाल किंवा, उपरणें, (अंगावर घेतलेलें).
uberzeugen = खात्री करून देणें.
uberzeugt = खात्री झालेला.
ublich = नेहमींचें, सामान्य, चालू.
ubrig = रहाणें, वाचणें. —bleiben=बाकी उरणें.
Ubung = धडा, पाठ.
Ulk = (पु.) मौज, गंमत.

umarbeiten = पुनर्घट्टना करणें.
umarmen = आलिंगन देणें.
umblättern = (पुस्तकाचीं) पानें चाळणें.
umbringen = ठार मारणें.
Umfang = (पु.) परीघ, क्षेत्रफळ, जागा.
umfangen = आलिंगन देणें, आक्रमण करणें.
umfassen = आलिंगन देणें, समजणें, ध्यानांत घेणें.
Umfrage = (स्त्री.) विचारणा, (सर्वत्र) शोध.
Umgang = (पु.) फिरून येणें, मिरवणूक, व्यवहार.
umgänglich = परस्पर समजण्यासारखें, व्यावहारिक, समजण्यासारखें.
Umgangssprache = बोलभाषा, बोली.
umgekehrt = उलट, उलटपक्षीं.
umhin = गत्यंतर नसणें, Ich kann nicht umhin zu sagen = मला सांगितल्याशिवाय राहवत नाहीं.
umkleiden = कपडे बदलणें.
umkommen = नाश पावणें, मरणें, कामास येणें.
Umlauf = (पु.) संचार, चालू होणें (नाणें).
Umlaufs schreiben = सर्क्यूलर, जाहीरपत्रक.
umpflanzen = झाडें उपटून दुसऱ्या जागीं नेण, उपटून लावणें.
umquartieren = घर बदलणें.
Umsicht = (स्त्री.) धूर्तपणा, दूरदर्शित्व.
umsonst = फुकट, विनाखर्चवेंच, व्यर्थ.
Umstand = (पु.) परिस्थिति, unter allen Umständen = कोणत्याही परिस्थितींत.
umsteigen = गाडी बदलणें.
Umtrieb = (पु.) कारस्थान.
umwandeln = रूपांतर होणें, रूपांतर करणें.
Umweg = (पु.) दूरचा रस्ता, दूरान्वय.
umziehen = घर बदलणें, wir sind umgezogen, (आम्हीं घर बदललें)

Umzug = (पु.) मिरवणूक.
unabänderlich = न बदलण्यासारखी.
unablässig = सतत.
unabsehbar = दृष्टिपथांत न येण्यासारखें, अपरंपार.
unabwendbar = ठरलेलें, ललाटलेख, होणारें.
unangemessen = अयोग्य, अयुक्त.
unangenehm = अप्रिय, अरुचकर,
unanständig = अश्लील, अमर्यादशीर.
unaufmerksam = दुर्लक्ष, अलक्ष.
unaussprechlich= अनिर्वाच्य, बोलून दाखवितां न येण्यासारखें.
unbeachtet = न पाहतां, हेळसांड केलेलें.
unbedacht = अविचारी.
unbedenklich = अविरोध, अनिर्बंध.
unbedingt = सर्वथा, सर्वस्वीं, बिनशर्थ, बिनहरकतीचें.
unbekannt = अज्ञात.
unbemerk-bar = अदृश्य, सूक्ष्म.
unbenannt = निनांवी.
unbenutzt = अनुपयुक्त, उपयोगांत न आणणें.
unbequem = त्रासदायक, बरें न वाटणारें, न रुचणारें.
unberechenbar = न अजमावण्यासारखें.
unberechtigt = अनाधिकृत.
unberufen = अनाठायीं, व्यर्थ.
unberuhmt = अप्रसिद्ध, कानाकोपऱ्यांतला.
unbescheiden = अविनयशील, वितंडवादी.
unbeschotten = निर्दोष.
unbeschrankt = अप्रतिहत, अव्याहत.
unbeschreiblich= अवर्णनीय.
unbeseelt = निर्जीव.
unbesehen = न पाहिलेलें, न तपासलेलें.
unbesetzt = रिकामे, अव्यापृत.

Unbesonnenheit= अविचारीपणा.
uubesorgt = काळजीरहित, निरामय.
unbestimmt = अनिश्चित.
unbestreitbar = उपाधिविरहित. (तंटा नसलेले)
unbewafnet = निःशस्त्र.
unbeweglich = निश्चल, अचल.
unbeweibt = अविवाहित.
unbewohnbar = रहाण्यास अयोग्य.
unbewusst = बेशुद्ध.
unbillig = अयोग्य, अन्यायी.
unbrauchbar = निरुपयोगी
*Undank = (पु.) उपकार न मानणें, कृतघ्नता.
Undankbar-keit= कृतघ्नपणा.
undenkbar = अपरिमित, अतर्क्य.
undenklich = कालातीत, अति प्राचीन.
undeutlich = अस्पष्ट, अस्फुट.
unduldsam = असहिष्णु –keit = असहिष्णुता.
undurchdringlich = अभेद्य, अदृश्य, अतर्क्य.
undurchsichtig = अपारदर्शक.
unehelich = अनौरस.
unehrbar = अप्रामाणिक.
Unehre = (स्त्री.) अपमान, मानखंडना.
uneigentlich = रूढ अर्थाचा नसून, लाक्षणिक (अर्थ).
unempfindlich = परिणाम–संस्कार–न करणारे, अपरिणामी.
unendlich = अनंत,—— keit = अनंतत्व.
unentbehrlieh = अत्याज्य, अत्यावश्यक.
unentgeltlich = मोफत, फुकट. —— keit
unenthaltsam = अब्रह्मचर्य, अब्रह्मचारी.
unentschieden = अनिश्चित, —— heit = अनिश्चितता.
unentschlossen = अनिश्चित.

unentschuldbar = अक्षम्य.
unerfahren = अननुभव.
unerfindlich = न सांपडणारें, दुःसाध्य.
unerfreulich = आनंदरहित, अप्रिय.
unergrundlich = अतर्क्य.
unergiebig = निष्फळ.
unerheblich = क्षुल्लक, क्षुद्र, यःकश्चित्.
unerkennbar = ओळख न पटण्याजोगें.
unerlaubt = चोरून,अधर्म्य, धर्मबाह्य.
unermesslich = अगणित, अनंत, अपरिमित.
unermudet = न थकतां, अविरत.
unerreichbar = असाध्य.
unersetzlich = कधींही न भरून निघणारें (नुकसान), दुर्मिळ
unertraglich = असह्य.
unerwartet = अनपेक्षित- अवाचित.
unerzogen = आशिक्षित.
unfahig = अकार्यक्षम, निरुपयोगी, काम करण्यास अक्षम.
unfahrbar = अव्यवहार्य, ओलंडण्यास अशक्य.
Unfall = (पु.) अपघात.
unfern = सान्निध, नजीक.
Unfriede = (पु.) अशांती, खळबळ.
ungebeten = अनाहूत.
ungebildet = अशिक्षित, अडाणी.
ungelegen = अप्रासंगिक.
ungemein = विलक्षण, अद्भुत.
ungemutlich = अप्रिय.
ungenau = अवास्तव.
ungenannt = नि[illegible]ी.
ungeordnet = [illegible]व्यस्थित.
ungern = [illegible]च्छेनें, इच्छा नसतां

ungeschwacht = शक्तिपात न होतां, जोमानें.
ungestört = उपाधिरहित.
ungezogen = उर्मट, अडाणी, अडमुठा.
Unglaube = (पु.) अविश्वास.
ungleich = विषम.
Ungluck = (न.) दुर्दैव,—lich = दुर्दैवी.
Unglucks fall = (पु.) दुर्दैवाचा झपाटा, अपघात.
Ungnade = (स्त्री.) गैरमर्जी, नाराजी, अवकृपा.
ungultig = न चालणारा, रद्द.
ungut- fur—nehmen = वांकडें घेणें.
Universitat = (स्त्री.) विश्वविद्यालय.
Universum = (न.) विश्व, जगत्.
unklug = अदूरदर्शी.
unlangst = आतांशा, नुक्तेंच.
Unmensch = (पु.) पशू, अमानुष.
unnaturlich = अस्वाभाविक.
unregelmassig = नियमरहित, अनियमित.
unrein = अशुद्ध, अपवित्र.
unschicklich = न शोभणारें.
unschuldig = निरपराधी.
unscheinbar = साधें, क्षुद्रक.
Unsegen = (पु.) शाप, दारिद्र्य, आपत्ति, विपत्ति.
Unterabteilung = पोटभेद, पोटविभाग.
Untergang = (पु.) अस्त, नाश, विनाश.
Untergrund = (पु.) खालची जमीन, अंतर्गत भूमि.
Unterhaltung = संभाषण, आदरातिथ्य.
Unterricht = (पु.) शिक्षण, शिक्षा,
—s ministerium = (न.) शिक्षण खातें.
unterschreiben = सही करणें.
Untersuchung = संशोधन.

Untugend = (स्त्री.) व्यसन, खोड.
unveranderlich = न बदलणारे, पक्के.
unverantwortlich = बेजबाबदार.
Unvernunft = (स्त्री.) अव्यवहार्य, अनौचित्य.
üppig = बहर, तरतरलेले.
Urbewohner = आदिवासी, मूळचे राहवाशी.
Urkunde = (स्त्री.) प्राचीन लेख, (शिलालेख.)
Urlaub = (पु.) रजा, पगारी रजा.
ursprunglich = मूळ.
Urteil = (न.) निकाल, निवाडा, (शिक्षा.)
Urvolk = (न.) प्राचीन जनता, पुराणावस्थेंतील जनता.

V.

Vaterstadt = मूळगांव.
Vegetarier = (पु.) वनस्पति–अन्नावर उपजीविका करणार, फलमूलजीवी.
*Verabredung = भेटीचा निश्चय.
verachten = तिरस्कार करणें.
veralten = वृद्ध होणें.
veranlassen = घडणें, घडविणें.
verbergen = लपविणें.
Verdacht (verdachtigen) = (पु.) संशय, in—haben = संशय येणें.
verdanken —(sich) = उपकृत असणें, आभारी असणें.
verderben = घाण करणें, बिघडविणें.
verdeutlichen = साध्या भाषेंत सांगणें.
verdeutschen = जर्मनमध्यें भाषांतर करणें.
verdichten = कमी करणें, छाटणें.
verdienen = मिळविणें, कमविणें, योग्य असणें, पात्र असणें.
verdriesslich = त्रस्त.

verdrucken = चुकीचें छापणें.
verehren = मान देणें, सन्मान देणें.
Verein = (पु.) संस्था, संघ, समिति.
vereinfachen = सोपें करणें.
verewigen = अमर करणें.
verfahren = पुढें चालविणें.
verfarben = रंग पालटणें.
Verfasser = ग्रंथकर्ता.
Verfassung = स्थिति, राजकीय घटना.
verfertigen = बनविणें. तयार करणें.
Verfolg = (पु.) यश, प्रगति.
verfugen = मार्गविणें, सोपविणें, वाट लावणें, संपविणें.
verfuhren = फूस लावून नेणें, पळवून नेणें.
Vergangenheit = मागील काळ, भूतकाळ, प्राचीन काळ.
vergebens = व्यर्थ.
vergeblich = व्यर्थ, निरर्थक.
vergelten = परत फेडणें.
vergessen = विसरणें, – heit विस्मृति.
vergleich = (पु.) तुलना, –bar = तुलनास्पद.
vergnugen = स्वतःची करमणूक करून घेणें.
vergnugt = संतुष्ट.
Vergnugung = सौख्य, संतोष, करमणूक.
–s such = सुखोपभोगेच्छा.
Vergrosserung = मोठें करणें, वाढ.
Vergunstigung = परवानगी, अधिकार.
verhaften = पकडणें, कैद करणें.
Verhafts–befehl = (पु.) पकडवारंट.
Verhaltnis = (न.) प्रमाण,— mässig = प्रमाणशीर, प्रमाणबद्ध,—संबंध, in freundschaftlichem—मैत्रीसंबंध, स्नेहसंबंध.

verhungern = उपाशी मरणें, भुकेनें व्याकूळ होणें.
verhuten = वांचविणें.
Verkehr = (पु.) रहदारी, (रस्ता, गाडी.)
verkehrt = उलटपालट.
verkennen = चुकीची समजूत होणें.
verkleiden = वेष पालटणें.
Verlag = (पु.) प्रसिद्ध केलेलें (पुस्तक), आवृत्ति.
verlangen = मागणें.
verlassen = सोडणें, सोडून देणें, त्याग करणें.
Verlegenheit = (स्त्री.) मनाचा गोंधळ, बावरलेली स्थिति.
verlieben = प्रेमपाशांत पडणें, प्रेम करणें.
Verlobuug = विवाहनिश्चय, वाङ्निश्चय.
vermeiden = टाळणें.
vermieten = भाड्यानें घेणें.
Vermogen = (न.) सुदैव, श्रीमंत, सुस्थित, शक्ति.
vermuten = तर्क करणें.
verflichten = कर्तव्य असणें.
ich habe mich verflichtet dieses zu tun = मी हें करण्यासाठीं स्वतःला बांधून घेतलें आहे.
Verrater = (पु.) गुप्त गोष्ट फोडणारा, घरभेद्या, विश्वासघातकी.
versagen = नको म्हणणें, नाकबूल करणें.
versammeln = एकत्र जमणें.
Versammlung = सभा, जमाव.
verschaffen = मिळविणें.
verschicken = पाठविणें, पाठवून देणें.
verschlaffen = निजून जाणें, (त्यायोगें कांहीं नुकसान होणें)
verschweigen = तोंड बंद ठेवणें, मुग्ध राहणें, गुप्त गोष्ट न फोडणें.
versetzen = एका जागेवरून दुसरे जागीं नेणें, बदली करणें (कचेरी), वरच्या वर्गांत धाडणें (शाळा) गहाण ठेवणें (चीज.)
Versicherung = आश्वासन, खातरजमा, विमा उतरणें.

verspaten = (sich) उशीर होणें.
Verstand = (पु.) समज, बुद्धि, मन.
versteigern = लिलांवानें पुकारणें.
verstummen = चूप रहाणें.
vertagen = पुढें ढकलणें, मुद्दत घेणें.
verteidigen = बचाव करणें.
verteuern = महाग करणें, किंमती वाढविणें.
Vertreter = (पु.) मुनीम, प्रतिनिधी.
vertraut = पूर्ण भरवंशाचा, जिव्हाळ्याचा.
verurteilen = त्याज्य ठरविणें, शिक्षा फर्मावणें.
verursachen = करविणें.
Verwahrung = जतन करून ठेवणें, बंदोबस्तांत ठेवणें.
Verwaltung = कार्यकारी मंडळ, अधिकारी मंडळ.
verweigern = नाकबूल करणें.
verweisen = देशोधडीला लावणें, हद्दपार करणें.
verwenden = उपयोग करणें, खर्च करणें.
verwerfen = फेंकून देणें, फेंकणें.
verwittern = तुकडे होणें, फुटून पूड होणें.
verzagen = हताश होणें.
Verzeichnis = (न.) यादी, सूचिपत्र.
verzogern = टाळाटाळी करणें, कुरकुरणें, कचरणें.
verzweifeln = हताश होणें.
Visum = (न.) सही. (Visa)
Volontar = (पु.) स्वयंसेवक
Voranschlag = (पु.) अंदाजपत्रक.
voraus-bezahlen = तसलमात देणें.
Vorbedacht = (पु.) पूर्वविचार.
vorbehalten = राखून ठेवणें.
Vorbericht = (पु.) प्रस्तावना.
Vorbild = (न.) नमुना, मॉडेल.

Vorder ansicht = (स्त्री.) पार्श्वभाग.
Vorfrage = (स्त्री.) आगाऊ प्रश्न.
vorhanden = हजर, जवळ असणें, अस्तित्वांत असणें.
Vorhang = (पु.) पडदा.
vorlaufig = पूर्वीचा, आगाऊ.
vorlesen = व्याख्यान देणें, मोठ्यानें वाचणें.
vormalig = पूर्वीचा, vormals = पूर्वी.
Vormund = (पु.) पालक.
Vornahme = (स्त्री.) हातीं घेतलेलें कार्य.
Vorname = (पु.) पाळण्यांतील नांव.
Vornehmheit = उच्चस्थान, मान.
vornehmlich = मुख्यत:
Vorort = (पु.) उपनगर.
Vor-rede = (स्त्री.) प्रस्तावना.
vorrucken = पुढें ढकलणें.
Vorsatz = (पु.) मापन, नमुना, ठराव.
vorsatzlich = मुद्दाम, जाणूनबुजून.
Vorschlag = (पु.) ठराव.
Vorsicht = (स्त्री.) काळजी घेणें, सूचना.
vorsichtig = लक्ष, लक्षपूर्वक, काळजीनें.
Vorsitzender = अध्यक्ष, सभापति.
vorstellen = ओळख करून देणें.
(darf ich mich vorstellen = मी माझी ओळख करून देऊं कां)
Vorstufe = (स्त्री.) पहिली पायरी, प्राथमिक पुस्तक.
Vorteil = (पु.) फायदा—haft = फायदेशीर.
Vortrag = (पु) व्याख्यान.
vortrefflich = उत्कृष्ट.
Vorurteil = (न.) पूर्वग्रह.
Vorpater = (पु.) पूर्वज.
Vorwand = (पु.) सबब, कारण, ढोंग.

Vorwelt = (स्त्री.) प्राचिन युग, मानवी इतिहासाच्या पूर्वींचें युग.
Vorwort = (न.) प्रास्ताविक शब्द, प्रस्तावना.
Vorwurf = (पु.) निंदा, (नाट्य) विषय.
vorzuglich = उत्तम, बहारीचें, उत्कृष्ट.
Vulkan = (पु.) ज्वालामुखी पर्वत.

W.

Wachs-Figur = (स्त्री.) मेणाची बाहुली, मेणाचें चित्र.
Wacht = (स्त्री.) पहारा, खडा पहारा.
Wachstum = (न.) वाढ.
wackeln = हलविणें, झोके देणें.
Wade = (स्त्री.) पोटरी (पायाची)
Waffe = (स्त्री.) हत्यार.
Wage = (स्त्री.) काटा, (वजन करण्याचा)
wagen = धाष्ट्र्य करणें, धजणें.
Wahl-berechtigt = मताधिकार असलेला.
wahlen = पसंत करणें.
Wahnsinn = (पु.) मूर्खपणा, माथेफिरूपणा.
wahren = चालू ठेवणें, टिकणें.
wahrhaft-ig = खरोखरी.
wahrnehmbar = दृश्य, पहाणें, उपयोगी.
Wahrzeichen = (न.) खूण, चिन्ह.
Wallfahrt = (स्त्री.) यात्रा.
Wandel = (पु.) फरक, बदल.
Wandlung = रूपांतर.
Wange = (स्त्री.) गाल.
Wanne = (स्त्री) टब, स्नान पात्र.
Wanze = (स्त्री.) ढेकूण.
Ware = (स्त्री.) व्यापारी जिनसा.

Wege-bau = (पु.) रस्ता तयार करणें.
Weh = अरेरे! दुखणें, खुपणें. es tut mir —दुखतें आहे.
weiden = चरणें (गुरें)
weigern = नाकबूल करणें.
Weihnachten = (स्त्री. अने.) ख्रिस्तमस.
weilen = थांबणें, (Langweile = कंटाळा).
Weisheit = ज्ञान.
Weisung = हुकूम, मागणी, मार्ग.
Weiterungen = अडचणी.
Weizen = (पु.) गहू.
welk = कोमेजलेलें, विखुरलेलें.
Welle = (स्त्री.) लाट, (संस्कृत, वेला)
Wende punkt = (पु.) आणीबाणीचा प्रसंग, घोरप्रसंग, धोका.
Werk-statt,statte, stelle = (स्त्री.) कारखाना.
Wert -angabe = (स्त्री.) किंमत ठरविणें.
Wesen = (न.) जीवन, चरित्र.
wesentlich = अवश्यक
wett = बरोबर, सम.
Wette = (स्त्री.) पैज.
Wetter-beobachtung = हवामान परीक्षण.
wichtig = महत्त्वाचें—keit = महत्त्व.
wickeln = गुंडाळणें.
wider—naturlich = अस्वभाविक.
—rede = विरुद्ध भाषण.
widmen = अर्पण करणें
widrig = विरुद्ध.
Wieder—abdruck = पुनर्मुद्रण.
—anfang=पुनः आरंभ, —holen = पाठ म्हणणें.
Wiege = (स्त्री.) पाळणा.
Wille = (न.) इच्छा, guter Wille = सदिच्छा.

Willens kraft = (स्त्री.) इच्छाशक्ति.
Windung = वळण.
Winkel = (पु.) कोण, कोना, कोपरा.
Wirbel = (पु.) सास्थि प्राणी, कणा असलेले प्राणी.
(पाण्यांतील) भोंवरा.
wirksam = लागू (पडणारें) उपयुक्त
Wirr-kopf = (पु.) भ्रमिष्ठ डोक्याचा.
wirtbar = अगत्याचा.
wispern = कानांत सांगणें.
Wissens-durst, drang, trieb = (पु.) ज्ञानेच्छा, ज्ञानलालसा.
witzig = कोटीबाज.
Wochen blatt = साप्ताहिक (पत्र)
wogen = उसासा टाकणें.
Wolken-bruch = पावसाची मुसळधार, वृष्टि.
Wolke = (स्त्री.) मेघ, ढग.
Wolle = (स्त्री.) लोकर.
Wollust = (स्त्री.) आनंद.
Wonne = (स्त्री.) अत्यानंद.
Wucht = (स्त्री.) वजन, ओझें.
Wunschel rute = (स्त्री.) जलसंशोधक यष्टि, डिव्हायनिंग रॉड.
Wurde = (स्त्री.) मान.
Wurdig = मानार्ह, उचित, पात्र, योग्य.
wurgen = गळा दाबून प्राण घेणें.
*Wurst = (स्त्री.) सॉसेज.
Wurzel = कंद, मुळा, गाजर, मूळ.
Wuste = (स्त्री.) अरण्य.
Wut = (स्त्री.) संताप.
wuten = संताप येणें, वेड लागणें, भडकणें.

X.

X-beine = वाकडे पाय, बाहेर वळलेले पाय.
(Obeine आंत वळलेले पाय)
X-mal = पुष्कळ वेळा.
X Strahlen = (पु.) क्ष किरण. रॉटजेन किरण.

Y.

Z.

zagen = भिणें, भय वाटणें, कांकू करणें.
zaghaft = भित्रा.
zahe = छान, शुद्ध, चिकाटीचा.
Zahigkeit = चिकाटी, चिवटपणा.
Zahlungs fahig = पैसे फेडण्यासारखा.
zahmen = माणसाळविणें.
Zahmheit = माणसाळलेलें.
Zange = (स्त्री.) पकड.
Zank = (पु.) भांडण. –apfel = भांडणाचें मूळ.
zart = कोमल, कोवळा, नाजूक.
Zauber = (पु.) मोह, मोहिनी, जादू टोणा.
– flötte = जादूची नळी. –kraft = जादूची शक्ति.
Zauberin = (स्त्री.) मोहिनी, चेटकी.
zaudern = कांकू करणें, टाळणें, टाळाटाळी करणें.
Zaum = (पु.) लगाम.
Zehe = (स्त्री.) बोट (पायाचें)
zehren = खाणें पिणें.
Zehrung = जेवण्या खाण्याचा खर्च.
Zeile = (स्त्री.) ओळ, Zeilen weise = रांगेनें, ओळीनें.
Zeitungs-blatt = वृत्तपत्र

—beilage=पुरवणी (वृत्तपत्राची)
—expedition = (स्त्री.) वर्तमानपत्राचें ऑफिस.
—kiosk = (पु.) वृत्तपत्र विकण्याची जागा.
(स्टॉल) —redakteur = (पु.) वृत्तपत्राचा संपादक — schreiber = वृत्तपत्रकार,
—wesen = (न.) वृत्तपत्राचा धंदा.

Zeit--verlust = (पु.) वेळ गमावणें,
—verschvendung = वेळेचा अपव्यव.
— vertrieb = (पु.) करमणूक. —weilig = तात्पुरतें, वेळेपुरतें —weise = वेळोवेळीं, वारंवार, पुनः पुनः

Zelt = (न.) तंबू.
—lager=कॅंप, तंबू लावण्याची जागा, छावणी.

zerarbeiten = कामाची घाण करणें.
zerbrechen = तुकडे तुकडे करणें.
zerbrechlich = भंगणारें, भंग पावणारें.
zerfallen = कोसळून पडणें, जमीनदोस्त होणें.
zerfliessen = वितळणें, वितळून जाणें, विरणें.
zerkleinern = बारीक बारीक तुकडे करणें.
zerkrumeln = कोसळणें, धुळीस मिळणें.
zerlegen = तुकडे करणें, कापणें.
Zerrbild = (न.) उपहास चित्र.
zerschlagen = आपटून फोडणें.
zersetzen = कुजणें.
zerspalten = पापुद्रे निघणें.
zerstauben = धुळीस मिळविणें.
Zeuge = (पु.) साक्षीदार. (zeugen=साक्ष देणें.)
Zeugung = प्रजोत्पादन, —fahig=प्रजोत्पादनता.
—s kraft=प्रजोत्पादन सामर्थ्य, जननशक्ति,
s organe = प्रजोत्पादक इंद्रियें, जननेंद्रियें.

Ziege = (स्त्री.) बकरी, मेंढी, शेळी.
Ziegen bart = बोकडाची दाढी.
—leder (न.) कोकराचें कातडें.
Ziel punkt = (पु.) ध्येय.
ziemen = शोभणें.
ziemlich = थोडासा, अमळसा, शोभण्यासारखा, चालण्यासारखा,
—spat= अमळसा उशीरच.
Ziergarten = (पु.) पुष्पवाटिका.
zierlich = सुंदर.
Zimt = (पु.) दालचिनी.
Zins = (पु.) व्याज.
Zitat = (न.) उद्धृत वाक्य.
Zitrone = (स्त्री.) लिंबू.
zittern = थरकांप होणें, हुडहुडी भरणें.
Zote = (स्त्री) अश्लील.
Zubehor = (न.) बाकीच्या इतर जिनसा, इतर सामुग्री.
Zuchthaus = अल्पवयी गुन्हेगारांना सुधारण्याचे तुरुंग.
रिफॉर्मेटरी.
zucken = हिसका देणें.
Zucker-krank = डायाबेटिक, लघ्वींतून साखर जाणारा.
rohr= (न.) ऊंस.
zudrehen = संबंध तोडणें.
zudringlich = अत्यंत आर्जवाचें.
zueignen = समर्पण करणें, स्वतःसाठीं लाटणें.
zuerkennen = (न्याय) देणें.
*Zufall = (पु.) प्रसंग, घटना, प्रारब्ध.
zufällig = सहजगत्या, सहजासहजीं.
zufolge = प्रमाणें, मुळें
zufrieden = खुष असणें, संतुष्ट असणें.
zugänglich = साध्य.

zugeben = कबूल करणें, (दुसऱ्याचें म्हणणें). पुस्ती जोडणें, भर टाकणें.

Zugemuse = (न.) भाजीपाला.

zugleich = त्याच वेळीं, त्याचक्षणीं.

Zuhörerschaft = श्रोतृवृंद, श्रोत्रजन.

Zukunft = भावीकाल, भविष्य.

Zulage = (स्त्री.) अधिक पैसा (पगाराबाहेरील.)

zulangen = देणें, (दुसऱ्याच्या) हातीं देणें.

zulanglich = पुरेसे.

zulassig = ग्राह्य, आंत घेण्यासारखें.

zulegen = वाढविणें.

zuleiten = मार्ग दाखविणें.

zumachen = बंद करणें (दरवाजा), मिटणें (छत्री). auf machen च्या उलट क्रिया.

zumeist = बहुशः.

zumuten' = आशा करणें, अपेक्षा असणें.

Zuname = (पु.) आडनांव.

zuneigen = कल, प्रवृत्ति असणें.

zungeln = चाटणें, चोखणें.

zunicken = मान डोलावणें.

zuoberst = उच्चतम, सर्वांच्या वर.

zupass kommen = अगदीं वेळेवर येणें.

zuruck = मागे, पाठीमागें.

—spiegeln = प्रतिबिंब पडणें.

—weisen = नाकारणें, परत पाठविणें.

zurusten = (कपडे वगैरे सामानाची) तयारी करणें. प्रवासासाठीं सजविणें.

Zusage = (स्त्री.) वचन.

*Zusatz = (पु.) भर, मिश्रण. = पुरवणी जोडपत्र.

zuschauer = प्रेक्षक (वर्ग—गण.)

Zuschlag = (पु) जादा चार्ज.

Zuspruch = (पु.) व्यापार, गिऱ्हाईक, उत्तेजन, समाधान.
Zustand = (पु.) परिस्थिती, स्थिती.
zustande bringen = घडविणें, – kommen = येणें = die Reise wird –kommen = प्रवास करण्यांत येईल.
das Gesetz kommt – बील पास केलें जाईल, किंवा पास होईल.
zustandig = लायख, योग्य. –keit, लायखी, योग्यता.
zustecken = हळूंच, न समजतां देणें.
zustellen = देणें, पोहोंचविणें.
zustimmen = कबूल करणें, अनुमोदन देणें.
Zutat = (स्त्री.) मसाला वगैरे द्रव्यें.
zutraglich = उपयुक्त, उपयोगी, फायदेशीर.
der Gesundheit zuträglich = आरोग्यकारक.
Zutritt = (पु.) प्रवेश, (आंत जाण्याची) परवानगी.
zuverlassig = विश्वसनीय, विश्वासू , निश्चित.
Zuversicht = (स्त्री.) विश्वास.
zuvor–kommen = आगाऊ वाटणें, अनुमान करणें, वाटणें.
zuwandern = स्थलांतर करणें.
zuweilen = कधीं कधीं.
zuwieder = विरुद्ध, उलट.
zuziehen = सल्ल्यासाठीं एकत्र बोलावणें, आमंत्रण.
Zuziehung = सल्ला, मदत.
Zwang = (पु.) आग्रह, निकड.
zwar = अर्थात, निःसंशय, खरोखर.
Zweifel = (पु.) शंका.
Zweifler = शंकेखोर.
Zwerg = (पु.) खुजा, कुब्जा.
Zwieback = (पु.) बिस्किट.
Zwilling = (पु.) जुळे.

Zwing burg = (स्त्री.) मजबूत किल्ला, बालेकिल्ला !

Zwinger = (पु.) बुरुज, तुरुंग.

Zwirn = (पु.) दोरा, (शिवण्याचा), सूत, पिळवटलेलें सूत.

Zwichen = मधील, मधला. —akt = (पु.) दोन अंकां-(नाटकांतील) मधील अवकाश. —essen, —gericht = जादा खाद्य (पदार्थ) —handel = कमीशनचा व्यापार, दलालीचा व्यापार.
—händler = दलाल, कमीशन एजंट. —spiel = उपकथानक —stunde = अवकाश, संधि, सुट्टी (मधली) —träger = इकडचें तिकडे व तिकडचें हिकडे (बातमी, गोष्टी) सांगणारा, लावालावी करणारा.

Zwitter = (पु.) नरमादी एकांत असलेलें.

Zyankali = पोटॅश सायनाईड. (विष).

समाप्त.

इचलकरंजी ग्रंथमाला.

पुस्तक १ लें:— आकाशांतील देखावे.

लेखकः— रा. द. ग. केळकर, एम्. ए.

किं. २ रु.

पुस्तक २ रें:— मानवातिजीवन.

लेखकः— रा. ल. त्र्यं. पारनाईक,

किं. १ रु.

पुस्तक ३ रें:— मराठीचा संसार.

लेखकः— रा. वि. कृ. नेरूरकर,

बी. ए., एलएल. बी.

किं. १ रु.

पुस्तकें मिळण्याचीं ठिकाणें:—

१ चिटणीस, इचलकरंजी ग्रंथमाला,

लॉ कॉलेज, पुणें नं. ४.

२ मॅनेजर, आर्यभूषण प्रेस,

पुणें नं. २.